

**NİTEL SOSYAL BİLİMLER
(NSB)
QUALITATIVE SOCIAL SCIENCES
(QSS)**

Cilt: 3 · Sayı: 1 · Yıl: 2021
Volume: 3 · Issue: 1 · Year: 2021

Editörler/Editors

Dr. Melih Sever

Dr. Seyhan Özdemir

Nitel Sosyal Bilimler (NSB) Qualitative Social Sciences (QSS)

Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl: 2021

Volume: 3, Issue: 1, Year: 2021

Editörler/Editors

Melih Sever/Seyhan Ozdemir

Yabancı Dil Editörü/Foreign Language Editor

Kate Jobson/Philip Glover

Editör Kurulu/Editorial Board

Deniz Akgül, Ahi Evran University

Tomofumi Oka, Sophia University

Sinan Akçay, Selçuk University

Tarık Tuncay, Hacettepe University

Zeynep Kurnaz, Karabük University

Alan Editörleri/Field Editors

Nurullah Çalış-Sosyal Hizmet-Social Work -Giresun University

Emine Şener-İşletme-Business-Ahi Evran University

Halis Sakız-Psikoloji-Psychology-Mardin University

Kamuran Cerit-Sağlık Bilimleri-Health Sciences -Süleyman Demirel
University

Danışma Kurulu/Advisory Board

Uluslararası/International

Chi-Chang Chang, Chung Shan Medical University, Taiwan

George S.T. Chu, Hamline University, USA

Jamila J. Hakam, Minneapolis, USA

Nur Atikah Mohamed Hussin, Universiti Sains Malaysia, Malaysia

Elena Jerves, Ku Lueven University, Belgium/University of Cuenca

Svetlana Krivokhizh, National Research University Saint Petersburg

Ringo Ossewaarde, University of Twente, The Netherlands

Jason Palframan, Athlone Institute of Technology, Ireland

Narina A. Samah, Universiti Teknologi Malaysia, Malaysia

Elena V. Syurina, Vrije Universiteit Amsterdam, The Netherlands

Laura Cordisco Tsai, Harvard University, USA

Türkiye/Turkey

Arif Bakla, Cumhuriyet University

Arzu Özkanan, Isparta Uygulamalı Bilimler University

Erhan Aydın, Uşak University--IPAG Business School

H. Bahadır Eser, Süleyman Demirel University

İlhan Günbayı, Akdeniz University

Meral Bektaş, Mehmet Akif Ersoy University

Oğuzhan Zengin, Karabük University

Özgür Yeşilyurt, Muş Alparslan University

Ramazan Erdem, Süleyman Demirel University

Rukiye Çelik, Süleyman Demirel University

Selçuk Beşir Demir, Fırat University

Ünsal Sığı, Ostim University

Yüksel Dede, Gazi University

Nitel Sosyal Bilimler (NSB) Qualitative Social Sciences (QSS)

e-ISSN 2687-5764

Yayıncı/Publisher

Melih Sever

Yayın Türü/Publication Type

Uluslararası Hakemli Akademik Dergi/International Peer Reviewed Academic Journal

Yayın Dili/Publication Language

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Yılda iki kez/Biannual

Nitel Sosyal Bilimler (NSB), yılda iki kez (Haziran ve Aralık) yayınlanan uluslararası, hakemli ve açık erişimli bir dergidir. Sosyal bilimler alanında yapılan nitel çalışmalar bu derginin kapsamındadır. Bu bilimsel derginin ana amacı, sosyal bilimlerde nitel yorumlama ve analizin gelişimine katkıda bulunmaktır. Dergide sosyal hizmet, psikoloji, psikolojik danışmanlık, sosyoloji, pazarlama, örgütsel davranış ve diğer ilgili disiplinlerdeki araştırma ve derleme türü çalışmalar yayınlanabilir. Dergide sadece nitel metotlara veya karma metotlara dayanan araştırma makaleleri, derleme ve teorik tartışma türü çalışmalar yayımlanır. Çalışmalar İngilizce veya Türkçe olarak gönderilebilir. Dergimiz ASOS İndeks, ROAD, BASE (Bielefeld Academic Search Engine), Crossref, Index Copernicus Index Master List tarafından indekslenmektedir.

Qualitative Social Sciences-(QSS)-is peer-reviewed, open access, an international journal published two times a year (June & December). The main aim of this journal is to develop-qualitative interpretation and analysis of phenomena in social sciences, including, but not limited to: psychology, organizational behavior, political science, social work, sociology, counseling and marketing. The journal publishes only-research papers based on qualitative methods or mixed methods, review and theoretical papers. Manuscripts can be written in either English or Turkish. QSS is indexed in ASOS İndeks, ROAD, BASE (Bielefeld Academic Search Engine), Crossref, Index Copernicus Index Master List.

Nitel Sosyal Bilimler (NSB) Qualitative Social Sciences (QSS)

e-ISSN 2687-5764

Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl: 2021

Volume: 3, Issue: 1, Year: 2021

İçindekiler/Table of Contents

Derleme Makalesi/Review Article

1-Karma Yöntemler Araştırması: Kısa Tarihi, Tanımı, Bakış Açılıarı ve Temel Kavramlar

Mixed Methods Research: A Brief History, Definitions, Perspectives, and Key Elements

Sinem Toraman

Araştırma Makalesi/Research Article

2-Covid-19'un Suriyeliler Üzerindeki Ekonomik ve Toplumsal Etkilerine Yönelik Nitel Bir Araştırma

A Qualitative Research on the Economic and Social Impacts of Covid-19 on Syrians

Ali Karaman, Sait Vesek

3-Sosyal Medyanın Eğitsel Kullanımı Üzerine Bir Örnek Olay Araştırması

Educational Use of Social Media: A Case Study

Saniye Nur Ergan, Çağatay Ergan

Derleme Makalesi/Review Article

4-SCID Analizine Göre Nitel Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesi

Management of Qualitative Data Collection Process According to SCID Analysis

Gülsüm Ertel, İlhan Günbayı

Araştırma Makalesi/Research Article

5-Salgın Hastalıklar Döneminde Sosyal Medyanın Korku Algısında Meydana Getirdiği Değişimin İncelenmesi: Covid-19

Examination of The Change Caused by Social Media in The Perception of Fear During the Period of Epidemics: Covid-19

Birol Gülнар, Nihal Acar

Makale Türü/Article Type: *Derleme/Review*

DOI:10.47105/nsb.847688

Atf/Citation: Toraman, S. (2021). Karma yöntemler araştırması: Kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29.

Karma Yöntemler Araştırması: Kısa Tarihi, Tanımı, Bakış Açılı ve Temel Kavramlar

^aSinem Toraman¹

^a*Doktora Adayı, Cincinnati Üniversitesi, ABD*

Öz

Karma yöntemler araştırması, son yıllarda farklı disiplinlerde ve ülkelerde popülerlik kazanan ve araştırmacılara farklı metot, metodoloji ve paradigmaları bir arada kullanarak araştırma sorularına cevap arama imkânı veren bir yaklaşımdır. Bu makalenin amacı, okuyucuları karma yöntemler araştırmasına ilişkin genel bir yolculuğa çıkarmak ve bu metodolojiyi kullanmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmektir. Bu makalede, karma yöntemler araştırmasının kısa tarihine, tanımına, bakış açılarına ve temel kavramlarına değinilmektedir. Karma yöntemler araştırmasını tam anlamıyla tanımak ve bu yaklaşımı çalışmalarında kullanmak isteyen araştırmacılar, yüksek lisans ve doktora öğrencileri bu makalenin hedef okuyucu kitlesini oluşturmaktadır. Bu makalede araştırmacı, karma yöntemler araştırması alanında yetişen bir metodolojist (yöntembilimci) olarak karma yöntemler araştırmasının Türkçeleştirilmesinde ve kullanılmasında gördüğü sorunlara dikkat çekmekte ve araştırmacılara karma yöntemler araştırmasının kullanımına ilişkin öneriler sunmaktadır. Crotty'nin (1998) genel olarak araştırma sürecinin temellerini açıkladığı yapısal model yaklaşımını tanıtarak araştırma sürecinin temellerini dört elementin (felsefik varsayımlar, teorik dayanaklar, metodolojik yaklaşımlar ve metotlar) oluşturduğunu belirten araştırmacı, karma yöntemler araştırmasına ilişkin farklı tanımları bu modeli kullanarak açıklamıştır. Bu makaledeki temel tartışma noktaları beş ana başlıkta özetlenebilir. Birincisi, karma yöntemler araştırması çalışmalarında karma yöntemler araştırmasının felsefe, metodoloji veya metot tanımlarından hangisinin kullanıldığı önemlidir ve araştırmacılar kullandıkları tanımları açıkça belirtmelidir. İkincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırması çalışmalarında kullandıkları tanımla karma yöntemler araştırmasının uygulanmasının örtüşmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, karma yöntemler araştırması çalışmalarında nitel ve nicelin entegrasyonu (birleştirme) önemlidir ve araştırmacılar kendilerine “neden, neleri, ne zaman ve nasıl” entegre ediyoruz sorularını sormalıdır. Bu noktada, entegrasyon (birleştirme) olmayan karma yöntemler araştırması çalışmalarının karma yöntemler araştırmasını daha az benimsediği verisinden hareketle, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasında entegrasyona ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarını sunmaya özen göstermeleri önerilmektedir. Dördüncüsü, karma yöntemler araştırmaları nicel ve nitel verilerin toplanması ve analizi gibi komplike bir süreci gerektirdiği için araştırmacıların çalışmalarında metodolojik prosedürlerin diyagram (procedural diagram) olarak gösterimine yer vermesi önerilmektedir. Beşincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasını kullanmanın çalışmalarına olan katkısına vurgu yapılmasına özen göstermesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: karma yöntemler araştırması, temel kavramlar, paradigma, metodoloji, metot

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Sinem Toraman, Cincinnati Üniversitesi, toramasm@mail.uc.edu, ABD

Gönderim Tarihi/Received: 29.12.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 23.02.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Toraman. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülemesine izin verir.

Copyright: © 2021 Toraman. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

Mixed Methods Research: A Brief History, Definitions, Perspectives, and Key Elements

Extended Summary

Mixed methods research is an approach that involves collecting, analyzing, and intentionally integrating qualitative and quantitative data in a study. With the growing interest in mixed methods research across countries and disciplines, researchers have adopted mixed methods research to better understand complex research problems. Turkey is such country that has paid growing attention to mixed methods research. As an example of this growing interest, some well-known mixed methods research books have been translated from English to Turkish to make mixed methods research more accessible to Turkish researchers, faculty members, and graduate students who have been interested in learning about and using mixed methods research.

As a methodologist trained in the field of mixed methods research, the author has watched the trends in the use of mixed methods research to understand the conceptualization and use of this new way of thinking in the context of Turkey. Based on the author's interaction with colleagues and graduate students from Turkey as well as her observations about misconceptualization and misuse of mixed methods research due to translation from English to Turkish and examination of mixed methods studies, the author positioned herself in this paper to advocate for mixed methods research and provide an introductory overview of mixed methods. Accordingly, the purpose of this paper was to provide an overview of the brief history, definitions, perspectives, and key elements of mixed methods research. In addition, the author offered her suggestions about the translated versions for some of the mixed methods research concepts that have translation issues about conveying the underlying assumptions about mixed methods research as she has argued.

The author used Crotty's framework in explaining four major elements of research process: (a) philosophical and paradigmatic assumptions, (b) theoretical perspective, (c) methodology, and (d) methods. Using this framework, the author provided some mixed methods research definitions to explain how the use of mixed methods research may vary depending on the perspective(s) taken in the research process. In addition, the author explained the formulation of mixed methods research based on the editorial written by Fetters (2018) and discussed the current status of mixed methods research in the context of Turkey based on her ongoing study about the prevalence of mixed methods research in master's theses, doctoral dissertations, and peer-reviewed articles published in Turkey.

The author then focused on explaining 14 mixed methods research elements: mixed methods term in the title, mixed methods rationale, paradigmatic assumption for mixed methods, mixed methods design, qualitative methods, quantitative methods, sequence (timing) of qualitative and quantitative components, priority (weighting or importance) of qualitative and quantitative components, integration techniques, the results of qualitative analysis, the results of quantitative analysis, the mixed methods integrated results, added value of using mixed methods research, and advancing the field of mixed methods research. The author discussed five major points for readers to take away from this manuscript. First, the author emphasized the importance of providing the

definition of mixed methods research used in a study. The author encouraged scholars to understand and embrace the various definitions of mixed methods research with the strong emphasis on mixed methods experts' common understanding about mixed methods research.

Second, the author suggested Turkish scholars to ensure their conceptualization of mixed methods research aligns well with their use of this approach. Third, the author emphasized the importance of integration as suggested by the leaders and experts in the field of mixed methods research. Referring to the editorial written by Plano Clark (2019), the author highlighted the four major questions about meaningful integration in mixed methods research studies by identifying why, what, when, and how. Regarding integration, the author emphasized that the integration has found to be the most discriminative mixed methods research element (Toraman et al., 2021), meaning the studies do not adopt integration are less likely to adopt mixed methods research. Based on this emphasis, the author encouraged Turkish scholars to pay extra attention to the integration of quantitative and qualitative data in their mixed methods studies and provided fundamental references for those who are interested in learning more about the integration techniques and strategies for presenting integrated results. Fourth, in line with the third suggestion, the author encouraged Turkish scholars to use procedural diagram in their studies as mixed methods research studies call for qualitative and quantitative data collection and analysis. The author highlighted that using procedural diagram in a mixed methods research study can help Turkish scholars better communicate the logic of their mixed methods research design. Finally, the author highlighted the importance of emphasizing the added value of using mixed methods research in a study and encouraged Turkish scholars to first ask themselves why they use mixed methods, noting that mixed methods research must be used when the research problem is complex that calls for mixed methods.

Keywords: mixed methods research, key elements, paradigm, methodology, method

Giriş

Bundan yaklaşık 10 yıl kadar önce Türkiye'nin batısında yer alan bir köy okulunda ücretli fen bilgisi öğretmenliği yaparken, öğrencilerimin fen eğitimine ilişkin kavram yanılgıları olduğunu ve bu kavramları günlük yaşam deneyimleriyle ilişkilendirmede güçlük çektiklerini gözlemledim. Mesleki ve bireysel gözlemlerime dayanarak, yüksek lisans tezimin çalışma konusunu öğrencilerimin bu sorununa çözüm önerisi üretmek olarak belirledim. Bir eylem planı yapmayı ve öğrencilerimi bu plana dâhil ederek, onların Fen, Teknoloji, Toplum ve Çevre (FTTÇ) ilişkilendirmelerini geliştirmelerine katkıda bulunmayı amaçlıyordum. Araştırma sorum – *Araştırma kapsamında hazırlanan sınıf içi ve dışı etkinlikleri içeren bir eylem planı, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin FTTÇ ilişkilendirmelerini geliştirmeye yönelik nasıl katkılar sağlar?* (Toraman, 2013, s. 5) – nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması (action research) yapmamı gerektiriyordu. Nitel araştırmanın hâlâ eleştirildiği, kabul görmediği ve eylem araştırmasına ilişkin yeterli Türkçe kaynağın olmadığı o günlerde, benim için en büyük soru, “*Analiz ettiğim nitel verilerimi tezimde nasıl sunacağım?*” idi. O zamanlar karma yöntemler araştırmasından haberdar olmadığım halde, verilerimden oluşan temaları tablolar halinde ve frekansları ile sunmuştum. Bir diğer deyişle, bugün karma yöntemler araştırmasında veri dönüştürme (data transformation) (Bazeley, 2018, Sandelowski ve ark., 2009) olarak tanımlanan işlemi uygulamış; o dönemdeki akademik normlara uyum gösterebilmek için tezimde nitel verileri nicel verilere dönüştürmüştüm.

Araştırma görevliliğine geçiş sürecimle, Türkiye’de Eğitim Programları ve Öğretimi alanında doktora başladığım dönemde, ilk araştırma yöntemleri ve eğitim felsefeleri derslerimi almıştım. Felsefelerden, paradigmalardan bahsederken nicel ve nitel araştırma yöntemlerini odağına alan paradigmalardan bir arada kullanılamayacağına vurgu yapan anlayışlar, yüksek lisans tezimde nicelleştirdiğim nitel verilerime ilişkin soru işaretlerine neden olmuştu zihnimde: *Hangisi doğrudu? Gerçekten nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılamaz mıydı? Nitel verileri nicelleştirip frekanslarını vermek kullandığım eylem araştırması yaklaşımı ile örtüyor muydu? Ve en önemlisi, Yüksek lisans tezimde hata mı yapmıştım?*

Bu sorulara cevap ararken Creswell ve Plano Clark’ın (2007) karma yöntemler araştırması kitabıyla tanışmıştım. O kitap, beni bugünkü yolculuğuma sürüklemiş ve bana Dr. Vicki L. Plano Clark ile tanışma ve çalışma imkânı elde edecek kapıyı açmıştı. Amerika Birleşik Devletleri’nde Nicel ve Karma Yöntemler Araştırmaları alanında ikinci kez doktora başlamam ile birlikte, karma yöntemler araştırmasına derin bir yolculuğa çıkmış oldum. Bugün, karma yöntemler araştırması alanında aktif rol alan bir akademisyen ve alanın liderlerinden biri tarafından yetiştirilmekte olan ilk ve tek Türk karma yöntemler araştırması yöntembilimcisi olarak bu makaleyi yazmayı kendime borç biliyorum. Çünkü, Türkiye’de bulunduğum dönemde kendime sorduğum metodoloji ile ilgili sorular, bugün bana karma yöntemler araştırması ile ilgili olarak yöneltiliyor.

Karma yöntemler araştırması alanına ilişkin sınırlı sayıdaki Türkçe kaynaktan yararlanmaya ve bu alanı en iyi şekilde öğrenerek icra etmeye çalışan yüksek lisans ve doktora öğrencilerini ve değerli akademisyenleri, bu makale ile karma yöntemler araştırması için diyaloga davet ediyorum. Bu sebeple, bu makalenin amacı, okuyucuları karma yöntemler araştırmasına ilişkin genel bir yolculuğa çıkarmak ve bu metodolojiyi kullanmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmektir. Bu bağlamda makale, karma yöntemler araştırmasının kısa tarihine, tanımına, bakış açılarına ve temel kavramlarına değinmektedir. Bu makalenin girişinde örneklendirdiğim gibi, Türkiye'deki yüksek lisans ve doktora dönemimde kendime sorduğum sorulara benzer sorularla meşgul olan yüksek lisans ve doktora öğrencileri ve karma yöntemler araştırması alanını tam anlamıyla tanımak ve bu metodolojiyi kendi çalışmalarında kullanmak isteyen araştırmacılar, bu makalenin hedef okuyucu kitlesini oluşturmaktadır.

Karma Yöntemler Araştırmasının Kısa Tarihi

Daha önceki yıllarda araştırmacılar nicel ve nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullandıkları halde, karma yöntemler araştırması 1980-90'lı yıllarda birbirinden bağımsız olarak İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da karma yöntemler araştırmasının kavramsallaştırılması üzerine yapılan çalışmalar ile adlandırılmıştır. Karma yöntemler araştırması, hemşirelik (Morse, 1991), eğitim (Creswell, 1994), program değerlendirme (Greene ve ark., 1989), sosyoloji (Brewer & Hunter, 1989; Fielding & Fielding, 1986), sağlık (Crabtree & Miller, 1992) ve işletme (Bryman, 1988) alanlarından araştırmacıların çalışmaları sonucu ortaya çıkmış bir alandır. Karma yöntemler araştırması alanında yayımlanan ilk kitap 1997 yılına ait olup Greene ve Caracelli tarafından yazılmış; 2003 yılı itibari ile alana ilişkin yayımlanan kitapların sayıca artmasıyla alanın gelişimi hız kazanmıştır.

Günümüzde alana yönelik yazılmış onlarca kitap, binlerce makale ve yüzbinlerce yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır (Plano Clark & Ivankova, 2016). Ayrıca alanın liderleri tarafından yazılmış kitapların bazılarının (ör., Creswell, 2015; Creswell & Plano Clark, 2007, 2011; Plano Clark & Ivankova, 2016; Teddlie & Tashakkori, 2009) Çince, Türkçe ve Portekizce dâhil olmak üzere çeşitli dillerde çevirileri bulunmaktadır. Bununla birlikte, karma yöntemler araştırmasına olan ilginin farklı disiplinlerde ve dünya genelinde hızla artması ve yöntembilimcilerin birbirinden bağımsız olarak çalışmaları, alana yönelik farklı bakış açılarının ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir (Plano Clark & Ivankova, 2016).

Bugün karma yöntemler araştırması, uluslararası alanyazında tanınan ve Karma Yöntemler Uluslararası Araştırma Birliği (Mixed Methods International Research Association [MMIRA], www.mmira.org) tarafından desteklenen bir alandır. Bununla birlikte, Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği (American Educational Research Association) ve Amerikan Program Değerlendirme Birliği (American Evaluation Association) Karma Yöntemler Araştırması özel ilgi grupları ve Journal of Mixed Methods Research ve International Journal of Multiple Research Approaches dergileri bu

alandaki metodolojik tartışmaların etkin olarak gerçekleştiği ve araştırmacıların metodolojik gelişmelere yer verdiği kaynaklardır.

Karma Yöntemler Araştırmasının Tanımı

Günümüzde, karma yöntemler araştırması alanındaki araştırmacılar ve alanın liderleri tarafından yapılmış karma yöntemler araştırması tanımının sayısı 40'tan fazladır (Johnson ve ark., 2007; Plano Clark & Ivankova, 2016). Alanın lideri araştırmacılar, karma yöntemler araştırmasına ilişkin ortak görüşte olmakla birlikte, alana ilişkin farklı bakış açıları geliştirmişlerdir. Bunun sonucu olarak da alanın liderleri, yapmış oldukları tanımlarda farklı anahtar kelimeleri kullanmış ve karma yöntemler araştırmasını farklı felsefik, metodolojik ve metot anlayışlarına göre açıklamışlardır. Bir diğer deyişle, karma yöntemler araştırması *karma yöntem(ler)* (mixed method(s)), *karma araştırma* (mixed research), *karma metodoloji* (mixed methodology) ve *karma yöntemler araştırması* (mixed methods research) gibi birbirinden farklı İngilizce anahtar kelimelerle yabancı literatürde yer edinmiştir. Dahası, karma yöntemler araştırmasına ilişkin tartışmaların ilk yıllarında (Tashakkori & Teddlie, 1998) ve sağlık bilimleri alanında bu alana ilişkin çalışmaları yürüten araştırmacıların *çoklu yöntem* (multimethod) anahtar kelimesini de karma yöntemler araştırmasının eşanlamlısı olarak kullandıkları bilinmektedir (Plano Clark, 2005).

Zaman içerisinde *çoklu yöntem* kavramı, gelişmekte olan karma yöntemler araştırması kavramından farklı bir anlam kazanmış olsa da, son dönemde yapılan araştırmalarda da bu kavramın anahtar kelime olarak kullanıldığı görülmektedir (ör., Coyle ve ark., 2018; Toraman ve ark., 2018). Coyle ve arkadaşlarının (2018) çoklu yöntem kavramını, sağlık bilimleri alanında karma yöntemler araştırmasını uygulayan proje özetlerini incelerken kullanmalarının nedeni ise hâlâ çoklu yöntem kavramının karma yöntemler araştırması kavramıyla eşdeğer olarak kullanılıp kullanılmadığını irdelemektir. Bu noktada çoklu yöntem kavramının karma yöntemler araştırmasının güncel tanımından farkına değinmekte fayda vardır. Çoklu yöntem kavramı, birden fazla nitel veya birden fazla nicel yöntemin bir arada kullanılması, verilerin toplanması ve analizi ile yürütülen çalışmalar için kullanılan bir kavramdır (Tashakkori & Teddlie, 1998) ve günümüz *karma yöntemler araştırması* tanımı ile örtüşmemektedir (Creswell & Plano Clark, 2018).

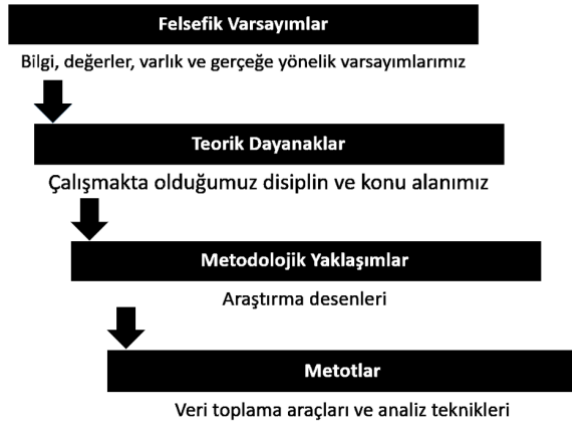
Özetle, karma yöntemler araştırması çalışmalarında farklı ve/veya birden fazla anahtar kelimenin kullanılması, araştırmacıların çalışmalarının amacına ve hatta çalıştıkları disipline göre farklılık göstermekte olup; hangi anahtar kelimenin kullanılmasının uygun olacağı karma yöntemler araştırmasının metot, metodoloji ya da felsefe olarak kullanılmasına ve dolayısıyla karma yöntemler araştırmasının tanımına göre belirlenebilmektedir. Bu sebeple, bu alana ilgi duyan ve çalışmalarında karma yöntemler araştırmasını kullanmayı düşünen araştırmacıların, karma yöntemler araştırmasının tanımını ve temel dayanaklarını vurgulamaları bu kavramsal ayrımı yapmayı kolaylaştıracaktır. Bu ayrımı yaparken Crotty'nin (1998) genel olarak araştırma sürecinin temellerini açıkladığı yapısal

model yaklaşımını tanıyıp inceleyelim. Crotty'nin (1998) bu yapısal model yaklaşımı, makale boyunca karma yöntemler araştırmasının temel özelliklerini incelemek için kullanılacaktır.

Crotty (1998) araştırma sürecinin temellerini dört elementin oluşturduğunu belirtmektedir: (a) Felsefik varsayımlar, (b) teorik dayanaklar, (c) metodolojik yaklaşımlar ve (d) metotlar. Şekil 1'de görüldüğü üzere, felsefik varsayımlarımız, yani bilgi, değerler, varlık ve gerçeğe yönelik varsayımlarımız ve seçtiğimiz paradigmlar (ör., pozitivism, postpositivism, yapılandırmacılık, pragmatizm vb.), çalışmamızı dayandırdığımız teorik perspektifi şekillendirir. Crotty'e (1998) göre teorik dayanaklarımız (ör., feminist teori, bilişsel öğrenme teorisi vb.), çalışmakta olduğumuz disiplin ve konu alanımızı kapsamanın yanı sıra araştırmamızda kullanacağımız metodolojinin altında yatan teorik bakış açısının ne olduğu sorusunu kendimize sormamızı gerektirir. Teorik dayanaklarımız araştırmamız için yol gösterici olup pusula niteliğindedir.

Şekil 1.

Araştırma Sürecinin Temellerini Oluşturan Dört Element

Not: Crotty'den (1998) uyarlanmıştır.

Metodolojik yaklaşımlar, seçtiğimiz araştırma yöntemleridir. Nicel, nitel ve karma yöntemler araştırması metodolojik yaklaşımlara örnek verilebilir. Bu metodolojik yaklaşımların her biri kendi içinde araştırmanın amacına göre farklı nicel, nitel ve karma yöntemler araştırması desenlerini barındırır. Desenler için, deneysel desen ve anket araştırmaları nicel araştırmaya; durum çalışması ve fenomenoloji nitel araştırmaya; açıklayıcı sıralı karma yöntemler araştırması deseni karma yöntemler araştırmasına örnek olarak verilebilir. Metodolojik yaklaşımlar, yol haritamızdır ve çalışmamızda takip edeceğimiz adımları belirlememize ve araştırmamızı sistematik olarak yürütmemize olanak sağlar. Metodolojik seçimlerimiz, hangi metotları kullanacağımızı ve araştırma sorularımızı nasıl cevaplandıracağımızı belirler. Metotlar ise veri toplama araçları ve analiz teknikleridir. Açık ve kapalı uçlu soru formları, mülakatlar, odak grup görüşmeleri ve gözlemler veri toplama araçlarına örnek olarak verilebilir. Analiz tekniklerine örnek olarak istatistiksel analizler (ör., t-testi, ANOVA vb.), içerik analizi, tematik analiz, veri dönüştürme ve birleştirilmiş görseller (joint display) verilebilir.

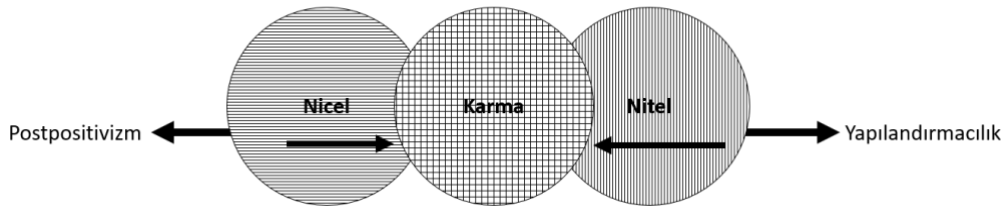
Crotty'nin (1998) yapısal model yaklaşımını göz önünde bulundurarak karma yöntemler araştırması tanımlarına bakalım ve birkaç örnekle neden "karma yöntemler araştırması" kavramının

“mixed methods research” kavramının karşılığı olduğunu ve Türkçe literatürde bu haliyle yer alması gerektiğini açıklayalım. Örneğin, alanın liderlerinden ve Program Değerlendirme üzerine çalışan Greene (2007, s. 20) felsefik bir perspektiften bakarak "karma yöntemler yoluyla düşünme" olarak tanıma yer vermiştir. Greene (2007, s. 20) karma yöntemler araştırmasının felsefik bir yaklaşım tanımını, "sosyal bilimlere ve program değerlendirmeye farklı bakış açılarıyla bakma, duyma; sosyal dünyayı birçok yönüyle anlamlandırma, önem verilen ve odaklanılan bakış açılarına diyaloga davet eden çoklu zihinsel modelle yönelim ya da bir yaklaşım biçimi" olarak ifade etmiştir.

Creswell ve Plano Clark (2018) metodoloji düzeyinde karma yöntemler araştırmasının tanımını, bir çalışmada bir konuyu ya da araştırma olgusunu anlamak amacıyla nitel ve nicel verilerin felsefik ve teorik anlayışlarla şekillendirilerek toplanmasını, analiz edilmesini ve analizlerden elde edilen sonuçların amaçlı olarak entegrasyonunu (birleştirilmesini) içeren yaklaşım olarak ifade etmişlerdir. Creswell ve Plano Clark'ın (2018) bu tanımında dikkat edilmesi gereken en önemli özellik, seçtiğimiz metodolojinin felsefik ve teorik bakış açılarımızdan etkilendiğini göz önünde bulundurmak. Şekil 2’de karma yöntemler araştırmasının metodolojik ve felsefik olarak durumu, postpozitivizm paradigmasını temel alan nicel ile yapılandırıcılık paradigmasına dayanan nitel metodolojilerin bir araya getirilmesi ve her iki yaklaşımdan elde edilen sonuçların birleştirilmesi olarak görselleştirilmiştir.

Şekil 2.

Karma Yöntemler Araştırmasının Metodolojik ve Felsefik Olarak Durumu

Not: Creswell ve Plano Clark (2018) ve Fetters'dan (2020) uyarlanmıştır.

Creswell ve Plano Clark (2007, s. 5), metod düzeyinde ise karma yöntemler araştırmasını “bir veya birden fazla çalışmada nitel ve nicel verilerin toplanması, analiz edilmesi ve entegre edilmesi” olarak tanımlamıştır. Bu nedenle yapmakta olduğumuz bir çalışmada birden fazla yöntemin ya da araştırma deseninin tek bir çalışmada bir arada kullanılıyor olması “karma yöntemler araştırması” kavramının Türkçe literatürde uygunluğunu onaylamaktadır. Türkçe literatürde yer alan “karma yöntem araştırmaları” (Dede & Demir, 2014) kavram olarak ilgili alanyazındaki anahtar kelimelerle ve karma yöntemler araştırmasının tanımı ile örtüşmemektedir.

Karma yöntemler araştırması tanımları bu örneklerle sınırlı değildir. Araştırmacıların dikkat etmesi gereken en önemli hususlardan bir diğeri, kullandıkları karma yöntemler araştırması tanımı ile seçtikleri karma yöntemler araştırması uygulamalarının örtüşmesidir. Bunun için karma yöntemler araştırmasının kavramsallaştırılması, matematiksel eşitlik formülleri ile açıklanabilir. Fetters ve Freshwater (2015) karma yöntemler araştırmasında entegrasyona ilişkin sorunlara dikkat çektikleri

başmakalede “1+1=3” formülüyle karma yöntemler araştırmasına ilişkin bakış açılarını ifade etmiştir. Fetters (2018), Freshwater ile yazdıkları başmakaleden (Fetters & Freshwater, 2015) yola çıkarak karma yöntemler araştırmasının formüllerini ele aldığı bir başka başmakale daha yazmıştır. Fetters’ın (2018) başmakalesinden yola çıkarak kullandığınız tanımla karma yöntemler araştırmasını uygulamanız arasında nasıl bir tutarlılık olması gerektiğini ilgili formüllerle açıklayalım:

1+1=1 karma yöntemler bakış açısı, karma yöntemler araştırmasının “üçüncü araştırma paradigması” (Johnson & Onwuegbuzie, 2004, p. 14) ve “üçüncü metodolojik akım” (Teddlie & Tashakkori, 2003, p. 5) perspektifine dayanır ve pragmatizmin bu görüşün altında yatan felsefik bakış açısı olduğu savunulur (Johnson & Onwuegbuzie, 2004; Morgan, 2007). Fetters (2018) karma yöntemler araştırması alanının bu tartışmanın ötesine gittiğini ifade eder (alandaki tartışmalar için Maxwell (2016) ve Plano Clark ve Ivankova (2016) referanslarına bakabilirsiniz). Johnson ve Onwuegbuzie (2004) “mixed research” dediğimiz “karma araştırma” anahtar kavramını bu bakış açısı için kullanır. Ayrıca nitel verilerin istatistiksel değişkenlere transformasyonu yani veri dönüştürmesi ve nitel kodların veya temaların frekansla ifade edilmesi de bu formülü benimser.

1+1=2 karma yöntemler bakış açısı, karma yöntemler araştırması çalışması olarak adlandırılan çalışmalarda entegrasyon yani birleştirme olmadan nicel ve nitel iki araştırmanın birbirinden bağımsız olarak yürütüldüğünü ifade eder (Fetters, 2018). Burada iki araştırmanın birbirinden bağımsız olması demek veri toplama araçları veya örneklem olarak iki farklı veri türü ve analizi arasında ilişkinin kurulmamış olması anlamına gelir. İki yöntem arasında ilişki olmadığı gibi entegrasyon da mümkün değildir. Bu formülün bir diğer örneği de nicel ve nitel veri toplama araçlarının aynı konuyu veya bir konunun farklı boyutunu çalışmak üzere kullanılması ancak veriler arasındaki ilişkinin kurulmaması ve sonuçların raporlandırılmasında her iki yöntemin ayrı ayrı (birleştirilmeden) sunulmasıdır.

Bryman (2007), yapmış olduğu çalışmada karma yöntemler araştırması makalelerini incelemiş ve sınırlı sayıda makalede entegrasyon (birleştirme) olduğunu ortaya koymuştur. 2007’den bugüne yapılan pek çok çalışma da nicel ve nitel verilerin entegrasyonu konusunda sınırlılıkların devam ettiğini ve bu önemli temel karma yöntemler araştırması kavramının çalışmalarda sınırlı düzeyde raporlandırıldığını göstermiştir (ör., Alise & Teddlie, 2010; O’Cathain ve ark., 2008; Toraman ve ark., 2020). Fetters (2018) karma yöntemler araştırması çalışmalarının 1+1=2 ile sınırlı kalmaması gerektiğini ve alanın entegrasyon konusunda katettiği gelişmelerin karma yöntemler çalışmalarına da yansıtılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Türkiye’de yürütülmüş olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde ve makalelerde bu formülün hakim olduğu görülmektedir (Toraman, 2020). Toraman (2020) yürütmekte olduğu metodolojik inceleme çalışmasında karma yöntemler araştırması olarak adlandırılan çalışmaların %90’dan fazlasında entegrasyon tekniklerine yer verilmediğini ve nicel ve nitel verilerin birleştirilmesinde Türkçe literatürdeki çalışmalarda sınırlılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan incelemeler, Türkiye’deki çalışmalarda nitel verilerin nicelleştirilmesi yaklaşımının yoğun olarak benimsediğini

ortaya koymuştur. Toraman (2020), felsefik olarak yapılandırmacılığı kabul ettiğini iddia eden çalışmalarda dahî, nitel verilerin nicelleştirilmesinin hakîm olduğunu ve temaların frekanslarla verildiğini tespit etmiştir. Bu durum, araştırmacıların felsefik bakış açıları ile kullandıkları metodolojik yaklaşımın örtüşmediğini göstermektedir. Toraman (2020), bu durumun Türkiye’de nitel araştırma yöntemlerinin felsefik olarak benimsenememiş olmasından kaynaklanabileceğini ilgili literatür ışığında tartışmıştır.

1+1=3 karma yöntemler bakış açısı, karma yöntemler araştırması çalışmalarında entegrasyon (birleştirme) yaklaşımının benimsendiği ve bu yaklaşımın nicel ve nitel yöntemlerin kullanılması ve entegre edilmesi sonucunda elde edilen bilgiden daha fazlası anlamına geldiğini vurgulamaktadır (Fetters, 2018). Karma yöntemler araştırmasının liderleri ve bu alanda metodolojik çalışmalar yürüten araştırmacılar, verilerin entegrasyonunun (birleştirilmesinin) karma yöntemler araştırmasının en önemli temel özelliklerinden biri olduğunu vurgulamaktadırlar (ör., Bazeley & Kemp, 2012, Creswell & Plano Clark, 2018; Fetters ve ark., 2013; Plano Clark, 2019; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2020). Toraman ve arkadaşları (2021) karma yöntemler araştırmasının benimsenmesinin ölçülmesini ve kavramsallaştırılmasını konu alan çalışmalarında, entegrasyonun (birleştirme) ayırt ediciliği en yüksek karma yöntemler araştırması özelliği olduğunu ampirik olarak tespit etmiş ve karma yöntemler araştırmasının liderlerinin entegrasyon (birleştirme) kavramına ilişkin vurgusunu kanıtlamıştır. Verilerin entegrasyonunu (birleştirilmesini) gerçekleştirememiş olan çalışmaların karma yöntemler araştırmasını daha az benimsediği tespit edilmiştir (Toraman ve ark., 2021). Bu nedenle, Türkiye’deki araştırmacıların karma yöntemler araştırmasının kullanımında entegrasyona (birleştirmeye) özen göstermesi önerilmektedir. Bu noktada, karma yöntemler araştırmasında dikkate alınması gereken temel kavramlar nelerdir ve bir karma yöntemler araştırması çalışmasında bu kavramlara nasıl yer verilmelidir inceleyelim.

Karma Yöntemler Araştırmasında Dikkate Alınması Gereken Temel Kavramlar

Creswell ve Plano Clark (2018) karma yöntemler araştırmasının 14 temel kavramına değinmiş ve bu kavramların karma yöntemler araştırması çalışmalarında bulunmasının önemini vurgulamıştır. Bu temel kavramlar, *başlıkta karma yöntemler araştırması ifadesinin bulunması, karma yöntemler araştırması kullanmanın gerekçesi (nedenini açıklama – rationale), paradigma ve varsayımlar, karma yöntemler araştırması deseni, nitel metotlar (örneklem, veri toplama ve analizi), nicel metotlar (örneklem, veri toplama ve analizi), nitel ve nicelin zamanlaması (sıralılık – sequence), nitel ve nicelin önceliği (ağırlık ya da önem – priority/weight/importance), entegrasyon (birleştirme) teknikleri (integration techniques), nitel analizlerin sonuçları, nicel analizlerin sonuçları, entegre edilmiş (birleştirilmiş) karma yöntemler sonuçları (mixed methods integrated results), karma yöntemler araştırmasını kullanmanın katkısı (added value of using mixed methods research) ve karma yöntemler araştırması alanının geliştirilmesi (advancing the field of mixed methods research) olarak ifade edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu temel kavramların her birini açıklayıp inceleyelim:*

Başlıkta Karma Yöntemler Araştırması İfadesinin Bulunması

Creswell ve Plano Clark (2018) karma yöntemler araştırması olarak yürütülen çalışmaların başlığında *karma yöntemler araştırması* ifadesinin veya karma yöntemler araştırmasını temsil ettiği düşünülen anahtar kavramlardan birinin bulunmasını önermektedir. Bunun önerilmesindeki temel sebep, karma yöntemler araştırması çalışmaları ile ilgilenen araştırmacıların çalışmanıza veritabanları aramalarında kolayca ulaşabilmelerini sağlamak ve çalışmanızın metodolojisini yansıtmaktır. Bu öneri, ampirik karma yöntemler araştırması çalışmalarının yanı sıra metodolojik çalışmalar için de geçerlidir ve alandaki diğer araştırmacılar tarafından da önemle vurgulanmıştır (Coyle ve ark., 2018; Fetters, 2020; Fetters & Molina-Azorin, 2019).

Başlığın iki kısımda oluşturulabileceğini öneren Creswell ve Plano Clark (2018), başlığın ilk kısmında çalışılan konu, çalışma grubu ve çalışmanın yürütüldüğü bağlama; ikinci kısımda ise metodoloji ile ilgili karma yöntemler araştırması anahtar kavramına yer verilmesini önerir. Örneğin, Clark ve Plano Clark (2019) yaptıkları çalışmada iki kısımdan oluşan başlık kullanmışlardır: “Kariyer Başarısı Bağlamında Azim: Bir Karma Yöntemler Çalışması.” Özetle, araştırmacılara çalışmalarının başlığını oluştururken bu yapıyı düşünmeleri ve çalışmalarının metodolojik ve içerik kapsamının başlıkta yansıtılması önerilmektedir.

Karma Yöntemler Araştırması Kullanmanın Gerekçesi (Nedenini Açıklama – Rationale)

Karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçesi (rationale), araştırmacıların çalışmalarında neden karma yöntemler araştırmasını seçtiklerini ve araştırma probleminin karma yöntemler araştırması kullanılarak nasıl giderileceğini açıklamasıdır (Plano Clark & Ivankova, 2016). Karma yöntemler araştırması alanında yaygın olarak kullanılan gerekçe tipolojisi, Greene ve arkadaşları (1989) tarafından geliştirilmiştir (Plano Clark & Ivankova, 2016). Bununla birlikte Bryman (2006), yapmış olduğu inceleme çalışmasıyla Greene ve arkadaşları tarafından geliştirilen tipolojiyi zenginleştirmiştir. Karma yöntemler araştırması alanında çalışmalar yürüten araştırmacıların, karma yöntemler araştırması kullanmanın gerekçelerine ilişkin derinlemesine yaptığı tartışmalar literatürde mevcuttur (Johnson & Onwuegbuzie, 2004; Newman ve ark., 2003). Bu makale kapsamında farklı tipolojilerin hepsini açıklamak maalesef mümkün değildir. Ancak, bu tipolojilerin oluşturulmasında dikkate alınan faktörlerden ve yaygın olarak kullanılan birkaç gerekçeden bahsetmekte fayda vardır.

Bryman (2006, s. 98) karma yöntemler araştırmasının kullanmanın gerekçesinin belirlenmesinin dört soruya dayandığını belirtir:

1. Nitel ve nicel veriler eş zamanlı mı, yoksa sıralı olarak mı toplanmaktadır? (Morgan, 1998; Morse, 1991)
2. Hangi veri toplama yaklaşımı önceliklidir (ağırlık ya da önem olarak da literatürde geçer – priority/weight/importance)? Nitel veriler mi, nicel veriler mi? (Morgan, 1998; Morse, 1991).

3. Entegrasyonun (birleştirmenin) fonksiyonu nedir? Örneğin, veri çeşitlemesi (triangulation), açıklama (explanation) veya keşfetme (exploration) mi kullanılmıştır? (Creswell, 2003; Creswell ve ark., 2003; Greene ve ark., 1989).

4. Araştırma sürecinin hangi aşama(lar)ında çoklu strateji araştırma yaklaşımı gerçekleşmektedir? (Tashakkori & Teddlie, 1998) Araştırma sorularının oluşturulması, veri toplama, veri analizi veya verilerin yorumlanması aşamaları olabilir.

Bu makale kapsamında Greene ve arkadaşları (1989) tarafından geliştirilen karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçeleri (rationale) tipolojisini ele alalım. Bu tipolojide, karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçeleri (rationale) beş çeşit olarak açıklanmıştır: (a) veri çeşitlemesi (triangulation), (b) tamamlayıcılık (complementarity), (c) geliştirme (development), (d) başlatma (initiation) ve (e) genişletme (expansion). Bu tipolojide yer alan gerekçelerden en yaygın olarak kullanılan üç gerekçeyi açıklayalım: (a) veri çeşitlemesi (triangulation), (b) tamamlayıcılık (complementarity) ve (c) geliştirme (development). *Veri çeşitlemesi* (triangulation), nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların direk olarak karşılaştırılmasını esas alır (Greene ve ark., 1998). Bu gerekçenin temelinde, bir konuya ilişkin benzerlik veya farklılık gösteren nitel ve nicel verilerin karşılaştırılması ile daha geçerli bir tartışmanın elde edilmesi yatar (Greene ve ark., 1998; Plano Clark & Ivankova, 2016). Nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların benzer olması halinde, araştırmacılar buldukları sonuçlar konusunda tutarlılığı raporlayabilirler (Plano Clark & Ivankova, 2016). Sonuçlarda farklılık olması halinde, araştırmacıların nitel ve nicel verilerden elde edilen verilerdeki farklılıklara ilişkin açıklamalar yapmaları beklenir (Plano Clark & Ivankova, 2016). Veri çeşitlemesi yaparken birden fazla nicel ve nitel veri toplama aracı kullanılabilir (Creswell & Plano Clark, 2018) ve veri çeşitlemesinin en yaygın ve güçlü karma yöntemler araştırması gerekçelerinden biri olduğu bilinmektedir (Greene ve ark., 1989; Mertens & Hesse-Biber, 2012).

Bu noktada veri çeşitlemesi (triangulation) kavramının Türkçe literatürde “üçleme” veya “üçgenleme” olarak geçtiğini ve bu çevirinin kavram yanlışlarına sebep olduğunu belirtmek önemlidir. Toraman (2020) yürütmekte olduğu çalışmada, bazı makale ve tezlerde “üçleme”nin sadece üç metot kullanılması gerektiğini savunan bir bakış açısı olarak yansıtıldığını tespit etmiş ve bunun doğru olmadığını ilgili literatür ışığında (Creswell, 2013; Maxwell, 2013) tartışmıştır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında araştırmacılara, triangulation kavramının Türkçe karşılığı olarak “veri çeşitlemesi” kavramının kullanılmasının kavram yanlışlarını gidereceği görüşünü savunduğumu belirtmekte fayda vardır.

Tamamlayıcılık (complementarity), karma yöntemler araştırmasının bir çalışmada kullanılmasının nitel veya nicel verilerden elde edilen sonuçlardan birinin diğerinden elde edilen sonuçları açıklığa kavuşturmasını, detaylandırmasını ve güçlendirmesini esas alır (Greene ve ark., 1998). Bu gerekçenin temelinde, bir konuya ilişkin elde edilen nitel ve nicel verilerin her ikisinin de güçlü yönlerini ele alarak her iki yönteme de vurgu yapma yatar (Greene ve ark., 1998; Plano Clark & Ivankova, 2016). Tamamlayıcılık gerekçesi, araştırmacıların çalışılan konu ile ilgili büyük resmi

görmeyi amaçlaması halinde, kompleks konularda farklı araştırma sorularına veya amaçlarına hizmet etmesi nedeniyle kullanılır (Bryman, 2006; Morgan, 2014; Tashakkori ve ark., 2021).

Geliştirme (development) karma yöntemler araştırmasının bir çalışmada kullanılmasında bir metottan elde edilen sonuçların diğer metodu geliştirmesi ya da yönlendirmesi esasına dayanır (Greene ve ark., 1998). Bu gerekçe, örneklem seçimi ve uygulamanın yapılmasının yanı sıra ölçmeye dayalı kararların alınmasında kullanılır ve daha etkili sonuçların elde edilmesi amacını taşır (Greene ve ark., 1998; Plano Clark & Ivankova, 2016). Örneklem seçimine örnek verecek olursak, bir araştırmacının nicel bir ölçme aracı ile veri topladığını ve bu ölçme aracına göre bireylerin skorlarını belirlediğini düşünelim. Eğer araştırmacı bu nicel veri toplama aracı ile ölçülen kavram ya da konu ile ilgili olarak bireylerin deneyimlerini nitel veri toplayarak keşfetmek istiyorsa ve örneklemi nicel ölçme sonuçlarına göre seçerse, geliştirme gerekçe olarak kullanılmış demektir. Bu açıklamaya dayanarak Türkçe literatüre “genişletme” (Dede & Demir, 2014) olarak geçmiş olan “development” gerekçesinin doğru çevirisinin “geliştirme” olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Özetle, araştırmacıların çalışmalarında karma yöntemler araştırmasını neden kullandıklarını ve karma yöntemler araştırmasının kullanım amacına göre ilgili gerekçeyi, tipolojilerden birini kullanarak açıkça ifade etmeleri gerekmektedir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Paradigma ve Varsayımlar

Paradigma, araştırmayı yönlendiren inanış ve fikirler bütünü demektir (Crotty, 1998). Paradigmaları ele alabilmemiz için felsefik varsayımları ve bu varsayımların elementlerini anlamamız gerekmektedir. Bu makalenin kapsamı nedeniyle bu konunun derinlerine inmek mümkün değildir. Ancak, bu noktada araştırmacılara yardımcı olması için felsefik varsayımların elementlerine, kısa tanımlarına ve karma yöntemler araştırmasını destekleyen paradigmalara ilgili referanslara göz atalım. Felsefik varsayımlar, ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji, metodoloji ve retorik olmak üzere beş temel element ile açıklanır (Creswell & Plano Clark, 2018; Greene, 2007; Ponterotto, 2005). Creswell ve Plano Clark (2018) araştırmacıları ontoloji için “*gerçeğin doğası nedir?*” sorusunu sormaya teşvik eder. Nicel araştırmalarda gerçeğin objektif ve ölçülebilir olduğu kabul edilirken; nitel araştırmalarda gerçek, kişilerin etkileşim ve inanış biçimleri doğrultusunda oluşur (Ponterotto, 2005). Karma yöntemler araştırması ise her iki bakış açısını da kabul eder (Creswell & Plano Clark, 2018).

Epistemoloji, bilgiye ve bilgiyi bilmenin doğasına, kökenine ve sınırlarına odaklanır (Ponterotto, 2005). Aynı zamanda epistemoloji, metodları, geçerliliği ve kapsamı anlamaya önem verir. Creswell ve Plano Clark (2018) epistemoloji için araştırmacıları, “*araştırmacı ile araştırılan arasındaki ilişki nedir?*” sorusunu sormaya davet eder. Aksiyoloji, değerlere ve değerlerin rolüne odaklanır. Araştırmacının kendini pozisyonlaması, araştırmadaki rolü ve değerlerini ifade etmesi önemlidir. Creswell ve Plano Clark (2018) “*değerlerin rolü nedir?*” sorusu ile aksiyoloji kavramını çerçeveleştirir.

Sabit desenler, çalışmaya başlamadan önce araştırmanın tüm aşamalarına ilişkin kararların verildiği ve planlamanın yapıldığı desenlerdir (Creswell & Plano Clark, 2018). Sabit desenleri kullanmanın avantajı, çalışmanın başından itibaren izlenmesi gereken aşamaların planlanmış olmasıdır (Creswell & Plano Clark, 2018; Tashakkori ve ark., 2021). Fetters (2020), etik kurulların yürütülecek olan çalışmalara izin vermek için yapılacak olan çalışmanın tüm detaylarını bilmek istediğine ve gerekli izinlerin alınması konusunda sabit desenleri kullanmanın avantajlı olmasına dikkat çekmiştir. Ayrıca, DeCuir-Gunby ve Schutz (2017) yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin ve karma yöntemler araştırmasına yeni aşinalık geliştiren araştırmacıların sabit desenleri kullanmasının avantaj olacağını vurgulamıştır. Bu tavsiyenin nedeni, bu metodolojiyle yeni tanışan araştırmacıların araştırma süreçlerini titizlikle yürütebilmelerinde önceden yapılmış olan planlamanın onlar için büyük avantaj sağlayacağı ve kendilerini araştırma sürecinde kaybolmuş hissettirmeyecek olmasıdır.

Süreç içinde gelişen desenleri kullanmak da mümkündür (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu tip desenler kullanmanın mantığında araştırmada yol katettikçe, verileri toplayıp analiz yaptıkça elde edilen sonuçlar ışığında plan yapmak ve sonraki adımları belirlemek yatar (Creswell & Plano Clark, 2018; Tashakkori ve ark., 2021). Fetters (2020), pek çok araştırmanın bu spektrumda farklı yerlerde yer alabileceğini ve sabit desenlerle başlayan araştırmacıların da süreç içinde çalışmada ortaya çıkan koşullar ve ihtiyaçlar doğrultusunda çalışmanın desenini yeni durumlara adapte edebileceklerini belirtmiştir.

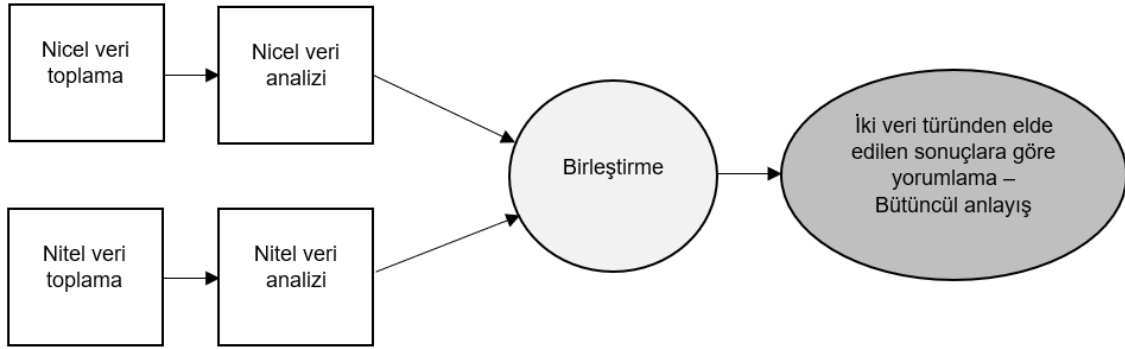
Sabit veya süreç içinde gelişen desenlerden hangisini seçeceğimize karar verdikten sonra karma yöntemler araştırması çalışmamızın desenini belirlememiz gerekmektedir. Creswell ve Plano Clark (2018), 1989 yılından bu yana karma yöntemler araştırması alanında çeşitli yazarlar tarafından önerilmiş, 15 farklı desen tipolojisi olduğunu tespit etmiştir. Bu makale kapsamında Creswell ve Plano Clark'ın (2018) sunduğu karma yöntemler araştırması tipolojisi göz önünde bulundurulmakta ve karma yöntemler araştırması desenleri iki ana kategoride incelenmektedir: (a) temel desenler ve (b) kompleks desenler.

Temel desenler, karma yöntemler araştırmasını bir çalışmada kullanmanın amacına ve nitel ve nicel verilerin toplanması ve analizinin zamanlamasına (sıralılığına) göre adlandırılır (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu makalede temel desenler Creswell ve Plano Clark (2018), Plano Clark ve Ivankova (2016) ve Tashakkori ve arkadaşlarının (2021) tipolojileri birleştirilerek açıklanmaktadır. Bunun nedeni, araştırmacılara alternatiflerin olduğu mesajını vermenin yanı sıra, mevcut kavram karmaşasını gidermektir. Temel desenler üç çeşittir: (a) eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması deseni (Şekil 4.a), (b) açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması deseni (Şekil 4.b) ve (c) keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseni (Şekil 4.c) (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2021). Bu noktada, bu desenlerin Türkçeleştirilmesinde, bu alanda yetişmiş bir araştırmacı olarak farklı görüşte olduğum noktaları da gerekçeleriyle açıklamakta fayda var.

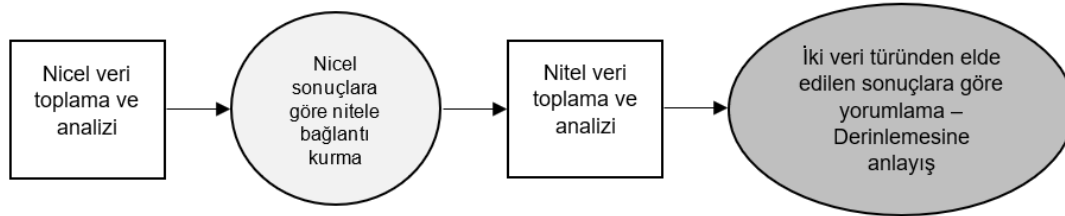
Şekil 4.

Karma Yöntemler Araştırması Temel Desenler

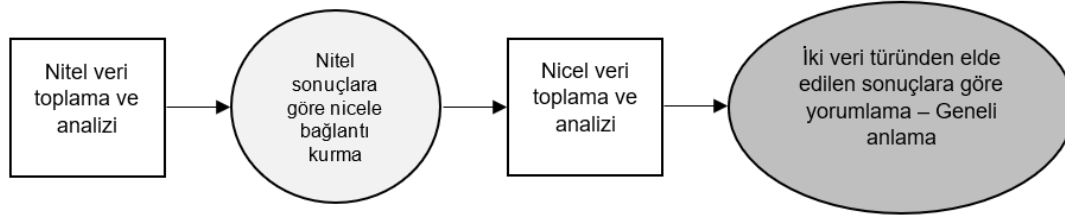
(a) Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması

(b) Açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması

(c) Keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması

Not: Creswell ve Plano Clark (2018) ve Plano Clark ve Ivankova'dan (2016) uyarlanmıştır.

Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması (convergent/parallel mixed methods research design) “yakınsayan paralel desen” olarak Türkçeleştirilmiştir (Dede & Demir, 2014). Ancak ben bu alanda yetişmiş biri olarak convergent kavramının “yakınsayan” olarak çevirisini doğru bulmadığımı ifade etmek isterim. Convergent birbirine doğru hareket ederek bir noktada birleşen anlamındadır. Yakınsayan kavramının kelime anlamı, “Aradaki açıklık sonsuza doğru küçülerek fakat kesişmeden bir noktaya, bir limite doğru yaklaşma”dır (Türk Dil Kurumu, n.d.) ve bu desenin mantığıyla örtüşmemektedir, çünkü yakınsayan kavramının özünde bir noktada birleşme yoktur. Oysa karma yöntemler araştırmasının temel dayanağı, nicel ve nitel verilerden elde edilen sonuçların entegre edilmesidir (birleştirilmesidir) (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu sebeple, bu tartışma kapsamında bu temel desenin, *eş zamanlı karma yöntemler araştırması deseni* olarak kullanılması önerilmektedir. Alternatif olarak, *paralel karma yöntemler araştırması* (Tashakkori ve ark., 2021) veya *eş zamanlı nicel + nitel karma yöntemler araştırması deseni* (Plano Clark &

araştırmasının doğası gereği bu iki farklı varsayımdan ve verilerin analizinden elde edilen sonuçların diyalektik çoğulculuk ile birleştirilmesinin mümkün olduğuna değinilmiştir (Creswell & Plano Clark, 2018). Ayrıca, Creswell ve Plano Clark (2018), teorinin kullanımının nicel araştırmanın doğasına uygun olduğunu vurgulamış ve teorinin, nitel verilerin kodlanmasında neye odaklanılacağına ve nicel sonuçların ilgili nitel açıklamalarla birlikte nasıl sunacağına yön vermesi açısından araştırmacılar için önem teşkil edeceğine değinmiştir.

Keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseni (exploratory sequential mixed methods research design) açımlayıcı sıralı desen olarak Türkçeleştirilmiştir (Dede & Demir, 2014). Ancak ben “exploratory” kavramının “açımlayıcı” olarak çevirisini doğru bulmadığımı ifade etmek isterim. Açımlayıcı ifadesi “exploratory” kavramının bir şeyi keşfetmeyle ilgili anlamına gelen kelime karşılığını sağlamadığı gibi, pek çok araştırmacı tarafından “açıklayıcı” kavramı ile de karıştırıldığı ve araştırma desenlerinin çalışmalarda yanlış adlandırıldığı ortaya konmuştur (Toraman, 2020). Bu sebeple, keşfedici sıralı karma yöntemler araştırması ifadesinin kavram yanlışlarını önlemek adına da daha uygun olduğunu düşünüyorum ve araştırmacılara *keşfedici sıralı karma yöntemler araştırması* ifadesini bu desen için kullanmalarını öneriyorum. Alternatif olarak (*sıralı nitel → nicel*) *karma yöntemler araştırması deseni* ifadesinin de kullanılabilceği bu desen, *nitel veri toplama ve analizi ile bir konuyu keşfetme amacıyla* başlar ve nitel bulgular ikinci, nicel veri toplama ve analizi aşamasının geliştirilmesinde rol oynar (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu desenin temel amacı, bir ölçek, anket, digital araç ya da nitel veriden yola çıkılarak belirlenen yeni değişkenlerin geliştirilmesi ve nicel olarak uygulanmasıdır (Creswell & Plano Clark, 2018).

Crotty'nin (1998) yapısal model yaklaşımından hareketle, paradigmaların ve teorinin keşfedici sıralı /(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseninde kullanılmasına değinelim. Bu desen, nitel veri toplama ve analiz ile başladığı için, araştırmacılar genelde yapılandırmacı paradigmadan hareketle ilk, nitel aşamayı tamamlarlar (Creswell & Plano Clark, 2018). İkinci, nicel aşamaya geçildiğinde istatistiksel trendlerin belirlenmesi ve değişkenlerin ölçülmesi için postpositivist paradigmadan hareket edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Açıklayıcı sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması desenine benzer şekilde, keşfedici sıralı /(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseninde verileri birleştirme noktasında diyalektik çoğulculuk paradigmasından hareket edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Keşfedici sıralı /(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseninde, ilk nitel aşamada, tümevarımsal (inductive) yaklaşımla teorik model geliştirilmesi söz konusu olabilir (örneğin, gömülü teori kullanılması durumunda) (Creswell & Plano Clark, 2018).

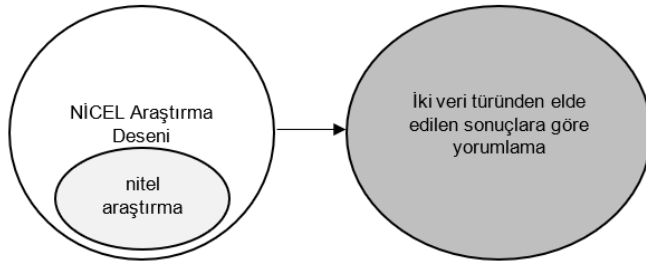
Kompleks desenler, araştırmacıların karma yöntemler araştırması ile program değerlendirme prosedürlerini, farklı metodolojik yaklaşımları veya teorik çerçeveleri bir araya getirmesi ile oluşmaktadır (Creswell & Plano Clark, 2018). Kompleks desenler, ileri düzey desenler (advanced designs) olarak da bilinmektedir (Creswell, 2015). Plano Clark ve Ivankova (2016) kompleks desenleri çeşitli metodolojilerin ya da teorik yaklaşımların karma yöntemler araştırması ile bir araya

getirilmesindeki uygulamaların üç farklı yolu olduğunu ifade etmiştir: (a) Nicel veya nitel araştırma desenlerinden birini temel alıp, diğer desenin (nitel veya nicel) iç içe gömülmesi (embedded/embedding) (Şekil 5.a), (b) karma yöntemler araştırmasının bir başka metodolojiyle “kesiştirilmesi” (intersection) (Şekil 5.b), ve (c) karma yöntemler araştırmasının bir teorik bakış açısı ile “kesiştirilmesi” (Şekil 5.c). Şekil 5, bu üç çeşit kompleks deseni örnelemektedir. Kompleks desenler bu üç çeşit ile sınırlı olmadığı gibi, bu makale kapsamında kompleks desenlerin detaylarına değinmek konunun kapsamı nedeniyle mümkün değildir. Ancak, araştırmacılara kompleks desenlerin dayanaklarını açıklayan ve farklı örnekler sunan birkaç referans önerilebilir (ör., Bustamante, 2019; Nastasi ve ark., 2007; Toraman & Plano Clark, 2020; Walton ve ark., 2019).

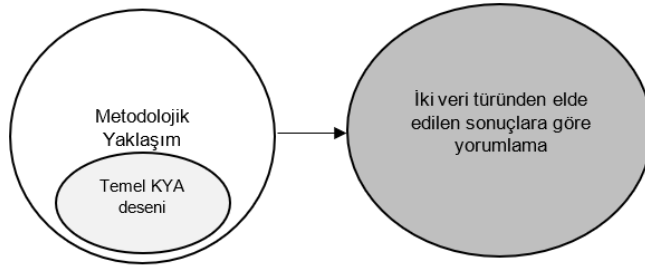
Şekil 5.

Karma Yöntemler Araştırması Kompleks Desenler Örnekleri

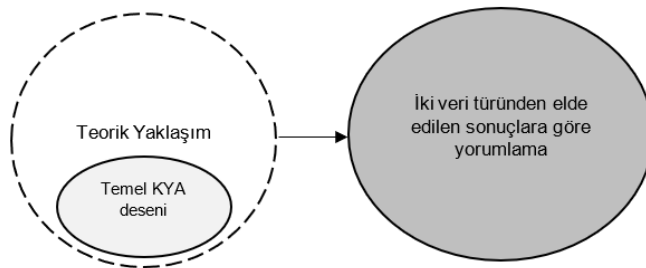
(a) Nicel veya nitel araştırma desenlerinden birini temel alarak iç içe gömülü kompleks karma yöntemler araştırması

(b) Karma yöntemler araştırmasının bir başka metodolojiyle “kesiştirilmesi”

(c) Karma yöntemler araştırmasının bir başka teorik bakış açısı ile “kesiştirilmesi”

Not: Creswell ve Plano Clark (2018) ve Plano Clark ve Ivankova’dan (2016) uyarlanmıştır.

KYA=Karma yöntemler araştırması; NİCEL=Nicel araştırma deseninin ağırlıklı olarak kullanıldığını temsil eder.

Nitel ve Nicel Metotlar (Örneklem, Veri Toplama ve Analizi)

Makaledeki kelime sınırlılığı nedeniyle nitel ve nicel metotlar temel kavramları burada bir arada açıklanarak sunulmuştur. Creswell ve Plano Clark (2018), araştırmacıların çalışmalarında nitel ve nicel örneklem seçimi, veri toplama ve analizi gibi metotlara ilişkin detayları paylaşması gerektiğini belirtmektedir. Bu makale kapsamında, karma yöntemler araştırmasına ilişkin farklı örneklem tipolojilerini açıklamak maalesef mümkün değildir. Ancak, bir karma yöntemler araştırması çalışmasında nicel ve nitel örneklemelerin yanı sıra, karma yöntemler araştırmasına ilişkin örneklem stratejilerine de yer verilmelidir (örneklem tipolojileri hakkında daha detaylı bilgi için Creswell & Plano Clark, 2018 ve Teddlie & Yu, 2007'ye bakınız). Bu bölümde ayrıca, bir karma yöntemler araştırması çalışmasında kalite kriterleri ve nicel, nitel ve karma yöntemler araştırmaları için geçerlilik ve güvenilirlik stratejilerine de değinilmelidir (Creswell & Plano Clark, 2018 (Chapter 7); Curry & Nunez-Smith, 2015 (Chapter 6); ve Onwuegbuzie & Johnson, 2006 referanslarına daha fazla bilgi için bakınız).

Nitel ve nicel metotların makalelerde veya tezlerde sunulurken dikkat edilmesi gereken en temel unsur araştırmamanın desenidir. Creswell ve Plano Clark (2018), nitel ve nicel metotlara ilişkin detayların raporlanmasının, araştırmamanın desenine uygun metodolojik tutarlılıkta olmasını önermektedir. Örneğin, sıralı nicel → nitel karma yöntemler araştırması çalışması yürütülüyorsa, araştırmada önce nicel metotlar ve nicel sonuçlar sunulur. Ardından nicel sonuçlardan elde edilen bulgular ışığında nitel örneklem, veri toplama ve analizine ilişkin detayların raporlanması ve nitel sonuçların sunulması beklenir.

Nitel ve Nicelin Zamanlaması (Sıralılık – Sequence)

Bir araştırmada nitel ve nicel veri analiz ve toplama işlemlerinin hangi sıra ile gerçekleşeceği araştırmamanın desenine göre belirlenir ve bu durum sıralılık (sequence) olarak ifade edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Karma yöntemler araştırması çalışmalarında araştırmacıların açık ve net olarak nitel ve nicel içeriklerin birbirlerine göre hangi sırayla uygulanacağını belirtmesi gerekmektedir (Plano Clark & Ivankova, 2016).

Nitel ve Nicelin Önceliği (Ağırlık/Önem – Priority/Weighting/Importance)

Nitel ve nicel içeriklerin önceliği (priority), ağırlık (weighting) veya önem (importance) olarak da ifade edilmektedir (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016). Araştırmalarda nitel veya nicel içeriklerin önceliğine yer verilmesi, karma yöntemler araştırması literatüründe çokça tartışılan ve farklı görüşlerin olduğu önemli bir konudur (Plano Clark & Ivankova, 2016; Teddlie & Tashakkori, 2009). Araştırmalarda nitel veya nicel içeriğe ilişkin önceliğin/ağırlığın/önemin hangisine verildiğinin belirtilmesi araştırmacıların perspektifini anlamak açısından önemlidir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Nitel veya nicel içerikler için önceliğin raporlanmasında farklı yaklaşımlar söz konusudur. Örneğin, araştırmacılar *nitel ağırlıklı*, *nicel ağırlıklı* veya *eşit düzeyde önem verilen* gibi ifadelerle öncelik durumunu raporlandırabilirken; sıralı nicel→nitel, sıralı nitel→nicel veya eş zamanlı nicel+nitel tipoloji ile ifade edilen çalışmalar için nicel veya nitel kavramını büyük harfle yazarak önemin hangi içeriğe verildiğini raporlandırabilmektedir (ör., sıralı NİCEL→nitel desende nicel içeriğe ağırlık verilmiştir gibi). Her iki içeriğe de eşit ağırlık verilmesi durumunda büyük harf vurgusuna gerek yoktur.

Entegrasyon (Birleştirme) Teknikleri ve Entegre Edilmiş (Birleştirilmiş) Karma Yöntemler Sonuçları

Bu makale kapsamında, *entegrasyon (birleştirme) teknikleri ve entegre edilmiş (birleştirilmiş) karma yöntemler sonuçları* temel kavramları araştırmacılara kolaylık sağlamak amacıyla bir arada açıklanacaktır. Entegrasyonun (birleştirmenin) karma yöntemler araştırmasının en önemli temel kavramı olduğu savunulur ve “araştırma sürecinde nicel ve nitel araştırmaların bir araya geldiği nokta” olarak ifade edilir (Creswell & Plano Clark, 2018, s. 220). Karma yöntemler araştırmasının tanımlarını açıklarken de belirttiğim üzere, entegrasyonun olmadığı çalışmaların karma yöntemler araştırmasını daha az düzeyde benimsediği ampirik olarak tespit edilmiştir (Toraman ve ark., 2021). Bu nedenle, araştırmacıların nitel ve nicel araştırmaları, karma yöntemler araştırması çalışmalarında nasıl bir araya getirdiklerini ve sonuçları nasıl entegre ettiklerini belirtmeleri beklenmektedir. Entegrasyon (birleştirme) tekniklerinin belirtilmesi, araştırmacılara birleştirilmiş karma yöntemler sonuçlarının raporlandırılması konusunda da yardımcı olacaktır (Plano Clark & Ivankova, 2016).

Anlamli ve karma yöntemler araştırmasının kalite kriterlerini sağlayacak şekilde entegrasyonun (birleştirmenin) gerçekleştirilebilmesi için, araştırmacıların kendilerine sorması gereken dört önemli soru vardır (Plano Clark, 2019). Bu sorulardan ilki “neden entegre ediyoruz: birleştirici karma yöntemler araştırması sorusu sormak”tır (Plano Clark, 2019, s. 108). Bu soruyla, araştırmacıların çalışmalarında karma yöntemler araştırması sorusuna yer vermelerinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. İkinci soru, “neleri entegre ediyoruz: nicel ve nitel veri kaynaklarının eşleştirilmesi”dir (Plano Clark, 2019, s. 109). Bu noktada araştırmacılar, karma yöntemler araştırmasının dikkatli ve özenli planlama gerektirdiğini hatırlamalı ve nitel ve nicel veri toplama araçlarının potansiyel olarak bir diyalog halinde olmasına ve bir konunun ortak yanlarına odaklanması gerektiğine dikkat etmelidir (Plano Clark, 2019).

Üçüncü soru, “ne zaman entegre ediyoruz: entegre etme (birleştirme) noktalarını belirlemek”tir (Plano Clark, 2019, s. 109). Bu noktada araştırmacıların dikkat etmesi gereken en temel özellik, araştırmalarında metodolojik prosedürlerin diyagram (procedural diagram) olarak gösterimine yer vermesidir (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2021). Dördüncü ve son soru, “nasıl entegre ediyoruz: birleştirilmiş görseller (joint display) ve birleştirilmiş yorumlar”dır (Plano Clark, 2019, s. 110). Araştırmacıların karma yöntemler araştırması

çalışmalarında nicel ve nitel verilerden elde ettikleri sonuçları nasıl entegre edecekleri sorusunun pek çok cevabı vardır. Bunlardan biri, karma yöntemler araştırma sorusunun çalışmanın başından itibaren sorulmuş olması ve bu soruyu cevaplamak için nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların birleştirilmesidir (Bazeley, 2018). Birleştirme tekniklerine ilişkin en önemli nokta, analitik birleştirme tekniklerinin araştırmanın desenine uygun olacak şekilde kullanılması ve araştırmanın metot/yöntem bölümünde bu yaklaşımlara ilişkin detaylara yer verilmesidir (entegrasyon teknikleri ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçları ile ilgili daha fazla bilgi için Fetters ve ark., 2013, Guetterman ve ark., 2015, Plano Clark ve Sanders, 2015 okuyunuz).

Bu noktada, belirtmek istediğim bir diğer önemli nokta *joint display* kavramının çevirisi ile ilgilidir. Dede ve Demir (2014), *joint display* kavramını “ortak gösterim” olarak Türkçeleştirmiştir. Ancak, *joint display*, entegrasyonun görsel olarak nicel ve nitel verilerden elde edilen sonuçlar ile entegre edilmiş karma yöntemler sonuçlarının ve yorumlarının bir arada sunulduğu yapılardır (Fetters ve ark., 2013; Guetterman ve ark., 2015; Plano Clark & Sanders, 2015). Bu tanımdan ve bu konuda alandaki gelişmelerden hareketle, *birleştirilmiş görseller* kavramının *joint display* kavramı için daha doğru bir kullanım olduğunu belirtmek istiyorum; araştırmacılara bu kavramı kullanmalarını öneriyorum. Bunun nedeni, nitel, nicel ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarının teorik model (Bustamante, 2019’da Figure 3), spektrum analizi gibi entegrasyon analizleri (Headley, 2016’da Figure 4.27) ya da bir tablo (Younas ve ark., 2019’da Table 4) halinde birleştirilmiş görseller olarak sunulabilmesidir. Bu nedenle *joint display*, nitel ve nicelden elde edilen sonuçlarının ortak gösteriminin de ötesinde, birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarını içermeli ve *birleştirilmiş görseller* olarak adlandırılmalıdır.

Nitel ve Nicel Analiz Sonuçları

Nitel ve nicel metotlara benzer şekilde nitel ve nicel analiz sonuçları bu makalede bir arada açıklanarak sunulmuştur. Creswell ve Plano Clark (2018), araştırmacıların çalışmalarında nitel ve nicel analiz sonuçlarının metodolojik seçimlerine uygun olarak raporlandırılması gerektiğini belirtmektedir. Tıpkı metotlarda belirtildiği gibi, araştırmanın deseni nitel ve nicel analiz sonuçlarının raporlandırılmasında etkin rol oynar. Örneğin, sıralı nitel→nicel karma yöntemler araştırması çalışması yürütülüyorsa, araştırmada önce nitel metotlar ve nitel sonuçlar sunulur. Ardından nitel sonuçlardan elde edilen bulgular ışığında nicel örneklem, veri toplama ve analizine ilişkin detayların raporlanması ve nicel sonuçların sunulması beklenir. Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması deseni kullanan çalışmalar için bu sıra, araştırma sorularına ve/veya araştırmada ağırlık verilen içeriğe göre belirlenebilir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Karma Yöntemler Araştırmasını Kullanmanın Katkısı

Karma yöntemler araştırmasını kullanmanın katkısı kavramı araştırmacıların karma yöntemler araştırmasını neden seçtiklerini anlamak açısından büyük önem taşır (Creswell & Plano Clark, 2018).

Bu kavramı araştırmalarda dâhil etmenin iki büyük önemi vardır. İlk olarak, göreceli olarak daha yeni bir yaklaşım olan karma yöntemler araştırmasını kullanmanın katkısını belirtmek, araştırmacıya hakemlerin, tez izleme komitelerinin veya farklı alan ve disiplinlerden okuyucuların bu metodolojik seçimi anlaması noktasında kolaylık sağlar (Molina-Azorin, 2011). İkinci olarak, karma yöntemler araştırmasının popüler olması gerekçesiyle kullanıldığı bilinmektedir (Stockman, 2015). Bu durumun Türkiye’deki yüksek lisans ve doktora tezleri ve makaleler için de geçerli olduğu tartışılmıştır (Toraman, 2020). Bu nedenle, Türkiye’deki araştırmacılara çalışmalarında, karma yöntemler araştırmasını neden kullandıklarını açıklamaları ve karma yöntemler araştırmasını kullanmanın çalışmalarına katkısını vurgulamaları önerilmektedir.

Karma Yöntemler Araştırması Alanının Geliştirilmesi

Karma yöntemler araştırması alanının geliştirilmesi, karma yöntemler araştırması çalışmalarında çok ender rastlanan bir elementtir (Creswell & Plano Clark, 2018; Toraman ve ark., 2020). Bunun temel nedeni, bu kavramın sadece karma yöntemler araştırması alanına metodolojik katkı yapmayı amaçlayan ve alana ilişkin yeni bakış açısı, inovasyon veya metodolojik yaklaşımlar geliştiren çalışmalar için kullanılabilir olmasıdır. Örneğin, Headley’in (2016) doktora tezi, Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği Karma Yöntemler Araştırması Özel İlgi Grubu tarafından 2017 yılında en iyi doktora tezi olarak seçilmiş ve ödül almıştır. Headley (2016), tezinde *karma yöntemler araştırması çok düzeyli modelleme desenini* geliştirmiştir. Karma yöntemler araştırması alanında metodolojist (yöntembilimci) olarak yetişmeyen ve karma yöntemler araştırmasını sadece araştırma sorularını cevaplamak için kullanan araştırmacıların çalışmalarında bu kavrama yer vermesi beklenmemektedir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Tartışma ve Öneriler

Bu makale, okuyucuları karma yöntemler araştırmasına ilişkin genel bir yolculuğa çıkarmayı ve bu metodolojiyi kullanmak isteyen araştırmacılara öneriler ve referanslar sunarak rehberlik etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda makalede, karma yöntemler araştırmasının kısa tarihine, tanımına, bakış açılara ve temel kavramlarına değinilmiştir. Karma yöntemler araştırmasını tam anlamıyla tanımak ve bu yaklaşımı çalışmalarında kullanmak isteyen araştırmacıların, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin bu makaleden yararlanması ümit edilmekte ve tüm araştırmacıların çalışmalarında karma yöntemler araştırmasının temel kavramlarına yer vermeleri önerilmektedir. Araştırmacıların, karma yöntemler araştırmasının temel kavramlarına çalışmalarında yer verirken, kavramlara ilişkin bu makalede yer alan çeviri önerilerini dikkate almaları, Türkiye’de karma yöntemler araştırmasına ilişkin ortak dil geliştirilmesi ve karma yöntemler araştırmasının temellerini doğru yansıtması açısından önem arz etmektedir.

Bu makaledeki temel tartışma noktaları ve öneriler beş ana başlıkta özetlenebilir. Birincisi, karma yöntemler araştırması çalışmalarında karma yöntemler araştırmasının felsefe, metodoloji veya

metot tanımlarından hangisinin kullanıldığı önemlidir ve araştırmacılar kullandıkları tanımı açıkça belirtmelidir. İkincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırması çalışmalarında kullandıkları tanım ile karma yöntemler araştırmasının uygulanmasının örtüşmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, karma yöntemler araştırması çalışmalarında nitel ve nicelin entegrasyonu (birleştirme) önemlidir ve araştırmacılar kendilerine “neden, neleri, ne zaman ve nasıl” entegre ediyoruz sorularını sormalıdır. Bu noktada, entegrasyon (birleştirme) olmayan karma yöntemler araştırması çalışmalarının karma yöntemler araştırmasını daha az benimsediği verisinden hareketle, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasında entegrasyona ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarını sunmaya özen göstermeleri önerilmektedir. Dördüncüsü, karma yöntemler araştırmaları nicel ve nitel verilerin toplanması ve analizi gibi komplike bir süreci gerektirdiği için, araştırmacıların çalışmalarında metodolojik prosedürlerin diyagram (procedural diagram) olarak gösterimine yer vermesi önerilmektedir. Beşincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasını kullanmanın çalışmalarına olan katkısına vurgu yapılmasına özen göstermesi önerilmektedir. Yazar, Türkiye’deki mevcut karma yöntemler araştırması uygulamalarının bu öneriler doğrultusunda geliştirilmesinin ve uluslararası literatürdeki gelişmeleri ve kalite kriterlerini yakalamasının mümkün olduğunu düşünmektedir.

Teşekkür Beyanı

Bana karma yöntemler araştırmasını öğreten ve iyi bir metodolojist (yöntembilimci) olarak yetişmem için desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Vicki L. Plano Clark’a en derin şükranlarımı sunarım. Ayrıca, bu makalenin ilk halini okuyarak geribildirimde bulunan Dr. Ece Ömüriş’e ve makaleye geribildirimleriyle katkı veren hakemlere ve değerli editöre teşekkür ederim. Son olarak, giriş bölümünde sözü edilen yüksek lisans tezimde çok emeği olan ve beni eylem araştırması ile tanıştıran değerli hocam Doç Dr. Aysun Öztuna Kaplan’a teşekkürlerimi sunarım.

Çatışma Beyanı

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Alise, M., & Teddlie, C. (2010). A continuation of the paradigm wars? Prevalence rates of methodological approaches across the social/behavioral sciences. *Journal of Mixed Methods Research*, 4(2), 103-126. <https://doi.org/10.1177/1558689809360805>
- Bazeley, P. (2018). *Integrating analyses in mixed methods research*. Sage.
- Bazeley, P., & Kemp, L. (2012). Mosaics, triangles, and DNA: Metaphors for integrated analysis in mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 6(1), 55-72. <https://doi.org/10.1177/1558689811419514>
- Brewer, J., & Hunter, A. (1989). *Multimethod research: A synthesis of styles*. Sage.
- Bryman, A. (1988). *Quantity and quality in social research*. Routledge.
- Bryman, A. (2006). Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative Research*, 6(1), 97-113. <https://doi.org/10.1177/1468794106058877>
- Bryman, A. (2007). Barriers to integrating quantitative and qualitative research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 8-22. <https://doi.org/10.1177/2345678906290531>
- Bustamante, C. (2019). TPACK and teachers of Spanish: Development of a theory-based joint display in a mixed methods research case study. *Journal of Mixed Methods Research*, 13(2), 163-178. <https://doi.org/10.1177/1558689817712119>
- Christ, T. W. (2013). The worldview matrix as a strategy when designing mixed methods research. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 7(1), 110-118.
- Clark, R. S., & Plano Clark, V. L. (2019). Grit within the context of career success: a mixed methods study. *International Journal of Applied Positive Psychology*, 4, 91-111. <https://doi.org/10.1007/s41042-019-00020-9>
- Coyle, C. E., Schulman-Green, D., Feder, S., Toraman, S., Prust, M. L., Plano Clark, V. L., & Curry, L. (2018). Federal funding for mixed methods research in the health sciences in the United States: Recent trends, *Journal of Mixed Methods Research*, 12(3), 305-324. <https://doi.org/10.1177/1558689816662578>
- Crabtree, B. F., & Miller, W. L. (1992). *Doing qualitative research*. Sage.
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Sage.
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research* (1st ed.). Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2014). Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi. (Çev. Edt. Y. Dede, S. B. Demir). Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2011).

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage.
- Crotty, M. (1998). Introduction: The research process. In M. Crotty (Au.) *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process* (pp. 1-17). Sage.
- Curry, L., & Nunez-Smith, M. (2015). *Mixed methods in health sciences research: A practical primer*. Sage.
- DeCuir-Gunby, J. T., & Schutz, P. A. (2017). *Developing a mixed methods proposal: A practical guide for beginning researchers*. Sage.
- Fetters, M. D. (2020). *The mixed methods research workbook: Activities for designing, implementing, and publishing projects*. Sage.
- Fetters, M. D. (2018). Six equations to help conceptualize the field of mixed methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 12(3), 262-267. <https://doi.org/10.1177/1558689818779433>
- Fetters, M. D., Curry, L. A., & Creswell, J. W. (2013). Achieving integration in mixed methods designs – principles and practices. *Health Services Research*, 48(6), 2134-2156. <https://doi.org/10.1111/1475-6773.12117>
- Fetters, M. D., & Freshwater, D. (2015). The 1 + 1 = 3 integration challenge [Editorial]. *Journal of Mixed Methods Research*, 9(2), 115-117. <https://doi.org/10.1177/1558689815581222>
- Fetters, M. D., & Molina-Azorin, J. F. (2019). A checklist of mixed methods elements in a submission for advancing the methodology of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 13(4), 414-423. <https://doi.org/10.1177/1558689819875832>
- Fielding, N., & Fielding, J. (1986). *Linking data: The articulation of qualitative and quantitative methods in social research*. Sage.
- Greene, J. C. (2007). *Mixed methods in social inquiry*. Wiley.
- Greene, J., Caracelli, V., & Graham, W. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11, 255-274. <http://www.jstor.org/stable/1163620>
- Greene, J. C., & Hall, N. J. (2010). Dialectics and pragmatism. In A. Tashakkori, & C. Teddlie, *Sage handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd Edition ed., pp. 119-143). Sage.
- Guetterman, T., Fetters, M., & Creswell, J. (2015). Integrating quantitative and qualitative results in health science mixed methods research through joint displays. *Annals of Family Medicine*, 13(6), 554-561. <https://doi.org/10.1370/afm.1865>
- Headley, M. G. (2016). *What is symbolic mathematics language literacy? A multilevel mixed methods study of adolescents in a middle school* (Doctoral dissertation). Retrieved from the ProQuest dissertations and theses global database (Accession Number 10308492).
- Johnson, R. B. (2017). Dialectical pluralism: A metaparadigm whose time has come. *Journal of Mixed Methods Research*, 11(2), 156-173. <http://doi.org/10.1177/1558689815607692>

- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26. <https://doi.org/10.3102/0013189X033007014>
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133. <https://doi.org/10.1177/1558689806298224>
- Maxwell, J. A. (2016). Expanding the history and range of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(1), 12-27. <https://doi.org/10.1177/1558689815571132>
- McKim, C. A. (2017). The value of mixed methods research: A mixed methods study. *Journal of Mixed Methods Research*, 11(2), 202-222. <https://doi.org/10.1177/1558689815607096>
- Mertens, D. M. (2007). Transformative paradigm: Mixed methods and social justice. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(3), 212-225. <https://doi.org/10.1177/1558689807302811>
- Mertens, D. M., & Hesse-Biber, S. (2012). Triangulation and mixed methods research: Provocative positions. *Journal of Mixed Methods Research*, 6(2), 75-79. <https://doi.org/10.1177/1558689812437100>
- Molina-Azorin, J. F. (2011). The use and added value of mixed methods in management research. *Journal of Mixed Methods Research*, 5(1), 7-24. <https://doi.org/10.1177/1558689810384490>
- Morgan, D. L. (2007). Paradigms lost and pragmatism regained: Methodological implications of combining qualitative and quantitative methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48-76. <https://doi.org/10.1177/2345678906292462>
- Morgan, D. L. (2014). *Integrating qualitative and quantitative methods: A pragmatic approach*. Sage.
- Morse, J. M. (1991). Approaches to qualitative-quantitative methodological triangulation. *Nursing Research*, 40(2), 120-123.
- Newman, I., Ridenour, C. S., Newman, C., & DeMarco, Jr., G. M. P. (2003). A typology of research purposes and its relationship to mixed methods. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in the social & behavioral sciences* (pp. 167-188). Sage.
- O’Cathain, A., Murphy, E., & Nicholl, J. (2008). The quality of mixed methods studies in health services research. *Journal of Health Services Research and Policy*, 13(2), 92-98. <https://doi.org/10.1258/jhsrp.2007.007074>
- Onwuegbuzie, A. J., & Johnson, R. B. (2006). The validity issue in mixed research. *Research in the Schools*, 13(1), 48-63.
- Onwuegbuzie, A. J., & Leech, N. L. (2006). Linking research questions to mixed methods data analysis procedures. *Qualitative Report*, 11(3), 474-498. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR11-3/onwuegbuzie.pdf>
- Plano Clark, V. L. (2005). *Cross-disciplinary analysis of the use of mixed methods in physics education research, counseling psychology, and primary care* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Nebraska-Lincoln, Lincoln, NE, USA.

- Plano Clark, V. L. (2019). Meaningful integration within mixed methods studies: Identifying why, what, when, and how. *Contemporary Educational Psychology*, 57, 106-111. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.01.007>
- Plano Clark, V. L., & Creswell, J. W. (2010). *Understanding research: A consumer's guide*. Pearson Education.
- Plano Clark, V. L., & Ivankova, N. V. (2016). *Mixed methods research: A guide to the field*. Sage.
- Plano Clark, V. L., & Sanders, K. (2015). The use of visual displays in mixed methods research: Strategies for effectively integrating the quantitative and qualitative components of a study. In M. McCrudden, G. Schaw, & C. Buckendahl (Eds.), *Use of visual displays in research and testing: Coding, interpreting, and reporting data* (pp. 177-206). Information Age.
- Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative research in counseling psychology: A primer on research paradigms and philosophy of science. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 126–136.
- Sandelowski, M., Voils, C. I., & Knafl, G. (2009). On quantitizing. *Journal of Mixed Methods Research*, 3(3), 208-222. <https://doi.org/10.1177/1558689809334210>
- Shannon-Baker, P. (2016). Making paradigms meaningful in mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(4), 319-334. <https://doi.org/10.1177/1558689815575861>
- Stockman, C. (2015). Achieving a doctorate through mixed methods research. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 13(2), 74-84.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. Sage.
- Tashakkori, A., Johnson, R. B., & Teddlie, C. (2021). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences* (2nd ed.). Sage.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2003). Major issues and controversies in the use of mixed methods in the social and behavioral sciences. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in the social & behavioral sciences* (pp. 3-50). Sage.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Sage.
- Teddlie, C., & Yu, F. (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 77-100.
- Toraman, S. (2013). 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin fen-teknoloji-toplum-çevre ilişkilendirmelerini geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması: Çevremi eğitiyorum (Yüksek Lisans Tezi). Aktif Erişim: <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/74727>
- Toraman, S. (2020). Prevalence of mixed methods research in Turkey: A methodological review study. (Turkish). Unpublished manuscript, University of Cincinnati, Cincinnati, OH, USA.
- Toraman, S., Cox, K., Plano Clark, V. L., & Dariotis, J. K. (2020). Graduate students' current practices for writing a mixed methods research study abstract: An examination of doctoral dissertation and

- master's thesis abstracts in the ProQuest Dissertations and Theses Global™ database. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 12(1), 110-128. <https://doi.org/10.29034/ijmra.v12n1a4>
- Toraman, S., Cox, K., & Plano Clark, V. L. (2021, April). *Can adoption of mixed methods research be measured? A mixed methods study of dissertation abstracts* [Accepted for paper presentation]. Annual American Educational Research Association Conference [Virtual], Orlando, FL, United States.
- Toraman, S., & Plano Clark, V. L. (2020). Reflections about intersecting mixed methods research with social network analysis. In D. E. Froehlich, M. Rehm, & B. Rienties (Eds.), *Mixed methods social network analysis: Theories and methodologies in learning and education* (pp. 175 – 188). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429056826>
- Toraman, S., Plano Clark, V. L., & Kelley, L. E. (2018, April). Examining social contexts for mixed methods research: Comparing NSF and NIH funding trends. Manuscript presented at *the Annual American Educational Research Association Conference*, New York City, NY, USA.
- Türk Dil Kurumu (n.d.). Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>
- Younas, A., Zeb, H., Aziz, S. B., Sana, S., Albert, J. S., Khan, I. U., Inayat, S., Khan, F. H., & Rasheed, S. P. (2019). Perceived challenges of nurse educators while teaching undergraduate nursing students in Pakistan: An exploratory mixed-methods study. *Nurse Education Today*, 81, 39-48. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.07.002>

Makale Türü/Article Type: *Araştırma/Research*

DOI:10.47105/nsb.851237

Atf/Citation: Karaman, A. & Vesek, S. (2021). Covid-19'un Suriyeliler üzerindeki ekonomik ve toplumsal etkilerine yönelik nitel bir araştırma. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 30-71.

Covid-19'un Suriyeliler Üzerindeki Ekonomik ve Toplumsal Etkilerine Yönelik Nitel Bir Araştırma

^aAli Karaman¹, ^bSait Vesek

^aDr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Türkiye

^bDr., Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye

Öz

Tüm dünyada hızla yayılan Covid-19 salgını olumsuz etkilerini yaşamın her alanında hissettirmektedir. Ülkeler, salgının insan sağlığı açısından risklerini azaltmak için zorunlu olarak çeşitli ve sıkı tedbirler almak durumunda kalmışlardır. Sağlığın korunmasına yönelik alınan tedbirler, tüm kesimleri ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Bu salgın sürecinden en fazla etkilenen kesimlerden biri Suriyeliler olmuştur. Bu araştırmada, zorunlu göç mağduru Suriyelilerin Covid-19 salgın hastalığı sürecinde yaşadıkları ekonomik, toplumsal ve sağlığa ilişkin sorunları araştırılmış ve bu sorunların çözümüne ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Nitel araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcılarla telefon aracılığı ile iletişime geçilmiştir. Bu kapsamda, 2020 yılının Mayıs ve Haziran aylarında, Gaziantep ve İzmir kent merkezlerinde ikamet etmekte olan 16 Suriyeli katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma için bu iki kentin tercih edilmesinde; en fazla Suriyelinin yaşamak için tercih ettiği yerler arasında olmaları, bu yerleşim yerlerinde mevcut ekonomik ve toplumsal olanakların çeşitliliği vb. nedenler etkili olmuştur. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler Word dokümanı haline getirilerek 96 sayfalık ham veriye ulaşılmış ve bu veriler MAXQDA (nitel veri analiz programı) programı kullanılarak içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularından hareketle, Covid-19 sürecinde, araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin tamamına yakınının geçimlerini sağlayacak işlerini kaybettikleri, geçim sıkıntısı yaşadıkları ve kiralarnı ödeyememe gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları, temel ihtiyaç maddeleri ve diğer hijyen ürünlerine ulaşmada güçlük çektikleri belirlenmiştir. Katılımcıların sağlık hizmetlerine erişim ve tedavi olma konularında ise herhangi bir zorluk ve sıkıntı yaşamadıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 salgını, Suriyeliler, sosyoekonomik sorunlar, Gaziantep, İzmir

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Ali Karaman, Bingöl Üniversitesi, alikaraman09@hotmail.com, Türkiye

Gönderim Tarihi/Received: 31.12.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 23.02.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Karaman & Vesek. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülmesine izin verir.

Copyright: © 2021 Karaman & Vesek. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

A Qualitative Research on the Economic and Social Impacts of Covid-19 on Syrians

Extended Summary

The Covid-19 pandemic is spreading fast all over the world making its negative impact felt in every field of life. Many countries encouraged their citizens to stay at home since their health systems are in difficulty, closed their border gates or increased their security policies during the pandemic. Preventive measures started by governments have impacted the daily lives of people from different sectors in many aspects (Corley, 2020; STM, 2020; WHO, 2020). Even if it differs in various sectors of society, the impact of the pandemic is greater on refugees. Jobs bringing in money have been limited as a result of movement restrictions, suspension of transportation, curfew and other precautions. Refugees with low vocational status and incomes have been seriously impacted by this period (Aslam Khan, 2020; Şahin, 2020; Unutulmaz, 2020).

The impact of Covid-19 is thought to have left many Syrians defenseless against life's struggles, and they face considerable debts or their children are forced to work as cheap labor to earn money for survival. This research investigates the problems of Syrians during the Covid-19 pandemic period economically, socially and regarding health and considers solutions to these problems.

This study has a qualitative design in order to identify more effectively and in finer detail economic, social and health issues of Syrians under temporary protection in Turkey, during the Covid-19 pandemic period. The study goes on to consider solutions to these problems. The use of a qualitative method in this study reveals in detail how these Syrians are impacted by the Covid-19 pandemic period.

The main question answered in this study is: What are the problems and suggested solutions of Syrians living in Turkey during the Covid-19 pandemic period? A range of additional interview questions provided further background and deeper perspectives on the issues. Responses to the questions are discussed and evaluated in the study. Data were collected from two locations in Turkey. Interviews were conducted with participants who were in Gaziantep and Izmir between May and June 2020. These two cities were chosen for the study because they are in the first ten provinces in Turkey by Syrian population. In October 2020 Gaziantep had the second highest population of Syrian residents (GİGM, 2020) with 452.420 people and in Izmir province there were 147.047 Syrian refugees. In addition to population the study also considered the fact that both Gaziantep and Izmir are cities where there are networks of Syrians who are active in local society via informal channels (Gültekin et al., 2018; Yıldız & Uzgören, 2016). Interviews were made by telephone as a health precaution during the pandemic period.

Data consisted of 16 telephone interviews with 14 main semi-structured interview questions, supplemented with alternative and probes. Data collection started on 20th May 2020 and ended on 18th June 2020. In total 16 participants were reached by a snowball sampling method and interviewed. All the data collected from the interviews were translated and transcribed into a Word document with the assistance of a translator whose native language is Arabic. After reading the present data sets on different days and repetitively, all words, sentences and paragraphs were encoded according to their meaning. Encoding data was the first stage of content analysis

(indexation). While analysing data encodings based on words or sentences were made. At the next stage after encoding, by collecting codes forming a meaningful integrity in their categories themes were identified. The economic, social and health issues of the Syrian participants during the Covid-19 pandemic period were categorized under four themes and by using 112 codes determined a total of 719 statements were encoded.

The findings of the study show that these Syrian participants living in Gaziantep and Izmir experienced similar economic and social problems during the pandemic. Especially as a result of compulsory Covid-19 pandemic precautions, issues such as unemployment and financial difficulty are in the forefront and Syrian family members' earnings from work are insufficient to meet even basic material needs. Results concerning economic and social issues revealed by this study about "refugees have financial difficulties" concur with previous research by Corley (2020), Erkiılıç (2020), Fox (2020), Hedayat (2020) and SGDD-ASAM (2020).

The study concluded that the Syrian participants who became unemployed or had difficulty in earning met their basic needs by receiving loans from their immediate vicinity or by having debts to Syrian markets. Another important problem created by unemployment during the Covid-19 period was not being able to pay house rents. Since Syrians lost their jobs which were their sole source of income, they were unable to pay house rents and many participants came close to being evicted from their houses. The result of this research and the study results made by SGDD-ASAM (2020) that the Syrians have difficulty in paying house rent and invoices, comply with each other.

Syrians who have to maintain their life in a large and crowded family under bad living conditions became unemployed in the Covid-19 pandemic and were faced with serious nutrition problems. Some participants reported that they had difficulty providing even masks and other health products during the pandemic period and also reported that they were disturbed by this situation. Problems with accessing masks and other health products were found by previous researchers (Corley, 2020; Hedayat, 2020; Kirişci & Erdoğan, 2020). In this study conclusions about problems met with accessing mask and disinfectant products are similar to previous study results and support their conclusions.

One important conclusion obtained by this study that is different from earlier studies is that Syrians who were interviewed within the scope of this research did not report difficulty in accessing health services and being treated in hospitals, as they have similar facilities with Turkish citizens for access to health service and treatment and they are treated equally like other citizens. It is therefore possible to state that the Syrians who were interviewed have no differentiation in accessing health services and in being treated. This finding is in contrast to situations found in previous studies (Corley, 2020; Hedayat, 2020) which found that refugees had difficulty in accessing health problems. The conclusion of this study is that Syrians living in Turkey and participating in the study did not lack access to health services during the pandemic and had equal rights and facilities with everybody else living in Turkey.

When perceptions of Syrians interviewed within the scope of research were considered, pessimism, anxiety and fatalism were found to be the dominant emotions. It is possible to say unemployment played a determining role for pessimistic outlooks about the future to become dominant. The situation from which Syrian

participants suffer most is their need for cash because of their unemployment. While Syrians are living in difficult conditions even in normal times, because of problems during the pandemic and unusual situations life conditions are becoming more and more difficult for them. It is important to consider this situation and develop suitable policies.

To prevent the spread of the Covid-19 pandemic illness, when Turkish citizens and Syrians are compared according to their adaptation of precautions generally, it was concluded Syrians adapted to precautions less compared to Turkish citizens. Syrians do not avoid being a guest and making short home visits to friends and relatives, preventing social distancing.

Precautions to prevent the spread of the Covid-19 pandemic illness are announced by mosques, municipalities and police. Because the announcements are in Turkish, precautions taken to limit the spread of the pandemic have not been understood fully by Syrians. Therefore, it was concluded that one of the most important conclusions would be for announcements to be made in Arabic in areas where many Syrians live. Lastly, Syrians being in a disadvantaged situation even in normal life conditions can be stated to have more and more difficult conditions during Covid-19 and similar social crisis periods and have not able to find a way out of this situation. Consequently, they became highly dependent on government support.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Syrians, socioeconomic problems, Gaziantep, Izmir.

Giriş

Dünya çapında hızla yayılan ve çok kısa sürede salgına dönüşen Covid-19 (Coronavirus) küresel boyutta ekonomik, siyasal ve sosyal etkiler bırakmıştır. Üretim ve tüketim zincirinden gündelik yaşam alışkanlıklarına kadar birçok alanda etkisini gösteren salgın, devletlerin politika geliştirme konusunda önemli sınavlar verdiği yeni bir süreci beraberinde getirmiştir.

Salgın döneminde birçok ülke, sağlık sistemleri zorlandığı için virüsün yayılmasını önlemek amacıyla vatandaşlarını evde kalmaya teşvik etmiş, sınır kapılarını kapatmış, kontrol noktalarını ve disiplin politikalarını arttırmıştır. Hükümetler tarafından başlatılan önleyici tedbirler farklı kesimlerden insanların günlük yaşamını birçok açıdan etkilemiştir (Corley, 2020; STM, 2020; WHO, 2020). Daha önce hiçbir dönemde görülmemiş şekilde büyük bir tehdit haline gelen salgının küresel bir boyut kazanması sonucunda hane halkı gelirleri için ciddi kayıplar söz konusu olmuştur. Ekonomik İşbirliği Örgütü ve Dünya Bankası'nın tahminlerine göre, küresel ekonomik büyümenin Covid-19 nedeniyle yaşanan kesintilerle yarı yarıya azalması ve 40 ila 60 milyondan fazla insanın dünya çapında aşırı yoksulluğa düşmesi beklenmektedir (Aslam Khan, 2020; The World Bank, 2020). Salgın döneminde özellikle ticaret, perakende, tekstil ve hizmet sektörlerinin en fazla etkilenen sektörler olacağı dile getirilmektedir. Ekonomideki daralmanın en fazla etkilediği kesimler düşük sosyoekonomik düzeye sahip olanlardır (Sunar, 2020).

Salgının etkisi, toplumun değişik kesimleri üzerinde farklı şekilde olsa da mülteciler üzerinde daha şiddetli olmaktadır. Hareket kısıtlamaları, ulaşımın askıya alınması, sokağa çıkma yasakları ve diğer tedbirler sonucunda gelir getirici faaliyetler kesintiye uğramıştır. Bu noktada zayıf mesleki statüye sahip ve gelirleri düşük olan mülteciler savunmasız kesimler olarak bu süreçten ciddi oranda etkilenmişlerdir (Aslam Khan, 2020; Şahin, 2020; Unutulmaz, 2020). Diğer bir ifadeyle Covid-19'un yayılmasını engellemek amacıyla uygulanan sokağa çıkma yasakları ve karantina uygulamaları mültecilerin geçim kaynaklarına erişimlerini büyük oranda kısıtlamıştır. Geçimlerini sokak satışlarından ve günlük çalışma faaliyetlerinden sağlayan kentsel mülteciler, alternatif destek kaynakları konusunda sıkıntı yaşamışlardır (Omata, 2020). Bu noktada Covid-19'un ekonomik etkisi yüzünden birçok kentsel mültecinin sömürüye karşı son derece savunmasız hale geldiği, önemli ölçüde borçlanma riski olduğu ve çocukların ucuz işçilik gibi durumlara zorlanabileceği ifade edilmektedir.

Kayıtdışı ekonomide kötü koşullarda, uzun saatler boyunca günlük ücretlerle çalışmak zorunda kalan mülteciler yoğun nüfuslu bölgelerde yoksulluk içinde yaşamaktadırlar. Önemli bir bölümü hizmet ve imalat sektöründe çalışan mülteciler salgın döneminde birçok iş kolu kapandığı için gelir kaybı yaşamışlardır. Kimi mülteciler, barınma ve gıda temini konusunda yaşadıkları endişenin virüs korkusunun bile gerisinde kaldığını ifade etmişlerdir (Benek vd., 2020; Egeland, 2020; Masr, 2020; Tessa, 2020). Vatandaşlık statüsü elde edememiş birçok mülteci, devletin kendi vatandaşlarına yaptığı finansal destekten yoksun kalmışlardır. Mülteciler, yaşadıkları zor şartlar yüzünden geleceğe ilişkin belirsizlik durumu yaşamaktadırlar (Ridgwell, 2020). Mülteci çocuklar -özellikle okullar kapalıyken- Covid-19 salgını

önleme tedbirlerinden etkilenmişlerdir. Çoğu hükümet internet, TV veya radyo istasyonları aracılığıyla bu boşluğu kapatmaya çalışsa da birçok aile gerekli ekipmanlara sahip değildir veya internet veri paketlerini karşılayamamaktadır (UNCHRb, 2020).

Pek çok yerde, mülteciler halihazırda temel hizmetlerden yararlanamama ve hijyenik olmayan ortamlarda yaşama gibi hususlardan etkilenmektedirler. Mülteciler sağlık hizmetlerine erişimde genellikle idari, mali, yasal ve dilsel engellerle karşılaşmaktadırlar (Atar, 2020). Kalabalık yaşam şartlarının yanı sıra el dezenfektanları, maske ve benzeri koruyucu ekipmanlara ve gıda ürünlerine erişimin zor olması onları en savunmasız kesimler haline getirmektedir. Bunun dışında resmî belge sahibi olmayanlar hastanelere gitmekten korktukları için temel sağlık hizmetlerini bile alamamaktadırlar. Gözaltına alınma veya sınır dışı edilme korkusu sağlık hizmetlerine erişmelerini engellediği için onları savunmasız bir duruma sokmakta, virüse maruz kalma risklerini artırmaktadır (Corley, 2020; Hedayat, 2020; Kirişçi ve Erdoğan, 2020; Masr, 2020; Nanthini, 2020). Suriyeliler, yukarıda ifade edilen durumlara maruz kalan mülteci grupların en büyüğü olarak bilinmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHRc, 2020) Covid-19 salgınının yol açtığı ekonomik krizin Orta Doğu'daki yüz binlerce Suriyeli mülteciyi daha da çaresiz bir duruma ittiğini ve mültecilerin insani ihtiyaçlarını artırdığını açıklamıştır. Hayatta kalmak için gerekli temel kaynaklardan yoksun olan savunmasız mülteci sayısının, halk sağlığı açısından dramatik bir şekilde arttığı belirtilmiştir. Pek çok mültecinin önceden yetersiz olan gelirlerini kaybettiği, bu durumun onları yiyecek ve ilaç dâhil en temel ihtiyaçlarını azaltmaya zorladığı dile getirilmiştir. Bu noktada birçok mülteci, geçimini sürdürmek için ek borç almakta ve kiralarını ödeyememektedir. Çocuk işçiliği, cinsiyete dayalı şiddet, erken evlilik ve diğer sömürü biçimleri gibi riskler artmaktadır.

Suriye'ye komşu ülkeler, 5,6 milyondan fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu nüfusun yarısından fazlası Türkiye'de yaşamaktadır.¹Türkiye, Lübnan, Irak ve Ürdün gibi ülkelerde çok sayıda mülteci Covid-19 salgını sürecinden olumsuz etkilenmişlerdir (UNCHRa, 2020). Lübnan ve Ürdün ile ilgili yapılan çalışmalar (ILO, 2020; Istaiteyeh, 2020) Suriyelilerin salgınla beraber önceden var olan olumsuz yaşam koşullarına yeni zorluklar eklendiğini göstermektedir. Çalışmalara göre hem Lübnan hem de Ürdün'deki Suriyelilerin büyük bir bölümü geçici veya kalıcı olarak işten çıkarılmıştır. Bu çalışmalarda Suriyelilerin hane gelirlerinin salgın öncesindeki döneme göre ciddi düşüş gösterdiğine yer verilmiştir. Covid-19 salgını Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin de hayatlarını farklı yönlerden önemli ölçüde etkilemiştir. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler genellikle istikrarlı iş fırsatlarından yoksun olan, Covid-19 salgınından finansal olarak etkilenen enformel sektörlerde, tehlikeli koşullarda, düşük ücretlerle çalışmaktadırlar (CGD, 2020, Relief International, 2020). Diğer bir deyişle, Suriyelilerin emek yoğun sektörlerde ağır çalışma koşullarında, yasal çalışma saatlerinin üzerinde ve düşük ücretlerle çalıştıkları

¹Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Ocak 2021 itibarıyla Türkiye'deki Suriyeli sayısı 3.645.140'tır. Bu nüfusun 58.668'i geçici barınma merkezlerinde yaşamaktadır. Bu sayının dışındakiler 81 ile dağılmış durumdadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>) Erişim Tarihi: 27 Ocak 2021.

bilinmektedir (Aygül, 2018: 184; Sunata, 2018). Ticaret, inşaat ve imalat gibi sektörler Suriyelilerin %79,1'ini barındırmaktadır. Tekstil, giyim, deri, ayakkabı, yiyecek içecek vb. sektörler de Suriyelilerin önemli ölçüde istihdam imkânı buldukları diğer alanlardır (Caro, 2020; Kaygısız, 2017). Türkiye'de enformel sektörde çalışan Suriyelilerin yaklaşık 1,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Enformel sektör, Suriyelilerin özellikle kentsel alanlarda tutunmaları için ihtiyaç duydukları geçim kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2020). Yapılan çalışmalarda Covid-19 sürecinde Suriyeli mülteci ailelerin çoğunda en az bir kişinin işini kaybettiği, önemli bir bölümünün koruyucu sağlık ekipmanlarına erişimde güçlükler çektiği, ilaç, yiyecek ve hijyen malzemelerine büyük oranda ihtiyaç duydukları bildirilmiştir (Akay Ertürk, 2020; Budak ve Bostan, 2020; Relief International, 2020). Diğer bir deyişle salgınla başlayan ekonomik gerilemenin yanı sıra virüsün yayılmasını önleyen tedbirler ekonomik kazanç yollarını zora sokmuştur. Pek çok mültecinin yaşamını sürdürmek için bel bağladığı günlük geçim kaynaklarının ortadan kalktığı bildirilmiştir. Bu gelir kaybına bağlı olarak temel ihtiyaçlara ulaşma konusunda sıkıntılar çekilmektedir (Kirişçi ve Erdoğan, 2020; The Arab Weekly, 2020; Tekin Kuru, 2020). Covid-19 krizinden önce de Suriyeli mültecilerin ülkelerindeki iç savaştan kaynaklı önemli sağlık ihtiyaçları olduğu bilinmektedir. Savaşın travması, kronik hastalıklar ve kötü yaşam koşulları nedeniyle sağlık risklerine karşı kırılganlık düzeyi yüksek olan Suriyeliler içerisinde yaş profili nedeniyle anne ve çocuk sağlığı ihtiyaçları çok yüksektir (Tekin Kuru, 2020). Salgınla beraber bu ihtiyaçlar daha da aciliyet kazanmıştır. Diğer bir ifadeyle salgının ekonomik ve insani boyutları zorunlu göç mağduru olan Suriyelileri önemli ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle salgının ekonomik ve toplumsal açıdan dezavantajlı bir grup olan Suriyeliler üzerinde ne gibi etkiler bıraktığı çalışmamız açısından önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinde yaşadıkları sorunlar araştırılmış ve bu sorunlara dönük çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Yöntem

Nitel bir çalışma olarak tasarlanan bu çalışmada, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinde yaşadıkları ekonomik, toplumsal ve sağlığa yönelik sorunlarının keşfedilmesi ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenip ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel çalışmada desen, araştırmanın yaklaşımını ortaya koyan, belirleyen ve çeşitli aşamaların bu yaklaşımın etrafında tutarlı olmasına öncülük eden bir strateji olarak tanımlanmaktadır. Durum çalışmasında bir duruma ilişkin etkenler (bireyler, olaylar, ortamlar veya süreçler vb. gibi durumlar), bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp araştırılır ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 75,83). Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımının tercih edilmesinde, geçici koruma altındaki Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinden nasıl etkilendiklerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması ve detaylı olarak araştırılması düşüncesi etkili olmuştur.

Bu araştırmanın yapılmasına ilişkin gerekli izinlerin alınması amacıyla, öncelikli olarak Sağlık Bakanlığı bünyesinde bulunan “Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformuna,” çevrimiçi başvuru yapmak suretiyle “araştırma onayı” talep edilmiş ve onay alınmıştır.

Daha sonrasında, “Etik Kurul” onayı için ilgili Balıkesir Üniversitesi’nin Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu’na başvuruda bulunulmuş ve etik kurul izni alınmıştır. Ek-1’de ilgili belge (20.05.2020 tarihli ve 47334775-102.01 sayılı) verilmiştir.

Araştırmanın Aşamaları

Bu çalışmada, Tablo 1’de gösterilen aşamalar takip edilmiş ve uygulanmıştır. Araştırmanın aşamalarına ilişkin detaylı açıklamalar, paragraflar halinde verilmiş ancak son aşama olan “verilerin analizi ve yorumlanması” aşaması ayrı bir başlık halinde ele alınmıştır.

Tablo 1. Araştırmanın Aşamaları

Covid-19 salgın hastalığının etkileri yüzünden birçok Suriyelinin yaşam mücadelesine karşı son derece savunmasız hale geldiği, önemli ölçüde borçlanma riski altına girdiği, işsizlik ve geçim sıkıntıları nedeniyle çocukların ucuz işçilik gibi durumlarla karşı karşıya kaldığı düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinde yaşadıkları ekonomik, toplumsal ve sağlığa ilişkin sorunların araştırılması ve bu sorunlara dönük çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırılan durum bu şekilde tanımlandıktan sonra veri toplama aracının geliştirilmesi aşamasına geçilmiştir.

Bu çalışmada esas olarak şu soruya yanıt aranmıştır: Türkiye’de yaşamakta olan Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinde yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir? Çalışmada, belirlenen bu ana soruya kaynak teşkil edecek diğer soruların oluşturulması amacıyla bir dizi soru hazırlanmış ve oluşturulan bu sorular soru havuzunda toplanarak araştırmacılar tarafından, literatürdeki veriler dikkate alınarak, kapsam açısından tartışılmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırma sorularının (görüşme formunun) geliştirilmesi sürecinde soruların kapsam açısından görünüş geçerliliğine sahip olup olmadığı, öncelikli olarak, araştırmacılar tarafından bizzat yapılmaktadır. Görünüş geçerliliğinde (face validity) esas olan durum, ölçüm aracının (araştırma sorularının) neyi ölçtüğünden ziyade neyi ölçer gördüğüdür. Bu durumda ölçüm aracının amaca uygun olması ve örnekleme kolaylıkla uygulanabilmesi önem arz etmektedir. Görünüş geçerliliğinde araştırmacı veya

araştırmacılar, ölçüm aracında kullanılan ifadelerin ölçülmek istenen özellik ve kavramlarla bağlantılı olmasına ve soruların katılımcılar tarafından net bir biçimde anlaşılır olmasına dikkat etmektedirler. Daha sonrasında ise, araştırmacının yakın çevresinin ölçüm aracına ilişkin fikirleri alınır ve sorularda gerekli görülen düzeltmeler yapılır. Sonraki aşamada, daha nesnel değerlendirmelerde bulunabilecek kişilerin (araştırmacıların yakın çevresinin dışındaki kişiler) ölçüm aracına dair fikir ve önerileri alınarak ölçüm aracının üzerinde gerekli düzeltme ve değişiklikler yapılır. Son aşamada ise, pilot uygulamaya katılan kişilerin değerlendirmeleri dikkate alınır, gerekli düzeltme ve değişiklikler yapılarak ölçüm aracına son şekli verilir. Pilot uygulamada, kullanılan ifade ve soruların katılımcılar tarafından kolay anlaşılıp anlaşılmadığı, ölçüm aracının cevaplanma durumu ve katılımcıların ölçüm aracına ilişkin diğer değerlendirmeleri gözetilir, dikkate alınır ve bu doğrultuda gerekli görülen düzeltmeler yapılır (Gravetter ve Forzano, 2012: 78; Gürbüz ve Şahin, 2016: 165). Pilot uygulama çalışmasında asıl gaye veri toplamak değildir. Pilot uygulama ile araştırma süreci, mülakat soruları, kayıt teknikleri ve araştırma süreci boyunca karşılaşılma olasılığı olan diğer zorluklar belirlenir ve bunlara yönelik gerekli hazırlıklar yapılarak önlemler alınır. Böylelikle araştırmanın uygulanması safhasındaki olumsuzluklar bertaraf edilmiş olunur (Glesne, 2014: 74-76).

Bu araştırmada kullanılan görüşme soruları, görünüş geçerliliği açısından, yukarıda açıklanan aşamalar dikkatlice takip edilmiş ve görüşme sorularının geçerliliği ölçümlenmiştir. Görüşme formunun görünüş geçerliliği, ilk önce araştırmacılar (Araştırmanın bu safhasında her iki araştırmacı da aktif rol üstlenmiştir.) tarafından değerlendirilmiş ve sorular üzerinde gerekli görülen düzeltmeler yapıldıktan sonra araştırmacıların çalışma arkadaşlarının görüşme formuna ilişkin görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır. Daha sonrasında, bağımsız ve nesnel değerlendirme yapılması amacıyla ölçüm aracına ilişkin olarak üçüncü kişilerin fikirlerine başvurulmuştur. Yapılan tüm aşamalardan elde edilen fikir, öneri ve değerlendirmeler ışığında araştırma soruları üzerinde gerekli değişiklik ve düzeltmeler yapıldıktan sonra, görünüş geçerliliğinin son aşamasına geçilmiştir. Gelinen bu son aşamada, üç kişiye telefon aracılığıyla ulaşılmış ve pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulamada soruların yeterince net ve açık olup olmadığı, sorulması düşünülen soruların etik açıdan uygun olup olmadığı, soruların içeriğinin araştırılan konuyu tam olarak kapsayıp kapsamadığı, soruların uzunluğu ve cevaplanabilirliği gözetilmiş ve başka sorulması gerekenlerin neler olduğu konuşularak yapılan öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan pilot uygulama ile elde edilen tüm bilgiler, öneriler ve değerlendirmeler sonucunda görüşme formunda gerekli düzeltme ve değişiklikler yapılmış ve görüşme formu revize edilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Son şekli verilerek uygulamaya hazır duruma getirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda, 14 temel araştırma sorusu (alternatif ve sonda sorular hariç) ile demografik sorulara yer verilmiştir. Bu esnada, araştırmaya dâhil olma (katılma) ve dışlama (araştırma dışında bırakma, çıkarılma) kriterleri (ölçütleri) de belirlenmiştir.

Araştırmanın amacına uygun bir şekilde belirlenen araştırmaya dâhil olma ve dışlama kriterleri şöyle sıralanmıştır:

Dâhil Olma Ölçütleri (Inclusion Criteria)

- Telefonda gönüllü olarak soruları yanıtlama konusunda açık rıza göstermek.
- Suriye vatandaşı olmak ve Türkiye’de yaşıyor olmak.
- Coronavirus (Covid-19) salgını esnasında Türkiye’de yaşıyor olmak.
- Telefon ile görüşme yapıldığı anda Türkiye’de yaşıyor olmak.

Araştırmaya dâhil olma ölçütlerini karşılayan katılımcılarla görüşmeler yapılmış, bu kriterleri karşılamayan katılımcılar araştırma dışında bırakılmıştır.

Dışlama Ölçütleri (Exclusion Criteria)

- Görüşme formunda “Genel Sorular” başlığı altında yer alan 14 sorudan (sonda ve alternatif sorular hariç) 3 ve/veya daha fazla sayıda soruya cevap vermemek.
- Herhangi bir görüşmenin 25 dakikadan daha az zamanda sonlanması.
- Görüşme ve araştırmanın herhangi bir aşamasında, katılımcı tarafından araştırmaya katılmama yönünde irade beyan edilmesi.

Dışlama/dışlanma ölçütlerinden herhangi birinin varlığı durumunda ilgili katılımcı araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Veri toplama aracının geliştirilmesinden sonraki aşama, uygulama aşamasıdır. Bu aşamada, alternatif ve sonda sorular hariç olmak üzere, toplamda 14 temel soruyu içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve katılımcılarla telefon aracılığıyla iletişime geçilmiştir. Görüşmeler Gaziantep ve İzmir kent merkezlerinde bulunan katılımcılarla Mayıs-Haziran 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma için bu iki kentin seçilme nedenlerinden biri bu iki ilin en fazla Suriyeli nüfusun yaşadığı on yerleşim yeri arasında olmalarıdır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, 2020) verilerine göre, Ekim 2020 tarihi itibarıyla Gaziantep, 452.420 kişiyle İstanbul’un ardından en fazla Suriyeliliyi barındıran ikinci ildir. İzmir de en fazla mültecinin yaşadığı 10 kent arasındadır. İzmir 147.047 Suriyeli mültecinin yaşamak için tercih ettiği bir il olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra hem Gaziantep hem de İzmir’in Suriyelilerin büyük oranda sosyal ve ekonomik ağlarla (Gültekin vd., 2018; Yıldız ve Uzgören, 2016) tercih ettikleri ve enformel sektör aracılığıyla yerel topluma etkin bir şekilde dahil olmak istedikleri yerler olması görüşmelerin bu iki kent merkezinde yaşayan Suriyelilerle yapılmasının diğer nedenlerindedir. Görüşmeler, salgın sürecinin devam etmesi nedeniyle tedbir amaçlı olarak telefon aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasına 20 Mayıs 2020 itibarıyla başlanmış ve 18 Haziran 2020 tarihinde son verilmiştir. Toplamda 16 katılımcıya kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tablo 2’de katılımcılara ait tanımlayıcı istatistik verileri sunulmaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistik Verileri

Değişken	N	Ortalama	En az (min.)	En fazla (maks.)	Toplam	Kayıp	Kayıp (%)
Hane Kişi Sayısı	16	5,19	1,00	10,00	83,00	0	0,00
Yaş	16	36,88	20,00	55,00	590,00	0	0,00
Zaman/Dk.	16	33,63	28,00	50,00	538,00	0	0,00

Araştırmada, veri toplamak amacıyla yapılan telefon görüşmeleri daha sonra yazılı olarak elektronik ortama aktarılacak amacıyla ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerin kaydedilmesinde kullanılan ses kayıt cihazının yüksek nitelikli olmasına özen gösterilmiş ve böylelikle veri kaybı yaşanmasının önüne geçilmesi sağlanmıştır. Görüşmeler esnasında aynı zamanda gerekli görülen durumlarda anlık olarak notlar da alınmıştır. Katılımcılarla yapılan telefon görüşmeleri, ana dili Arapça olan ve iyi derecede Türkçe bilgisine de sahip olan Suriyeli bir kadın tercüman eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu sayede, katılımcılarla yaşanması muhtemel dil problemlerinin, pilot uygulama esnasında dil problemi fark edilmişti, önüne geçilmiştir. Görüşmelerde tutulan notlar ve yapılan görüşme kayıtları zaman kaybedilmeden bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiş ve böylelikle veri kaybı engellenmeye çalışılmıştır.

Görüşmelerin yapılması esnasında ses kayıt cihazlarının kullanılarak görüşmelerin kaydedilmesi ve zaman kaybetmeden, görüşmelerden hemen sonra, verilen doküman haline getirilmesi aynı zamanda araştırmanın güvenilirliğine de katkı sağlayan bir durum olarak değerlendirilmektedir (Creswell, 2007: 209-211).

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Görüşmelerden elde edilen araştırma verilerinin analiz edilmesinde bilgisayar programlarından yararlanılmıştır. Bilgisayar programlarından yararlanmak suretiyle araştırma verilerinin analiz edilmesi, araştırmanın güvenilirliğine katkı sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Buna ek olarak, bilgisayar programlarının kullanılması, araştırmacıya araştırma verilerinin analizinde birçok kolaylık da sağlamaktadır (Silverman, 2010: 251-266; Creswell, 2015: 253). Bu araştırmanın verileri analiz edilirken, MAXQDA-2020 (The Art of Data Analysis) nitel veri analiz programı kullanılmıştır (MAXQDA-2020, 2020).

Verilerin analiz edilmesinde “neden” ve “nasıl” sorularına yanıt aranmış ve yapılan kodlamalar sayesinde doğrudan fark edilmeyen durumların açığa çıkması sağlanmaya çalışılmıştır. Veri setleri üzerinde yapılan kodlama ve sınıflama sayesinde temalar oluşturulmuş ve kodlar arasındaki anlamlı ilişkiler ortaya çıkarılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 254). Nitel araştırmalarda veri analizi; verilerin doküman haline getirilmesini, hazırlanıp organize edilmesini, sonrasında verilerin kodlanmasını, oluşturulan kodların bir araya getirilmesi neticesinde temalara ulaşılmasını ve son aşamada veriler ile verilerden elde edilen sonuçların şekiller, tablolar veya tartışma şeklinde ilgililere rapor halinde sunulmasını içermektedir (Creswell, 2015: 180).

Bu araştırmada, görüşme formu kullanılarak elde edilen veriler, “içerik analizi” yöntemi kullanılarak analiz edilmişlerdir. Bu yöntemin kullanılmasındaki amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kodlara ve bu kodlar arasındaki ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). İçerik analizi yöntemi

birçok alan ve farklı disiplinlerde kullanılmaktadır. Ancak kullanım alanından bağımsız bir şekilde bakacak olursak, içerik analizi esas itibariyle bir kodlama ve verileri yorumlama işlemidir (Berg ve Lune, 2017: 380, 381).

Bu araştırmadaki verilerin kodlanmasında kullanılan yöntem, Strauss ve Corbin (1990) tarafından önerilen “*genel bir çerçevede içinde yapılan kodlamadır*”. Bu yöntemde göre, verilerin analizinden önce genel bir kavramsal yapı oluşturmak mümkündür. Bu tür kodlama yönteminde genel kategori veya temalar önceden belirlenebilir ancak bu temaların altında yer alabilecek olan daha ayrıntılı kodlar verilerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkarılır. (Strauss ve Corbin'den [1990] aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013: 261-272).

Bu araştırmada, öncelikli olarak görüşme kayıtlarından doküman haline getirilen tüm ham veriler baştan sona kadar araştırmacılar tarafından birçok kez okunmuştur. Bu aşamada herhangi bir kodlama yapılmadan elde edilen veriler ile araştırma konusu hakkında zihinsel bağlantılar kurulmaya çalışılmıştır. Daha sonra verilerin analizine geçilmiş ve içerik analizi yöntemine uygun olarak aşağıdaki adımlar uygulanmıştır.

İlk adımda kodlama işlemi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Kod belirleme işleminde veriler anlamlı bölümlere ayrılır ve adlandırılır. Yani görüşme verilerinin kavramsallaştırılması yapılır. Verilerin kodlanmasında asıl gaye, metinlerin içinde bulunan ya da desteklenen anlamı bulmaktır. Kodlamaların yapılmasında cümle, bölüm ya da bir paragrafı en iyi şekilde açıklayacak biçimde isimlendirmeler (kodlamalar) yapılır (Berg ve Lune, 2017: 396; Creswell, 2016: 185; Glesne, 2014: 259-265; Miles ve Huberman, 2015: 56).

Yukarıda açıklandığı üzere, tüm veri setleri farklı günlerde ve tekrarlı bir şekilde okunduktan sonra, veri setinde bulunan bütün kelimelerin, cümlelerin ve paragrafların içerdiği anlamlar kodlandırılmıştır. Bu şekilde içerik analizinin ilk aşaması olan verilerin kodlanması (indekslenmesi) aşaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verileri analiz edilirken kelime ve/veya cümle temelli kodlamalar yapılmıştır. Kelime ve cümle temelli kodlamaların nasıl yapıldığını net bir şekilde ortaya koymak amacıyla yapılan kodlamaların bir örneği Tablo 3'te verilmiştir. Burada kelime ve cümlelerin içerdikleri anlamlar kodlandırılmış ve oluşturulan kodlar sol tarafta sunulmuştur. Ayrıca her kod için farklı bir renk tanımlanarak kodlar arası görsellik ve temsili ayırım sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 3. Cümle ve Kelime Esas Alınarak Yapılan Kodlama Örneği.

..SM-internet	2	Virüs salgınıyla ilgili bilgileri Facebook, YouTube ve televizyondan hem
..Televizyon		Arapça hem Türkçe yayınları takip ediyoruz. Türkçe haberlerin bir kısmını
..Arapça		anlıyorum anlamadığımı da çocuklar benim için Arapçaya çeviriyor. Eldiven
..Türkçe		ve maske takıyoruz. İnsanlar arasındaki mesafeye dikkat ediyoruz.
..Eldiven		Dezenfektan ürünleri kullanıyoruz.
..Maske		
..Temastan kaçınma		
..Kişisel		

Kodlama işleminden sonraki aşamada, kendi içerisinde anlamlı bir bütünlük oluşturan kodlar bir arada toplanarak kategorilere, anlamlı birliktelik oluşturan kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Öz ifadeyle; verilerin analiz edilmesinde tümevarımcı bir yaklaşım izlenerek veri setlerinden kodlara, kodlardan üst kodlara, üst kodlardan da kategorilere ve temalara ulaşılacak şekilde araştırma konusu ele alınmış ve analiz edilerek açıklanmaya çalışılmıştır (Miles ve Huberman, 2015: 58).

Bu araştırmada, tematik kodlama yapılırken önemli görülen bazı ilkelere dikkat edilmiştir. Bu ilkelerin birincisi “iç tutarlılığa” ilişkindir. Bu kapsamda temaların altında yer alan kategorilerin/alt kodların anlamlı bir bütün oluşturmaya dikkat edilmiştir. İkinci ilke “dış tutarlılığa” ilişkindir. Bu noktada, ortaya çıkarılan temaların toplamının, araştırmada elde edilen verileri anlamlı bir biçimde açıklayabilmesine dikkat edilmiştir. Böylece ortaya çıkarılan temaların veri setini yeterli düzeyde yansıtmayı yansıtmadığı ve bu temalara göre verilerin etkili bir biçimde düzenlenip düzenlenmediği, araştırmacılar tarafından dikkatli bir şekilde incelenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 268,269). Bu ilkeler gözetilerek yapılan değerlendirme ve incelemeler sonucunda, araştırmada oluşturulan tematik kodlamaların iç ve dış tutarlılığı tam olarak karşıladığı kanaatine (her iki araştırmacının görüş birliğiyle) varılmıştır.

Veri analizinin raporlanması aşamasında, veriler rapor halinde sunulurken tanımlayıcı bir yöntem izlemek önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 269, 270). Araştırmacılar, veri analizinin bu son aşamasında mümkün olduğu kadar tanımlayıcı davranmaya özen göstermiş, kendi bireysel görüş ve yorumlarını araştırmanın sonuçlarına dâhil etmeden, toplamış oldukları bilgileri işlenmiş bir biçimde sunmaya gayret ve özen göstermişlerdir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada, Suriyeli katılımcıların Covid-19 salgını sürecinde yaşadıkları ekonomik, toplumsal ve sağlığa ilişkin sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm önerileri, dört tema altında kategorize edilmiş ve toplamda belirlenen 112 kod kullanılarak 719 ifadenin kodlaması yapılmıştır.

Bulguların değerlendirilmesi ve yorumlanmasında, temalara ilişkin “kod frekans bilgisi” tablolarındaki sıralama dikkate alınarak, en yüksek frekansa sahip olan koddan başlamak suretiyle, ilgili

koda ilişkin detaylı açıklamalara ve katılımcı ifadelerine yer verilmiştir. Gerekli görülen durumlarda ise, kodlar arası ilişkilerin görselleştirildiği bazı tablolara yer verilmiş ve buna ilişkin yorumlar yapılmıştır.

Burada öncelikli olarak araştırma verilerine ilişkin genel bir fikir sağlamak amacıyla, katılımcıların vurgulamış oldukları konuların belge ve tema bazlı genel bir değerlendirmesi (belge ve belge gruplarının karşılaştırması, kodlanmış satırların yüzdelik dağılımları) yapılmakta ve daha sonrasında ise yukarıda açıklanan sıralama takip edilmek suretiyle, temaların altında yer alan kodlara ilişkin ulaşılan bulgulara detaylı bir şekilde yer verilmektedir.

Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Genel Değerlendirmeler

Tablo 4'te görüldüğü üzere, her bir belgede 28 paragraf bulunmakta ve her kod farklı bir renk ile temsil edilmektedir. Tekli sayılara denk gelen paragraflar görüşme sorularını içerdiğinden bunlara yönelik kodlama yapılmamış ve bu nedenle de bu paragraflar (örneğin 1. 3. ve 5. paragraflar) renksiz olarak görünmektedirler. Çift sayılara denk düşen paragraflar ise, katılımcıların sorulara verdiği yanıtlardan oluşmakta ve analize esas teşkil etmektedirler. Kodlanarak analiz edilen bu paragraflar (örneğin, 2. 4. ve 6. paragraflar) renkli olarak görünmektedirler. Makale verilerini içeren tüm belgeler eşit paragraflar halinde (her bir belgede 28 paragraf olacak şekilde) düzenlendi ve çiftli sayılarla ifade edilen paragraflarda katılımcıların ifadelerine yer verildi. Buna göre belgeler arasında paragraf temelli bir karşılaştırma yapıldığında, her paragrafta ağırlıklı olarak benzer renklerin bir arada, yan yana, olduğu görülebilmektedir. Dolayısıyla, Suriyeli katılımcıların salgın sürecine ilişkin olarak benzer sorunlara maruz kaldıklarını ve benzer durumlara vurgu yaptıklarını söylemek mümkündür.

Tablo 4. Belge Karşılaştırma Tablosu (Kodlama İşlemi Yapılmış Belgeler)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
I3FG																													
I5FG																													
I6MG																													
I7MG																													
I8FG																													
I10FG																													
I12MG																													
I15MG																													
I16MG																													
I1MI																													
I2MI																													
I4MI																													
I9MI																													
I11MI																													
I13MI																													
I14FI																													

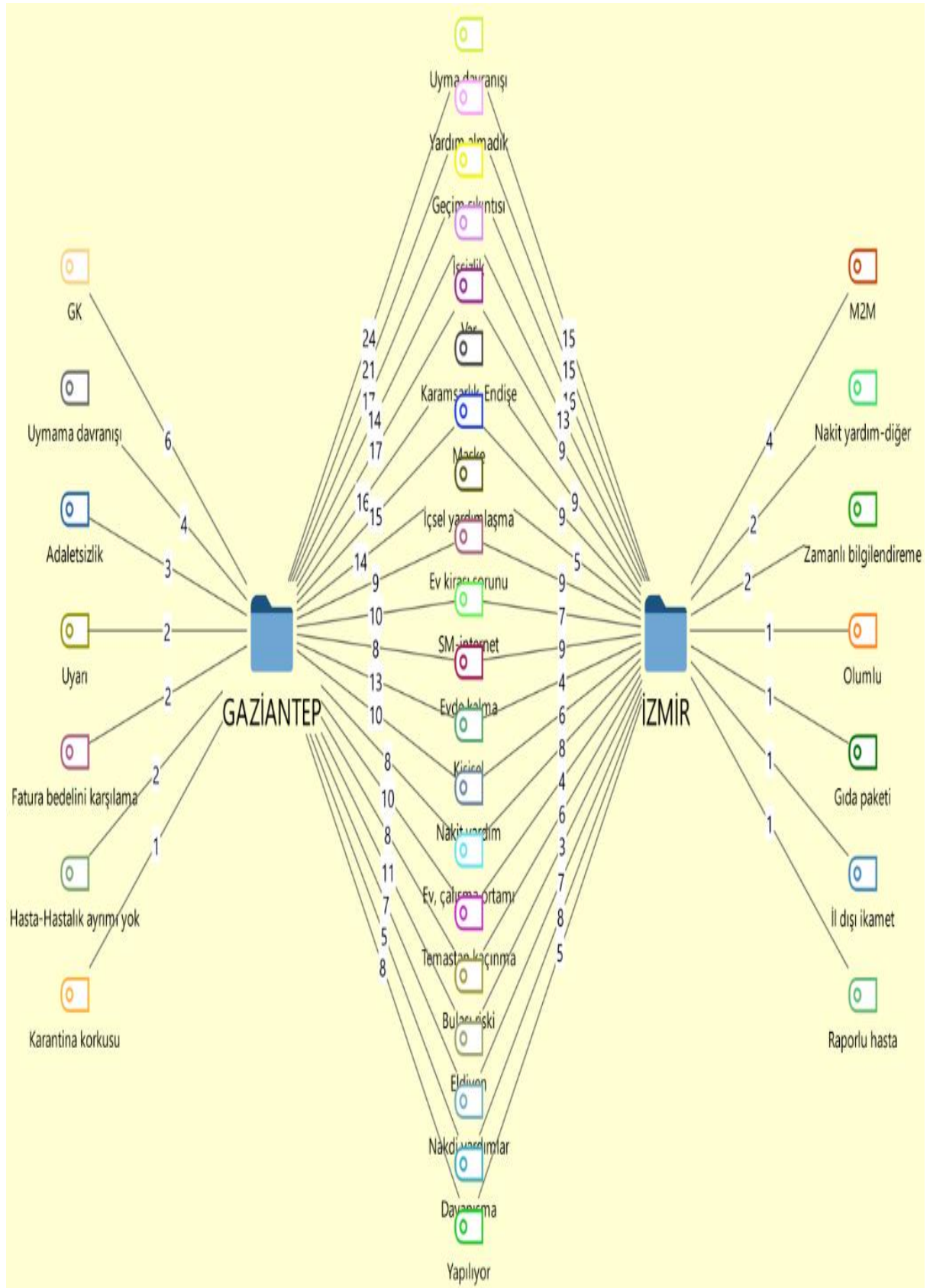
Şekil 1'de gösterilen "iki belge grubu modeli" bu iki belge grubunun içinde bulunan verilere dair genel bir fikir sağlamaktadır. Bu iki belge grubu, araştırmadaki tüm katılımcılara ait belgelerin verilerini

içermektedir. Ancak bu analize tüm kodları dâhil etmek mümkün olmamıştır. Belge karşılaştırma tablosunun ortak alanına (şeklin orta kısmı) en fazla 20 adet kod analiz birimi olarak dâhil edilebildiğinden, bu analizde tanımlı olan 20 adet ortak kod değerlendirilmektedir. İki belge grubunun ortak alanına bakıldığında, belirlenen kodlara her iki grubun öğeleri (toplam 16 katılımcıya ait 16 belge) tarafından kaç defa vurgu yapıldığına dair sayısal verilerle (doğru parçasının ortasındaki rakamlar) birlikte kodların isimlerini de görmek mümkündür. Örneğin, “geçim sıkıntısı” koduna İzmir’deki katılımcılar 16 ifade ile vurgu yaparken Gaziantep’teki katılımcılar 17 ifade ile vurgu yapmışlardır. Bu durum, araştırmacılara iki belge grubu arasında karşılaştırma yapılması imkânını sağlamaktadır. Şeklin iki ucunda (sol ve sağ) ise, her iki belge grubuna ait farklı kodlar ile bu kodlara ait frekans bilgileri verilmiştir.

İki belge grubunun karşılaştırıldığı Şekil 1’deki veriler incelendiğinde, farklı iki kentte yaşamalarına rağmen, Suriyeli katılımcıların Covid-19 salgını sürecinde benzer sorunlara maruz kaldıkları ve benzer sıkıntıları deneyimledikleri söylenebilir. Farklı kentlerde, hatta birbirlerine komşu olmayan farklı bölgelerde yaşamalarına rağmen, salgın sürecine ilişkin olarak bu iki kentte (Gaziantep-İzmir) yaşayan Suriyeli katılımcıların benzer sorun alanlarına ve benzer sıkıntılı durumlara işaret etmiş olmaları, anlamlı bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 1.

İki Belge Grubu Modeli

Tablo 5'te, katılımcılara ait belgeler üzerinde yapılan kodlama analizlerinin temalara göre yüzdelik dağılımları gösterilmiştir. Bu tabloda sergilenen verilere göre, Suriyeli katılımcıların salgın sürecinden

benzer şekilde etkilendiğini ve yine benzer sorunlara vurgu yaptıklarını söylemek mümkündür.

Tablo 5. Temalara İlişkin Kodlanmış Satırların Yüzelik Dağılımı

	I3FG	I5FG	I6MG	I7MG	I8FG	I10FG	I12MG	I15MG	I16MG	I1MI	I2MI	I4MI	I9MI	I11MI	I13MI	I14FI	Toplam
> EKONOMİK SORUNLAR	10,2%	6,8%	6,8%	7,6%	3,4%	4,2%	9,3%	3,4%	5,1%	8,5%	4,2%	5,1%	3,4%	3,4%	9,3%	9,3%	100,0%
> TOPLUMSAL ETKİLER	7,5%	7,8%	9,6%	8,3%	5,2%	7,0%	5,7%	4,4%	5,7%	6,7%	6,2%	4,4%	3,6%	5,9%	7,5%	4,7%	100,0%
> SAĞLIK VE HİJYEN ETKİLERİ	7,1%	7,7%	3,9%	5,2%	7,7%	7,1%	6,5%	7,1%	7,1%	5,2%	7,1%	5,8%	4,5%	6,5%	6,5%	5,2%	100,0%
> TALEPLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	10,2%		1,7%	10,2%	5,1%	8,5%	11,9%	1,7%	5,1%	8,5%	6,8%	5,1%	5,1%	3,4%	11,9%	5,1%	100,0%
Σ TOPLAM	8,1%	7,0%	7,2%	7,6%	5,4%	6,7%	7,0%	4,6%	5,8%	6,8%	6,1%	4,9%	3,9%	5,4%	7,9%	5,6%	100,0%
# N = Belgeler	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	1 (6,3%)	16 (100,0%)

Buraya kadar açıklanan bulgulardan hareketle, araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinde benzer sorun ve sıkıntılara maruz kaldıklarını söylemek mümkündür.

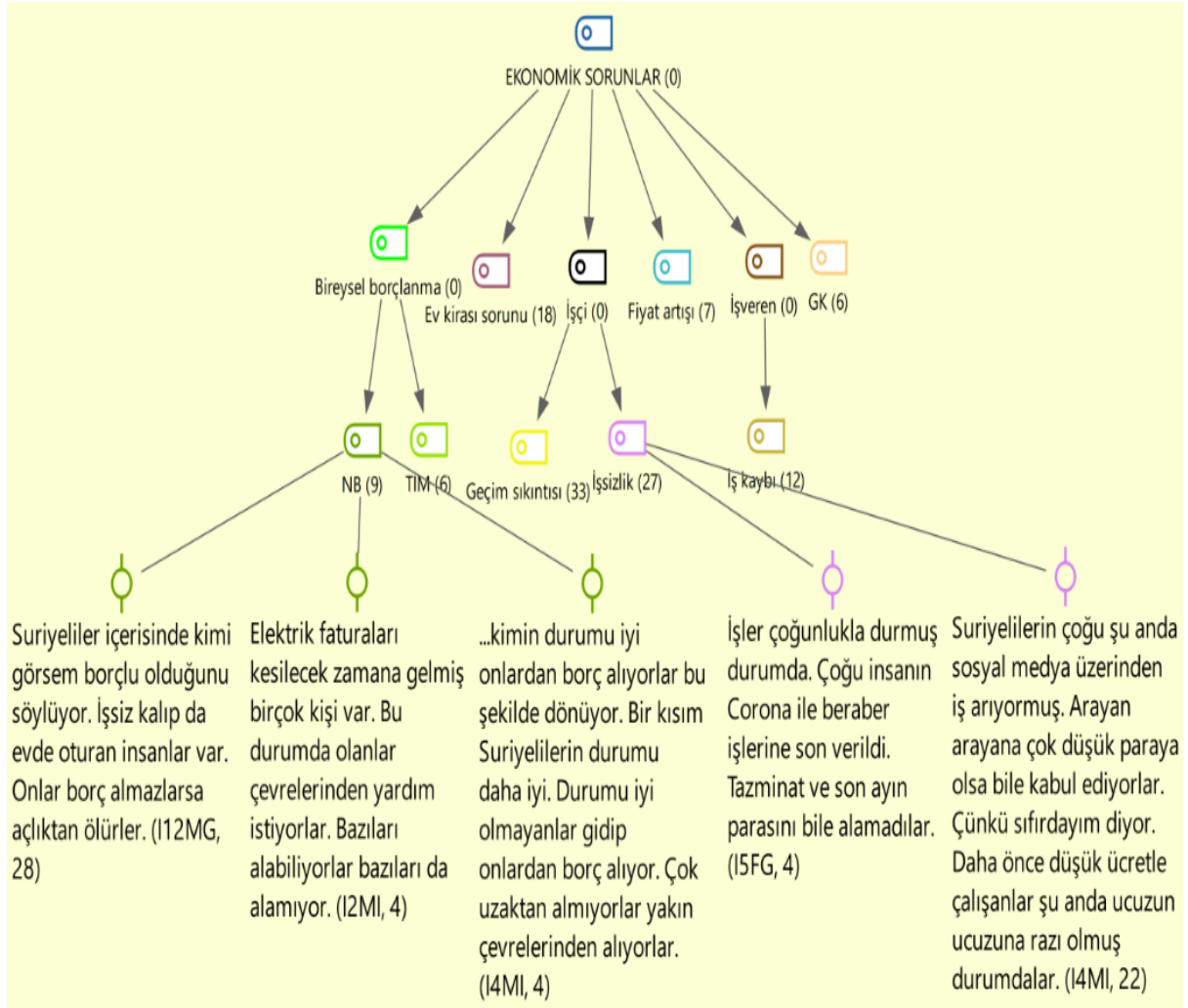
Ekonomik Sorunlar

Araştırmaya katılan Suriyelilerin salgın (Covid-19) sürecinde yaşadığı ekonomik sorunlar, “Ekonomik Sorunlar” teması altında toplanmış, bu temanın altında 6 kategori (kod) ve bu kategorilerin altında da değişen sayılarda farklı alt kodlar belirlenmiştir. Bu temaya ait toplamda 12 kod (Şekil 2) ile 118 ifadenin kodlanması yapılmıştır. Ekonomik sorunlar temasına ilişkin kodların frekans ve yüzelik dağılımları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Şekil 2 ile gösterilen hiyerarşik model, kodlar arasındaki hiyerarşik sıralamayı göstermektedir. Örneğin, “ekonomik sorunlar” temasının altında “bireysel borçlanma” kodu ve bu kodun altında da alt kod olarak belirlenen iki kod (NB, TİM) yer almaktadır. Bu modelde, kodlara ait frekans bilgisini görmek de mümkündür. Modelde kodlara ait frekans bilgisi, ilgili kodun sağında, araç içerisinde verilmektedir. Aynı örnek üzerinden devam edilirse, Şekil 2’deki “NB” koduna ait frekans bilgisinin “NB (9)” şeklinde gösterildiği görülebilir. Bu şu anlama gelmektedir: Bu kod ile kodlanan duruma, katılımcılar tarafından 9 ifade ile vurgu yapılmıştır.

Şekil 2.

Hiyerarşik Model (Tema-Kod-Alt Kod), Ekonomik Sorunlar

Tablo 6. Ekonomik Sorunlar Temasına İlişkin Kod Frekans Bilgisi

Tema + Kod + Alt Kod	Frekans	Yüzde
Geçim sıkıntısı	33	27,97
İşsizlik	27	22,88
Ev kirası sorunu	18	15,25
İş kaybı	12	10,17
NB (Nakit Borçlanma)	9	7,63
Fiyat artışı	7	5,93
TİM (Temel İhtiyaç Maddeleri)	6	5,08
GK (Gelir Kaybı)	6	5,08
EKONOMİK SORUNLAR	0	0,00
TOPLAM	118	100,00

Araştırmada ulaşılan ekonomik sorunlar, frekans bilgileriyle birlikte Tablo 6'da gösterilmiştir. Üst kodlara ait frekans bilgisi "0" olduğundan, bu kodların isimlerine tabloda yer verilmemiştir. Burada, en yüksek frekansa sahip olan koddan başlamak suretiyle, azalan sıralama yöntemi tercih edilerek, veriler sunulmuştur. Devam eden paragraflarda, bu sorunlara işaret eden kodların her biri, içerdiği anlamlarla birlikte, açıklanarak katılımcı ifadeleriyle detaylandırılmıştır.

Geçici işlerde işçi olarak çalışmakta olan Suriyeli katılımcılar, salgın sürecinde “geçim sıkıntısı” ve “işsizlik” gibi sorunlarla yüz yüze kaldıklarını ifade etmişlerdir. Buradaki “geçim sıkıntısı ve “işsizlik” kodları “işçi” koduna ait alt kodlar (Şekil 2) olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin salgın sürecinde maruz kaldıkları ekonomik sorunlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Geçim sıkıntısı: Katılımcıların geçim sıkıntılarına ilişkin ifadeleri “geçim sıkıntısı” kodu ile kodlandı. Tablo 6’da görüldüğü üzere, katılımcıların en fazla vurgu yaptıkları ekonomik sorun geçim sıkıntısı olmuştur. Dolayısıyla, salgının Suriyeli katılımcılar üzerindeki en yıkıcı ekonomik etkisi geçim sıkıntısı olarak kendini göstermiştir, denilebilir. Katılımcıların çoğu bu süreçte geçim sıkıntısı yaşadıklarını ve temel ihtiyaç maddelerinin temininde dahi zorlandıklarını dile getirmişlerdir:

"İçerde açlıktan ölmek için gerekli temel ihtiyaçlardır bunlar. Ekstradan hiçbir şeyi almıyorlar. Mesela meyve veya tatlı gibi şeyleri almak yok. Bunlar bizim için lüks. Bu dönemde meyve ve tatlı bizim için adeta yasak şeyler haline geldiler. Yemeklik malzemeler, su ve ekmek alıyoruz." [I12MG: 26 - 26]

"Suriyelilerin durumu yerel insanlarla karşılaştırılamayacak kadar kötüdür. Yerlilerin en azından bir bağlantısı var. Bir gelir durumları var. Suriyelilerin hiçbir şeyi yok." [I10FG: 28 - 28]

İşsizlik: Araştırmada katılımcıların işsizliğe ilişkin ifadeleri “işsizlik” kodu ile ilişkilendirilerek kodlandı. Katılımcıların geçim sıkıntısı sorunundan sonra en yüksek frekansla vurgu yaptıkları ekonomik sorun işsizliktir. Salgın sürecinde uygulanan sokağa çıkma kısıtlamaları (SÇK), işyerlerinin geçici sürelerle kapanması vb. salgın tedbirleri nedeniyle çoğu Suriyeli katılımcının geçimlerini sağlayan işlerini kaybettikleri ve işsiz kaldıkları ifade edilmiştir. Bu durum, başka bir gelir kaynağı olmayan Suriyeli katılımcıların ekonomik açıdan çok daha zor yaşam koşulları altında mücadele etmelerine neden olmuştur. Bazı katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

"İşler çoğunlukla durmuş durumda. Çoğu insanın korona ile beraber işlerine son verildi. Tazminat ve son ayın parasını bile alamadılar." [I5FG: 4 - 4]

"Koronadan önce bir ayakkabı fabrikasında çalışıyordum. Bir şekilde geçinebiliyordum. Yaza doğru işimiz çok daha yoğunlaşırdı ve bu yüzden daha fazla para alıyorduk. Bu da bize iyi geliyordu. Korona ile beraber hiç kalmadı." [I12MG: 4 - 4]

Sigortasız olarak çalışan bazı Suriyeli katılımcılar, işsiz kaldıklarını ve kayıt dışı olarak çalıştıkları için de sigortalı işçilere sağlanan işsizlik ödeneği gibi sosyal yardımlardan yararlanamadıklarını, dolayısıyla da ekonomik açıdan zor durumda olduklarını ifade etmişlerdir:

"Bazıları sigortasız kaçak bir şekilde çalışıyordu. Patron buna göz yumuyordu. Bunlar şu anda kayıp bir durum yaşıyorlar. Bunların sigortası olmadığı için İŞKUR'dan verilen işsizlik maaşından da yararlanamıyorlar, bunlar ne yapacaklar?" [I7MG: 28 - 28]

Tablo 7. İşsizlik-Geçim Sıkıntısı-Ev Kirası Sorunu Arasındaki Kod İlişki Tablosu

Kod Sistemi	EKONOMİK SORUNLAR	İşsizlik	Geçim sıkıntısı	Ev kirası sorunu	NB	TİM	TOPLAM
EKONOMİK SORUNLAR							0
İşsizlik							31
Geçim sıkıntısı							29
Ev kirası sorunu							29
NB							17
TİM							14
Σ TOPLAM	0	31	29	29	17	14	120

Salgın sürecinde Suriyeli katılımcıların yaşamış olduğu işsizlik, beraberinde farklı sorunları da getirmiştir. Tablo 7’de “işsizlik” ve diğer kodlar arasındaki ilişki düzeylerine yer verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere, “işsizlik” ile “geçim sıkıntısı” ve “ev kirası sorunu” arasında yüksek düzeyde bir ilişki (işsizlik sütunu ile geçim sıkıntısı ve ev kirası sorunu satırlarının kesişim noktalarındaki kare görseli) bulunmaktadır. Bu durum, işsizliğin geçim sıkıntısı ve ev kirasını ödeyememe gibi sorunlara kaynaklık ettiği şeklinde yorumlanmıştır.

Salgın sürecindeki işsizliğin doğurduğu diğer bir sorun da Suriyeli katılımcıların geleceğe ilişkin karamsarlık ve endişe algılarıdır. Yapılan kod ilişki analizlerinde, “işsizlik” ile “karamsarlık-endişe” kodu arasında yüksek bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, işsizliğin araştırmaya katılan Suriyeliler üzerinde birtakım olumsuz etkiler bıraktığı, bunun da kendi geleceklerine dair karamsarlık ve endişe duymalarına neden olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ev kirası sorunu: Suriyeli katılımcıların ev kirası ile ilgili yaşadıkları sorunlar “ev kirası sorunu” kodu ile kodlanmıştır. Araştırmaya katılan Suriyelilerin tamamına yakını ev kirası ile ilgili sorun yaşadıklarını ve kiralarını ödeyemediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, ev sahiplerinin de kirayı zamanında istedikleri ve gecikmesine müsaade etmedikleri katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Suriyeli katılımcılar, salgın sürecinde işsizlik ve gelir kaybı gibi nedenlerle, ev kirası ile ilgili daha fazla sıkıntı yaşadıklarını ve evden atılma durumu ile karşı karşıya olduklarını vurgulamışlardır:

"Koronadan önce oğlumun aldığı maaştan kirayı çıkarıyorduk, geri kalanı ile geçiniyorduk. Şu anda kira ve faturaları taksit taksit ödüyorum. Hepsini, kira ve faturaları, bir anda ödemeye gücüm yok. Dul olduğum için devlet bana her iki ayda bir maaş veriyor. Bu maaşı bir ay kiraya veriyorum diğer ay kirayı ödemek için borç alıyorum." [I14FI:4-4]

"Ev sahibi kirayı ödeme gününde istiyor. Normalde ayın 10'unda kirayı alır. Ama geçen ayın 5'inden itibaren telefonla aramaya başladı. Türkçe bilmediğim için benimle konuşmuyor. Komşuma 'Paraları hazırlayın.' diyor. Zamanında ödeme yapmazsak bizi evden çıkarır." [I14FI: 20 - 20]

İşverenlerin salgın sürecinde yaşadıkları sıkıntılara ilişkin ulaşılan sorunlar “iş kaybı” koduyla kodlanmıştır. “İş kaybı” kodu “işveren” koduna ait alt kod olarak belirlenmiştir. Bu koda ait frekans bilgisi Tablo 6’da, kod hiyerarşi bilgisi ise Şekil 2’de gösterilmektedir. Bu koda ilişkin olarak aşağıdaki çıkarımlar yapılmıştır:

İş kaybı: Araştırmaya katılan Suriyeli işverenler, salgın sürecinde uğradıkları iş kaybından dolayı sıkıntı yaşadıklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. İş kaybını doğuran nedenlerin başında ise, salgını önlemeye yönelik alınan zorunlu tedbirlerin (sokağa çıkma yasağı, bazı iş yerlerinin geçici süreyle kapalı olması vb.) yer aldığı ifade edilmiştir. Katılımcılar bu hususta şunları belirtmişlerdir:

"Hayatımız bu virüsle çok değişti. Yasaklardan önce bir sipariş aldığımızda gece gündüz çalışıp yetiştiriyorduk. Bu konuda bir sorun oluşmuyordu. Sokağa çıkma yasağı oluyor. Şimdi müşterilerimizle konuşuyoruz. 'Gel görüşelim.' diyoruz 'Korona var.' diyor. 'Gelin pazarlık yapalım.' diyoruz 'Gelemem yollar kapalı, korona var, sokağa çıkma yasağı var, şu anda hiçbir şey yapamayız.' diyorlar. Bu dönemde her açıdan kriz yaşıyoruz. Virüs bizim için her konuda bir engel. Sadece Türkiye'de değil bütün dünyada aynı durum söz konusu." [I6MG: 4 - 4]

"Çünkü herkes zor durumdadır. Dükkân için mal satın aldığım adamdan eskiden borç karşılığında eşya alabiliyordum. Şimdi mal sahibi malları getirdiği gün parayı istiyor. Bana 'İki gün sonra ne olacak bilmiyorum, o yüzden parayı peşin almak zorundayım. Bugün iki gün sokağa çıkma yasağı varsa, yarın belki 15 gün olur.' diyor. Tüm mal alışverişi yapan kişiler arasında maalesef bu duygu ve düşünceler hâkim." [I1MI: 4 - 4]

Araştırmaya katılan Suriyelilerin salgın sürecinde yaşadıkları sorunların önemli bir kısmını da bireysel borçlanma sorunu oluşturmaktadır olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, Suriyeli katılımcıların borçlanmaya yönelik ifadeleri, bireysel borçlanma kodunun altında iki alt kod (NB ve TİM) ile ilişkilendirilerek kodlandırılmışlardır. NB ve TİM kodlarına ait frekans ve yüzdesel veriler Tablo 6'da gösterilmiştir.

NB (Nakit Borçlanma): Araştırmaya katılan Suriyelilerin salgın sürecinde yaşamış oldukları işsizlik ve gelir kaybı, geçim sıkıntıları ile kira sorunlarına neden olmuş, bu durum da Suriyeli katılımcıların nakit borçlanmaya olan ihtiyacını doğurmuştur. Peki, o halde işsiz olan Suriyeli katılımcılar borç alacak kişileri ya da kaynağı nereden ve nasıl bulabilmektedirler? Araştırmanın detaylarına bakıldığında, görüşülen Suriyelilerin bu ihtiyaçlarını daha önce çalıştıkları işyeri sahiplerinden ya da kendi çevrelerinden (Suriyeli akraba veya tanıdıklarından) karşılama yoluna gittikleri görülmüştür. Nakit borçlanma şeklinde kendini gösteren bu davranış biçimi analiz edildiğinde, altta yatan itici sebeplerin, gelir kaybı (GK) ve ev kirası sorunu gibi yaşamsal nedenler olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin NB yoluna, gelir kaybına uğramaları neticesinde bu durumlarını telafi etmek ve ev kiralalarını ödemek amacıyla başvurdukları şeklinde yorumlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları buna ilişkin şunları söylemişlerdir:

"Ben şahsen idare ediyorum ama işçilerin çoğu benden para istiyor. Biri gelip 100 TL diğeri 50 TL istiyor." [I6MG: 14 - 14]

"Artık işi olmayanın ne kadar zor durumda olduğunu, sen düşün. Şimdi tanıdığım bazı Suriyeliler bu süreçte ceplerindeki son kuruşu tükettiler. Bazıları, eşinin yüzüğünü bozdurup şu anda onunla geçiniyor. Elinde hiç parası olmayan şimdi artık en yakınında bulunan bakkaldan, arkadaş veya tanıdıktan borç alarak geçimini sağlamaya çalışıyor. Mesela bana bu konuda başvuranlara borç karşılığında yardımda bulunuyorum. Son günlerde benim de borç verme durumum zayıfladı. Çünkü elimde nakit yok. Suriyeliler, bu konuda birbirleriyle yardımlaşıyorlar. Ama bu borçlanma şeklinde..." [I1MI: 4 - 4]

TİM (Temel İhtiyaç Maddeleri): Görüşmeye katılan Suriyeliler, salgın sürecinde temel ihtiyaçlarını (gıda vb.) dahi karşılamakta zorluk yaşadıklarını vurgulamışlardır. Araştırmaya katılan Suriyeliler, bu ihtiyaçlarını kendi mahallelerinde bulunan Suriyeli bakkallardan karşıladıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli katılımcıların TİM giderlerini karşılayamama noktasında yaşadıkları sıkıntıların, işsizlik ve bunun

devamında uğradıkları gelir kaybından kaynaklandığı düşünülmektedir. Suriyeli katılımcıların bu konudaki görüşleri şu şekilde olmuştur:

"Markete gitme durumum yok. Mahalle bakkalından borç alıyorum. Marketler borca satış yapmıyorlar." [I3FG: 26 - 26]

"Bizim burada Suriyeli bakkallar var. Genellikle oradan. Diyeceksiniz ki oradan nasıl alıyorsunuz. Cebimizde paramız yoktur. Bakkal kardeşimiz var. Allah razı olsun. Zaten önceden alıp veriyorduk. Şimdi 2,5 aydır adama para ödemiyoruz. Geçen gün de gittim dedim: 'Böyle böyle... dedim paramız yok.' 'Canın sağ olsun.' dedi. Tüm yükümüzü bakkalın üzerine yıkmış durumdayız. Genellikle böyle. Çevredeki herkes bakkala borçlanmış, bu borç giderek katlanıyor." [I9MI: 26 - 260]

"Sonra da herkes son çare olarak benim dükkâna yöneliyor. Tabi borçla alıyorlar." [I1MI: 22 - 22]

Yukarıda açıklanan ekonomik sorunlara ilave olarak, Suriyeli katılımcıların salgın sürecinde fiyatlar genel seviyesindeki artıştan da yakındıkları görülmüştür:

"Çok şey değişti. Her şey aniden çok pahalandı. Tüccarlar mal temin edememe korkusuyla ellerindeki malların fiyatını çok yükselttiler." [I16MG: 4 - 4]

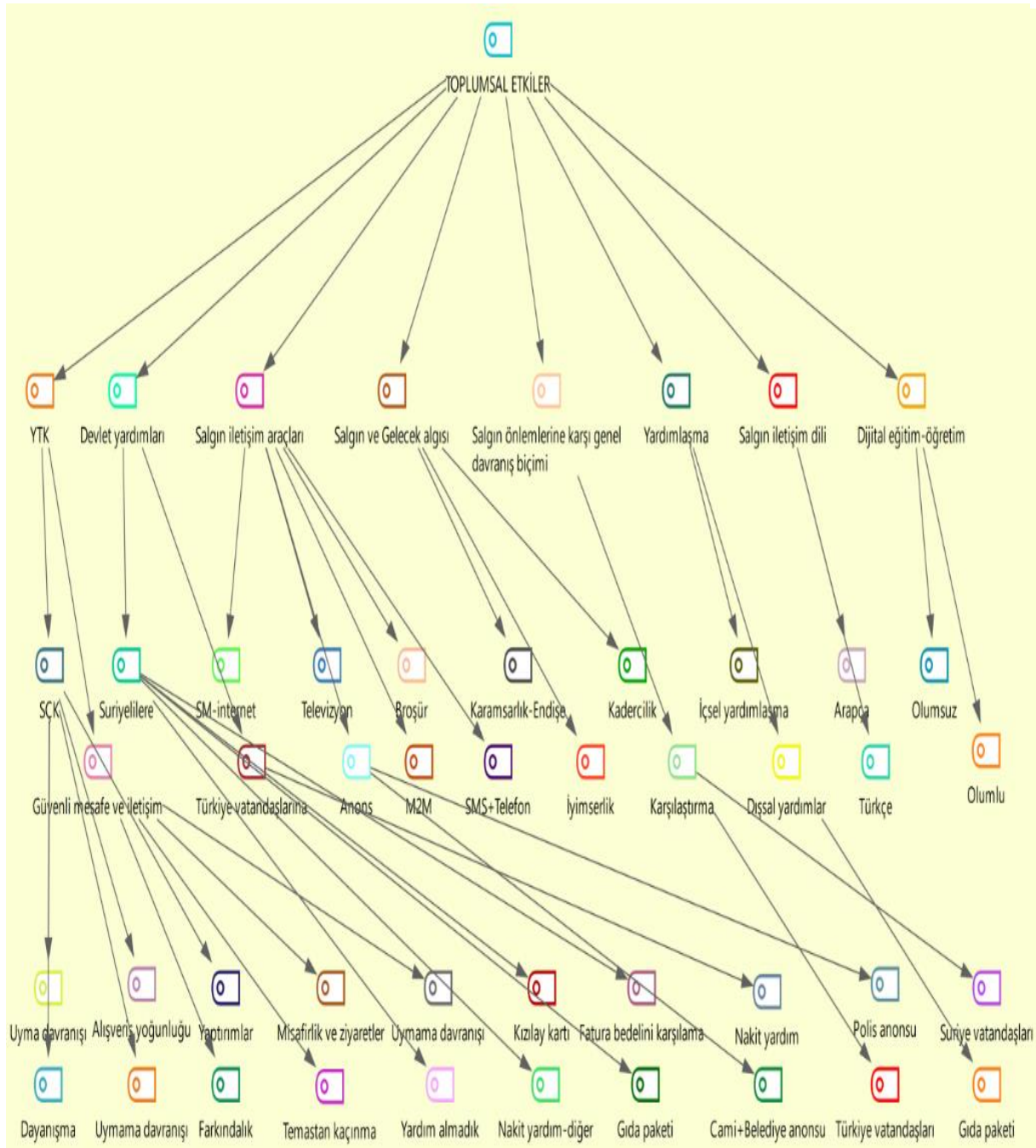
Salgının Toplumsal Etkilerine İlişkin Ulaşılan Sorunlar

Salgının (Covid-19) araştırmaya katılan Suriyeliler üzerinde bıraktığı toplumsal etkiler "toplumsal etkiler" teması altında toplanmış, bu temanın altında 8 kategori ve bu kategorilerin altında da değişen sayılarda farklı kod ve alt kodlar belirlenmiştir. Bu temaya ait, toplamda 62 kod (Şekil 3) ile 387 ifadenin kodlaması yapılmıştır. Şekil 3'te tüm kodların frekans bilgileri ile birlikte bazı kodlara ait alt kodlar, fazla yer kapladığı için, şekilde gösterilemeyerek gizlenmişlerdir.

Toplumsal etkiler temasına ilişkin kodların yorumlanmasında, en yüksek frekansa sahip olan koddan başlamak suretiyle, azalan sıralama yöntemi tercih edilerek veriler sunulmuştur. Devam eden paragraflarda salgının toplumsal etkilerine ilişkin ulaşılan sorunlara işaret eden kodların her biri, içerdiği anlamlarla birlikte açıklanarak katılımcı ifadeleriyle detaylandırılmıştır.

Şekil 3.

Hiyerarşik Model (Tema-Kod-Alt Kod), Toplumsal Etkiler

SÇK (sokağa çıkma kısıtlamaları) kodu, YTK (yeni toplumsal kurallar) kategorisine bağlı bir kod olarak belirlenmiş ve salgın sürecindeki sokağa çıkma kısıtlamalarını tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Salgın sürecindeki SÇK tedbirlerini ve bu tedbirlerin zaman zarfındaki durumu değerlendirmek amacıyla bu kodun altında farklı alt kodlar belirlenmiştir (Şekil 3). Belirlenen bu kodlara yönelik açıklamalara aşağıda yer verilmiştir:

SÇK tedbirlerine uyma ve uymama davranışı: “Uyma davranışı” SÇK uygulamalarına yönelik tedbirlere riayet etme ve alınan önlemlere uyma (olumlu davranış) şeklinde tanımlandı. Bu koda Suriyeli katılımcılar tarafından 39 ifade ile vurgu yapılmıştır. Bu durum şu anlama gelmektedir: Suriyeli katılımcılar salgın sürecinde alınan SÇK önlemlerine uyma yönünde üstün gayret göstererek riayet etme davranışı

sergilemişlerdir. Bu durumun olumsuz olarak oluşturulan bir diğer kod olan “uymama davranışı” ise salgın sürecinde SÇK kapsamında alınan tedbirlere uymama (olumsuz davranış) yönünde davranış sergileme olarak tanımlanmıştır. SÇK tedbirlerine uymama yönünde davranış sergilemeyi ifade eden koda (uymama davranışı) 11 ifade ile vurgu yapıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, her iki koda (uyuma davranışı-uymama davranışı) yönelik karşılaştırma neticesinde, araştırmaya katılan Suriyelilerin salgın sürecinde alınan SÇK tedbirlerine çoğunlukla uydukları veya uyma yönünde bir davranış sergiledikleri söylenebilir.

Bu süreçte, özellikle SÇK'nın ilk gününde alışveriş yoğunluğunun yaşanması ve Suriyeli katılımcıların kendi aralarında dayanışmaya önem vermeleri ise vurgulanan diğer durumlardan bazıları olarak belirlenmişlerdir.

SÇK ve yaptırımlar: SÇK tedbirlerine uymama yönünde davranış sergileyen kişilere devletin görevli-yetkili birimleri tarafından yaptırım uygulanması kaçınılmaz bir gereklilik olmuştur. Salgın sürecinde SÇK tedbirlerine uymayan kişilere devletin yetkili birimleri tarafından yaptırım olarak ceza veya uyarı şeklinde yaklaşım sergilendiği vurgulanmıştır. Ancak uyarıların daha çok Türkiye vatandaşlarına yapıldığı, öte yandan cezaların ise Suriye vatandaşlarına kesildiği bazı katılımcılar tarafından özellikle vurgulanan bir durum olduğu belirlenmiştir. Bu durumu tanımlamak için “Türkiye vatandaşlarına” kodunun altında alt kod olarak oluşturulan “uyarı” koduna 2 defa vurgu yapılırken, “Suriye vatandaşlarına” kodu altında alt kod olarak oluşturulan “ceza” koduna ise 5 defa vurgu yapılmıştır. Bu yaptırımların (ceza ve uyarı) bu şekilde (Suriyelilere ceza verilmesi) uygulanmasında “adaletsizlik” olduğuna yönelik olarak da 3 ifade kullanılmıştır. Sonuç olarak, bazı Suriyeli katılımcılar kendilerine farklı davranıldığını, uyarı yapılmadan ceza kesildiğini ve dolayısıyla da kendilerine adaletsizlik yapıldığını vurgulamışlardır. Bazı katılımcıların bu duruma yönelik ifadeleri şöyledir:

"Yerli bir insan gibi bir pozisyonum yok. Bu konuda da bir adaletsizlik olduğunu düşünüyorum." [I6MG: 14 - 14]

"Suriyeler maalesef böyle değil. Başka mahallelerde sokağa çıkma yasağı günlerinde Suriyeliler ekmek için bile dışarı çıksalar hemen ceza yiyorlar." [I16MG: 28 - 28]

"Devlet personelinin yerel halka ve Suriyelilere karşı tavrında bir farklılık var." [I7MG: 18 - 18]

Kodlar arası ilişki analizleri sonucunda uygulanan “ceza” ile “adaletsizlik” algısı arasında daha yüksek bir ilişki (uyarı ile adaletsizlik arasındaki ilişki algısına kıyasla) düzeyi fark edilmiştir. Buradan hareketle, Suriye vatandaşlarına uygulanan cezai yaptırımların adaletsizlik algısına neden olduğu düşünülebilir.

Güvenli mesafe ve iletişim: Bu kod, YTK (yeni toplumsal kurallar) kategorisine bağlı bir kod olarak belirlenmiş ve salgın sürecinde, hastalığın bulaşıcılığını önlemeye yönelik alınan tedbirleri açıklayacak şekilde kavramlaştırılmıştır. Oluşturulan bu kod kapsamında bir durum değerlendirmesi yapmak amacıyla da alt kodlar belirlenmiştir. Buna göre, araştırmaya katılan Suriyelilerin genel anlamda temastan kaçındıklarını söylemek mümkün olmuştur. Öte yandan, katılımcılar tarafından “güvenli mesafe ve iletişim”

tedbirlerine uymama yönünde davranış gösteren kişilerin olduğuna da az sayıda ifade ile vurgu yapılmıştır. Güvenli mesafe ve iletişim düzeyini ölçümlemek amacıyla “temastan kaçınma ile uymama davranışı” kodları oluşturulmuştur.

Güvenli mesafe ve iletişim koduna ait farkındalık düzeyini ölçümlemek amacıyla “farkındalık” kodu oluşturulmuş ve farkındalığın seviyesini ortaya çıkarmak için de bu kodun altında “var” ve “yok” şeklinde alt kodlar belirlenmiştir. Araştırmada “var” koduna 26, “yok” koduna ise 6 ifade ile vurgu yapıldığı sonucuyla karşılaşıldığından, Suriyeli katılımcıların “güvenli mesafe ve iletişim” konusunda önemli bir farkındalığa sahip olduklarını söylemek mümkün olmuştur. Güvenli mesafe ve iletişim konusunda farkındalığın yüksek olması, temastan kaçınmayı destekleyen bir durum olarak değerlendirilmiştir. Ancak misafirlik ve ziyaretlerin yapılıyor olmasına, az da olsa (yapılmıyor koduna kıyasla) daha fazla ifade ile vurgu yapılmış olması, güvenli mesafe ve iletişimin farkındalığına yönelik ulaşılan sonucun geçerliliğini tartışmaya açmıştır. Misafirlik ve ziyaretlerin yapıp yapılmadığını ölçümlemek amacıyla “misafirlik ve ziyaretler” kodunun altında “yapılıyor” ve “yapılmıyor” şeklinde alt kodlara yer verilmiştir. Bulgularda, misafirlik ve ziyaretlerin yapıldığını gösteren “yapılıyor” koduna daha fazla ifade ile vurgu yapıldığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin “*salgın önlemlerine karşı genel davranış biçimine*” yönelik bulgularının değerlendirildiği kategoride; Türkiye vatandaşları ile Suriye vatandaşlarının salgına karşı alınan önlemlere uyma noktasında, genel anlamda, bir karşılaştırma yapılmıştır. Burada yapılan karşılaştırma Suriyeli katılımcıların aktardığı bilgilere dayanılarak elde edilmiştir. Yani bu durum görüşülen Suriyelilerin gözüyle yapılan bir karşılaştırmadır. Bu kapsamda Suriyeli katılımcılar, Türk vatandaşlarının salgını (Covid-19) önlemeye yönelik alınan tedbirlere daha fazla uyduklarını, buna karşın kendilerinin ise daha çok uymama yönünde hareket ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu durumu ölçmeye yönelik oluşturulan kodlara ait frekans verilerine bakıldığında, Türk vatandaşları için oluşturulan “uyma davranışı” kodunun frekansı 10 iken, Suriye vatandaşları için oluşturulan aynı koda ait frekans bilgisi ise sadece 2’dir. Bu durum, katılımcıların 10 ayrı ifade ile Türkiye vatandaşlarının alınan önlemlere Suriyelilerden daha fazla uyduklarını ifade ettikleri anlamına gelmektedir. Uymama davranışına ait frekans bilgilerine bakıldığında ise, Türk vatandaşlarında (f=3) iken, Suriye vatandaşlarında (f=8) olarak ölçümlenmiştir. Ulaşılan frekans bilgilerinden hareketle, Suriyeli katılımcıların salgını önlemeye yönelik alınan tedbirlere uyma yönünde daha az davranış sergiledikleri şeklinde yorumlanmıştır.

Salgın sürecinde kullanılan “*iletişim araçları*” ve “*iletişim diline*” ait bulgulara bakıldığında, Suriyeli katılımcıların Covid-19 salgını sürecinde, alınan önlemlerden haberdar olmak için kullandıkları ya da takip ettikleri iletişim araçları olarak şunlar belirlenmiştir: SM-internet (sosyal medya), televizyon, cami + belediye anonsu, polis anonsu, M2M (mouth to mouth-ağızdan ağza iletişim), broşür ve SMS+ telefondur. İletişim araçlarının dizilişinde en çok vurgu yapılan araç en başta verilmiş ve bu şekilde azalan bir sıralama takip edilmiştir. Araştırmada görüşülen Suriyelilerin salgına yönelik gelişmeleri ve alınan önlemleri takip ederken tercih ettikleri dillere bakıldığında ise Arapça ve Türkçe olmak üzere iki dilin yer aldığı

belirlenmiştir. Ancak Türkçe olarak yapılan anonsların tam olarak anlaşılmadığı ve dolayısıyla katılımcıların kendi yakın çevrelerinden tercüme amacıyla yardıma başvurdukları da ifade edilmiştir. Araştırmadaki katılımcıların Suriye vatandaşı olması, Arapça diline ait verinin yüksek olması sonucunu doğuran bir etken olarak değerlendirilmiştir. İletişim aracı olarak “SM-İnternet” koduna daha fazla vurgu yapılmış olması ve bu iletişim kanalının daha yüksek yoğunlukla kullanılmış olması, bir anlamda, Suriyeli katılımcıların yabancı bir ülkedeki dil engelini aşmaya yönelik bir çaba ve ana dilde iletişim tercihi olarak da değerlendirilmiş ve bu şekilde yorumlanmıştır. Bu konudaki katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Arapça takip ediyoruz. Benim şahsen Türkçem çok iyi değil, o yüzden Arapça takip ediyorum." [I5FG: 2 - 2]

"Bir Gaziantep sayfası var. Bu sayfada koronayla ilgili çıkan tüm haberler Arapça veriliyor." [I16MG: 2 - 2]

Tüm toplum kesimleri için olduğu gibi, Suriyeliler için de yapılan duyuruların anlaşılıyor olması çok önemlidir. Bu nedenle, salgın önlemlerine yönelik olarak cami ve belediye görevlileri tarafından yapılan anonsların, özellikle Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu yerleşim yerlerinde, Arapça olarak yapılması çok yararlı olacaktır. Aynı şekilde buradaki yerel halkın ve Suriyelilerin ana dillerinde broşürlerin hazırlanarak dağıtılmasının da salgına yönelik alınan önlemlerin etkinliğine ve anlaşılabilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü görüşülen Suriyeliler, kendi ana dilleri dışında yapılan anonsları ve verilen haberleri anlamakta zorluk çektiklerini ve bunun için çevrelerinden yardım talep ettiklerini ifade etmişlerdir:

"Türkçe yayınları takip ediyoruz. Türkçe haberlerin bir kısmını anlıyorum, anlamadığımı da çocuklar benim için Arapçaya çeviriyor." [I3FG: 2 - 2]

"Televizyon izlemiyorum. Bulduğumuz mahallede anonslar yapılıyor. Bu anonsları bazen anlıyorum, bazen anlamıyorum. Özellikle sokağa çıkma yasağı günlerinde hep 'Zorunlu olmadıkça dışarı çıkmayın, ihtiyaç halinde en yakın markete gidin, zorunlu ihtiyaç olursa biz size getiririz.' diye anons yapıyorlardı. Yaşlıların dışarı çıkmaması için anons yapıyorlardı. Bizim sitede yer alan yaşlı insanların ihtiyaçlarını polisler karşılıyordu." [I16MG: 2 - 2]

Ayrıca, araçların giremediği dolayısıyla da anonsların dahi duyulamadığı bazı yerleşim alanlarının varlığı göz önünde bulundurularak, el broşürlerinin buradaki Suriyelilere ulaştırılması önemlidir. Araştırmada bazı Suriyeli katılımcıların bu konuya değindikleri ve yapılan anonsları duymadıklarını ifade ettikleri görülmüştür:

"Komşularımızdan duyuyoruz. Bütün mahalle zaten bu meseleyi konuşuyor. Bizim ev çok dar bir sokakta olduğu için arabalar giremiyor. Dolayısıyla belediye araçlarının anonslarını duymuyoruz." [I14F1: 2 - 2]

Salgın sürecinde alınan önlemler kapsamında okulların kapalı olması, dijital eğitim ve öğretime geçişi zorunlu kılmıştır. Araştırmada görüşülen Suriyeliler, kendi çocuklarının dijital eğitimden (uzaktan eğitim) yeteri kadar fayda sağlayamadığından yakınmışlardır. Dijital eğitim ve öğretimin etkisini değerlendirmek amacıyla “olumlu” ve “olumsuz” olmak üzere iki kod belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından olumsuz koduna 5, olumlu koduna ise 1 ifade ile vurgu yapılmıştır. Katılımcılardan biri, uzaktan eğitimde yaşanan bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"EBA'ya giriş problemi oldu. Çocuğum bir türlü bağlanamadı. Bunun dışında herkese sınıfi geçme getirdiler. Bu durum, öğrencileri bence olumsuz etkiledi. Rehavete kapıldılar. Nasıl olsa geçecekler diye. Bu dönem çocuklar için biraz gevşek geçti. Keşke daha sıkı tutulsaydı." [I5FG: 28 - 28]

Devlet yardımları: Bu kategoride Türk vatandaşları ile Suriye vatandaşlarına yapılan yardımlara ait ifadeler kodlanarak değerlendirilmiştir. Covid-19 salgını sürecinde devlet tarafından yapılan yardımlar “devlet yardımları” koduyla kodlanmış ve buna bağlı olarak “nakit yardım,” “yardım alamadık” gibi alt kodlar oluşturulmuştur. Salgın sürecinde Türk vatandaşlarına yapılan yardımları belirlemek için oluşturulan kod olan “nakit yardım” koduna 16 defa (f=16) vurgu yapılırken, devlet tarafından bu anlamda (salgın sürecinde bazı ailelere verilen nakit yardım) kendilerine herhangi bir yardımın yapılmadığı Suriyeli katılımcılar tarafından özellikle vurgulanmıştır. Görüşülen Suriyelilerin yardım alamamış olmalarına yönelik olarak “yardım almadık” kodu belirlenmiş ve 36 ifadenin kodlaması yapılarak (f=36) belirlenen ifadeler bu koda dâhil edilmişlerdir. Suriyelilere yapılan yardımların daha çok gıda paketi, salgın öncesinden beri verilmekte olan Kızılay yardımları (karta yapılan nakit yüklemeler), fatura (elektrik, su vb.) bedellerinin karşılanması, sağlığın korunmasına yönelik bedelsiz maske dağıtımı ve bunlara benzer yardımlar şeklinde olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir:

"Sosyal yardım konusunda salgından hemen sonra Türklere biner lira dağıtılacağı söylendi ve dağıtıldı. Fakir ve orta hallilere verdiler." [I12MG: 24 - 24]

"Yardımlar konusunda yerel insanlar ve Suriyeliler arasında tabii ki bir eşitsizlik var. Yerliler arasında fakirler varken Suriyeliler öncelikli değildir bu süreçte. Mesela bize yerlilere dağıtılan 1.000 lira verilmedi." [I10FG: 24 - 24]

"Maske dışında hiçbir yardım almadık. Maddi yardım almadık. Herhangi bir açıklama yapılmadı bu konuda." [I2MI: 22 - 22]

Covid-19 salgını sürecinde, araştırmaya katılan Suriyelilerin daha çok kendi aralarında yardımlaşma şeklinde bir dayanışma içerisinde buldukları belirlenmiş, dışarıdan yapılan yardımların ise nakit olarak değil ancak gıda paketi şeklinde yapıldığına katılımcılar tarafından vurgu yapılmıştır:

"Suriyeliler, kendi aralarında çok basit düzeyde yardımlaşıyorlar. Yardımseverlerden bana her gün dört tane ekmek geliyor. Suriyeli bir komşum var. Eşi felç. Çalışacak kimseleri yok. Benden daha zor durumdadır. O dört ekmeği onlara veriyorum. Kendime almıyorum. Evde yemek adına fazladan ne varsa onlara gönderiyorum. Bu tarz hafif yardımlaşma örnekleri oluyor." [I10FG: 20 - 20]

"Suriyeliler arasında yardım için çok büyük kampanyalar düzenleniyor. Tıbbi malzemeler, gıda malzemeleri konusunda..." [I7MG: 20 - 20]

Araştırmaya katılan Suriyelilerin Covid-19 salgını sürecinde nakit yardım ihtiyacına sıklıkla vurgu yapmış olmalarının, nakit yardımlara hayati derecede ihtiyaç duymuş olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 8. Yardım Alamama ile Geçim Sıkıntısı ve Ev Kirası Sorunu Kodları Arasındaki İlişki Tablosu

Kod Sistemi	Geçim sıkıntısı	Ev kirası sorunu	Suriyelilere	Yardım almadık	TOPLAM
Geçim sıkıntısı					23
Ev kirası sorunu					22
Suriyelilere					0
Yardım almadık					25
Σ TOPLAM	23	22	0	25	70

Tablo 8’de katılımcıların Covid-19 salgını sürecinde yardım alamama durumları ile ev kirası sorunu ve geçim sıkıntısı kodları arasındaki ilişki gösterilmektedir. Suriyeli katılımcıların salgın sürecinde nakdi yardım alamamış olmaları ile ev kirası sorunu ve geçim sıkıntısı arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Covid-19 sürecinde alınan zorunlu tedbirler neticesinde işlerini kaybeden ve çalışamayan Suriyeli katılımcıların nakit paraya olan ihtiyaçları gittikçe artış göstermiştir. Böylesi zorunlu tedbirlerin alındığı durumlar ile buna benzer uygulamalarda aynı yardımlardan ziyade nakdi yardımların yapılması, ihtiyaç sahibi kişilerin geçim sıkıntılarını azaltabileceği ve kira sorunlarını önemli oranda hafifletebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, Covid-19 salgınının Suriyeli katılımcıların “geleceğe ilişkin algıları” üzerindeki etkisi konusunda da bazı önemli verilere ulaşılmıştır. Araştırmada katılımcıların geleceğe ilişkin algı ve beklenti durumlarını belirlemek amacıyla üç alt kod (iyimserlik, kadercilik, karamsarlık-endişe) tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan Suriyeliler, Covid-19 salgını sürecinde alınan tedbirler (SÇK, evde kalma gibi) sonucunda yaşanan işsizlik nedeniyle geleceğe ilişkin karamsarlık duygularını daha yoğun olarak hissettiklerini, karamsarlık ve endişe düşüncesine kapıldıklarını ifade etmişlerdir. Görüşülen Suriyelilerin geleceğe ilişkin algı durumunu resmetmek amacıyla oluşturulan “karamsarlık-endişe” koduna katılımcılar tarafından 25 ifade ile vurgu yapılırken, “iyimserlik” koduna 10, “kadercilik” koduna ise 4 ifade ile vurgu yapılmıştır. Bazı katılımcıların geleceğe ilişkin ifadeleri şöyle olmuştur:

"Salgın geldiğinde hayatımız çok değişti. Hiçbir şey eskisi gibi olmaz oldu. Eskiden aklımızda bir sürü proje plan vardı. Yarın bunu yapacağım, ertesi gün şunu yapacağım. Önümüzdeki yılda buna hazırlanacağım, diyorduk. Şu anda yarını düşünemez olduk. Yarın ne olacağı belli olmaz oldu. Yarın yaşayacak mıyız ya da ölecek miyiz? Bunu düşünüyoruz. Bu dereceye geldi. Gelecek diye bir şey kalmadı. Yarını düşünmeye çalışıyor insanlar: 'Hani bugün elimde iki tane maske var. Birini yarına saklayayım da eğer ölmezsem onu takarım.' Yok, yani on gün ötesini ya da 20 gün ötesini düşünüyem! Öyle bir şey yok." [I2MI: 6 - 6]

"Salgın bizi çok kötü etkiledi. Umudum vardı. İlerde projelerim vardı. Şu anda allak bullak olduk. Hiçbir şey düşünemez hale geldim. Sadece 'Nasıl yaşayacağız, Allah bu belayı defetsin.' diyoruz." [I9MI: 6 - 6]

Salgın sürecinde, görüşülen Suriyelilerin kendi içlerinde birbirlerine yardımcı olmuş olmaları, (içsel yardımlaşma) geleceğe umutla bakmalarına katkı sağlayan unsurlardan biri olarak yorumlanmıştır. Bu durumu ölçümlemek amacıyla “içsel yardımlaşma” ile “iyimserlik” kodları arasındaki ilişkiye bakılmış ve bu kodlar arasında güçlü bir ilişkinin var olduğu net olarak görülmüştür. Dolayısıyla, katılımcıların yardımlaşma şeklinde kendi aralarında yapmış oldukları faaliyetlerin, kendi geleceklerine dair iyimserlik algılarına olumlu katkı sağladığını ifade etmek mümkün olmuştur.

Salgının Sağlık ve Hijyen Etkilerine İlişkin Ulaşılan Bulgular

Salgının (Covid-19) sağlık açısından araştırmaya katılan Suriyeliler üzerinde bıraktığı etkiler, “Sağlık ve Hijyen Etkileri” teması altında toplanmıştır. Yine bu temanın altında 4 kategori ve bu kategorilerin altında da değişen sayılarda farklı kod ve alt kodlar belirlenmiştir. Bu temaya ait toplamda 24 kod belirlemiş (Şekil 4) ve 155 ifadenin kodlaması yapılmıştır.

Katılımcıların bir kısmı, salgının ilk dönemlerinde maske bulmakta sıkıntı yaşadıklarını, ellerinde devlet tarafından iletilen ve ücretsiz maske almalarını sağlayacak olan kod olmasına rağmen eczanelerde bu koda karşılık maske alamadıklarını ve dolayısıyla da maskesiz dolaşmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir:

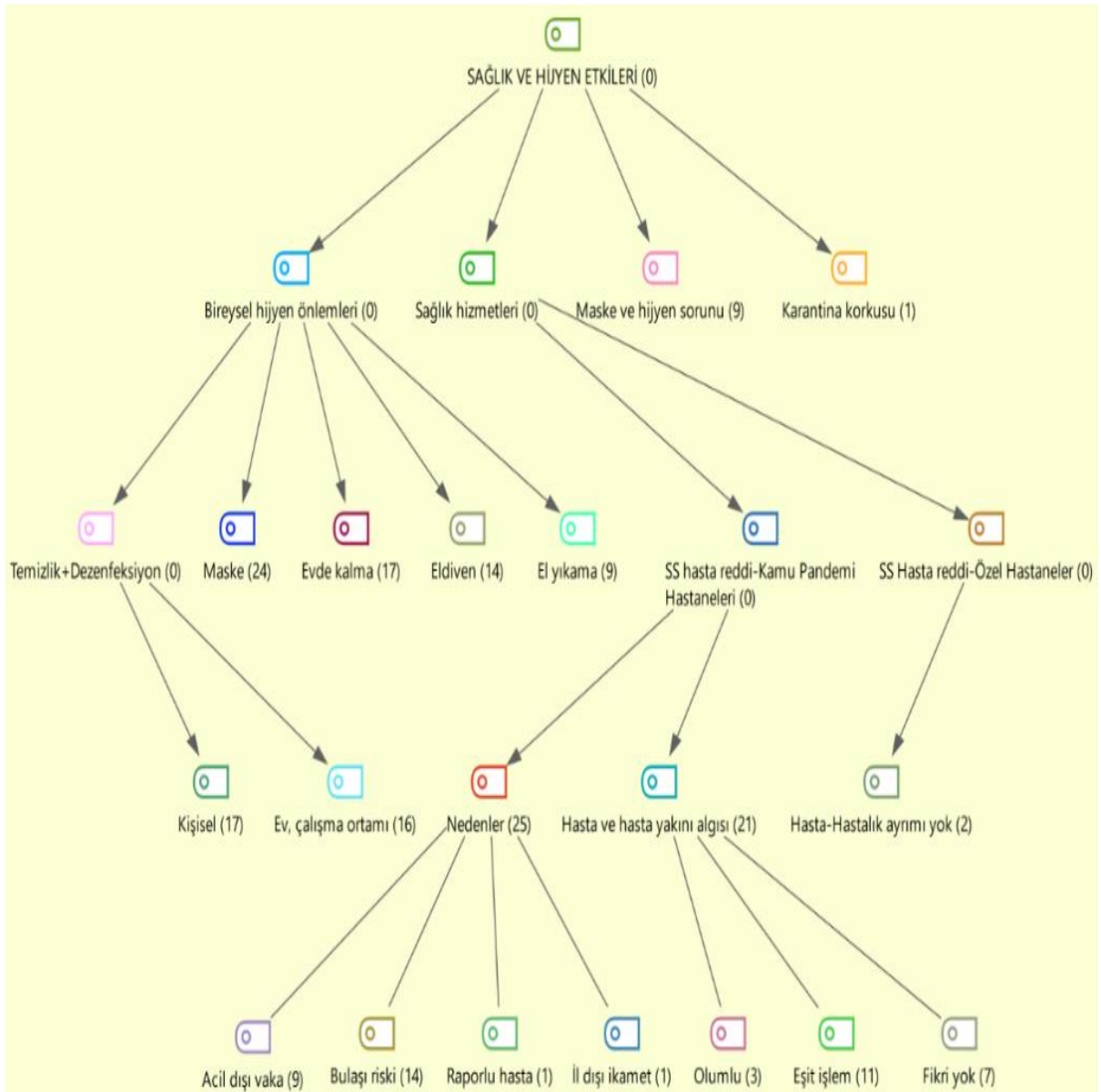
"Maske konusunda koordinasyon sorunu oldu sanırım. Çünkü bazı arkadaşlara kod gitmiş ama eczaneye gitmelerine rağmen maske alamamışlardı. O yüzden birçok Suriyeli insan maskesiz dolaşıyordu." [15FG: 28 - 28]

"Hem de tedbirlerimizi alıyoruz zaten. İlk başlarda eldiven ve maske almak zordu. Ama piyasa şimdi biraz rahatladı o açıdan." [112MG: 16 - 16]

Şekil 4'te "Sağlık ve Hijyen Etkileri" temasına ait kodların hiyerarşik sıralaması ile birlikte bu kodlara ait frekans bilgilerine de yer verilmiştir.

Şekil 4.

Hiyerarşik Model (Tema-Kod-Alt Kod), Sağlık ve Hijyen Etkileri

Sağlık Hizmetleri: Sağlık hizmetleri ile ilgili ulaşılan bulgulara bakıldığında, salgın döneminde yürütülen sağlık hizmetlerinin salgın öncesine kıyasla daha tedbirli ve dikkatli bir şekilde yürütüldüğü söylenebilir. Özellikle, salgın sürecinde hastalığın yayılmasını önlemek amacıyla bir dizi tedbirlerin alınması zorunluluğu doğmuştur. Bu dönemde yaşanan salgın durumu göz önünde bulundurularak kamu ve özel sektör hastanelerinin sağlık hizmetleri ve hasta kabul durumları katılımcıların bakış açısıyla incelenmek istenmiştir. Araştırmada bu amaca yönelik sorular oluşturulmuş ve Suriyeli katılımcıların bu dönemde hastanelerle olan ilişkileri ve varsa yaşadıkları sorunlar araştırılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi neticesinde, kamuya ait pandemi hastanelerinde hasta reddinin (Covid-19 hastalığı dışındaki vakalar) olduğu ancak hasta reddinin de salgın önlemleri kapsamında, salgının yayılmasını önlemeye yönelik alınan tedbirlerden kaynaklandığı görülmüştür. Hasta reddine yönelik oluşturulan kodlardan (Acil dışı vaka, Bulaşı riski, İl dışı ikamet, Raporlu hasta) hareketle, hasta reddinin nedenleri olarak; salgın hastalığın (Covid-19) bulaşmasını önlemek için acil dışında vakaların hastanelere kabul edilmemesi, il dışında ikamet eden Suriyelilerin ve raporlu hastaların hastaneye alınmaması olduğu, katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu durumu ölçümlemek amacıyla oluşturulan “bulaşı riski” ve “acil dışı vaka” kodlarına katılımcılar tarafından en yüksek ifade ile vurgu yapılmıştır (Şekil 4). Özel hastanelerde ise, hasta ve hastalık ayırımı yapılmadan başvuran tüm hastaların kabul edildiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bazı katılımcıların sağlık hizmetlerine ilişkin ifadeleri şöyle olmuştur:

"Korona dönemde hastaneye yolum düştü. Hizmetlerin değiştiğini fark ettim. Mesela kimse hastaya refakat edip içeri giremiyor. Sadece hastayı içeri alıyorlar. Biz onlara 'Hasta Suriyelidir, Türkçe bilmiyor, anlamıyor.' diyoruz. Onlar da 'Bir şey olmaz, içerde tercüman var.' diyorlar. Ama o tercüman 20 kişiye hizmet veriyor. Bu da zor bir durum yaratıyor. Ağır olmayan vakaları zaten hiç içeri almıyorlar. Dışarıda AFAD'ın kurduğu çadırlar var oraya yönlendiriyorlar. 'Hem bizi hem kendinizi riske atmamak için hastaneye gelmeyin.' diyorlar." [I7MG: 10 - 10]

"Hastanelere virüs yüzünden kimseyi -ne yazık ki- kabul etmiyorlar. Bazı Suriyeli normal hastalar hastaneye muayene için gitmişler. Geri çevrilmişler. 'Hasta kabul etmiyoruz.' demişler." [I1MI: 10 - 10]

Araştırmada görüşülen Suriyelilerin salgın sürecindeki hasta reddini nasıl algıladıklarına yönelik olarak 3 kod (*olumlu, eşit işlem ve fikri yok*) belirlenmiştir. Kodlama neticesinde ilgili kodlara atanan ifadelerin frekanslarına bakıldığında, en yüksek vurgunun “eşit işlem” koduna yapıldığı görülmüştür (Şekil 4). “Eşit işlem kodu,” Suriyeli hastalar ile Türk vatandaşı olan hastalar arasında hasta ve hastalık ayırımı gözetilmeksizin eşit muamele ve eşit işlem yapılması anlamını içermektedir. Katılımcılar tarafından “eşit işlem” koduna yüksek frekans ile vurgu yapılmış olması, hastanelerde hastalara yapılan işlemlerde Suriyelilere farklı davranılmadığı ve olması gerektiği şekilde kendilerine işlem uygulandığı şeklinde yorumlanmıştır. Araştırmada görüşülen Suriyeliler, sağlık hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerden yararlanma konusunda kendileri ile Türk vatandaşları arasında herhangi bir ayırım yapılmadığını ve kendilerine farklı davranılmadığını özellikle vurgulayarak ifade etmişlerdir:

"Bu süreçte Suriyeliler ile Türkler arasında herhangi bir konuda bir farklılık görmedim. Kurallar konusunda aynı olduğumuzu düşünüyorum. Tüm kurallar hepimiz için bağlayıcıdır. Farklıklar konusunda ne sosyal medya üzerinde ne de tanıdıklarım arasında herhangi bir şey konuşulmadı, tartışılmadı." [I5FG: 24 - 24]

"Sağlık hizmetlerine ulaşma konusunda yerli insanlarla bir fark olmadı. Ambulansı aradığımızda gelir. Suriyelisin diye bir sorun yok yani bu açıdan." [I15MG: 24 - 24]

"Salgın döneminde sağlık konusunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla aynı koşullara sahibiz. Herhangi bir fark şu ana kadar görmedim." [IIMI: 24 - 24]

Covid-19 salgını sırasında bu hastalık dışındaki vakaların pandemi hastanelerine alınmamasını "olumlu" bir durum olarak değerlendiren ifadelerin toplamı 3, bu konuda herhangi bir fikir sahibi olmayanları belirlemek amacıyla oluşturulan "fikri yok" koduna ise 7 ifade ile vurgu yapılmıştır. Salgın döneminde, Covid-19 hastalığı dışındaki vakaların pandemi hastanelerine alınmamasını olumlu olarak değerlendiren katılımcılar, yapılan bu işlemin sağlığa yararlı ve iyi bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada, bazı katılımcıların bu konu hakkında herhangi bir fikre sahip olmadığı görülmüştür. Bu konuda fikir sahibi olmayanlar, salgın sürecinde herhangi bir hastalık nedeniyle hastaneye başvurmamış ve bu deneyimi yaşamamış olan kişilerdir. "Hiç hastaneye gitmedim," "bilmiyorum," "bu konuda fikrim yok" gibi ifadelerin geçtiği yerler "fikri yok" koduyla kodlanmış ve bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bireysel Hijyen Önlemleri: Salgın sürecinde Suriyeli katılımcıların kendi bireysel çabaları ile salgından korunmak amacıyla aldıkları önlemlerin neler olduğuna bakıldığında; başta maske kullanımı olmak üzere, eldiven kullanımı, el yıkama, evde kalma, çalışma ve ortamının dezenfeksiyonu ile kişisel temizliğe dikkat edilmesi gibi tedbirlerin alındığı görülmüştür. Bireysel hijyenin sağlanmasına ilişkin alınan önlemlerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla oluşturulan kodlar ve bu kodlara ait frekans bilgilerine Şekil 4'te yer verilmiştir.

Suriyelilerin Talepleri ve Çözüm Önerileri

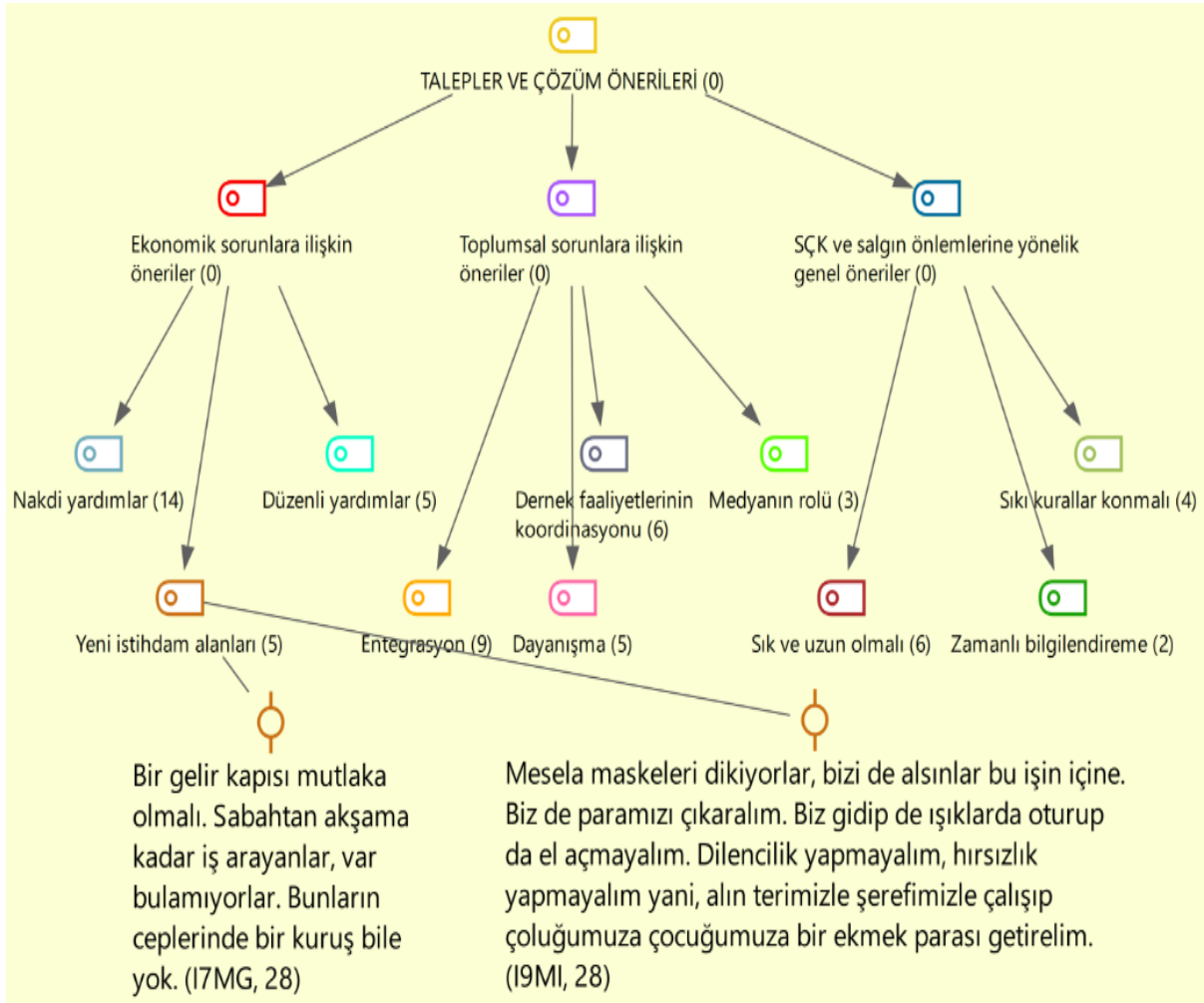
Araştırmaya katılan Suriyelilerin, salgın (Covid-19) sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik olarak dile getirdikleri talepler ve sorunların çözümüne ilişkin vurguladıkları öneriler, "Talepler ve Çözüm Önerileri" teması altında toplanmıştır.

Talepler ve çözüm önerileri temasının altında 3 kategori ve bu kategorilerin altında da değişen sayılarda farklı alt kodlar belirlenmiştir. Bu temaya ait toplamda 14 kod (Şekil 5) tespit edilmiş ve 59 ifadenin kodlaması yapılmıştır.

Talepler ve çözüm önerileri temasına ilişkin kodların hiyerarşik sıralaması, frekans bilgileri (kodların yanında parantez içindeki sayı) ve bazı kodlara yönelik katılımcı ifadelerinin açılımı Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5.

Hiyerarşik Model (Tema-Kod-Alt Kod), Talepler ve Çözüm Önerileri

Ekonomik Sorunlara İlişkin Talepler ve Çözüm Önerileri

Bu kategori altında, ekonomik sorunların çözümüne ilişkin olarak Suriyeli katılımcıların ifade ettikleri talepler ile bunlara yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir. Ekonomik sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesi için 3 kod (yeni istihdam alanları, nakdi yardımlar, düzenli yardımlar) belirlenmiş ve sunulan çözüm önerileri oluşturulan bu kodlar bağlamında değerlendirilmiştir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, katılımcıların bu süreçte (Covid-19) ekonomik anlamda en fazla vurguladıkları ve sıkıntı yaşadıkları durumlar; ev kirası sorunu, geçim sıkıntısı ve nakit paraya duyulan ihtiyaç olmuştur. Bu nedendir ki bu kısımda da Suriyeli katılımcıların en fazla talep ettikleri durum, nakdi yardımların yapılması olmuştur. Dolayısıyla, salgın hastalık ve benzeri durumların yaşandığı zorlu süreçlerde, ekonomik anlamda olumsuz etkilere daha fazla maruz kalan kesimlerin nakit yardımlara daha çok ihtiyaç duyabileceği düşünülerek gerekli desteklerin zamanında sağlanması önerilmektedir. Ekonomik sorunların çözümüne ilişkin belirlenen diğer öneriler ise, yeni istihdam alanlarının yaratılması ve düzenli yardımların yapılmasıdır. Katılımcılar tarafından “nakdi yardımlar” koduna 14 ifade ile vurgu yapılırken, “yeni istihdam alanları” ile “düzenli yardımlar” kodlarına beşer ifade ile vurgu yapılmıştır. Bu durum Suriyeli katılımcıların, salgın sürecinde maruz kalmış oldukları sorunlarına en iyi çözüm önerisi olarak, “nakdi yardımların yapılmasını” kendilerine uygun gördükleri şeklinde yorumlanmıştır. Bu sonuç aynı

zamanda, araştırmadaki verilerin bütünsel tutarlılığını yansıtan bir durumdur. Araştırmada ulaşılan bu sonucu şu şekilde değerlendirmek ve ifade etmek de mümkündür: Araştırma kapsamında görüşülen Suriyeliler kendi ekonomik sorunlarının farkına çok iyi varmış ve tutarlı bir şekilde de çözüm önerilerini sunabilmektedirler. Bazı katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şöyledir:

"Daha önce çalışıp da bir kenara biraz para atanlar şu anda evlerinde o paraları yiyorlar. Peki, ondan sonra 10.000 TL borçlandıklarında bunun sonu ne olacak? Hala çözüm yok. Herhangi bir yardım edecek durum yok. Çevredeki insanlar da daha çok kendilerine yetebiliyorlar. Bu dönemde bence ne olursa olsun az da olsa insanlara yardım edilmeli." [I7MG: 28 - 28]

"Önerim, biz de insanız, bize de gözlerinin ucuyla bir baksınlar. 'Burada insan var.' diye düşünürlerse Allah razı olsun diyeceğim. Komşular yani herkes ailesini geçindirmek zorunda. Herkesin borçları birikmiş. Önce kendi çoluğuna çocuğuna bakıyor şu anda. Komşudan ne bekleyebilirim? Ama devlet büyüktür, devlet babadır, devlet her şeydir." I9MI: 28 - 28]

"Devletten bize yardım etmesini istiyoruz. Durumumuz çok çok kötü." [I14FI: 28 - 28]

Toplumsal Sorunlara İlişkin Talepler ve Çözüm Önerileri

Araştırmaya katılan Suriyelilerin salgın sürecinde maruz kaldıkları toplumsal sorunların çözümüne ilişkin önerilerini değerlendirmek için, şekil 5'te gösterildiği üzere 4 kod (medyanın rolü, dernek faaliyetlerinin koordinasyonu, dayanışma, entegrasyon) belirlenmiştir. Suriyeli katılımcılar, salgın sürecinin kendileri ve aile bireylerinin, özellikle de okul çağındaki genç ve çocukların, Türkiye'deki sosyokültürel etkinlikleri ile okul ve dil öğrenimi gibi faaliyetlerini olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Salgın sürecinde yaşanan bu durumu ifade etmek için oluşturulan "entegrasyon" koduna 9 ifade ile vurgu yapılmıştır. Salgın sürecinde yaşanan toplumsal sorunların çözümü için medyanın aktif bir rol üstlenmesi gerektiği ve Suriyeliler özelinde pozitif eleştirilere yer verilmesinin daha iyi olacağına vurgu yapıldığı görüldüğünden, bu konuda gerekli hassasiyetin gösterilmesi önerilmektedir. Bu açıdan, topyekûn bir toplumsal dayanışmanın gerekliliği önem arz etmektedir. Bunlara ilave olarak, katılımcılar tarafından vurgulanan diğer çözüm önerilerinden birisi de Suriyelilerin kendilerine ait derneklerin faaliyetlerinin koordine edilmesi ve denetlenmesi konusu olmuştur. Bazı katılımcıların bu konulara ilişkin ifadeleri şöyle olmuştur:

"...Çünkü Suriyeliler bu konuda çok daha mağdurlar. Medyadan beklentimiz Suriyelilerin bu durumunu ekrana taşısın. Bu korona döneminde Suriyelilerin yaşadıkları, bence medyada tartışılmalydı. Medya bu meseleyi ele alsaydı devlet de harekete geçebilirdi." [I12MG: 28 - 28]

"Komşular arasında dayanışma olmalı. Zenginler fakirleri gözetmeli. Tüm insanlar koronaya karşı beraber mücadele etmeli. Bu dönemde insanlar birbirlerinin kimliklerine bakmadan diğerine yardımcı olmalı. Güzel bir söz bile insanın psikolojisini düzeltebiliyor. Yapılan yardım gibidir." [I10FG: 28 - 28]

"Biz Suriyelilerin problemleri devletle değil, derneklerden kaynaklanıyor. Dernekler devlet kontrolünde ama çalışanlar Suriyeli. Orada kim çalışmaya başlasa artık bambaşka bir insan oluyor. Konuşamıyorsun, muhatap olmuyor. Derneklerde 3 yıldır kayıtlıyım, herhangi bir yararlarını görmedim. Yardımdan bahsediyorlar. Gidiyoruz. Bir sürü kâğıt imzalattıyorlar. Bir sonuç çıkmıyor. Daha sonra duyuyoruz ki sadece 50 aileye yardım gitmiş. Bu konuda denetim olmalı. Bir ara çocuğum hastalandı. Tercüman istedik. Bize refakat edecek bir tercüman yoktu." [I13MI: 22 - 22]

SÇK (Sokağa Çıkma Kısıtlaması) ve Salgın Önlemlerine Yönelik Genel Öneriler

Bu kategorideki önerileri değerlendirmek amacıyla 3 kod (şekil 5) belirlenmiştir. Suriyeli katılımcılar SÇK'ya yönelik olarak, bu kısıtlamaların uygulamaya koyulmadan önce zamanında gerekli

duyuruların yapılmasını ve dolayısıyla insanların sıkışmadan, rahat bir şekilde, gerekli duydukları ihtiyaçlarını temin ettikten sonra kurallara uyacaklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun öneri olarak ifade edilmesi, ilk sokağa çıkma kısıtlamasının, uygulamanın başlamasına saatler kala ilan edilmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Suriyeli katılımcılar, salgın döneminde alınan önlemlere tüm toplum fertlerinin riayet etmesini sağlamak için sıkı kuralların konması ve uygulanması gerektiğine dikkat çekerek, SÇK'nın sık ve uzun olması gerektiğini dile getirmişlerdir:

"Devletten beklentim bu korunma sürecinde kuralları sıkı tutsun, hiç gevşetmesin. Ancak bu şekilde atlatabiliriz." [I11MI: 28 - 28]

"Gaziantep'teki insanları gözlemliyorum, polis denetim yaptığında herkes maskesini takıyor, denetim yapmadığında da çıkıyorlar." [I6MG: 12 - 12]

Salgının yayılmasının önlenmesinde önemli bir role sahip olan maske kullanımının alışkanlık haline getirilmesi için denetimlerin artırılması önemlidir. Bu noktada gerekli tedbirlerin alınması ve denetimlerin sıklaştırılarak uygulanması önerilmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma bulgularından, Gaziantep ve İzmir kent merkezlerinde yaşayan Suriyeli katılımcıların salgın sürecinde benzer ekonomik ve toplumsal sorunları yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle, Covid-19 salgını nedeniyle zorunlu olarak alınan tedbirler sonucunda, işsizlik ve geçim sıkıntıları gibi sorunların ön plana çıktığı, işçi olarak çalışan Suriyeli aile fertlerinin işsiz kaldıkları ve dolayısıyla da temel ihtiyaç maddelerini dahi karşılamakta yetersiz duruma düştükleri görülmüştür.

Bu araştırmada ulaşılan ekonomik ve toplumsal sorunlara yönelik sonuçlar ile Corley (2020), Erkılıç (2020), Fox (2020), Hedayat (2020) ve SGDD-ASAM (2020) tarafından ortaya konan ve "mültecilerin ekonomik sıkıntılar çektiğine" yönelik ortaya konan araştırma sonuçlarının birbirlerini desteklediği düşünülmektedir.

Araştırmada, işsiz kalan ve geçimlerini sağlamakta güçlük çeken Suriyeli katılımcıların bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendi yakın çevrelerinden borç para alma yoluna gittikleri veya mahallelerinde bulunan Suriyeli bakkallara borç yazdırmak ve borç para almak suretiyle temel ihtiyaç maddelerini temin etme durumunda kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuç, SGDD-ASAM (2020) tarafından ortaya konan ve Suriyelilerin temel ihtiyaç maddelerini temin etmekte dahi zorlandıkları yönündeki araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Covid-19 sürecinde oluşan işsizliğin yarattığı bir diğer önemli problem de ev kiralının ödenmemesi olarak belirlenmiştir. Covid -19 salgını sonrasında işsiz kalan Suriyelilerin tek gelir kaynağı olan işlerine son verildiği için ev kiralılarını karşılayacak güçleri kalmamış ve çoğu katılımcı evlerinden olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, SGDD-ASAM (2020) tarafından yapılan ve Suriyelilerin ev kirası ve faturalarını ödeme güçlüğü çektiklerine ilişkin çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen Suriyeliler, salgının ilk dönemlerinde devlet tarafından Türk vatandaşlarına yapılan nakit yardımların kendilerine yapılmadığını ve bu durumun kendilerini içinden çıkılması zor ekonomik sıkıntılara sürüklediğini vurgulamışlardır. Elektrik ve su faturalarını dahi ödemekte sıkıntı yaşayan Suriyeli katılımcılar, ev kiralarını ise aldıkları borçlar sayesinde ancak ödeyebilmektedirler. Borçlarını geri nasıl ödeyebilecekleri konusunda ise henüz herhangi bir fikirlerinin olmadığı görünmektedir.

Kalabalık ve geniş aile şeklinde, kötü yaşam koşulları altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan Suriyeli katılımcılar, Covid-19 salgınıyla birlikte işlerinden olmuş ve ciddi sayılabilecek derecede beslenme sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bazı katılımcılar, salgın döneminde maske ve diğer hijyen ürünlerini temin etmekte dahi sıkıntı yaşadıklarını ve bu durumdan dolayı duymuş oldukları rahatsızlıklarını özellikle dile getirmişlerdir.

Salgının ilk dönemlerinde, maskeye erişim ve diğer hijyen ürünlerinin temini konusunda ciddi sayılabilecek derecede sıkıntıların yaşandığı katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Araştırmada, özellikle de maskeye erişimin mümkün olmadığı, öte yandan devlet tarafından gönderilen ve maskelerin eczanelerden alınabilmesine olanak sağlayan bireysel kodların ise eczanelerde karşılık bulmadığına yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Maske ve diğer hijyen ürünlerine erişim noktasında yaşanan sıkıntılar, önceki araştırmacılar tarafından da tespit edilen durumlardan biri olmuştur (Corley, 2020; Hedayat, 2020; Kirişçi ve Erdoğan, 2020). Bu araştırmada, maske ve dezenfektan ürünlerine erişimde karşılaşılan sorunlara yönelik ulaşılan sonuçlar, önceki çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermekte ve onların sonuçlarını destekler niteliktedir.

Ancak bu araştırmada elde edilen önemli bir sonuç, bu araştırmayı önceki araştırmaların çıktılarından ayırtmaktadır. Bu sonuç şu şekilde ifade edilebilir: Araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin, sağlık hizmetlerine erişim ve hastanelerde tedavi olma noktasında herhangi bir sorun ile karşılaşmadıkları, aynı şekilde sağlık hizmetlerine erişim ve tedavi hizmeti alma noktasında da Türk vatandaşları ile benzer imkanlara sahip oldukları ve Suriyelilere diğer vatandaşlara davranıldığı gibi, eşit bir şekilde davranıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, görüşmeye katılan Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişim ve tedavi olma konusunda herhangi bir ayırım ile karşılaşmadıklarını ifade etmek mümkün olmuştur.

Araştırmada çarpıcı olan bir diğer sonuç da “hasta reddine” ilişkin ulaşılan sonuçtur. Bu araştırma ile pandemi hastanelerinde “hasta reddi” (Covid-19 dışındaki vakalar) şeklinde yapılan uygulamaların salgını önlemeye dönük alınan tedbirler nedeniyle olduğu ve bu durumun sadece Suriyeliler için değil, Türkiye vatandaşları dâhil, ayırım gözetilmeksizin herkes için geçerli olan ve aynı şekilde uygulanan bir durum olduğu sonucu net olarak ortaya konmuştur. Pandemi hastanelerine acil vakalar dışında vaka kabul edilmemesinin salgının bulaşma riski nedeniyle olduğunu belirten ve bunun farkında olan Suriyeli katılımcılar, bu durumu gayet olumlu karşılamış, bunun faydalı ve salgının yayılmasını önleme amacıyla alınan yararlı bir işlem olduğunu belirtmişlerdir.

Daha önce yapılan çalışmalarda (Corley, 2020; Hedayat, 2020) vurgulanan ve mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim noktasında sıkıntı yaşadıklarına dönük belirlenen durumların aksine bu araştırmada, Türkiye’de yaşayan ve araştırmaya katılan Suriyelilerin, salgın sürecinde sağlık hizmetlerinden mahrum kalmadıkları ve Türkiye’de yaşayan herkesle eşit hak ve imkânlarla sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu araştırmada, Covid-19 sürecinde pandemi hastanelerine raporlu hataların ve acil olanların dışındaki hastaların alınmaması uygulamasının sadece Suriyelere yönelik bir uygulama olmadığı, tüm herkes için uygulanan bir durum olduğu ve salgını önlemeye dönük alınan tedbirler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği de aşikâr bir durum olarak belirlenmiş ve ortaya çıkarılmıştır. Kaldı ki raporlu hastalar için getirilen bir diğer kolaylık da hastanelere uğramadan ilaçlarını eczanelerden rahatlıkla alabilmeleridir. Pandemi hastanelerine belirli kurallar gözetilerek (acil hasta, Covid’le enfekte olmuş hasta kabulü vb.) hasta kabul edilmesinin veya bunların dışındaki hastaların başka sağlık kurumlarına yönlendirilmesi uygulamasının, Covid-19 salgınının yayılmasının önlenmesine yönelik bir çaba olarak değerlendirilmesi ve bu kapsamda ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen Suriyelilerin geleceğe ilişkin algılarına bakıldığında, karamsarlık, endişe ve kaderciliğin hâkim duygu olduğu görülmüştür. İyimser görüş sergileyen katılımcıların ise iyimserliği sadece arzuladıkları tespit edilmiştir. Geleceğe ilişkin karamsarlık düşüncesinin hâkim olmasında işsizliğin belirleyici rol oynadığını söylemek mümkündür. Çünkü Suriyeli katılımcıların en çok yakındığı durum, içinde buldukları işsizlik dolayısıyla nakit paraya olan ihtiyaçları olmuştur.

Araştırmada Suriyeli katılımcıların gelecek algılarına ilişkin ulaşılan sonuçlar ile Ridgwell (2020) tarafından işaret edilen sonuçlar arasında benzerlikler olduğu görülmektedir. Ridgwell (2020), vatandaşlık statüsü elde edememiş birçok mültecinin devletin kendi vatandaşlarına yaptığı finansal destekten yoksun kaldığını vurgulamış ve mültecilerin yaşadıkları zor şartlar yüzünden geleceğe ilişkin belirsizlik durumu yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu açıdan her iki araştırma sonuçlarının benzer durumlara işaret ettiğini söylemek mümkündür.

Finansal destek konusunda kendilerine salgın dönemine özgü herhangi bir ek yardımın yapılmadığını özellikle dile getiren katılımcılar, yapılacak yardımlara hayati derecede ihtiyaç duyduklarını ve kendilerinin de yardım kapsamına dâhil edilerek yapılacak yardımların kendilerine de verilmesini fazlasıyla arzuladıklarını dile getirmişlerdir. Suriyeliler normal zamanlarda bile zor koşullar altında yaşamlarını sürdürürlerken salgın ve benzeri olağan dışı dönemlerde yaşanan sıkıntılar nedeniyle yaşam koşulları kendileri için gittikçe daha da zorlaşabilmektedir. Bu nedenle, Suriyelilerin içinde bulunduğu bu durumun göz önünde bulundurulması ve buna yönelik politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen Suriyeli katılımcılardan işveren olarak yaşamlarını sürdürenler, salgın döneminde ürünlerin tedariki konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve ürün fiyatlarının salgından önceki döneme göre çok yüksek seviyelere çıktığını dile getirmişlerdir. Ayrıca, salgın döneminde ticari hayata güvensizliğin hâkim olduğunu ve vadeli ürün satışlarının neredeyse durma noktasına geldiğini ifade

etmişlerdir. Suriyeli işverenler, toptancıların salgın tedbirlerini (sokağa çıkma kısıtlaması vb.) bahane göstererek toptan mal alımlarında peşin satış yaptıklarını ve bu durumun da zaten pahalı olan temel ihtiyaç maddelerinin satın alınmasını daha da zorlaştırdığını vurgulamışlardır. Suriyeli işverenlerin şikâyetçi oldukları bir diğer konu da salgın döneminde işletme faaliyetlerinin neredeyse durma noktasına gelmesidir. Bu duruma kaynaklık eden nedenlerin, işyerlerinin geçici sürelerle kapalı olması ve sokağa çıkma kısıtlamaları olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, Suriyeli katılımcıların Covid-19 sürecinde salgını önlemeye yönelik alınan sokağa çıkma kısıtlamalarına genel anlamda uydukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kurallara uymayan Suriyeli katılımcılara uygulanan cezai yaptırımların katılımcıları olumsuz yönde etkilediği belirlenen bir başka sonuç olmuştur. Katılımcılar, sokağa çıkma kısıtlamalarında uygulanan yaptırımlar konusunda adaletsizlik yapıldığını ve kendilerine eşit davranılmadığını, Türk vatandaşlarına uyarı yapılırken kendilerine doğrudan cezai yaptırım uygulandığını ifade etmişlerdir. Bu uygulamalar nedeniyle ki araştırmada ceza yaptırımlarının Suriyeli katılımcılar nazarında eşitsizlik algısına neden olduğu tespit edilmiştir.

Covid-19 salgın hastalığının yayılmasını önlemek amacıyla alınan tedbirlere genel itibariyle uyum gösterme açısından Türk vatandaşları ile Suriyeliler arasında karşılaştırma yapıldığında, Suriyelilerin alınan önlemlere Türk vatandaşlarına oranla daha az uyum gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Suriyelilerin, misafirlğe gitme ve kısa ev ziyaretlerini yapmakta fazla çekinmedikleri, güvenli mesafeye (sosyal mesafe) dikkat ederek kendi akrabaları ve tanıdıklarıyla buluştukları, bir araya geldikleri ve ziyaretler gerçekleştirdikleri belirlenmiştir.

Covid-19 salgın hastalığının yayılmasını önlemek için alınan tedbirlerin halka duyurulmasında cami, belediye ve emniyet kurumları tarafından anonsların yapıldığı görülmüştür. Ancak anonsların Türkçe olarak yapılması, salgının yayılmasını önlemek için alınan önlemlerin Suriyeliler tarafından tam anlamıyla anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde bu ve benzeri duyuruların Arapça dilinde yapılması gerekliliği ulaşılan önemli sonuçlardan biri olarak düşünülmektedir.

Salgın döneminde okulların ve Suriyelilere yönelik Türkçe kurslarının kapalı olması, eğitim ve öğretimin dijital ortam ve araçlarla (televizyon, bilgisayar, tablet, internet vb.) verilmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Ancak Türkçeyi anlamakta zorluk çeken Suriyeliler ve özellikle de onların çocukları için eğitim hayatı daha da verimsiz bir duruma dönüşmüştür. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, Erkılıç (2020) tarafından Gaziantep'te yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Son olarak, normal yaşam koşullarında dahi dezavantajlı konumda olan Suriyelilerin Covid-19 ve benzeri toplumsal kriz dönemlerinde daha da zor koşullara maruz kaldıkları ve yaşanan bu durumlardan dolayı herhangi bir çıkış yolu bulamadıkları, dolayısıyla da devletin yardımlarına yüksek oranda bağımlı hale geldikleri ifade edilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Birinci yazar %60 oranında, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Açıklama

Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan mali destek alınmamıştır.

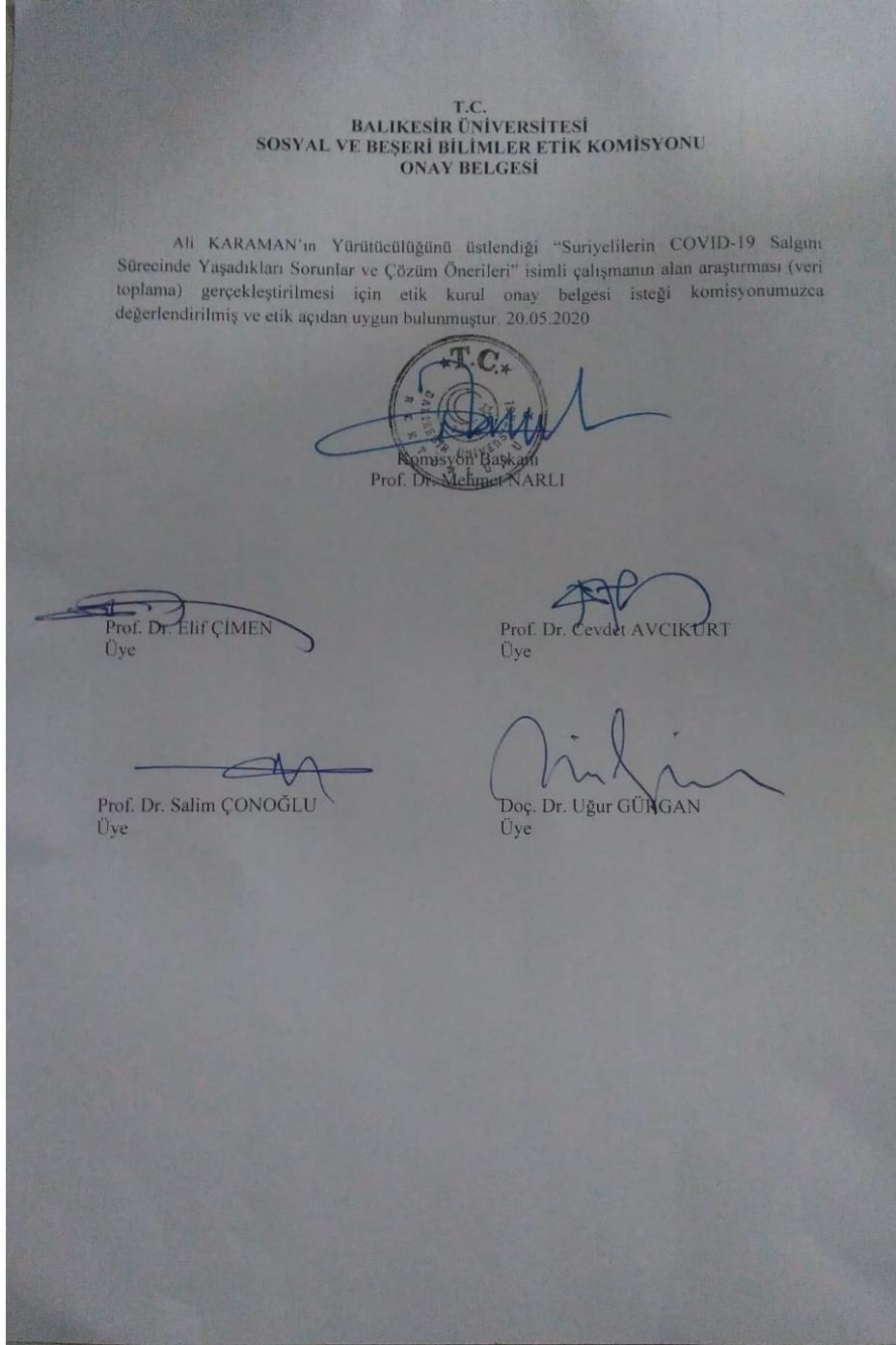
Teşekkür

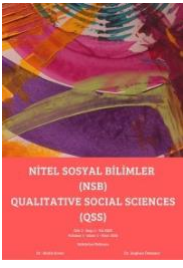
Değerli zamanlarını ayırmak suretiyle araştırmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

- ILO. (2020). *Impact of Covid-19 on Syrian refugees and host communities in Jordan and Lebanon*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/documents/briefingnote/wcms_749356.pdf
- Istaiteyeh, R. (2020). *The Economic Impact of Covid-19 on Syrian refugees in Jordan, World refugee & migration council research paper*. https://wrmcouncil.org/wp-content/uploads/2020/11/Jordan_Economic-Impact_Istaiteyeh_WRMC_Nov2020.pdf
- Kaygısız, İ. (2017). *Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri*. <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20-%20Suriyeli%20Mu308ltecilerin%20Tu308rkiye%20I307s327gu308cu308%20Piyasasina%20Etkileri%20.pdf>
- Kirişçi, K. & Erdoğan, M. M. (2020, Nisan 20). *Turkey and Covid-19: Don't forget refugees*. https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/20/turkey-and-covid-19-dont-forget-refugees/amp/?twitter_impression=true
- MAXQDA-2020. (2020, Haziran). <https://www.maxqda.com/>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi: genişletilmiş bir kaynak kitap* (1. Baskı). S. Akbaba Altun and A. Ersoy (Çev. Eds). Pagem Akademi.
- Nanthini, S. (2020, Nisan 16). *Impact of Covid-19: Can irregular migrants cope?* <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2020/04/CO20073.pdf>
- Omata, N. (2020, Mayıs 20). *Many refugees living in Nairobi struggle to survive because of Covid-19*. <https://theconversation.com/many-refugees-living-in-nairobi-struggle-to-survive-because-of-covid-19-138455>
- Relief International. (2020). *Impact of the covid-19 outbreak on Syrian refugees in Turkey*. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/76504.pdf>
- Ridgwell, H. (2020, Haziran 09). *Fleeing war, fighting for survival: Turkey's Syrian refugees face new struggles*. <https://www.voanews.com/covid-19-pandemic/fleeing-war-fighting-survival-turkeys-syrian-refugees-face-new-struggles>
- SGDD-ASAM Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği. (2020). *Covid-19 salgınının Türkiye'de mülteciler üzerindeki etkisinin sektörel analizi rapor*. http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/s/asam_covid_anket_raporu_200518_2_tr.pdf
- Silverman, D. (2010). *Doing qualitative research* (3rd. Ed). Sage Publications Ltd.
- STM Teknolojik Düşünce Merkezi. (2020). *Covid-19 salgınının küresel ekonomi ve jeopolitikaya etkileri*. https://thinktech.stm.com.tr/uploads/raporlar/pdf/852020102559263_stm_covid_19_salgininin_kuresel_ekonomi.pdf
- Sunar, L. (2020, Nisan 13). *Salgınla mücadelenin ilk eşiği: Eşitsizlikler. Toplumsal yapı araştırmaları programı. Korona Analizleri*. <https://tyap.net/sgmi>
- Sunata, U. (2018). *Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına katılımları, beklenmeyen misafirler: Suriyeli sığınmacılar penceresinden Türkiye toplumun geleceği*. Derleyenler: Bilhan Kartal ve Ural Manço, Transnational Press, 169-196.
- Şahin, U. (2020, Haziran 3). *Migrants in the country were heavily affected by pandemic* <https://www.birgun.net/haber/migrants-in-the-country-were-heavily-affected-by-pandemic-303180>
- Tekin-Koru, A. (2020, Nisan 6). *Precarious lives: Syrian refugees in Turkey in corona times*. <https://voxeu.org/article/precarius-lives-syrian-refugees-turkey-corona-times>
- The Arab Weekly. (2020, Aralık 3). *Poverty soars among Syrian refugees in Lebanon*. <https://theArabweekly.com/poverty-soars-among-syrian-refugees-lebanon>
- The World Bank. (2020). *Global action urgently needed to halt historic threats to poverty reduction*. <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/10/07/global-action-urgently-needed-to-halt-historic-threats-to-poverty-reduction?cid=ECR TT worldbank EN EXT>
- UNCHRa, (2020, Mayıs 26). *Urban refugees struggling to survive as economic impact of Covid-19 Worsens in East, Horn and Great Lakes of Africa*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2020/5/5ecbfc4/urban-refugees-struggling-survive-economic-impact-covid19-worsens-east.html>

- UNCHRb, (2020, Mayıs 1). *Displaced people urgently need aid and access to social safety nets as coronavirus causes severe hardship*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2020/5/5eabdc134/displaced-people-urgently-need-aid-access-social-safety-nets-coronavirus.html?query=urban%20syrian%20refugee%20covid>
- UNCHRc, (2020, Haziran 16). *Syrian refugees profoundly hit by Covid-19 economic downturn*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2020/6/5ee884fb4/syrian-refugees>
- Unutulmaz, O. (2020). Covid-19 pandemisi ve göç. U. Ulutaş (Ed.). *Covid-19 sonrası küresel sistem: Eski sorunlar, yeni trendler içinde* (ss. 134-138). Sam Yayınları.
- WHO. (2020). Preliminary overview of refugees and migrants self-reported impact of Covid-19. <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1323210/retrieve>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. & Uzgören, E. (2016). *Limits to temporary protection: non-camp Syrian refugees in İzmir*. *Southeast European and Black Sea Studies, Online Journal*, 16(2), 195-211.

Ek-1 Etik Kurul Belgesi

Makale Türü/Article Type: *Araştırma/Research*

DOI:10.47105/nsb.849355

Atf/Citation: Ergan, S. N. & Ergan, Ç. (2021). Sosyal medyanın eğitsel kullanımı üzerine bir örnek olay araştırması. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 72-106.

Sosyal Medyanın Eğitsel Kullanımı Üzerine Bir Örnek Olay Araştırması

^aSaniye Nur Ergan¹, ^bÇağatay Ergan

^a*Araştırma Görevlisi, Ordu Üniversitesi, Türkiye*

^b*Öğretmen, Turnasuyu Ortaokulu, Türkiye*

Öz

Sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanma dinamiklerinin anlaşılmasını amaçlayan bu çalışma bir örnek olay araştırmasıdır. Araştırmanın katılımcıları aktif bir sosyal medya kullanıcısı olan öğrenci, öğrencinin velisi ve öğretmendir. Veriler görüşme, gözlem ve yazılı kaynaklar (tweetler) aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme verileri üzerinde MAXQDA ile içerik analizi yapılmıştır. Tweet analizlerinde ise R ve Python programlama dillerinden faydalanılarak oluşturulan uygulamalar kullanılmıştır. Böylelikle @ipekv1 (öğrenci) kullanıcısının tweetleri veri kümesi haline getirilmiş ve analiz edilmiştir. Bu analizde etkileşim haritası, hashtag analizi ve en çok etkileşim alan tweetler incelenmiştir. Araştırma bulguları kişisel özellikler, aile ve sosyal medyanın doğası başlıkları altında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları Bourdieucu yaklaşımla tartışılmıştır. Araştırmanın çıkarımları doğrultusunda sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanmak isteyen öğrencilere, sosyal medyanın doğasını anlamadan etkin bir kullanım gerçekleştiremeyeceklerinin farkında olmaları; velilere ise çocukların dijital uçurumdan korunmak için sadece internet erişimine değil aileden alacakları bir kullanma kılavuzuna ihtiyaç duyduklarını bu nedenle onlara siber güvenlik dahil sosyal medyanın içeriği hakkında destek olmaları önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: eğitsel sosyal medya kullanımı, Twitter, Tweet analizi, EBA, dijital sermaye, Bourdieu.

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Saniye Nur Ergan, Ordu Üniversitesi, snurergan@hotmail.com, Türkiye

Gönderim Tarihi/Received: 29.12.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 25.02.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Ergan & Ergan. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülemesine izin verir.

Copyright: © 2021 Ergan & Ergan. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

Educational Use of Social Media: A Case Study

Extended Summary

The frequent use of social media sites such as Twitter, YouTube, and Instagram may be changing young people's learning experiences. It is important to investigate the educational uses of social media, in order to understand how the internet can be utilised most effectively. This study examines the dynamics of using social media for educational purposes. The focus of the study is a middle school student who is a social media user, İpek Varol, who is a 13-year-old student and has 15K followers on Twitter. As of August 22, @ipekv1's profile has 6447 tweet shares on Twitter and on YouTube, 268 subscribers, and 59 videos posted. She also is a member in 10 group on EBA (Turkish educational electronic content network), with 1115 posts, 581 discussions, and 152 votes cast. The student uses Twitter and EBA social media tools to share educational content. In addition, the student's parents and teacher participated in this case study. The data was collected through interviews, observations, and written sources (tweets). MAXQDA was used in the analysis of data. Content analysis was carried out with an open coding approach, and tweets were converted into a data set using the R and Python languages. As part of the tweet analysis, the resultant interaction map, hashtag analysis, and the tweets receiving the most interaction were examined.

The research findings evaluated under the headings of personal characteristics, family, and the nature of social media. Results on personal characteristics are similar to the literature. At the same time, the data showed that social media experience shapes personality traits. Accordingly, there is a reciprocal relationship between these two factors. Introversion and shyness observed in the case diminished and disappeared with the use of social media. Family, another variable that differs according to various samples and study groups, offers an atmosphere in which personal characteristics of family members are shaped. It may encourages the educational use of social media with a safe and open approach to cybersecurity. In this study, it is seen that the family adopted a deeply supportive approach in the student's use of social media. The teacher, who is in close contact with the family, described them as student-oriented, investigative, and open to communication. Students who are not supported sufficiently by their family remain disadvantaged in the digital field. This situation can be considered as a digital gap. Another factor that shapes the educational use of social media is the nature of social media. In the research, it is argued that using social media takes a lot of time and requires a certain effort, being both conscious and skeptical about cybersecurity, and knowing how to make functional choices. It is possible to use Bourdieu's concepts of field-habitus-capital and symbolic violence to understand the nature of social media. The case (@ipekv1), who is considered a successful actor in the educational use of social media in this study, actually strengthens its field-specific capital in the digital field, based on field-specific rules.

The study argues that digital technologies are stepping into a social world where it is possible to be included and excluded beyond just clicking and writing. In this context, the digital gap is not just about access to technology, it is about the way we use technology and its consequences. "What we learn from the family is more of an instruction

manual than an encouragement and support” Bourdieu said. The manual in question here is the cybersecurity knowledge that the student obtained from the family and the family's close relationship with the school. These gains contribute to the digital capital of the student. İpek, as a 13-year-old student, sometimes experiences symbolic violence even in the replies to the educational content she shared. The concept of symbolic violence refers to the techniques of domination in many areas of life. In a digital space such as social media, relations of power find expression through symbolic violence, not physical violence. It would not be wrong to say that social media is the field where symbolic violence is practiced most rapidly and effectively.

In line with the results, students who want to use social media for educational purposes may be advised to be aware that they may not be able to use social media effectively without understanding its nature. On the other hand, parents need to improve their knowledge, especially in cybersecurity, so that they can effectively guide their children. Instead of seeing the time spent on the internet as a waste of time, taking advantage of the facilities offered in an objective-oriented way may be recommended.

Keywords: educational social media use, Twitter, Tweet analysis, digital capital, Bourdieu.

Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojileri insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. İnternet kullanımını her geçen gün artmakta ve bu kullanımın büyük kısmını sosyal medya araçları oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)'nun verilerine göre 6-15 yaş grubundaki çocukların internet kullanım oranı %50,8'dir. Bu oran 6-10 yaş grubundaki çocuklarda %36,9 iken 11-15 yaş grubundaki çocuklarda %65,1'dir (TUIK, 2013). İnternet çok geniş bir alanı içermekle birlikte Türkiye'de internet kullanan bireylerin %82,4'ü sosyal medya araçlarını kullanmaktadır (TUIK, 2017). Twitter, YouTube, Instagram ve benzeri araçlar bunlardan bazılarıdır. Güncel bir sosyal medya kullanım istatistik raporu olan We Are Social'a (2019) göre Türkiye'de 52 milyon sosyal medya kullanıcısı vardır. YouTube, Instagram, Twitter gibi platformlar en yüksek kullanım oranına sahiptir.

İnsan hayatında bu denli yer tutan sosyal medya araçlarının öğrenme deneyimlerine yansımaları kaçınılmazdır. Katılım ve diyaloga dayalı olan sosyal öğrenme deneyimi şimdilerde online (etkileşimli) öğrenmeye dönüşmektedir. Bu nedenle internet araçlarının eğitsel olarak kullanımı önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Kuzhan (2019) sosyal medyanın hem internete erişim aracı hem de amacı olarak ele alınabileceğini ve eğitsel sosyal medya kullanımı üzerine araştırmalar yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Görsel 1.

Tweet Alıntısı (Kullanıcının izni ile paylaşılmıştır, 17.7.2020 tarihli bir paylaşım)

Sosyal medyanın bir erişim ve paylaşım ağı olarak okuldan daha etkili görülmesi mümkün iken (Görsel 1) sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımını konu alan birçok güncel araştırma olduğu görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1.

Alanyazın Haritası

Genel bir yaklaşımla sosyal medyanın eğitim ile ilişkisinin kuramsal olarak ele alındığı (Konuk & Güntaş, 2019), sosyal medya kullanımına yönelik tutum ve davranışları betimsel tarama yoluyla analiz eden (Efe, 2017; Mollaoğlu vd., 2019); sosyal medya bağımlılığını inceleyen (Deniz & Gürültü, 2018; Yukay-Yüksel vd., 2020) veya öğretmenlerin sosyal medyayı kullanım amaç ve şekilleri üzerine hazırlanan çalışmalara (Yaylak & İnan, 2018a, 2018b) rastlanabilmektedir. Sosyal medya kullanımı genel olarak kullanıcıların algı, tutum ve bağımlılık düzeyleri üzerinden incelenebildiği gibi özel olarak öğretim ve öğrenme deneyimlerinin iyileştirilmesi bağlamında da incelenebilmektedir.

Sosyal medyanın eğitim bağlamında ele alındığı diğer araştırmalar incelendiğinde bir araştırmada online forumlar ve Twitter kullanımının eğitsel bağlamda değerlendirildiği ve her iki aracın da bilgi ve anlayışı destekleyici yapıda olduğu ancak Twitter'ın ilgili kişilere erişimi sağlamada daha aktif kullanıldığı görülmüştür (Dommett, 2019). Eğitsel sosyal medya kullanımı ile ilgili araştırmaların derlendiği başka bir araştırmada Twitter yüksek erişilebilirlik, yenilik ve gerçek zamanlı formatı nedeniyle iletişim için yararlı bir araç olarak yer almıştır. Bu araştırmaya göre öğrenciler, öğretmenler ve diğer paydaşlar bu aracı bilgi elde etmek, birbirleriyle etkileşimde bulunmak, kendi ilgi alanlarına katılmak ve belirli konular hakkındaki görüşlerini paylaşmak için pedagojik bir araç olarak kullanmaktadırlar. Üstelik Twitter öğrencilerin öğrenme yeteneklerini geliştirme, motivasyonlarını ve katılımlarını geliştirme potansiyeline sahip görülmektedir (Malik vd., 2019). Benzer şekilde Twitter'ın öğrencinin aktif katılımını sağlamak ve yansıtıcı tartışmalara katılımı desteklemek (Luo vd., 2019), öğrenme kalitesinin ve öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine katkı sağlamak (Abella-García vd., 2019) ve eğitim sürecini benimsemek ve akademik başarıyı desteklemek (Katrmpouza vd., 2019) amaçlarıyla kullanılabildiği bilinmektedir.

Alanyazından elde edilen bilgilerle birlikte henüz cevaplanmamış sorular bulunmaktadır. Örneğin sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanan bir öğrenci örneğinin derinlemesine incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özellikle 11-14 yaş grubundaki öğrencilerin interneti en çok bilgi kaynağı olarak görüldüğü (Sür vd., 2017) ve öğrencilerin %48,9'unun internete olumlu anlam yüklediği düşünüldüğünde internetin ve sosyal medya araçlarının eğitsel kullanımı önemli bir inceleme alanıdır. Böyle bir incelemenin internet kullanımında büyük bir yer tutan sosyal medyadan eğitsel olarak faydalanmak isteyen öğrencilere kullanım pratiklerine dair bir fikir vermesi ve kullanıcı deneyimlerinin paylaşılması bakımından fayda sağlaması beklenmektedir. Veliler için ise sosyal medya kullanan çocuklara yaklaşımları ve siber güvenlik konularında yol gösterici veriler sunduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin gerek sosyal medya kullanmaya başlaması gerekse siber güvenlik konularındaki rollerine yönelik farkındalıklarını artırması mümkündür. Son olarak EBA sosyal medya kısmı hakkında bir öğrencinin fikirleri kullanıcı deneyimi açısından gerek kullanıcılara gerekse platform geliştiricilere farklı bir bakış açısı sağlayabilecektir. Bu nedenlerle bu araştırma bir öğrencinin sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanma dinamiklerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Örnek olayda ele alınan öğrencinin Twitter ve EBA platformlarında içerik üretme ve tüketme eylemlerine kaynaklık eden etmenler, güvenli sosyal medya kullanımının temelleri, sosyal medyayı,

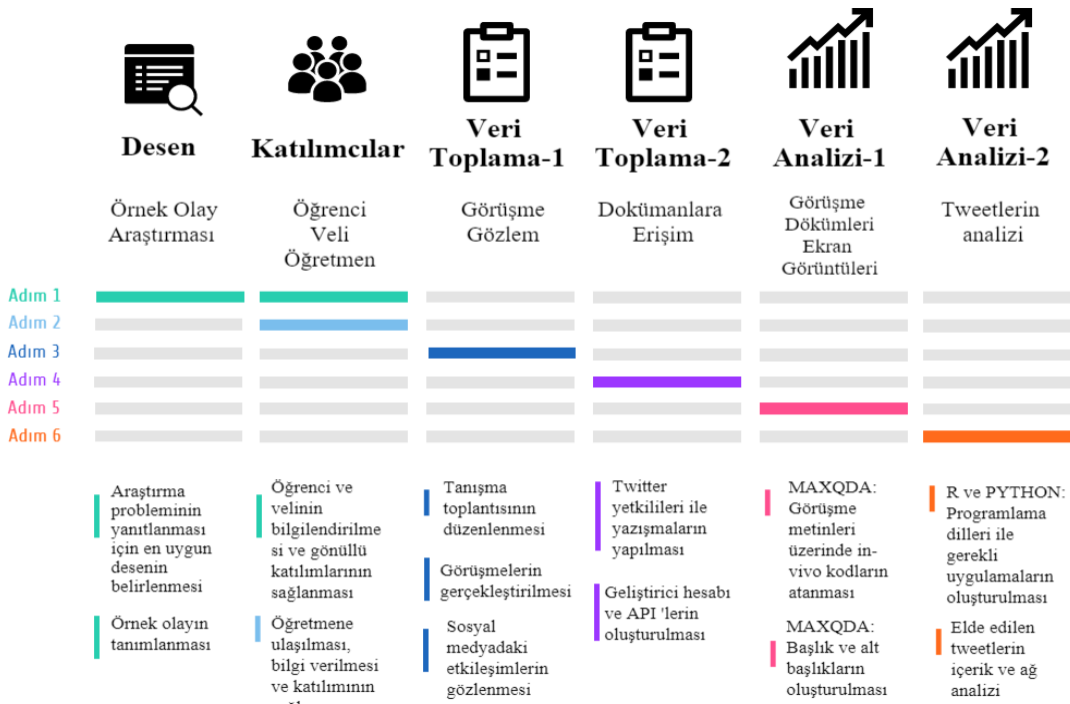
özellikle Twitter’ı, oldukça aktif kullanan bir öğrencinin neler deneyimlediği şeklindeki cevaplanmayan sorulara yanıt aramak ve sosyal medyayı eğitsel amaçla kullanan öğrenci davranışlarının bir örnek olay (@ipekv1) üzerinden anlaşılması bu hedeflere ulaşmak için gereklidir. Bu bağlamda araştırma sorusu “sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımını hangi etmenler tarafından şekillendirilmektedir” şeklinde ifade edilebilir.

Yöntem

Araştırmanın yöntem başlığı altında yer alan alt başlıklar ve içeriklerini bir görselle ifade etmek mümkündür (Görsel 2).

Görsel 1.

Araştırma Adımlarına Yönelik Görsel

Desen

Sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımının hangi etmenler tarafından şekillendirildiğinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma bir örnek olay olarak tasarlanmıştır. Çünkü, örnek olay araştırmaları bir ortam, tek bir konu, doküman veya belirli bir olayın ayrıntılı bir incelemesidir (Stake, 1994; akt. Bogdan & Biklen, 2007, s. 59). Bu inceleme farklı kaynaklardan veri elde edilmesi ve farklı veri elde etme yöntemlerinden faydalanılması şeklinde yürütülür. Örnek olay çalışmaları kendisinden sonra yapılacak araştırmalar için oldukça detaylı bir bilgi sağlayacağı ve spesifik bir duruma yoğunlaştığından önemli bir desendir. Örnek olay çalışmalarında birçok veri toplama yöntemi kullanılabilir; durumlar birbirinden farklı olduğu için genelleme söz konusu değildir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 77). Alanyazında farklı türleri bulunan örnek olay çalışması, durumun büyüklüğüne ve yapısına göre farklılaşmaktadır. Yin’in (2003) tanımladığı betimleyici örnek olay çalışması bir durum hakkında yeterli bilgi olmadığında bir veya birden

çok örnek olay kullanılarak o durum hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesini amaçlamaktadır. Bu bakımdan araştırma, betimleyici bir örnek olay araştırmasıdır.

Çalışma Grubu

Örnek olay araştırmalarında önemli olan ele alınan örnek hakkında çoklu kaynaklardan ve derin veri elde edilmesidir. Bu nedenle araştırma sosyal medyayı eğitsel amaçla ve aktif kullanan bir öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcı olarak öğrencinin velisi ve öğretmeni de yer almıştır.

Örnek Olayın Özellikleri

İpek Varol 13 yaşında bir ortaokul öğrencisidir. Twitter’da 15 bin takipçisi bulunan @ipekv1 profilinin 22 Ağustos itibarıyla 6447 tweet paylaşımı vardır. YouTube’da 268 abonesi ve 59 video paylaşımı bulunmaktadır. Ayrıca EBA’da Ağustos 2020 itibarıyla 10 gruba üyeliği, 1115 ileti sayısı, 581 tartışma ve 152 oylama paylaşımı bulunmaktadır. Öğrenci Twitter ve EBA sosyal medya alanını aktif ve eğitsel içerik paylaşma amacıyla kullanmaktadır.

İpek (@ipekv1)’in bu araştırmanın örneği olarak seçilmesinin birkaç nedeni bulunmaktadır:

Aktif: İpek, Twitter’da eğitimle ilgili içerikleri takip eden, çoğunlukla öğretim üyeleri, öğrenciler ve öğretmenler ile iletişim kuran aktif bir öğrencidir. Fikirlerini açıklarken her zaman açık ve saygılı bir dil kullanması öğrencinin aynı zamanda insani değerlere saygılı bir internet kullanıcısı olduğunu göstermektedir.

Dikkate değer: İpek’in sosyal medya kullanımı ve özellikle EBA ile ilgili paylaşımları Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından duyulacak düzeyde olup kendisi ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Bu durum İpek’in gönüllü eğitim ve EBA elçisi olarak kendini tanımladığı sosyal medyadaki varlığını incelemeye değer kılmaktadır.

Paylaşımına açık: İpek’in YouTube için ürettiği içerikler Twitter’a benzer şekilde eğitsel olup bu platformda seslendiği kitle daha çok akranlarıdır. İpek’in yaşlılarına özellikle EBA’nın etkin kullanımı ile ilgili bilgi ve deneyim paylaşma yoluyla kaynaklık etmesi deneyimlerini paylaşmaya açık olduğunu göstermektedir. Bahsedilen nedenler İpek’i bu araştırma için uygun kılmaya yetmekle birlikte öğrencinin EBA’da bitirme rozetlerine sahip olması ve Twitter’da EBA içeriklerinin doyuruculuğuyla ilgili savunmalarda bulunması onun sosyal medyanın aktif kullanımıyla ilgili gerek yaşlılarına gerekse eğitim araştırmacılarına katkı sağlayacağını düşünülmektedir. Örnek olayın profilinde yer alan sabit tweet ve kişisel bilgiler bölümü görsel 3 ve 4 ile sunulmuştur.

Görsel 2.*Örnek Olayın Sosyal Medya Profili***Görsel 3.***Örnek Olayın Sosyal Medya Profili 2***Araştırma Ortamı (Bağlam)**

Nitel araştırmalar doğası gereği yürütüldüğü ortamdan kopuk olamayan bağlam içinde anlamlandırılan bir yapıya sahiptir. Bu nedenle çalışmanın temel bağlamını oluşturan Twitter ve ara alan olan EBA hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse; Twitter sınırlı sayıda karakter kullanarak anlık blog yazıları (tweet) paylaşma aracıdır. Kullanıcılar direct message (DM) seçeneğiyle mesajlaşabilir, tweetlere cevap verebilir (mention) ya da tweetleri yeniden paylaşabilir (retweet). Bu çalışmada ele alınan diğer sosyal medya aracı EBA'dır (Eğitim Bilişim Ağı). EBA, Türkiye'nin online okulu diyebileceğimiz bir yapıya sahip olan resmi eğitim platformudur. Bu platformu sosyal medya olarak ele almamın nedeni ise EBA'nın içinde yer alan forum alanıdır. Bu alan her okulun kendi sayfasında dışarıya kapalı öğretmen ve öğrenci

etkileşimini mümkün kılan bir alandır. EBA hakkında detaylı bilgi almak için araştırmanın örnek olayı @ipekv1 tarafından hazırlanan ve karekodu verilen tanıtıcı videoya başvurulabilir (Görsel 5).

Görsel 4.

EBA Sosyal Medya Bölümü Tanıtıcı Video

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırma, nicel araştırma paradigmasının sahip olduğu ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik varsayımların eleştirisi üzerine inşa edilmiştir. Nitel araştırmalarda gerçekliğin araştırmacı tarafından kurulduğu; gerçekliğin anlaşılmasında söz konusu gerçeklik ile etkileşim içerisinde olunması gerektiği; gerçekliğin araştırmacının kendi öznel değerleri perspektifinden kavranması gerektiği varsayımlarından hareket etmektedir (Creswell, 1994; akt. Özdemir, 2010). Görüldüğü gibi nitel araştırma paradigması, sosyal gerçekliğin insanın algılama ve kavrama süreçlerinden ayrı ele alınamayacağını, dolayısıyla araştırmacının araştırma sürecinde tarafsız kalamayacağını öngörmektedir. Bu araştırmada da araştırmacılar süreçte tarafsız bir role sahip değildir. Özellikle örnek olayın fark edilmesi ve görüşmelerin yürütülmesinde örnek olayın sunduğu perspektifi anlamaya çalışan, araştırma amacına uygun olarak katılımcılarla iletişime geçen ve onları dinleyen, veri kaynaklarına ulaşan, onlardan edinilen ham veriyi kendi çerçevesinde yorumlayan ve geçerli ve güvenilir bir çerçevede sunan olarak yer almaktadır.

Veri Toplama Süreçleri

Araştırmanın veri toplama süreci iki aşamalı olarak açıklanabilir. Birinci aşama katılımcılarla yapılan görüşmeleri ve örnek olay olarak ele alınan öğrencinin Twitter'daki davranışlarının incelenmesini kapsamaktadır. Araştırmanın ikinci aşaması ise doküman (tweet) incelemesi ile yürütülmüştür. Ayrıca araştırmanın etik gereklilikleri de veri toplama süreci başlığı altında sunulmuştur.

Birinci Aşama

Araştırmacı ve katılımcılarının farklı şehirlerde bulunması ve dünyanın içinde bulunduğu salgın nedeniyle yüz yüze gerçekleştirilemeyecek olan bu araştırmada katılımcılar ve araştırmacılar arasında her şeyden önce bir tanışıklık ve güven bağı kurulması gerekli olduğundan bir görüntülü görüşme yapılmıştır. Öğrenci ve velisinin katılımıyla bir video konferans programı aracılığıyla tanışma toplantısını gerçekleştirilmiştir. Tanışmanın ardından katılımcılar araştırmanın amaçları ve koşullarından haberdar edilerek etik izin için gerekli formlar (bilgilendirilmiş onam ve gönüllü katılım) doldurulmuş ve süreç resmi olarak başlatılmıştır.

Yaklaşık 45 dakika süren ve kaydedilen ilk toplantıda öğrencinin kendini anlatışı ve velisinin de İpek'in sosyal medya kullanımı ile ilgili ifadeleri metne dönüştürülmüştür. Elde edilen metin, görüşme esnasında araştırmacının tuttuğu notlar, ilgili alanyazın ve uzman görüşlerinden faydalanılarak ilk görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu oluşturulurken Patton (2014) tarafından önerilen soru türleri dikkate alınarak araştırmaya uygun olan duyuşsal ve deneyimleri açığa çıkarmaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Ayrıca bir görüşme formu hazırlanırken uyulması gereken anlaşılabilirlik, odaklılık, açık uçluluk, yönlendirmekten kaçınma ilkeleri benimsenmiştir (Yıldırım & Şimsek, 2016). Sorulara örnek vermek gerekirse “sosyal medyayı kullanmayan bir arkadaşına bu platformu nasıl anlatırsın”, “sosyal medyadan tanıştığın insanlar hakkında biraz bilgi verebilir misin onlardan nasıl faydalanıyorsun”, “İpek'in sosyal medya kullanımında kişisel güvenliğiyle ilgili kaygılarınız oldu mu, olduysa nasıl önlemler aldınız bahsedebilir misiniz?”, “öğretmeni olarak onu sosyal medya kullanımı hakkında yönlendirdiğiniz oldu mu?” soruları örnek verilebilir. Veri toplama süreci öğrencinin online davranışları gözlenerek yeni görüşme formlarının hazırlanması döngüsünde yaklaşık iki ay sürmüştür. Öğrenciye 3, veliye 2 parça halinde gönderilen görüşme soruları toplamda öğrenci için 29, veli içinse 10 adettir. Görüşmeler esnasında öğrencinin gelişiminde önemli bir etkisi bulunduğu tespit edilen öğretmen İ.D. araştırmaya dahil edilmiştir. Öğretmenle yapılan telefon görüşmesi yaklaşık 35 dakika sürmüştür. Öğrenci ve veli ile yapılan görüşmeler uzun bir sürece yayılmıştır. Süreçte İpek'in Twitter kullanımında gözlemlenen olaylar üzerine yeniden sorular hazırlanarak ve gereklikçe veliyle de görüşülerek veri toplama sürecinin görüşme kısmı yürütülmüştür. Ancak araştırma sürecinde veli ile 3 kez süreç hakkında telefon görüşmesi ve mesajlaşma gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde de konuyla ilgili veri toplanmıştır. Benzer şekilde öğrenci ile Twitter üzerinden mesajlaşma şeklinde yaklaşık 2 ay süren (4 Temmuz ve 21 Ağustos 2020) anlık yazışmalarla veri toplanmıştır. Araştırma esnasında görüşme soruları gerek anlık mesajlaşmalarla gerekse mail aracılığıyla katılımcılar soruları yanıtlamıştır. Nitel araştırmaların araştırmacı ve katılımcılara tanıdığı bu esneklik sayesinde gerçekçi ve derin veri elde etmek mümkün olmaktadır.

Görüşmelere ek olarak belirtilen tarihlerde öğrencinin online davranışları incelenmiştir. Önemli görülen veriler ekran görüntüsü alınarak kaydedilmiştir. Araştırma bağlamı sosyal medya olduğunda davranışların gözlenmesi oldukça önemli bir yöntemdir. Bu gözlemler gerek kullanıcının anlaşılması gerekse görüşme sorularının yapılandırılmasında işlevsel olarak kullanılmıştır.

İkinci Aşama

Doküman (tweet) analizi kısmı ikinci yazarın sorumluluğunda yürütülmüştür. Tweetlerin analiz edilebilmesi için öncelikle Twitter'dan gerekli izinlerin alınmasını takiben bazı teknik işlemleri yürütmüştür. Sürecin daha iyi açıklanabilmesi için ikinci yazarın alan notlarından aktarım yapılmıştır:

Tweet analizinde, veri madenciliği yapılabilen pek çok farklı programlama dili kullanılabilir. Python ve R programlama dilleri bildiğim için tweet analizlerini yapabileceğimi söyledim. Twitter şirketi kullanıcıların verilerine erişim sağlanabilmesi için araştırmacılara geliştirici hesabı verebiliyor. developer.twitter.com adresinden geliştirici hesabı için başvuru yaptım. Araştırma ile ilgili detaylı bir mail yazarak geliştirici hesabı aldım. R ile yazdığım program ile Twitter sunucuları arasındaki bağlantıyı kurmak amacıyla

developer.twitter.com adresinden ara köprü görevi görecek bir api uygulaması oluşturdum. Bu uygulamanın bana sağladığı birtakım şifreler ve R dili ile yazdığım program aracılığıyla Twitter'a bağlanarak öğrencinin tweetlerini indirdim. Daha sonra farklı analiz teknikleri ile bu tweetlerin içerik analizi ve ağ analizi işlemlerini gerçekleştirdim.

Etik Gereklilikler

Bir araştırmanın etik gerekliliklerinin sağlanabilmesi için izin ve bilgilendirme, potansiyel zararların gözden geçirilmesi ve gizliliğin korunması ilkelerine uyulması gereklidir (Singleton & Straits, 2005). Bu araştırma bir okul veya başka bir kurumdan bağımsız yürütüldüğünden herhangi bir kurumdan araştırma izni alınmasını gerektirmemektedir. Ancak araştırmanın etik kurul izin belgesi Ek-1 verilmiştir (02.09.2020, karar no:2020-63). Bilgilendirme ilkesi temelinde katılımcılar, araştırmacılar ve araştırma hakkında detaylı olarak bilgilendirilmiş (sözlü ve yazılı olarak) ve verilerin akademik bir amaç dışında kullanılmayacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda öğrencinin araştırmaya katılımı için velisinden onam formu, velinin araştırmaya katılımı içinse gönüllü katılım formu katılımcılar tarafından doldurularak araştırmacılara ulaşılmıştır. Bu araştırmada herhangi bir potansiyel zarar bulunmamakla birlikte gizliliğin korunması ilkesini katılımcılara açıklayan araştırmacılar katılımcıların talebi üzerine isim, ekran görüntülerindeki profil resmi gibi bilgileri açıkça paylaşmıştır. Halihazırda ele alınan örnek olayın profil bilgileri herkesin erişimine açık olduğundan bu durum bir problem teşkil etmemektedir.

Veri Analiz Süreçleri

Araştırmanın veri analiz süreci iki aşamalı olarak açıklanabilir. Birinci aşama katılımcılarla yapılan görüşmelerin analizidir. Araştırmanın ikinci aşaması ise doküman (tweet) analizini kapsamaktadır.

Birinci Aşama

Görüşmelerden elde edilen toplam 12 sayfa, 5002 kelimededen oluşan metinlerin MAXQDA analiz programına aktarılmasıyla süreç başlatılmıştır. Nitel analiz süreci araştırma verilerini anlamlı bölümlere indirgeme, bölümlere isim verme, kodları geniş kategori veya temalar altında birleştirme ve veriyi çeşitli araçlarla (grafik, tablo, çizelge) sunma ve yorumlama adımlarıyla yürütülmektedir (Creswell, 2013). Görüşmeler sırasında bir soruya verilen cevap birden fazla konuyla ilgili olabilmektedir. Bazen bir kelime bazen bir cümle olabilen bu cevaplar en küçük birim olan in-vivo kodlar atanarak ayrıştırılmıştır. Toplamda 194 kod ortaya çıkmıştır. MAXQDA programı çok sayıda kod ile yapılan çalışmalarını kolaylaştıran bir özellik olarak yaratıcı kodlamaya imkân sağlamaktadır. Yaratıcı kodlamadan faydalanılarak kodlar sürükleyip bırak işlemi ile sürekli karşılaştırma yoluyla üst-kodlar ve başlıklar halinde bir araya getirilmiştir.

Kodların oluşturulması aşamasında benimsenebilecek iki yaklaşım vardır. Birinci yaklaşımda var olan bir kategori sistemi kullanılır bu kapalı yaklaşım olarak adlandırılır. Açık yaklaşım olarak adlandırılan diğer yolda ise kategoriler önceden saptanmamıştır; veri ele alındıktan sonra bu kategoriler oluşturulur (Bilgin, 2014). Bu araştırmada açık kodlama yaklaşımı benimsenerek içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Açık kodlamada veri seti satır satır okunmuştur. Bu yöntemde araştırmacı elindeki veriyi kelime kelime detaylı olarak inceler. Analizin ilk adımında satır satır analiz yapmak çok önemlidir çünkü bu şekilde

yapılan analizle araştırmacı kavramları, kategorileri ve alt kategorileri kolaylıkla belirler (Güler vd., 2013). Araştırmanın amacı çerçevesinde yapılan kodlamalar ve bu kodların sınıflandırılmasıyla kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilerin belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Kategorilerin homojen, ayırt edici, objektif, bütünsel, amaca uygun ve anlamlı olmasına dikkat edilmelidir (Bardin, 1977; akt. Bilgin, 2014). Araştırmada bu ilkelere uyulmuştur.

İkinci Aşama

Tweetlerin veri kümesi haline getirilmesi ve analiz edilmesi amacıyla ikinci yazar tarafından R ve Python programlama dilleri kullanılarak farklı uygulamalar oluşturulmuştur. Bu uygulamalar ile @ipekv1 kullanıcısının Haziran 2020- Ağustos 2020 tarihleri arasındaki tüm tweetleri veri kümesi haline getirilmiştir ve bu veri kümesi üzerinde içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi için; etkileşim haritası, hashtag analizi ve en çok etkileşim alan tweetler yeterli görülmüştür.

İpek'in tweetlerinde kullanılmış olduğu hashtagler (etiketler) R programlama dilinde yazılan bir uygulama ile veri kümesi haline getirilmiştir. Bu veri kümesi ham halde 471 farklı etiketten oluşmaktadır. Daha sonra bu ham etiketler benzerliklerine göre kümelenmiştir. Örnek olarak farklı iki tweette "meb eba" ve "eba" veya "ebatv" olarak yazılan etiketler tek bir başlık altında toplanmıştır. Bu şekilde farklı 45 etiket başlığı elde edilmiştir. Daha sonra bu etiket başlıkları içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve etiket temaları elde edilmiştir.

Tutarlılık ve Doğrulanabilirlik

Nitel araştırmalarda geçerliliği sağlamak amacıyla kullanılabilir beş çeşitlenme vardır. Bunlar; veri çeşitlenmesi, araştırmacı/uygulayıcı çeşitlenmesi, teori çeşitlenmesi, metodik çeşitlenme ve ortam çeşitlenmesidir. Guion'a (2002) göre bu çeşitlenmeler kısaca; farklı kaynaklardan veri edinimi, farklı araştırmacıların araştırma sürecinde bulunması ve her birinin görüşlerinin karşılaştırılması, farklı disiplinlerde uzmanlardan görüş alınması, farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılması ve aynı durumun farklı ortamlarda incelenmesi olarak özetlenebilir. Bu araştırmada beş çeşitlenme yöntemine de başvurulmuştur. Veri çeşitlenmesini sağlamak amacıyla öğrenci, veli, öğretmen ve dokümanlar gibi farklı kaynaklardan veri elde edilmiştir. Araştırmacı çeşitlenmesi iki yazar arasında yapılan görüşmeler ve araştırma sürecinin birlikte yürütülmesi yoluyla sağlanmıştır. Teori çeşitlenmesinin gerçekleştirilmesi için araştırma verilerinin değerlendirildiği çerçeve olan sosyal teori konusunda çalışan bir öğretim üyesi ve sosyal medya alanında çalışmaları bulunan bir öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Ayrıca veri analizinin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi için nitel veri analizinde uzman bir öğretim üyesinden görüş ve destek alınmıştır. Metodik çeşitlenmenin sağlanması için görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi farklı veri elde etme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Son olarak ortam çeşitlenmesinin sağlanabilmesi için örnek olayın Twitter etkileşimlerine ek olarak EBA sosyal medya bölümündeki davranışları incelenerek veri elde edilmiştir.

Nitel araştırmalarda güvenirliğin sağlanması için nitel araştırmanın doğasına uygun olan inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik terimleri kullanılır (Lincoln & Guba, 1985; akt. Creswell, 2013). Bu araştırmada inandırıcılık, derinlik odaklı veri toplama ve uzman incelemesi stratejileri ile sağlanmıştır. İnandırıcılık sağlamaya yönelik stratejiler olarak nerilen (Yıldırım & şimşek, 2016) bu stratejilerden derinlik odaklı veri toplamada araştırmacıların elde ettiği sonuçları birbiriyle karşılaştırarak bazı örüntülere ulaşacak şekilde incelemesi yoluyla sağlanmıştır. Ayrıca tüm sürecin detaylı anlatımı ve ham verinin doğrudan alıntılarla sunulmasının inandırıcılık için önemli görülmektedir (Creswell & Miller, 2000). Araştırma sürecinde elde edilen veriler bazen parçalar halinde, sürecin sonunda ise toplu şekilde katılımcılara iletilerek onayları alınmıştır. Bu adımlar araştırmanın tutarlılık ve teyit edilebilirlik özelliklerinin sağlanması için yeterli görülmüştür.

Bulgular

Araştırmanın bulguları, görüşme ve online-gözlem verilerinden elde edilen bulgular (A) ve tweet analizinden elde edilen bulgular (B) başlıkları altında ele alınmıştır. Birden fazla alt başlığına sahip olan görüşme ve gözlem verileri başlığına ait bulgu haritası sunulmuştur (şekil 3).

şekil 2.

Bulgular Haritası

Sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanma dinamiklerinin anlaşılmasına yönelik yapılan görüşmelere göre bu durumun üç temel üzerine inşa edildiğini söylemek mümkündür. Kişisel zellikler, aile ve sosyal medyanın doğası olarak ifade edilebilecek temeller ve bu başlıklarla ilişkili alt başlıklara aşağıda detaylı olarak değinilmiştir.

Görüşme ve Online-Gözlem Verilerinin Analizinden Elde Edilen Bulgular

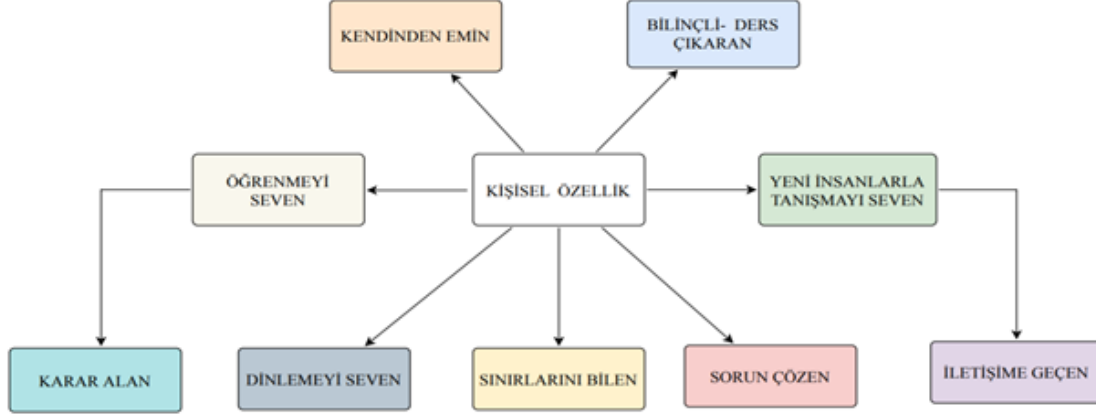
Kişisel zellikler

Sosyal medya kullanımını şekillendiren etmenlerden olan kişisel özellikler @ipekv1 örnek olayında insanlarla tanışmayı sevme, öğrenme isteği ve kendinden emin olma, yardıma ihtiyaç duyduğunda bir başkasıyla iletişime geçme, zamanı iyi kullanma ve planlama yapma, kendi kararlarını alma ve kendinin

farkında olma (öz-izleme) olarak bulunmuştur. Gerek veli gerek öğretmenle yapılan görüşmeler ve profilin gözlenmesiyle bu kişisel özellikler tespit edilmiştir (Şekil-4).

Şekil 3.

Kişilik Özellikleri Haritası

Kişisel özelliklerin sosyal medya kullanımına çeşitli yansıma şekilleri vardır. Örneğin insanlarla tanışmayı ve birilerini dinlemeyi sevmek takip ettiği kişilerden bir şeyler öğrenme çabası ve ilgi duyulan alanla ilgili kişilere ulaşabilme şeklinde özellikle Twitter’da kendini gösterebilmektedir. @ipekv1 profili birini takip etmeye karar verirken nelere dikkat ettiğini şöyle açıklamıştır:

Twitter’da genelde benim yaşlarımda ya da küçük ve benim gibi dersle ilgisi olan ve bunu Twitter’da paylaşanları takip ediyorum ve genelde doktor, öğretmen, yazar, ilçe milli eğitim müdürlükleri, okullar ve il milli eğitim müdürlüklerini takip ediyorum. Takip etmeden önce neler paylaşmışlar kimdir bunlar bakıyorum eğer istemezsem takip etmiyorum benim için öncelik eğitim amaçlı içerik paylaşımları ve öğrenci-öğretmen olmaları zaten dikkat ederseniz ben her beni takip edeni etmiyorum...

Görüldüğü üzere sosyal medyada oluşturulacak olan alana girecek insanları belirlemek için bazı kriterler bulunmaktadır. Profilin paylaştığı içerikler ve profilin kime ait olduğuna göre takip etme işlemi gerçekleştirilmektedir. Yeni insanlarla tanışmayı sevme ve bir problemi çözmek için başkasıyla iletişime geçme gibi kullanıcının kişisel özellikleri Twitter’da takip edilecek kişilerin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunun nedeni takip edilen profillerden faydalanma, onlarla bir problemi çözmek için iletişime geçme ya da deneyimlerini paylaşma amaçlarının bu kişilik özellikleriyle bağlantılı şekilde ortaya çıkmasıdır.

Farklı bir örnek olarak kendinden emin olma ve sınırlarını bilme özellikleri ise tweet atma ve takipçilerle iletişime geçme süreçlerinde önemlidir. Örneğin saygılı bir dil kullanma, düşüncelerini açık bir şekilde ifade etme, eğitimle ilgili tartışmalara katılma gibi davranışlarla kendini gösteren kişisel özellikler sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımında paylaşım yapma başta olmak üzere tüm süreçte önemli yer tutmaktadır (Görsel 6).

Görsel 6.

Twitter Tartışma Başlatma ve Devam Ettirme Örnekleri

Farklı bir örnek olarak kendinden emin olma ve sınırlarını bilme özellikleri ise tweet atma ve takipçilerle iletişime geçme süreçlerinde önemlidir. Örneğin saygılı bir dil kullanma, düşüncelerini açık bir şekilde ifade etme, eğitimle ilgili tartışmalara katılma gibi davranışlarla kendini gösteren kişisel özellikler sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımında paylaşım yapma başta olmak üzere tüm süreçte önemli yer tutmaktadır (Görsel 6).

Görsellerde görüldüğü üzere eğitimle ilgili bir fikir beyan ederek tartışma başlatmak ve gelen cevaplarla tartışmayı sürdürmek şeklinde ilerleyebilen süreçlerde yukarıda bahsedilen kişisel özelliklerin etkisi görülebilmektedir. @ipekv1 profili saygı çerçevesinde ve eğitsel bağlamda kalmak koşullarıyla kendinden emin bir şekilde fikirlerini açıkça ifade etmektedir.

Aile

Sosyal medya kullanımını şekillendiren etmenlerden bir diğeri olan aile, üzerinde çok fazla durulması gereken bir başlıktır. Aile hem kişisel özellikleri şekillendiren bir ortam olarak ele alınabilir hem de aile tarafından kurulan okul-aile ilişkisi ve aileden edinilen siber güvenlikle ilgili kazanımlar sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımında önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde ailenin öncelikle öğrenciyi yönlendirme değil 'ona yardım etme' bakış açısına sahip olduğu görülmüştür. Bu bakış açısının öğrencinin kendi kararlarını alan, kendinden emin, bilinçli ve sınırlarını bilen biri olmasında etkisi olduğu söylenebilir. Aile içi görevlerde herkesin sorumluluk alması (iş bölümü yapılması) ve zaman yönetimi üzerine kendini geliştirmeye çalışması önemli bileşenler olarak bulunmuştur. Örnek vermek gerekirse;

Veli: ...kendine ait bir düzeni sistemi var biz ona karışmayız o ne yapacağına ne kadar yapacağına karar verir. Zaten biz ona sadece yardım etmek için varız o bunu bilir kimden ne yardım alacağını iyi bilir. Evde iş paylaşımı vardır herkes ona yardım eder zaten kendisi yardıma ihtiyacı olduğunda direkt iletişime geçer.

Veli: Ben 10 sene Hollanda'da yaşadım orada 1 dk. çok kıymetlidir randevu 1 dk. ile kaçır, toplantınıza geç giderseniz o iş ertelenir. Ben çocuklarımı böyle yetiştirdim karşılarındaki insanların zamanına saygı duymaları

gerektiğini bilirler bilmeleri gerekir. ... ailede herkes zamanı iyi kullanır çocuk gördüğünü yapar doğru bir laf olsa gerek.

Aile-Okul İlişkisi

Aile-okul ilişkisi hem eğitsel sosyal medya kullanımı hem de öğrencinin okul ile bağı üzerinde etkilidir. Velinin okulu ziyaret etmesi, yönetici ve öğretmenler ile yakın ilişkiler içinde olması, öğrenci ile aynı okullarda okumuş olması gibi durumlar öğrencinin sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanmaya başlamasında önemli bir rol oynamaktadır. Velinin bir arkadaşı ve İpek'in öğretmeni olan İ.D. öğrencinin hem kişisel özelliklerinin şekillenmesinde hem de akademik başarısında oldukça etkilidir.

Veli: Ben haftada 2 gün okula giderim okuldaki herkesi yakın tanımak isterim okulda zaman geçiririm en alt kademedен müdüre kadar tanımak sağ olsunlar bana veli gibi davranmazlar. Aynı okullardan mezun olduğum için ve aynı semtte doğup büyüdüğüm için rahat hareket ederim. İpek bunu görür izler hep aklının bir yerlerine yazar.

Veli: ...öğretmenlerle direkt iletişim kuruyor sorular soruyor ve kısacası kendinden emin bildiğini savunuyor bilmediğine susuyor. Ben bu durumu okul öğretmenlerine bağlıyorum okul çocuklar için rol model olacak insanlar için geniş yelpaze sunuyor. İpek sınıf hocasını rol model alıyor. İ.D. hocamla benim çok benzer yanımız var zaten İpek onun için hocasını çok sever. Bu da kendine öz güvenini artırıyor ve sosyal medyada hiç çekinmeden paylaşımlar yapıyor iletişim kuruyor.

Öğretmenin etkisinin aile-okul ilişkisi içinde yer alması öğretmenin sadece akademik değil hem aileyle yakın ilişkileri bulunması hem de okul dışında çeşitli konularda öğrenciye destek olması bakımından bu araştırmada öne çıkan bir bulgudur. Sadece araştırmaya katılan öğretmen değil yapılan görüşmelerde okul müdüründen diğer branş öğretmenlerine uzanan bir listede birçok öğretmenin etkisi olduğu görülmektedir. Öğrencinin sosyal medyadaki ilk eğitsel paylaşımları bir öğretmeni sayesinde dahil olduğu e-Twinning projesi ile ilgili olması bir örnek olarak verilebilir.

Aile-Siber Güvenlik İlişkisi

Aile rolünün açıkça hissedildiği diğer alan siber güvenlidir. Siber güvenlik, kişi ve kurumların ve bunlara ait bilgi ve kaynakların siber ortamdan gelen tehditlere karşı korunmasını içeren teknolojik uygulamalar ve sahip olunan yetenekler olarak tanımlanmaktadır (NICCS, 2018; akt. Yiğit & Seferoğlu, 2019). Siber güvenliğin tanımından anlaşıldığı üzere insan faktörü de göz önüne alınmakta ve sadece teknolojik uygulamaların değil, insana özgü yeteneklerin de siber güvenlik için gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal medya söz konusu olduğunda siber güvenliğin sağlanması oldukça önemli bir husustur. Görüşme verilerinden birkaç alıntı durumu daha iyi açıklayacaktır:

Öğrenci: ... bilgisayarım ve telefonum zaten ailem tarafından izlendiği için ben her olumsuzluğu ailemle paylaşırım aslında olumsuzluk değil de daha çok yapmak istemediğim veya bize zarar verebilecek şeyleri. Mesela bana hediye göndermek için bir müdürüm sosyal medya hesabımdan bizim adresimizi istedi aslında kim olursa olsun adres telefon verilmemeli aslında ben biliyordum o müdürüm il milli eğitim müdürlüğünde ve kendi sosyal medya hesabı ben de aileme sorup geri dönerim dedim bana telefonunu attı o arada ben de babama verdim babamla konuşmuşlar gerçekten il milli eğitim müdür yardımcısı idi ben biliyordum babam ver adresi dedi ve verdim yani sosyal medya ve internette çok dikkatli olmak gerekiyor ama ben elimden geldiği kadar dikkat ediyorum olumsuz gelişen pek bir şey olmadı zaten benim takipçilerim de genelde akademisyen, doktor, öğretmen ve müdürlerden oluşuyor.

Veli: İpek bizler tarafından neler yapması ve neleri yapmaması konusunda uyarıldı özellikle tanımadığı ve bilgi sahibi olmadığı hiç kimse ile özel bilgilerini paylaşmaz. Direkt mesaj yolu ile veya telefonla iletişim

kurmaz açık ortamda her şeyi paylaşabilir bunu bilir. İpek'in telefonunu veya bilgisayarını, ipad'ini hiç sakladığını görmezsiniz şifrelerini biliriz fakat kontrol etme gereği duymayız...

Bu konuda ailenin öğrenciyi bilgilendirmesi, öğrencinin telefon, bilgisayar, tablet gibi araçlarını 'gizleme' eğilimine olmadan açık kullanımının sağlanması, aile tarafından kontrol edildiğini bilme hissi gibi etmenler öğrencinin güvenli şekilde sosyal medyayı kullanmasında önemli olduğu görülmektedir.

Sosyal Medyanın Doğası

Sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımını şekillendiren etmenlerden bir diğeri olan sosyal medyanın doğası başlığı görüşme verileri içinde en sık yer alan başlık olma özelliği taşımaktadır. Sosyal medya kullanmanın çok zaman alması ve belli bir 'emek' sarf etmeyi gerektirmesi; siber güvenlik konusunda hem bilinçli hem de şüpheli olmayı ve birçok kullanım amacının arasından işlevsel tercihler yapmayı gerektirmesi gibi önemli gereklilikler bulunmaktadır. Bunun yanında birçok getirisi olan sosyal medya bu getirilerden faydalanmak için geçilen süreçlere ve EBA- sosyal medya ilişkisine değinilerek ilgili başlıklar altında aşağıda açıklanmıştır.

Emek İstiyor

Sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanılabilmesi için belirli bir emek vermek gerektiği görüşme bulgularında öne çıkan bir başlıktır. Elde edilen verilerde 'emek istiyor' teması altında ele alınabilecek iki başlık göze çapmaktadır: yapılan paylaşımların içeriği (dili) ve paylaşımlar için harcanan zaman.

Belirli Bir Dili ve Tarzı Var

Sosyal medyanın doğasının anlaşılması onun etkin ve amaca yönelik kullanılabilmesinde önem taşımaktadır. Örneğin bir tweet atarken belirli bir 'dil' kullanma gerekliliği paylaşımlarda önemli bir yer tutmaktadır.

Öğrenci: ... bu dili kullanabilen insanların az olduğu düşüncesindeyim. Çok kişiye ulaşması için herkese hitap edecek şekilde tweet atmaya çalışıyorum bazen şahsi şekilde yazdıklarım da oluyor tabii ama genelde herkese yönelik atıyorum. Ve ilgi çekici olacak şekilde atmaya çalışıyorum. Yazarken genelde öğretmen ve yazarlar gördüğü için de saygılı bir şekilde yazıyorum. Zaten benim paylaşımlarım sadece EBA ve sosyal sorumluluk projeleri ile ilgili şeyler bunun dışında paylaşım yapmıyorum onun için beni takip edenlere kibar bir dille anlatmaya çalışıyorum.

Öğrenci: Bir şey paylaşırken yazımın düzgün olup olmadığına ve diğer insanların bu yazıyı nasıl algılayabileceğine dikkat ederek yazıyorum.

Herkese ulaşan bir dil kullanmak, ilgi çekici şekilde ifade etmek ve eğitsel içeriklerde paylaşımlar yapacak bilgi ve deneyime sahip olmak önemlidir çünkü sosyal medyada nitelikli paylaşımlar yapıldığında takipçi sayısının artması gibi bazı algoritmalar vardır. Alıntılarla daha iyi açıklanabilir:

Öğrenci: Daha çok eğitimle ilgili paylaşımlara buldum beni takip eden insanlara teşekkür ettim iletişim kurdum. Büyüklerime saygılı oldum ve bana bir şey dediklerinde cevap verdim böylelikle takipçi sayım arttı

Öğrenci: EBA'da sosyal medya kısmında sınıf grupları veya okuldaki tüm öğrencilerin bulunduğu gruplar bu gruplara da üye olabilirsiniz üye olduğunuz gruplarda paylaşımlar yaparak istediğiniz konularda bilgi paylaşımı yapılabilir ben daha çok o gün olan olayları paylaşıyorum yaklaşık 2 bin paylaşımım var ayrıca okulumdaki diğer öğrencilere EBA konusunda yardımcı olabilecek yeni şeylerin kullanımı hakkında paylaşım yapıyorum insanlara duyurmaya çalışırım zaten birçok il müdürü bana hep bu konuda teşekkür eder

Paylaşımların içerikleri de eğitsel sosyal medya kullanımında önemli yer tutmaktadır. İçerik üretmek için belirli bir hazırlık sürecinden geçmek gerekir. Kullanım amacı olarak da değerlendirebileceğimiz paylaşımların içeriği çoğunlukla yeni bilgi edinme/paylaşma ve farkındalık ve sosyal sorumluluk etkinliklerine olarak bulunmuştur (Görsel 7 ve Görsel 8).

Görsel 5.

Twitter Paylaşım Örneği

Görsel 6.

EBA Sosyal Medya Paylaşım Örneği

Araştırmada elde edilen verilere göre sosyal medyanın eğitsel kullanımında sosyal sorumluluk projeleri ile ilgili paylaşım yapma ve farkındalık yaratma amaçları önemli bir yer tutmaktadır. Örnek olay üzerinden incelendiğinde @ipekv1 profilinin paylaşımlarında bu konuların yer tuttuğu görülmektedir.

Öğrenci: Twitter’da bir hocamla sosyal sorumluluk projesi yapıyoruz engelli bir kardeşimize okullar açıldığı hafta engelli arabası vereceğiz.

Öğrenci: ...okulunda bir etkinlik yapmayı planlıyoruz işaret dili ve işitme engelliler farkındalık yaratmak için ayrıca Nilay hocam (sosyal medyada tanışılan bir öğretim üyesi) canlı dersler ile bize gönüllü eğitim vereceğine söz verdi.

Özetlemek gerekirse Twitter ve EBA sosyal medya platformlarında belirli bir dilin kullanılması, içeriklerin eğitimle, sosyal sorumluluk projeleri veya dezavantajlı gruplara yönelik farkındalık yaratacak konularda yapılması önemli bileşenler olarak bulunmuştur.

Zaman Ayırmadan Olmuyor

Sosyal medya hangi amaçla kullanılıyor olursa olsun mutlaka zaman isteyen bir araçtır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde sıklıkla ortaya çıkan zaman başlığını alıntılarla daha iyi açıklamak mümkündür:

Öğrenci: “Arkadaşlarım bunları nasıl yaptığımı soruyorlar ve onlar da tanıştığım kişilerle tanışmak istiyorlar ve onlar da benim gibi sosyal medya kullanmak istiyorlar. Fakat çok zaman harcamak gerekiyor hepsi bir arada olunca zamana da ihtiyaç oluyor tabii ki”

Öğrenci: “Sosyal medyayı kullanımı gün içinde genelde aksamalara yol açmıyor ama bazı durumlarda tabii bir şeyler paylaşırken zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorsunuz ve bayağı zamanınız gidiyor. Tabii zaman harcamadan da bir şey olmuyor.”

Öğrenci: “Ben sadece eğitimle ilgili şeyler paylaştım. Özel günleri kutlamak ya da EBA gibi. Daha sonra öğretmenleri, milli eğitim müdürlüklerini ve okulları takip etmeye başladım. Daha çok eğitimle ilgili paylaşımlara buldum beni takip eden insanlara teşekkür ettim iletişim kurdum. Büyüklerime saygılı oldum ve bana bir şey dediklerinde cevap verdim bu şekilde birçok öğretmen, yazar, prof. ve müdürle tanıştım. Ama en çok da bunların olması için zaman ayırdım. Zaten her gün belli aralıklarda girdim ve bana sorulan sorulara cevap verdim zaten profilime baktığımızda EBA, MEB ve eğitim elçisi yazar... bunlar zamanla alakalı bir şey. Bence insanlar iyi şeyler paylaşırsanız sizi takip ediyor zaten takipçilerim tamamı eğitimin içinde kişiler.”

Sosyal medya kullanımında zaman genellikle bağımlılık problemleri üzerinden ele alınsa da örnek olayda bağımlılık belirtisine rastlanmamıştır. Hem veli hem öğrencinin ifadelerinden anlaşıldığı üzere sosyal medyada geçirilen zamanı bir kayıp olmaktan çok elde edilecek getiriler için verilmesi gereken bir emek olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Öğrenci: “... onlar interneti oyuncak görüyor fakat internet çok büyük kaynak farkında değiller. Zannediyorlar ki internette bir tek oyun oynanıyor...”

Bu konuda özellikle diğer velilerin çocukların internette geçirdiği zamanı ne için kullandıklarına dikkat etmeleri gerektiği de unutulmamalıdır.

Getirileri

Sosyal medya kullanımında öne çıkan başlıklardan biri olan getiriler; tanınmak, kendini duyurmak ve bunların uyandırdığı hisler ve kendini izleme alt başlıkları altında incelenecektir.

Yeni İnsanlarla Tanışmak, Tanınmak- Duyulmak ve Uyandırdığı Hisler

Farklı şehirler farklı mesleklerden birçok insana ulaşmak ve fikirlerini insanlara ulaştırabilmek sosyal medya kullanımında öne çıkan bir getiridir.

Öğrenci: “Çünkü birçok öğretmenle tanıştım ve onlardan yeni bilgiler öğrendim. Sosyal medya kullanırken bir sürü insanla konuştuğum için aslında insanlar genelde profesör ve öğretmenlerle tanıştığım için kendimi mutlu hissediyorum. Tabii çocuk olarak bir profesörün sizi dinlemesi çok güzel duygu. Bunlar gurur veriyor bana. Bence akademik olarak da çok katkısı oldu. Benim yazılarımın da okuyan insanlara katkısı olmuştur eminim.”

Öğrenci: “Beni şu an Ankara’dan Samsun’a İstanbul’dan Muğla’ya insanlar tanıyor. Yakın zamanda biri ile tanıştım bu kişi EBA konusunda Türkiye’deki ikinci kişi yani eğitim öğretim konusundaki en önemli isimlerden biri bu insanlarla konuşuyorum. Hatta Ziya Selçuk hocam ile tanışma imkânı bile olabilir” (sonrasında bir telefon görüşmesi gerçekleştirildi).

Öğrenci: “Sadece videolarım ve sosyal medyada paylaştıklarım doğru olduğu için aradı beni Ziya hocam. Çok mutlu oldum şimdi daha çok çalışacağım”

Veli: “İpek herkese direk ulaşabilecek konumda şu anda. İl müdürlerine kadar takipçisi var. Aklına takılan her şeyi hocalarıyla çözebilir artık bunu öğrenmiş sadece okul hocalarından bahsetmiyorum hiç tanımadığımız insanlarla görüşüyor tabii ki bizim kontrolümüzde. Mesela bir kütüphaneye yardım yapmak için söz vermiş...”

Veli: “Tabii beğenilmek insana moral veriyor takipçi sayısı gün gittikçe arttı her gün artıyor o da bunun farkında daha çok tanınmak istiyor olabilir hiç bunu konuşmadık. İnsanoğlu hep fazlasını istemiştir İpek bilgiye aç bir çocuk hep yeni şeyler öğreniyor hep araştırıyor...”

Görsel 7.*Etkileşim (RT) Örneği*

Eğitimle ilgili önemli bir kurumda veya mevkide çalışan bir profilden RT almak (Görsel 9), sosyal medyada özellikle EBA ile ilgili bilgilendirici paylaşımlarda bulunmak ve bunun Milli Eğitim Bakanı tarafından fark edilmesi, farklı şehirlerdeki eğitimcilerden ve eğitimin farklı paydaşlarından haberdar olmak, onlarla iletişimde olmak gibi durumlar ve bu durumların getirdiği mutluluk ve gurur duyguları sosyal medyanın getirilerinden bazıları olarak ortaya çıkmaktadır.

Kendini İzleme

Kendini izleme, ele alınan örnek olayda sosyal medyanın eğitsel kullanımında önemli bir başlık olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal medyada yapılan paylaşımların her an erişilebilir olması kendini izlemeyi de mümkün kılmaktadır. Başka bir ifadeyle kullanıcıya gelişimini periyodik olarak izleme imkânı vermektedir. Yıllar önce yapılan paylaşımların gözden geçirilmesi kişiye kendini değerlendirmek için bir zemin sunmaktadır. Bir alıntı durumu daha iyi açıklayacaktır:

Öğrenci: "... geriye baktığımda neler yazdığımı ne kadar ilerlediğimi göreceğim bence bunların hepsi çok önemli sadece bu araçları nasıl kullanacağımız konusunda bilgi sahibi olmamız gerekiyor. Bir de sizin ne istediğinizle alakalı bir şey bu yani siz eğitim ile ilgili çalışıyorsanız seviyenizi de buradan görmeniz bence çok güzel."

EBA-Sosyal Medya İlişkisi

Araştırmanın öne çıkan bir diğer bulgu ise EBA'daki sosyal medya bölümünün İpek'in öğrenme deneyiminde ve kişilik özelliklerinin gelişiminde üstlendiği roldür.

Veli: "Bence EBA ve sosyal medya entegre olmalı birbirine bu çok önemli bir konu. Galiba İpek sosyal medyada EBA'dan dolayı başarılı neden dersiniz EBA'da da çok başarılı..."

Öğrenci: "Sosyal medya olarak EBA'da sadece okulundaki insanlarla konuşabiliyorken Twitter gibi siteler ile ülkende başka okuldaki kişileri hatta dünyanın öbür ucundaki insanlarla bile konuşma fırsatı buluyorsunuz. Fakat okuldaki sistem daha güvenilir tabii ki..."

Öğrenci: "... yakın zamanda olacak hem de çok yakın zamanda aylar içinde bence EBA sosyal medyaya tam entegre olacak. Herkes isteyen hangi guruba üye olursa orada paylaşım yapacak Türkiye'deki tüm öğretmen ve öğrenciler bir arada olacak ve gerçek kişiler olacak nasıl ben İpek Varol olarak tanınıyorsam Twitter'da herkes ismiyle tanıdığı için kötü bir şey yazamayacak"

Öğretmen: "İpek çok sessiz bir öğrenciydi. Ona görevler vererek, projelere dahil ederek yavaş yavaş açmaya çalıştım. Zamanla oldu ama EBA'daki sosyal medya kısmının etkisi büyüktür. Orada paylaşım yaptıkça diğer sosyal medya araçlarını da kullanmaya başladı"

EBA içinde yer alan gruplar ve bu alanın sunduğu ileti paylaşma, anket (oylama) oluşturma, tartışma başlatma gibi işlemler öğrencinin hem öğretmenleri hem de akranları ile iletişimde kalmasına imkân sağlamaktadır. Ele alınan örnek olayda öğrencinin EBA'da Ağustos 2020 itibarıyla 10 gruba üyeliği, 1115 ileti sayısı, 581 tartışma ve 152 oylama paylaşımı bulunmaktadır. Ayrıca öğrenci EBA'da sosyal, paylaşımcı, aktif katılımcı, duyarlı, popüler gibi çeşitli armaları edinmiştir (Görsel 10).

Görsel 8.

EBA Rozetleri

Önemli günlerin kutlanması, güncel konularda paydaşların fikirlerinin alınması ve eğitsel tartışmalarda bulunulması gibi davranışlarla EBA sosyal medya kısmı etkin bir şekilde kullanılabilir. EBA sosyal medya kısmı etkin bir şekilde kullanılabilir.

Siber Güvenlik

Daha önce ailenin sağladığı kazanımların içinde kısaca değinilen siber güvenlik başlığı sosyal medyanın doğası başlığı altında yeniden detaylı bir şekilde sunulması gereken geniş bir konudur. Görüşme verilerinden ulaşılan bulgulara göre siber güvenliğin sağlanmasında konu hakkında bilgilendirilme (gerek aile gerek okul tarafından) ve şüpheli bir yaklaşıma sahip olmak alt başlıkları öne çıkmaktadır. Aşağıda bu başlıklara değinilmektedir.

Bilgilendirilme

Siber güvenliğin sağlanması ve siber zorbalıktan korunmak ile ilgili okul tarafından bilgilendirilmenin ne kadar önemli olduğu görüşmelerde açıkça görülmüştür.

Öğrenci: "...okulda ve diğer ortamlarda siber zorbalık ifadesini çokça duydum. İnsanların buna çok fazla dikkat etmesi gerekiyor ama daha ne olduğunu bile bilmeyenler var ve bilse de dikkat etmeyenler var. Bu konuda insanların daha çok bilinçlendirilmesi lazım bence. Çünkü sosyal medyadaki insanların hepsi iyi niyetli insanlar değil. Medyada çokça hesap var ve bu hesapların hepsi gerçek değil. Adı aynı olabilir ama sonundaki bir nokta bile başka bir hesap olduğu anlamına gelir ve size bir şey yazıp kendilerini o kişi gibi gösterebilirler. Biz okulda bunların hepsinin dersini aldık ve gerçek yaşamımızda da bunlara dikkat etmemiz

Etiket (hashtag) kullanılan tweetlerin tematik analizinde eğitimden sonra gelen önemli gün ve haftalar da paylaşılan içeriklerde önemli yer tuttuğu görülmektedir. Bu başlığı doğa ve çevreyi koruma, kişileri anma ve güncel olaylarla ilgili paylaşımlar takip etmektedir (Tablo 1).

Tablo 1.

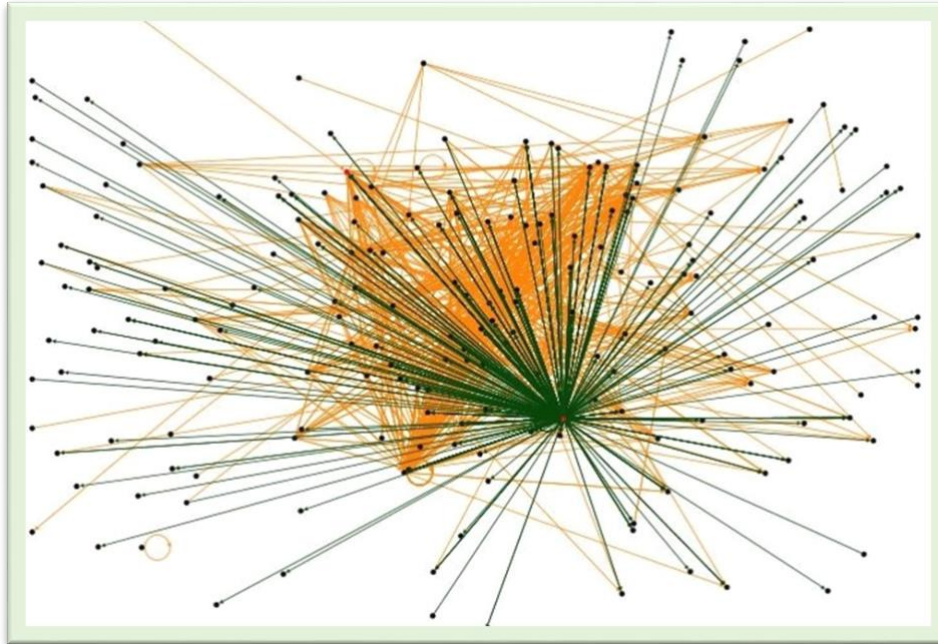
Tweetlerin Etiket Temaları

Etiket Teması	Tema Altındaki Alt Başlık Sayısı
Eğitim	16
Önemli Gün ve Haftalar	7
Doğa ve Çevre Koruma	5
Kişileri Anma	4
Siyasi ve Sosyal Güncel Olaylar	4
Sosyal Farkındalık	3
Merkezi Sınavlar	2
Talep ve Destek	2
Doğal Afet	2

@ipekv1 kullanıcısının etkileşim içinde bulunduğu kişilerle arasında yer alan ağ ve etkileşim haritası da sunulmuştur. Ele alınan kullanıcının gerek takipçileri ile doğrudan gerekse takipçilerinin birbiri arasındaki etkileşimlerinin yoğunluğundan da görüldüğü üzere @ipekv1 Twitter’ı etkileşim aracı olarak aktif bir şekilde kullanmaktadır (Görsel 11).

Görsel 9.

Ağ Analizi (Yeşil Ağ- @İpekv1 ile Takipçileri Arasındaki Direkt Etkileşimleri, Turuncu Ağ- @İpekv1 Takipçilerinin Kendi Aralarındaki Etkileşimleri)

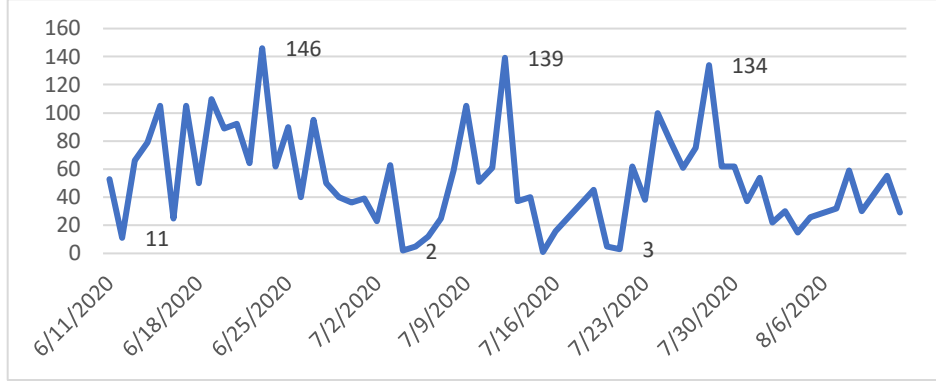

Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre @ipekv1 kullanıcısı tarafından Haziran- Ağustos 2020 ayları arasında atılan tweet sayıları ile ilgili bilgiler Grafik 1’de verilmiştir. Bu bilgilere göre en fazla tweet

23.06.2020 tarihinde 146 tweet olarak belirlenmiş, tweet atma sıklığı en yüksek olan günlere ait bilgiler sunulmuştur.

Grafik 1.

Günlere Göre Tweet Atılma Sıklığı

Araştırmanın bu kısmından elde edilen veriler örnek olay olarak ele alınan profilin Twitter'ı etkin bir şekilde ve eğitsel amaçlı kullandığını destekleyici veri niteliği taşımaktadır. Görüldüğü üzere @ipekv1 eğitsel içerik paylaşan ve eğitimle ilgili paylaşımlarında önemli düzeyde etkileşim alan bir profildir.

Sonuç ve Tartışma

Sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanma dinamiklerinin anlaşılmasına yönelik yapılan bu örnek olay araştırması öğrenci (kullanıcı), veli ve öğretmen ile yapılan görüşmeler, öğrencinin sosyal medya paylaşımlarının ve online davranışlarının gözlenmesi ve bir sosyal paylaşım sitesi olan Twitter'daki yazılarının incelenmesiyle yürütülmüştür. Araştırma sonucunda sosyal medyayı eğitsel kullanmada öne çıkan üç başlık görülmüştür: kişisel özellikler, aile ve sosyal medyanın doğası.

Kişisel Özellikler ve Aile

Kişisel özelliklerin sosyal medya kullanımını şekillendirmesi üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Özellikle beş temel kişilik özellik (dışadönüklük, uyumluluk özdenetimlilik, nevroitiklik ve deneyime açıklık) ile sosyal medya kullanımı üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarına göre yüksek düzeyde dışadönüklük ve açıklık kişilik özelliği taşıyan bireylerin sosyal medya platformlarını kullanmaya daha yatkın olduğunu göstermiştir (Alan & Kabadayı, 2016). Benzer şekilde kişilik özelliklerinin kullanım amacını şekillendirme durumunun anlaşılması üzerine yapılan bir araştırmada (Kircaburun vd., 2020) dışa dönük bireylerin sosyal medyayı mevcut ilişkilerini sürdürmek, zaman geçirmek ve görevlerini yönetmek için daha çok kullandığı; daha az vicdan sahibi bireylerin, sosyal medyayı kendilerini daha popüler olarak ifade etmek veya sunmak için kullandığını ortaya çıkarmıştır. Nevrotik bireyler zaman geçirmek için sosyal medyayı daha çok kullanırken deneyime açık bireyler sosyal medyayı daha çok mevcut ilişkilerini sürdürmek, bilgilendirmek ve eğitim amaçlı kullanmaktadır. Bu araştırmanın bulgularında nevroitizm veya içe-dışa dönüklük kişisel özellikleri üzerine veri sağlamamaktadır ancak ele alınan örnek olay deneyime açıklık ve özdenetim kişilik özelliklerine sahiptir. Ayrıca insanlarla tanışmayı sevmek, öğrenme isteği,

kendinden emin olma, yardıma ihtiyaç duyduğunda bir başkasıyla iletişime geçme, zamanı iyi kullanma ve planlama yapma, kendi kararlarını alma ve kendinin farkında olma (öz izleme) gibi birçok beceri ve kişisel özellik sosyal medyanın eğitsel kullanımında önemli bulunmuştur. Kişisel özelliklerin sosyal medya kullanımını şekillendirmesi bağlamında araştırma sonuçlarının alanyazınla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu araştırmanın bir diğer sonucu sosyal medya deneyiminin kişilik özelliklerini şekillendirmesidir. Ele alınan örnek olayda görülen içedönüklük ve konuşmaktan çekinme, utangaçlık gibi özellikler sosyal medya kullanımıyla azalarak kaybolmuştur.

Sosyal medya kullanımı bağlamında ele alınan diğer başlık olan aile ile ilgili yapılan bir araştırmada öğrencinin sosyal medya kullanım süresi ve sıklığının aile iletişimini olumsuz etkilemediği görülürken (Okumuş & Parlar, 2018) başka bir araştırmada sosyal medya kullanım süresine ve kullanım sıklığına göre aile içi iletişim puanları arasında anlamlı farklılık görüldüğü saptanmıştır (Demir, 2016). Görüldüğü gibi farklı örneklem ve çalışma gruplarında farklılık gösteren bir değişken olan aile, bu araştırmada kişisel özelliklerin şekillendiği bir ortam ve siber güvenlikle ilgili güvenli ve iletişime açık özellikler göstererek eğitsel sosyal medya kullanımını teşvik eden bir yapıdadır.

Sosyal Medyanın Doğası

Sosyal medya kendinden önce ve sonraki iletişim biçimleriyle ilişkili olarak kişilerin gündelik hayatında yer almaktadır. ‘Yeni’ olarak nitelenebilecek bu iletişim biçimi ise esasen tarihsel bir sürece sahiptir ve bu tarihsel ve ilişkisel kullanım pratikleri sosyal medyayı Bourdieucü bir bakış açısıyla ele almayı mümkün hale getirmiştir (Dikkol, 2020, s. 14). Önceki araştırmalarda Bourdieu perspektifinden ele alınan sosyal medya genel bir alan olarak incelenebildiği gibi özelde Facebook, Twitter ve benzeri alt alanlar bağlamında da incelenmiştir (Bakan & Karaaslan, 2017; Boz vd., 2017; Dikkol, 2020). Sosyal medyanın doğasını anlamak için Bourdieu’nun alan-habitus-sermaye ve sembolik şiddet kavramlarından faydalanmak mümkündür. Bir alan olarak ele alınabilen sosyal medya Bourdieu tarafından tanımlanan ‘alan’ın özelliklerini barındırmaktadır. Alan kavramı bir kurum gibi statik bir anlam içermez sınırları işleyişi mantığı kesinen belirlenmiş bir kavram değildir (Palabıyık, 2011). Bourdieu’nun çalışmalarında alan kavramının coğrafi veya mekânsal değil sosyal ilişkiler bağlamında ele alındığı görülmektedir.

Alan, Bourdieu çalışmalarını farklılaştıran önemli bir metafordur. Bourdieu, bir alanı, konumlar ile ilişkilerinin ekonomik, sosyal ve kültürel sermayenin dağılımı ile belirlendiği sosyal pozisyonlar arasındaki ilişkiler ağı olarak tanımlar (Power, 1999). Alanlar arasındaki sınırlar gözenekli olmasına rağmen, her alan kendi mantığıyla 'oyunun kurallarını' karakterize eder. Alanlardaki aktörler, oyunun alana özgü kurallarına dayalı olarak sermaye biriktirmek için mücadele ederler (Bourdieu & Wacquant, 1992). Bu araştırmada sosyal medyanın eğitsel kullanımında başarılı bir aktör olarak ele alınan örnek olay (@ipekv1) alana özgü kurallara dayalı olarak aslında dijital alanda, alana özgü sermayesini güçlendirmektedir.

Alan kavramını anlamak için sermayeye değinmek gerekir çünkü alan ve sermaye arasında hermenotik bir ilişki vardır. Bu ilişki birbirini karşılıklı olarak anlamlandırma ilişkisidir. Sermaye ilgiyi

geliştirir ve bu da oyuna girmeye (alandaki var olma) sebep olur. Bir alanı anlamak için nasıl bir sermaye yarattığına bakmak gerekir. Bu noktada Bourdieu'nün temel kavramları ile geliştirilen ve nispeten yeni bir kavram olan 'dijital sermaye' karşımıza çıkar. Dijital sermaye, dijital yetkinliklerin bilgi, iletişim, güvenlik, içerik oluşturma ve problem çözme) birikimidir. Diğer tüm sermayelerde olduğu gibi, sürekli aktarım ve birikim yoluyla sosyal eşitsizlikleri koruma eğilimindedir. Dijital sermaye "bir dizi içselleştirilmiş yetenek ve yetkinlik (dijital yetkinlikler) ve aynı zamanda tarihsel olarak biriktirilebilen ve bir arenadan diğerine aktarılabilen "dışsal kaynaklar" (dijital teknoloji) olarak tanımlanabilir (Ragnedda, 2018). Ekonomik ve kültürel sermaye gibi birincil sermaye türlerinden farklı ikincil bir sermaye biçimi olarak ele alınan dijital sermaye programlama gibi ekonomik sermayeye kolayca dönüştürülebilene dijital sermaye biçimlerinden sosyal medya araçlarını kullanmak gibi diğer dijital sermaye türlerinin sosyal sermayeye dönüştürülmesine kadar geniş bir alanı ifade etmek için kullanılabilir (Ignatow & Robinson, 2017; Tapscott vd., 2000). Öyleyse bu araştırmada sosyal medya araçlarını amaca yönelik (eğitsel) kullanabilmek dijital sermaye kapsamında ele alınabilir.

Sosyal medya araçlarının diğer sermaye türlerinin (sosyal, ekonomik, kişisel, politik ve kültürel) pekiştirilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Dijital sermaye ile diğer sermaye türleri arasındaki dönüşümler bu sermayelerin dijital eşitsizlikler yaratma yollarına da katkı sağlamaktadır. Örneğin bilgi teknolojilerine erişim ve internet kullanımındaki eşitsizliklerin ekonomik ve kültürel sermaye gibi çevrimdışı kaynaklardaki yansımalarını ele alan çalışmada Witte ve Mannon (2010) internetin değişen doğası ve kullanımının toplumsal yansımalarına değinmektedir. Çalışmada özellikle dijital teknolojilerinin tıklama ve yazma işlemlerinin yanında dâhil olmanın ve dışarıda kalmanın da mümkün olduğu bir sosyal dünyaya adım atmak olduğunu ifade edilmektedir. Bu bağlamda dijital uçurumun sadece teknolojiye erişim değil; giderek daha önemli olan, teknolojiyi kullanma yöntemlerimiz ve bunun sonuçlarıyla ilgili olduğu vurgulanmaktadır.

Dijital uçurum dendiğinde ise dijital sermayenin diğer sermaye türleri ile ilişkisine değinmek gereklidir. Hilgers ve Mangez (2014) araştırmalarında interneti bir alan olarak ele almış ve üniversite eğitimi almış olan ebeveynlerin diğerlerine oranla çocuklarına çevrimiçi bir işte yardımcı olma olasılıklarının üç kat daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgu ebeveynlerin eğitim durumu ile çocuklarına dijital alanda desteklenmeleri arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Bu araştırmada da ailenin öğrencinin sosyal medya kullanımında oldukça destekleyici bir yaklaşımı benimsediği görülmüştür. Görüşmelerde aileyi yakinen tanıyan öğretmen, ele alınan aileyi öğrenci odaklı, araştıran ve iletişime açık olarak tanımlamıştır. Bu özelliklerin, ailenin öğrencinin kullanımını desteklemede işe koşulduğunu söylemek mümkündür. Aile tarafından yeterince desteklenemeyen öğrencilerin dijital alanda dezavantajlı durumda kalışı dijital uçurum olarak değerlendirilebilir. Araştırmada ailenin hem okul ilişkileri hem de siber güvenlik esaslarına uygun bir internet kullanımı için önemli olduğu bulunmuştur. Bourdieu'nun bir röportajında söylediği "aileden aldığımız şey bir teşvik ve cesaretlendirmeden ziyade bir kullanma kılavuzudur" cümlesinde geçen kullanma kılavuzu, bu araştırmada öğrencinin aileden edindiği siber

güvenlik bilgisi ve ailenin okulla yakın ilişkisinin getirdikleri öğrencinin dijital sermayesine katkı sağlamaktadır (Miquel, 1991). Bu bakımdan alanyazınla bütünleşen bir sonuç olduğunu söylemek mümkündür.

İlgili araştırmalarda sosyal medya platformu veya sosyal ağlarının bireylerin sosyal sermayesine katkı sağladığı bulunmuştur (Christofides vd., 2009). Hâlihazırda Bourdieu'nun (1986) sermayeye getirdiği çok boyutlu bakış açısı bu tür sermayelerin birbiri içindeki dönüşümlerine (bazı şartlar altında ve birtakım araçlar tarafından) de sıklıkla değişmektedir. Öyleyse sosyal medya kullanımının sermayeler arası dönüşümde ve çeşitli sermayelerin desteklenmesinde rolü olduğu söylenebilir. Bu örnek olayda da dijital sermayenin diğer sermaye türlerinden beslendiği ve onları beslediği görülmüştür. Örneğin öğrencinin EBA'daki rozetleri ya da yüksek takipçi ve etkileşim sayısı dijital alanda edinilen bir ödül iken öğrenci arkadaşları arasında 'fenomen' olarak algılanmakta ve arkadaşları tarafından imrenilen bir konumda yer alabilmektedir. Aksoy ve Usta (2020) EBA rozetleri ile ilgili araştırmada bazı öğrencilerin EBA'da aldıkları rozetlerden sınıftaki arkadaşlarının haberdar olmasını istemediğini bildirmiştir. Bu durum öğrencilerin bir kısmı başarılarını paylaşmaktan ve yeteneklerinin sergilenmesinden mutluluk duyarken bir kısmın da arkadaşları ile kıyaslanmaktan, yarıştırmaktan ve yetersizlik duygusunu yaşamaktan kaçınmakta oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Bu bulgu dijital olanın dijitalde kalmadığını, sermayeler arası dönüşümlerin eşitsizlikleri de beraberinde getirdiğini açıkça göstermektedir.

Farklı araştırmalarda öğrencilerin interneti eğitsel amaçlı kullanımlarının eğitimin diğer paydaşlarıyla olan sosyal etkileşimi artırdığı ve bu çerçevede dijital uçurumun sosyal sermaye üzerinde etkili olduğunu ifade eden araştırmalar vardır (Kartal vd., 2017). Bu araştırmada da sosyal medyanın getirileri başlığı altında daha önce ele alındığı gibi tanınmak ve uyandırdığı hisler eğitsel sosyal medyanın getirileridir. Gündelik hayatta iletişime geçme imkânı bulunamayan kişiler dijital alanda ulaşılabilir olmaktadır. Ayrıca bu kişilere ulaşmak değil onlar tarafından duyulmak ve takdir edilmek de mümkün olmaktadır. Bu avantajlardan faydalanma ya da geri kalma durumu dijital uçurum olarak ele alınabilir. Bu bağlamda internetin sunduğu kaynak ve imkânlardan faydalanmadaki eşitsizlikler üzerinde durulması gereken bir alandır (Ragnedda, 2017; Van Deursen & Helsper, 2015). Örneğin sosyal medyanın Instagram üzerinden incelendiği bir araştırmada Instagram aracılığıyla kullanıcıların sosyal ve kültürel sermayelerini sağlamlaştırdığı bulunmuştur (Saltık, 2018). Bir araştırmada Facebook profilleri Bourdieu'nün alan ve habitus kavramları çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu analizde profillerdeki paylaşımlar ve beğeniler temele alınmış ve kullanıcıların kendi habituslarına paralel olarak izlerini Facebook hesaplarına bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca profillerin yaptığı paylaşımların farklı sermaye türlerine dair bilgiler içerdiği de ifade edilmiştir (Dikkol, 2020). Bu sonuçlar profillerin kendi alanlarında eyleyen bir konumda oldukları ve bu süreçte de çeşitli sermayelerini işe koştüğünü göstermektedir. Bu araştırmada da öğrenci kimliği üzerinden dijital sermayenin güçlendirildiği söylenebilir.

Twitter'ın bireylerin popüler kimlikler yaratarak simgesel sermaye elde ettikleri bir alan olduğu ve Bourdieu'dan hareketle bireylerin farklı alanlara uygun sermaye biçimlerini kullanarak sosyal ağlarda

rekabet ettiği; sosyal medyada, sosyal sermaye birikimi daha çok olan kullanıcının profilini daha güçlü konuma taşıyabildiği ifade edilmiştir (Güzel, 2016). Bu kullanıcılar dijital ağlarda sosyal, simgesel ya da daha geniş ölçekteki kültürel sermayeleriyle inşa ettikleri dijital habitus'larıyla sanal birer statü edinirler. Sosyal medyada hem bir habitusun oluşmasını mümkün kılan normlar vardır aynı zamanda sınırları belirlenmiş ve durağan olmanın aksine dinamik ve esnek yapılı bir alandır. Örneğin Twitter bir alt alan olarak ele alındığında bu alana ait bir habitusun varlığı da mümkündür. Habitus paydaşların bir dizi ortak tutum, inanç ve varsayımları paylaştığı zihinsel alışkanlıklardır. Habitus, farklılıkların ve uygulamanın altında yatan ince ayrıntıların fark edilmesinde bireyin sahip olduğu kolektif deneyimler ve geçmiş yaşantıların gruplandırılması yoluna gidilmesini kapsar. Habitus hem toplumun bireyi yapılandığı hem de bireyin toplumu yapılandığı birtakım alışkanlıklar, değerler ve normların oluşturduğu eylem kalıbı şeklinde tanımlanabilir (Ölçer, 2019). Olay ve durumlara tepki verme biçimimizde habitusların belirleyici olduğunu söyleyebiliriz.

Habitus, alanın kural ve ödülleri tanımlar ve bilinirliğini sağlamaktadır. Burada 'illusio' kavramına değinmek gerekir. Illusio oyunun çabaya değdiğini düşünmek şeklinde tanımlanır (Bourdieu 2015a: akt. Ölçer, 2019). Yani illusio oyundan elde edilecek çıkarılara gönderme yapar. Öyleyse belirli bir alana has illusio beklentisi bu alanın habitusunun benimsenmesiyle mümkün olur. Bu durumda araştırmada ele alınan örnek olayın habitusu benimsediğini söylemek mümkündür. Çünkü kullanıcının sosyal medyaya emek vermek ve zaman ayırmanın yanında burada kullanılan dilsel habitusa uyum sağlamaya çalıştığı da görülmüştür. Örnek olayda habitus, tweet atma, paylaşım yapma ve takip etme eylemlerinin belirli yönlerini düzenlemektedir. Tweet atarken kullanılan 'belirli dil' ve birini takip etmeden önce dikkat edilen kriterler sosyal medya kullanımını işlevsel hale getirmek için önemlidir.

Örneğin Twitter paylaşımlarının incelenmesi ile yürütülen bir araştırmada (Kartal & Algül, 2019) Türkiye'de en çok öğrenci nüfusuna sahip üç vakıf ve üç devlet üniversitelerinin tercih dönemindeki 290 Twitter paylaşımı içerik analizi yöntemiyle incelendiğinde üniversitelerin ortam enstrümanlarının eksik veya yetersiz kullanımı ve yapılan paylaşımların doğru bir şekilde yapıldığından emin olunamaması sonucu, üniversitelerin tercih tanıtım dönemlerinde, halkla ilişkiler faaliyeti olarak kendini tanıtmaya ve gündem oluşturma faaliyetleri kapsamında, Twitter'ın yeterince etkili bir şekilde değerlendirilemediği, kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç Twitter'ın etkin bir şekilde kullanılma imkânı sağladığı alanlardan faydalanabilmek için habitusun ne kadar belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bourdieu araştırmalarında dört temel kavramın (alan, habitus, sermaye ve sembolik şiddet) yer alması bakış açısının bütünlüğü için önemlidir. Bu bağlamda değinilecek son kavram olan sembolik şiddet yetkili kişilerin güç ilişkileri ağı olarak yorumlanabilir (Bourdieu & Wacquant, 1992). Twitter'da herkesin kendini yetki sahibi görmesiyle sembolik şiddet farklı bir boyut kazanmakla birlikte burada da profillerin şekilleri üzerinden sembolik şiddet uygulanabilmektedir. Örneğin İpek'in eğitimle ilgili içeriklerine yaşça büyük görünen profillerin uyguladığı otoriter sembolik şiddeti onun ifadeleriyle aktaralım:

Öğrenci: "...genelde benimle ya da başkalarıyla rahatsız edici şekilde konuşanların kendilerini konuştuğu kişilerden daha üstün gördüğünü düşünüyorum. Rahatsız edici bulduğum nokta bilmediği bir şey hakkında biliyormuş gibi konuşmaları. Hatta hiç bilmedikleri konularda yorum yapanlar sadece zıt oldukları için yazanlar var zaten bir tane öğretmenle böyle bir olay yaşadım..."

Öğrenci: "...beni takibi bırakan bir öğretmen var hiç sebepsiz beni bıraktı mesaj yazdım cevap bile vermedi insanlar garip. Benimle fikirleri ters düşenler oluyor bir konuyu desteklediğim için çok takibi bırakan oldu"

Veli: "Olumsuz gelişme oldu. İpek aşağı geldi telaşlı, bir sorun olduğunu anladım normalde İpek pek yardım almaz yukarı gelmemi istedi abisi annesi yanımdaydı ben anladım onların yanında konuşmadı. Yetişkin biri tanımadığı bir çocuğa Politika, Tarım, Eğitim ne bulduysa döktürmüş İpek de korkmuş doğal olarak... belki de farklı düşünceye sahip birisi bilemeyiz..."

İpek 13 yaşında bir öğrenci olarak paylaştığı eğitsel içeriklere verilen yanıtlarda bile bazen sembolik şiddeti deneyimlemektedir ve bu şiddetin kaynağı statü veya yaş gibi değişkenler olabilmektedir. Simgesel şiddet kavramı hayatın pek çok alanında tahakküm kurma tekniklerini ifade etmektedir (Ölçer, 2019). Sosyal medya gibi dijital bir alanda ise tahakküm ilişkileri fiziksel bir şiddet değil simgesel şiddet aracılığıyla ifade bulur (Bourdieu, 2014). Simgesel şiddetin en hızlı ve yaygın şekilde etkin uygulandığı alan sosyal medyadır demek yanlış olmaz. Bu bağlamda sosyal medyada sembolik şiddet ile ilgili birçok çalışma mevcuttur:

"Ekşi Sözlük birbirinden çok farklı görüşlerin aynı platformda özgürce dile getirilebildiği bir sosyal medya aracıdır. Bu açıdan sosyal medya adına önemli bir yerdedir; ancak, yazarlar sözlükteki yaygın olarak kabul gören herhangi bir görüşe aykırı bir fikir beyan ettiklerinde, onlara karşıt görüşteki diğer yazarlar tarafından simgesel şiddete uğrayabilmektedirler. ...farklı görüşleri paylaştıkları yazarlara simgesel şiddet uygulayabilmekte ve onların görüşlerini beyan etmelerini, dolaylı olarak da olsa, engelleyebilmektedirler. Bazı durumlarda ise... yazara şiddet uygulanmaya başlanmaktadır" (Yalçın, 2015'dan aktaran Ölçer, 2019).

@ipekv1 profili temelinde ulaşılan çıkarımlar giderek dijitalleşen dünyada sosyal medya kullanımının eğitsel amaçlara yönlendirilmesinde yol gösterici olması umulmaktadır. Özellikle sosyal medya alanının doğasının kavranmasının etkin, amaca yönelik ve güvenli kullanım sağlamadaki rolünün anlaşılması kritiktir. Örneğin dijital sermaye eğitimde fark yaratan bir etmen olarak görülebilmektedir. İnsanların dijital alanda sunulan kaynakları yararına kullanılır hale getirmek için diğer sermaye türlerinden beslenmesi gerekmektedir. Bunun için aile ve kişisel özellikler ardından da sosyal medyanın doğası öne çıkmaktadır.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanmak isteyen öğrencilere; sosyal medyanın doğasını anlamadan etkin bir kullanım gerçekleştiremeyeceklerinin farkında olmaları, siber Güvenlik konusuna önem vermeleri ve gerek aileleri gerekse öğretmenlerinden destek almaları önerilebilir. Velilere ise; öğrencilere rehberlik etmelerinin çok önemli olduğu görülen siber güvenlik konusunda kendilerini geliştirmeleri, öğrencinin internette geçirdiği süreyi bir kayıp olarak düşünmek yerine bu kullanımı hedef odaklı bir şekilde yönlendirmeleri önerilebilir. Veliler, çocuklarını dijital alanda geri kalmayarak akranlarının eriştiği getirilerden faydalanması için yönlendirebilirler. Öğretmenlere, öğrencilerin sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanmada önemli bir rolleri olduğunu fark etmeleri ve bu farkındalıkla öğrencilere yaklaşımları önerilebilir.

Sınırlılıklar ve Gelecek Araştırmalar

Eğitsel sosyal medya kullanımı dinamiklerinin anlaşılmasını amaçlayan bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Örneğin araştırma 4 Temmuz ve 22 Ağustos 2020 tarihleri arasında yürütülmüş olup veri elde etme işlemi bu süreçle sınırlıdır. Bu süreçte öğrenci, öğretmen ve veli ile görüşülmüş ve yazılı kaynaklar analiz edilmiştir. Ancak yapılan analizler 2 aylık bir süreç ve görüşme soruları ile yazılı kaynaklar da yaklaşık 3200 tweet ile sınırlıdır. Gelecek araştırmalarda birden çok örnek olay ele alınarak karşılaştırmalı bir analiz yapılabilir, veri elde etme süreci daha uzun bir zamana bırakılarak genişletilebilir. Ayrıca bu araştırmada sosyal medya Twitter ve EBA platformları ile sınırlıdır. Bu araştırmanın tüm internet alanı içinde oldukça dar bir alanda gerçekleştirildiğini göstermektedir. Gelecek araştırmalar YouTube, Instagram ve benzeri platformlar eklenerek genişletilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Çalışmaya birinci yazar %60 oranında (araştırmanın planlanması, veri toplama aracının geliştirilmesi, görüşme ve gözlem verilerinin toplanması, verilerin analizi ve raporlanması), ikinci yazar ise %40 oranında (araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli yazışmaların yapılması, dokümanların elde edilmesi, verilerin analizi ve raporlanması) katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Bildirilen araştırmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Araştırma sürecinde katılımcı olarak yer alan Sn. İpek Varol ve Sn. Nurdoğan Varol'a zaman ve deneyimlerini paylaştıkları için teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Abella-García, V., Delgado-Benito, V., Ausín-Villaverde, V., & Hortigüela-Alcalá, D. (2019). To tweet or not to tweet: Student perceptions of the use of Twitter on an undergraduate degree course. *Innovations in Education and Teaching International*, 56(4), 402-411. <https://doi.org/10.1080/14703297.2018.1444503>
- Aksoy, N. & Usta, E. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Sistemindeki Dijital Rozet Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 5(1), 59-74.
- Bakan, U. & Karaaslan, İ. A. (2017). Bireysel farklılıkların sosyal sermaye oluşumuna etkisi: Facebook ve LinkedIn kullanıcıları üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Intermedia International e-Journal*, 4(6), 77-94. <https://doi.org/10.21645/intermedia.2017.25>
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: teknikler ve örnekler çalışmaları*. Siyasal Kitabevi.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*, (5th Edition). Pearson.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital." In *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (2014). Simgesel sermaye ve toplumsal sınıflar. *Cogito*, 76, 192-203.
- Boz, B., Buluk, B., & Aysu, S. (2017). Sosyal Medya Kullanımı ve Sosyal Sermaye İlişkisi: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (16. ÜİK Özel Sayısı), 633-648. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.322258>
- Christofides, E., Muise, A., & Desmarais, S. (2009). Information disclosure and control on Facebook: Are they two sides of the same coin or two different processes?. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(3), 341-345. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0226>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün & S.B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39(3), 124-130. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2
- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale'de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 9(2), 27-50. <https://doi.org/10.18094/si.99029>
- Deniz, L. & Gürültü, E. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 355-367. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.389780>
- Digital Around The World. *We are social* <https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates>
- Dikkol, S. (2020). Sosyal Medya Alanına Bourdieücü Bir Yaklaşım: Facebook Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), 169-188. <https://doi.org/doi/10.17680/erciyesiletisim.621243>
- Dommett, E. J. (2019). Understanding student use of twitter and online forums in higher education. *Education and Information Technologies*, 24(1), 325-343. <https://doi.org/10.1007/s10639-018-9776-5>
- Efe, H. A. (2017). Fen alanları öğretmen adaylarının sosyal medyaya yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 191-213.
- Guion, L. A. (2002). Triangulation: Establishing the validity of qualitative studies. *EDIS*, 2002(6).

- Güzel, E. (2016). Dijital kültür ve çevrimiçi sosyal ağlarda rekabetin aktörü: "Dijital habitus". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(1). <https://doi.org/10.19145/guifd.26114>
- Güler, A., Halicioğlu M. B., & Taşğın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemi. teorik çerçeve, pratik öneriler*, Seçkin Yayınları
- Hilgers, M. & Mangez, É. (Eds.). (2014). *Bourdieu's theory of social fields: Concepts and applications*. Routledge.
- Ignatow, G. & Robinson, L. (2017). *Pierre Bourdieu: theorizing the digital. Information, Communication & Society*, 20(7), 950-966. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1301519>
- Kartal, A.K. & Algül, A. (2019). Vakıf ve devlet üniversitelerinin kurumsal imaj bağlamında twitter paylaşımlarının içerik analizi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 3(1), 57-70. <https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2019.3/1.57-70>
- Kartal, O. Y., Yazgan, A. D., & Kıncal, R. Y. (2017). Bilişim çağında sosyal sermayenin yeni belirleyicileri: dijital uçurum ve sosyal medya okuryazarlığı. *Journal Of Kirsehir Education Faculty*, 18(2).
- Katrimouza, A., Tselios, N., & Kasimati, M. C. (2019). Twitter adoption, students' perceptions, Big Five personality traits and learning outcome: Lessons learned from 3 case studies. *Innovations in Education and Teaching International*, 56(1), 25-35. <https://doi.org/10.1080/14703297.2017.1392890>
- Kircaburun, K., Alhabash, S., Tosuntaş, Ş. B., & Griffiths, M. D. (2020). Uses and gratifications of problematic social media use among university students: A simultaneous examination of the Big Five of personality traits, social media platforms, and social media use motives. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18(3), 525-547. <https://doi.org/10.1007/s11469-018-9940-6>
- Konuk, N. & Güntaş, S. (2019). Sosyal medya kullanımı eğitimi ve bir eğitim aracı olarak sosyal medya kullanımı. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 3(4), 1-25.
- Kuzhan, M. (2019). İnternetin eğitsel nitelikli kullanımı üzerine yapılan araştırmaların analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 2(2), 137-145.
- Luo, T., Shah, S. J., & Cromptom, H. (2019). Using Twitter to support reflective learning in an asynchronous online course. *Australasian Journal of Educational Technology*, 35(3). <https://doi.org/10.14742/ajet.4124>
- Malik, A., Heyman-Schrum, C., & Johri, A. (2019). Use of Twitter across educational settings: a review of the literature. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 36. <https://doi.org/10.1186/s41239-019-0166-x>
- Miquel, P. (1991). Chercheurs de notre temps: Pierre Bourdieu. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Ar_IxWC1KUw
- Mollaoğlu, M., Hastaoğlu, F., Başer, E., & Mollaoğlu, S. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin sosyal medya kullanım özellikleri ve tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 4(2), 157-166. <https://doi.org/10.21733/ibad.528372>
- Okumuş, V. & Parlar, H. (2018). Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33).
- Ölçer, H. (2019). Pierre Bourdieu sosyolojisinde simgesel şiddet sorunsalı ve biçimleri. *Nosyon: International Journal of Society and Culture Studies*, (2), 34-49.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine1. *Liberal Düşünce Dergisi*, (62), 1-21.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (1. Basım). M. Bütün ve S. Beşir Demir (Çev. Edt.). Pegem Akademi.
- Power, E. M. (1999). An introduction to Pierre Bourdieu's key theoretical concepts. *Journal for the Study of Food and Society*, 3(1), 48-52. <https://doi.org/10.2752/152897999786690753>
- Ragnedda, M. (2017). *The third digital divide: A Weberian approach to digital inequalities*. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781315606002>
- Ragnedda, M. (2018). Conceptualizing digital capital. *Telematics and Informatics*, 35(8), 2366-2375. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2018.10.006>
- Saltık, R. (2018). Sosyal sermaye ve armağan ekonomisi üzerinden sosyal medya ve stalk olgusu: Instagram üzerinden bir inceleme. *Akdeniz İletişim*, (30). <https://doi.org/10.31123/akil.462251>
- Singleton, R. A. & Straits, B. C. (2005). *Approaches to social sciences*. Oxford University Press.
- Süer, S., Sezgin, K., & Oral, B. (2017). Z kuşağındaki öğrencilerin internete ilişkin algılarının belirlenmesi: bir metafor çalışması. *Electronic Journal of Education Sciences*, 6(12), 190-203.
- Tapscott, D., Ticoll, D., & Lowy, A. (2000). *Digital capital: Harnessing the power of business webs*. Harvard Business Review Press.
- TUİK, 2017. *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- TUİK, 2013. *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Van Deursen, A. J. & Helsper, E. J. (2015). The third-level digital divide: Who benefits most from being online?. In Robinson L., Cotten S.R., Schulz J., Hale T.M, Williams A. (Eds) *Communication and information technologies annual*. Emerald Group Publishing
- Witte, J. C. & Mannon, S. E. (2010). *The internet and social inequalities*. Routledge.
- Yaylak, E. & İnan, S. (2018a). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimde sosyal medyanın kullanılmasına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 1-32.
- Yaylak, E. & İnan, S. (2018b). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimde sosyal medyayı kullanma düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 62-87.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, M. F. & Seferoğlu, S. S. (2019). Öğrencilerin siber güvenlik davranışlarının beş faktör kişilik özellikleri ve çeşitli diğer değişkenlere göre incelenmesi. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 15(1). <https://doi.org/10.17860/mersinefd.437610>
- Yin, R. K. (2003). *Case study research, designs and methods* (3rd Edition). Sage Publications.
- Yukay Yüksel, M, Çini, A., & Yasak, B. (2020). Genç yetişkinlerde sosyal medya bağımlılığı, yalnızlık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (40), 66-85. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.676402>

EK-1 Etik Kurul İzin Belgesi

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI	KARAR SAYISI
02/09/2020	09	2020-63

KARAR NO: 2020-63

Arş. Gör. Saniye Nur ERGAN'ın "Sosyal Medyanın Eğitsel Kullanımı Üzerine Bir Örnek Olay Araştırması" başlıklı çalışması etik yönden incelendi.

Arş. Gör. Saniye Nur ERGAN'ın "Sosyal Medyanın Eğitsel Kullanımı Üzerine Bir Örnek Olay Araştırması" başlıklı çalışmasının etik yönden uygun olduğuna, toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.

ASLI GİBİDİR
02/09/2020
Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin MUTLU
Başkan

Makale Türü/Article Type: *Derleme/Review*

DOI: 10.47105/nsb.859907

Atf/Citation: Sertel, G. & Günbayı, İ. (2021). SCID analizine göre nitel veri toplama sürecinin yönetilmesi. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 107-139.

SCID Analizine Göre Nitel Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesi

^a Gülsüm Sertel¹, ^b İlhan Günbayı

^aDoktora Öğrencisi/Öğretmen, Akdeniz Üniversitesi/Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye

^bProf. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı, SCID analizine (Sistemik Müfredat ve Öğretim Geliştirme) dayalı olarak nitel araştırma için veri toplama sürecinde gerekli olan kavramsal ve teknik bilgiler ile tutum bilgisine yönelik uygulama fırsatı sunan bir öğrenme kılavuzu geliştirmektir. Çalışmada nitel betimsel tarama araştırmalarından sistemik tarama deseni içerisinde yer alan SCID analizi alt deseni kullanılmıştır. Nitel veri toplama süreci konusunda yazılmış amaçlı ve ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen yöntem kitapları, ilgili makaleler ve dokümanlar incelenmiştir. SCID analizi sonucunda, (1) Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi, (2) Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi ve (3) Farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir nitel verilerin toplanması olmak üzere üç ulaşılabilir hedef belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, çoklu yöntem ve teknikler kullanmanın, uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını belirlemenin ve farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veriler toplamanın nitel veri toplama sürecinin temelini oluşturduğu görülmüştür. Bu öğrenme kılavuzu, sosyal bilimlerde nitel veri toplama sürecinin nasıl yönetileceği konusunda hem akademik personel hem de yüksek lisans/doktora öğrencileri için öğrenme-geliştirme sürecindeki temel adımları kendi kendine uygulayarak kaliteli veri toplamayı ve nitelikli bir araştırma yapmayı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: SCID analizi, nitel araştırma, nitel veri toplama

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Gülsüm Sertel, Akdeniz Üniversitesi, gulsum_sertel@hotmail.com, Türkiye

Gönderim Tarihi/Received: 13.01.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 07.04.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Sertel & Günbayı. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülmesine izin verir.

Copyright: © 2021 Sertel & Günbayı. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

Management of Qualitative Data Collection Process According to SCID Analysis

Extended Summary

In social sciences, a backbone of qualitative scientific research may include gathering data from more than one data source. In order to ensure high-quality research the nature of the data collected in qualitative research is very important in analyzing and reporting the data and allowing an in-depth exploration in to the main phenomenon and research aims of the study. This educational guide will outline the general knowledge and skills required in designing and managing the data collection process for qualitative research. Data collection is a set of interrelated activities aimed at gathering quality information to answer research problems. However, as the activities in the qualitative research process are not linear and sequential, data collection and data analysis are intertwined. The qualitative data collection process is carried out as a cycle, consisting of determining the place / participants, ensuring access and creating harmony, purposeful sampling, data collection, data recording, solving in-field problems and storing data (Creswell, 2013, p.145). Deciding on the type of data to be collected requires developing data collection forms and managing the process in an ethical manner (Creswell, 2012, p.264). The aim of this study is to detail the conceptual and technical knowledge, attitude and application opportunities that researchers who want to produce scientific publications should have. The study will culminate in the production of a training guide that shows how to manage the data collection process by complying with the scientific steps of qualitative data collection stages in this process. In this context, the sub-research questions of the study are:

1. How can multiple methods and techniques be used in the process of collecting qualitative data, and how should they be determined?
2. How should the purposeful sampling approach be designed in accordance with the selection of the participants and research sites?
3. How should valid and reliable qualitative data be collected using different strategies?

In this study, Systematic Curriculum and Instructional Development (SCID) analysis was used. Systematic review is a type of literature review that collects and descriptively analyzes more than one publication, book or article related to a topic or a question (Davies, 2004). SCID is a particular strategy of carrying out a systematic review among qualitative descriptive studies. After the determination of the duty / task steps, the task analysis of SCID, in which the task analysis for each step was described, was carried out. A task analysis to be carried out according to SCID analysis consists of the following phases (Günbayı, 2018; Norton & Moser, 2007-2013):

- To determine the purpose of the task,
- To determine enabling objectives
- To have the prerequisites for this task,
- To determine the task steps required to perform the task.

Thus, what follows should be considered.

- Performance standards safety (observable & measurable criteria)

- Tools, equipment, supplies & materials (needed)
- Required knowledge and skills (math, science, & language)
- Safety (concerns)
- Worker behaviors (important to worker success)
- Decisions (identify decisions that must be made by the worker)
- Cues (identify the data needed for making correct decisions)
- Errors (indicate what may result if incorrect decisions are made)

The sample of this study consists of method books, related articles and documents dealing with the issue of qualitative data collection selected with a purposeful and criterion sampling method. In this study, method books, related articles and documents written on qualitative data collection process were used as data collection tools as qualitative data. For the qualitative data collection process, method books, related articles and documents were examined and job analysis stages were determined according to the SCID analysis method. As a result of the SCID analysis, 3 achievable goals for the data collection process and 15 work steps for the realization of these goals were revealed.

Purpose of the Duty/Task: Managing the data collection process by following the scientific steps of qualitative data collection stages

Performance Objectives /Necessary Work Steps:

Objective 1: Determination of multiple methods and techniques to be used in qualitative data collection

Required work steps for Objective 1:

- 1.1. Determining which qualitative research framework to collect data in accordance with
- 1.2. Provide triangulation and diversification by determining more than one data source or multiple methods and techniques to be used in qualitative data collection
- 1.3. Prepare data forms to be used in collecting qualitative data
- 1.4. Review and pilot the prepared open-ended research questions
- 1.5. Determine which data recording procedures / protocols will be used in the collection of qualitative data
- 1.6. Collecting qualitative data, particularly focusing on depth and long-term interactions
- 1.7. Decide when to end the data collection phase
- 1.8. Store the collected data

Objective 2: Determination of a purposeful sampling approach suitable for the selection of the participants and research sites

Required work steps for Objective 2:

- 2.1. Choose a purposeful sampling approach appropriate for the selection of the participants and research venues
- 2.2. Determine the research place and participants
- 2.3. Obtain the necessary permissions to access participants and research venues
- 2.4. Identify access routes to the research space / participants

Objective 3. Collection of valid and reliable qualitative data using different strategies

Required work steps for Objective 3:

- 3.1. Ensure the reliability and validity of qualitative data collected using different strategies
- 3.2. Comply with ethical principles in the qualitative data collection process
- 3.3. Solve the problems encountered in the field

Prerequisites:

- Master's/Doctorate degree in a related field
- Knowledge of social sciences philosophy
- Qualitative research methodology knowledge
- Knowledge of qualitative data collection methods and techniques
- Purposeful sampling information
- Qualitative research validity and reliability information
- Knowledge of ethical principles
- Analytical and critical thinking
- Effective communication skills
- Information and communication technology knowledge.

Keywords: SCID, qualitative research, qualitative data collection

Giriş

Sosyal bilimlerde bir bilim insanı olarak gerekli beceri ve yeterliliklere sahip olmanın, akademik kariyer ve terfi elde etmenin yanı sıra bilimsel bilgi üretilmesinde nitel araştırma makalesi raporlamanın adımlarını doğru bir şekilde gerçekleştirmek oldukça önemlidir (Günbayı, 2018). Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmacı, araştırmasını doğal ortamında, çoklu veri toplama yöntemleriyle, zamanla beliren desenle, katılımcıların yorumları ve çoklu subjektif görüşlerine odaklanarak, tümevarım ve tümdengelim arasında gidip gelen kompleks muhakeme biçimiyle, yansıtıcı, yorumlayıcı ve bütüncül bir yaklaşımla nitel araştırmanın temel karakteristik özellikleri ve varsayımları çerçevesinde sürdürmelidir (Creswell, 2013).

Nitel bilimsel araştırmanın bel kemiğini genellikle birden fazla veri kaynağından yoğun veri toplanması oluşturmaktadır. Veri toplama, araştırma problemlerine cevap verebilmek için nitelikli bilgiler toplamayı amaçlayan, birbiriyle ilişkili bir dizi faaliyettir. Ancak nitel araştırma sürecindeki faaliyetler doğrusal ve ardışık olmadığı için veri toplama ve analizi iç içe geçmiştir. Nitel veri toplama süreci mekânın/katılımcıların belirlenmesi, erişimin sağlanması ve uyumun oluşturulması, amaçlı örnekleme, veri toplama ve kaydı, alan sorunlarının çözümü ve verilerin saklanması faaliyetlerinden oluşan bir döngü şeklinde yürütülürken (Creswell, 2013, s.145), toplanacak veri türüne karar verilmesi, veri toplama formlarının geliştirmesi ve sürecin etik olarak yönetilmesini gerektirmektedir (Creswell, 2012, s.264).

Nitel bir araştırmada genellikle probleminin yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere odaklanarak çevreye ilişkin; araştırma sürecini ve bu süreçte yaşananların katılımcı grup üzerindeki etkilerine odaklanarak sürece ilişkin; araştırma grubuna dâhil edilen katılımcıların süreç konusundaki düşüncelerine odaklanarak algılara ilişkin veriler toplanmaktadır (LeCompte & Goetz, 1984). Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem ve doküman incelenmesi yöntemlerine (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.41), ek olarak sinema filmi, çeşitli afişler, sanat eserleri, medya ve sosyal medya kaynakları da veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır (Forrester & Sullivan, 2018; Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel araştırmada örneklem özelliğini dikkate alarak çoklu yöntemler kullanarak veri toplamak araştırmada toplanan verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016).

Nitel araştırmada olgu veya olay doğal ortamında incelenmeli (Creswell, 2013; Patton, 1987), araştırma konusunun belirlenmesinden verilerin toplanmasına ve analizine kadar gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır (Bogdan & Biklen, 1992; Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel veri toplama sürecinde araştırmacı katılımcıların algılarını ve deneyimlerini ortaya koyabilmek için araştırma doğal ortamında ve katılımcılarla etkileşim içinde olmalı (Miles & Huberman, 1994; Yıldırım & Şimşek, 2016), bizzat alanda zaman ve emek harcayarak katılımcı bir rol üstlenmeli (Yıldırım & Şimşek, 2016) dahası araştırmacının kendisi bir veri toplama aracı olarak görev yapmalıdır (Glesne & Peskin, 1992). Dolayısıyla araştırmacının veri toplama

sürecini iyi yöneterek nitelikli verilerin toplaması hem araştırılan problemin çözümüne hem de araştırmanın kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde nitel araştırma yöntemleri konusunda yazılmış yöntem kitaplarında nitel veri toplama sürecinin ele alındığı görülmüştür (Bogdan & Biklen, 1992; Creswell, 2012-2013; Cropley, 2002; Denzin & Lincoln, 2008; Forrester & Sullivan, 2018; Glesne & Peshkin, 1992; Merriam & Grenier, 2019; Patton, 1980-1987-1990; Punch, 2005; Seidman, 2006; Yıldırım & Şimşek, 2016). Ayrıca nitel araştırma yöntemleri konusunda yazılmış makalelerde nitel araştırma süreçleri ve yöntemleri de ele alınmıştır (Baltacı, 2019; Creswell & Miller, 2000; Shenton, 2004; Türnüklü, 2001). Alan ile ilgili yöntem kitapları ve makaleleri incelendiğinde nitel araştırma sürecinin bir bütün olarak ele alındığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, nitel veri toplama sürecinin yönetilmesi için gerekli iş aşamalarının belirlenmesinde SCID (Sistematik Müfredat ve Öğretim Geliştirme) analizi yöntemi kullanılmıştır (Günbayı, 2018; Norton & Moser, 2007-2013). SCID analizinin literatürde yeni bir yöntem olarak yer aldığı görülmektedir. Norton ve Moser (2007) tarafından “*SCID Handbook*” adlı eserde ve Günbayı (2008) tarafından “Sistematik müfredat ve öğretimsel gelişime dayalı nitel bir araştırma makalesi geliştirmek” isimli makalede SCID analizi yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırmada toplanan verinin niteliği, verilerin analizinde ve raporlanmasında, ana olgunun derinlemesine keşfedilmesinde ve çalışmanın kalitesinin artmasında oldukça önemli görülmektedir. Nitel araştırmanın temelini oluşturan nitel veri toplama sürecinde kaliteli veri toplamak, çalışmanın niteliğinin ve başarı düzeyinin artırılmasında önemlidir. Bu çalışmanın amacı, bilimsel yayın üretme görevini gerçekleştiren bilim insanlarının, sahip olması gereken kavramsal ve teknik bilgilerin, tutum bilgisinin ve uygulama fırsatlarının neler olduğunu belirlemek, bu süreçte nitel veri toplama aşamalarının bilimsel adımlarına uyarak veri toplama sürecinin nasıl yönetileceğini gösteren bir eğitim kılavuzu sunmaktır. Bu kapsamda çalışmanın alt problemleri şunlardır:

1. Nitel veri toplamada süreçinde kullanılacak çoklu yöntem ve teknikler nasıl belirlenmelidir?
2. Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımı nasıl belirlenmelidir?
3. Farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir nitel veriler nasıl toplanmalıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel betimsel tarama araştırmalarından sistematik tarama deseni içerisinde yer alan SCID analiz alt deseni yöntemi kullanılmıştır. Sistemik tarama bir konu veya soru ile ilgili birden fazla yayını, kitap veya makaleyi toplayan ve betimsel olarak analiz eden bir alanyazın taramasıdır (Davies, 2004). Bu araştırmada, alanyazına dayalı olarak DACUM (Develop A CURriculum-Müfredat Geliştirme) meslek analizi yöntemiyle bir görevin (duty/task) adımlarının belirlenmesinden sonra, her bir adıma ilişkin iş analizinin yapıldığı SCID (Systematic Curriculum and Instructional Development-Sistemik Müfredat ve Öğretim

Geliştirme) iş analizi gerçekleştirilmiştir. SCID analizine göre yapılacak bir iş analizi şu aşamalardan oluşmaktadır (Günbayı, 2018; Norton & Moser, 2007-2013):

- Görevin/işin amacını belirlemek,
- Ulaşılabilir hedefleri saptamak,
- Bu görev/iş için gerekli ön koşullara sahip olmak,
- Her bir hedefe ulaşabilmek için görevin/işin gerçekleşmesinde gerekli olan iş adımlarını belirlemek, Her bir adım için ise;
 - Performans standartları (gözlenebilir/ölçülebilir kriterlere dayalı),
 - Gerekli olan alet, teçhizat, ekipman ve materyaller,
 - Gerekli olan bilgi ve yetenekler (Matematiksel, bilimsel ve dil)
 - Güvenlik (güvenliği/endişeleri gidermek),
 - İş gören davranışları (başarı için gerekli olan iş davranışlarını belirlemek),
 - Kararlar (iş için alınacak kararları tanımlamak),
 - İpuçları (iş için gereken verileri, işaretleri tespit etmek),
 - Hatalar (hataları/yanlış karar alınması durumunda sonuçlarını önceden görebilmek).

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini amaçlı ve ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen nitel veri toplama konusunu ele alan yöntem kitapları, ilgili makaleler ve dokümanlar oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak nitel veri toplama süreci konusunda yazılmış yöntem kitapları, ilgili makaleler ve dokümanlar nitel veri olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel veri toplama sürecine yönelik olarak yöntem kitapları, ilgili makaleler ve dokümanlar incelenmiş ve SCID analizi yöntemine göre iş analizi aşamaları belirlenmiştir. Bu aşamada belirlenen her bir hedef için gerekli olan performans standartları, gerekli olan materyaller, sahip olunması gereken bilgi ve yetenekler ile tutum ve davranışlar belirlenmiştir. Hedeflere yönelik kararların alınmasında gerekli olan ipuçları, güvenlik önlemleri ve olası hatalar ve sonuçları tespit edilmiştir. Daha sonra tüm bu aşamaların gerçekleştirilmesinde izlenecek adımların uygulanmasına yönelik eğitim kılavuzu hazırlanmıştır. Her bir öğrenme hedefine yönelik olarak kılavuzda eğitim faaliyetleri, iş gören/araştırmacı davranışları, öz kontrol soruları ve cevapları, öz performans düzeyinin belirlenmesine yönelik uygulama örneklerine yer verilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmanın bulguları üç bölüm altında incelenmiştir. İlk bölümde, “*SCID analizine göre nitel veri toplama sürecinin yönetilmesi için gerekli iş analizi aşamaları*” oluşturulmuştur. İkinci bölümde ise, bu

aşamalarda belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla iş adımlarının uygulanmasına yönelik “Eğitim Kılavuzu” hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde ise “Nitel Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesi ile İlgili Uygulanan Eğitimin Değerlendirilmesi” için performans testi hazırlanmıştır. SCID analizi sonucunda veri toplama sürecine yönelik olarak 3 ulaşılabilir hedef ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik 15 iş adımı ortaya konulmuştur.

I. Bölüm: SCID Analizine Göre Nitel Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesi İçin Gerekli İş Analizi Aşamaları

Görevin Amacı: Nitel veri toplama aşamalarının bilimsel adımlarına uyarak veri toplama sürecinin yönetilmesi

Ulaşılabilir Hedefler/İş Adımları:

Hedef 1: Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi

Hedef 1 için iş adımları:

- 1.1. Hangi nitel araştırma desenine uygun olarak veri toplayacağını belirlemek,
- 1.2. Nitel veri toplamada kullanılacak birden fazla veri kaynağı ya da çoklu yöntem ve teknikleri belirleyerek üçgenleme ve çeşitleme/triangulation sağlamak,
- 1.3. Nitel veri toplamada kullanılacak veri formlarını hazırlamak,
- 1.4. Hazırlanan açık uçlu araştırma sorularını uzman incelemesine sunmak, pilot uygulama yaparak soruları ve veri toplama sürecini şekillendirmek,
- 1.5. Nitel verileri toplama sürecinde hangi veri kayıt prosedürlerini/protokollerini kullanacağını belirlemek,
- 1.6. Nitel veri toplarken uzun süreli etkileşim içerisinde derinlik odaklı veri toplamak,
- 1.7. Nitel veri toplamayı ne zaman sonlandıracağına karar vermek,
- 1.8. Toplanan verileri saklamak,

Hedef 2: Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi

Hedef 2 için iş adımları:

- 2.1. Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını seçmek,
- 2.2. Araştırma mekânını ve katılımcıları belirlemek,
- 2.3. Katılımcılara ve araştırma mekânlarına ulaşabilmek için gerekli izinleri almak,
- 2.4. Araştırma mekânına/ katılımcılara erişim sağlamak ve uyum oluşturmak,

Hedef 3: Farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir nitel verilerin toplanması

Hedef 3 için iş adımları:

- 3.1. Farklı stratejiler kullanarak toplanan nitel verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak,
- 3.2. Nitel veri toplama sürecinde etik ilkelere riayet etmek,
- 3.3. Alanda karşılaşılan sorunları çözmek,

Ön Koşullar:

- İlgili alanda yüksek lisans/doktora derecesi
- Sosyal bilimler felsefesi bilgisi
- Nitel araştırma metodolojisi bilgisi
- Nitel veri toplama yöntem ve teknikleri bilgisi
- Amaçlı örnekleme bilgisi
- Nitel araştırma geçerlilik ve güvenilirlik bilgisi
- Etik ilkeler bilgisi
- Analitik ve eleştirel düşünme
- Etkili iletişim becerisi
- Bilgi ve iletişim teknolojileri bilgisi

II. Bölüm: Eğitim Kılavuzunun Uygulanması

Nitel veri toplama sürecinin yönetilmesinde SCID analiz yöntemi ile hedeflerin ve iş adımlarının belirlenmesinden sonra öz öğrenme deneyimlerinin gerçekleştirilmesine yönelik hazırlanan eğitim kılavuzunun uygulanmasına geçilir. Her bir öğrenme hedefine yönelik olarak kılavuzda yer alan öğrenme faaliyetleri, iş gören/araştırmacı davranışları, öz kontrol soruları ve cevapları, öz performans düzeyinin belirlenmesine yönelik uygulama örnekleri sırasıyla gerçekleştirilir.

Hedef 1: Nitel Veri Toplamada Kullanılacak Çoklu Yöntem Ve Tekniklerin Belirlenmesi

Tablo 1'deki Öğrenme Deneyimi#1'de görüldüğü gibi, nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikler hedefine ulaşabilmek için eğitim faaliyetlerindeki öğrenme adımlarını ve özel talimatları yerine getirmelisiniz.

Tablo 1.

Öğrenme Deneyimi #1

Ulaşılabilir Hedef # 1: Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi.

Eğitim Faaliyetleri	Özel Talimatlar
<p><i>“Nitel Veri Toplamada Kullanılacak Çoklu Yöntem ve Teknikler”</i> için hazırlanan/verilen bilgi dokümanlarını okuyunuz.</p> <p>Nitel veri toplama yöntem ve tekniklerine ilişkin uzman/danışman tarafından hazırlanan eğitim slaytlarını izleyiniz.</p> <p>Fakültenizdeki nitel araştırma uzmanı ya da akademisyen ile “Nitel araştırmada kullanılacak yöntem ve teknikleri” tartışınız. Siz farklı olarak ne yapardınız?</p> <p>Öz kontrol sorularını tamamlayarak <i>“Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikler”</i> konusundaki bilginizi gösteriniz.</p> <p>Öz kontrol/model cevap anahtarı ile cevaplarınızı karşılaştırarak bilgi seviyenizi kontrol ediniz.</p> <p>Nitel araştırmacı olarak <i>“nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikler”</i> konusunda uygulamalar yapın, gerektiğinde yardım isteyiniz. Nitel araştırma uzmanı ya da akademisyenlerden, ilerlemenizi değerlendirmesi için kontrol listesini kullanmasını isteyiniz.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gözlem, görüşme/mülakat, doküman incelemesi gibi veri toplama yöntem ve tekniklerinin avantaj ve dezavantajına ilişkin bilgi sahibi olun. 2. Nitel veri toplama yöntem ve tekniklerinin belirlenmesine ilişkin yöntem kitaplarının <ul style="list-style-type: none"> - “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” (Yıldırım ve Şimşek, 2016) 7-12.bölümleri, - “Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmaların Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi” (Creswell,2012) 7.bölümü, - “Nitel Araştırma Yöntemleri” (Creswell,2013) 7.bölümü, - “Sosyal Araştırmalara Giriş” (Punch,2005) 9.bölümü inceleyin.

Hedef 1 İçin Gerekli İş Adımlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Hangi nitel araştırma desenine uygun olarak veri toplayacağınızı belirlemek

Araştırma amacınıza uygun olarak veri toplayacağınız nitel araştırma desenine karar vermelisiniz. Nitel araştırmacı olarak araştırma sürecinizin önceden kesin sınırlarla sıkı bir şekilde belirlenen bir desenle değil de zaman içinde belirginleşerek, gelişen ve olgunlaşan bir desen içerdiğini unutmamalısınız. Doğal olarak bu sizin araştırmanızın başlangıcında tasarladığınız planınızın tam net olmadığı, araştırma alanına girip veri toplamaya başladıktan sonra sürecin her aşamasında birtakım şeylerin değişebileceği veya yön değiştirebileceği anlamına gelmektedir. Örneğin nitel veri toplamaya başladıktan sonra probleminize yönelik sorular, veri toplama şekliniz ve araçlarınız, katılımcılarınız ya da araştırma mekânınız vb.

değişebilmektedir. Nitel araştırma yaparken temel prensibiniz, katılımcılardan araştırma probleminiz hakkında veri toplarken en iyi yöntemleri kullanarak veri elde etmek olmalıdır (Creswell, 2013, s.47).

Nitel veri toplamada kullanılacak birden fazla veri kaynağı ya da çoklu yöntem ve teknikleri belirlemek, üçgenleme ve çeşitleme/triangulation yapmak

Nitel araştırmanızda gözlem, görüşme, doküman incelemesi, görsel-işitsel materyaller, mecazlar, internet ve sosyal medya vb. veri toplama yöntemlerinden hangisini ya da hangilerini kullanacağınızı belirlemelisiniz. Nitel araştırmanıza uygun olan çoklu yöntem ve teknikleri birlikte kullanarak çeşitleme (triangulation- yöntem çeşitlemesi, veri çeşitlemesi, araştırmacı çeşitlemesi ve kuram çeşitlemesi) ya da üçgenleme yaparak topladığınız verilerin sınırlılıklarını, yanlılığını ve dezavantajlarını ortadan kaldırabilir, geçerliliğini ve güvenilirliğini artırabilirsiniz. Nitel araştırmalarda veri toplamada en yaygın olarak görüşme, gözlem ve doküman incelenmesi yöntemi kullanılmakla birlikte (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.41), çeşitli veri toplama yöntemlerini de kullanabileceğinizi unutmamalısınız. Bunlar arasında gözlem, bireysel görüşme, odak grup görüşmesi, söylev ve metin analizi gibi veri toplama yöntemlerine ek olarak sinema filmi, çeşitli afişler, sanat eserleri, medya yayınları ve sosyal medya kaynaklarını da veri toplama aracı olarak kullanabilirsiniz (Forrester & Sullivan, 2018; Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016). Bir nitel araştırmacı olarak örneklem özelliğini de dikkate alarak farklı yöntemleri kullanarak veri toplamanız çalışmanızda kullanacağınız verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini artıracaktır (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016).

Araştırmada farklı nitelikteki yöntem ve teknikleri bir arada kullanmanın bir keyfiyet değil zorunluluk olduğunu, tek bir yöntem ve tekniğin araştırma probleminize yönelik sosyal gerçekliğe bakış açısı, anlama ve açıklaması bakımından sınırlı ve yanlı olabileceğini dikkate almalısınız (Türnüklü, 2001). Araştırma sorunuzu farklı yöntemsel açılardan ele aldığınızda tek bir yöntem, tekniğe, ölçüme ve ölçme aracına bağlı olarak elde edeceğiniz verinin sınırlılıklarını, yanlılığını ve dezavantajlarını ortadan kaldırabileceğinizi unutmamalısınız (Denzin, 1989). Benzer şekilde çeşitleme/triangulation ile nitel çalışmanızdaki sosyal olgunun incelenmesinde farklı araştırma yöntem ve tekniklerini birlikte kullanarak (Denzin, 1994; Yıldırım & Şimşek, 1999), bu süreçte topladığınız farklı nitelikteki verilerle araştırmanızın geçerliğini ve güvenilirliğini artırabilirsiniz (Hammersely & Atkinson, 1995). Aynı zamanda araştırmanızda çeşitleme yaparak hem karmaşık insan davranışlarını daha zengin ve derinlemesine açıklayabilir ve betimleyebilirsiniz (Cohen & Manion, 1994), hem de toplumsal gerçekliğe farklı noktalardan ve açılardan bakarak daha kapsamlı ve derin bilgi toplayabilirsiniz (Miller, 1997). Ayrıca üçgenleme yaparak çoklu ve farklı kaynakları, yöntemleri, araştırmacıları ve teorileri destekleyici kanıtlarla (Ely, Anzul, Friedman, Garner & Steinmetz, 1991; Erlandson, Harris, Skipper & Allen, 1993; Glesne & Peshkin, 1992; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988; Miles & Huberman, 1994; Patton, 1980-1990), farklı veri kaynaklarındaki bir kodu veya temayı desteklemek için kullanılabilir ve bulgularınıza geçerlilik kazandırabilirsiniz (Creswell, 2013).

Nitel veri toplamada kullanılacak araçları, veri toplama formlarını hazırlamak ve geliştirmek

Nitel araştırmanız için veri toplamada kullanacağınız araçları belirlemeli, yapılandırılmış ya da yarı yapılandırılmış veri toplama formlarını literatüre dayalı olarak hazırlamalı veya geliştirmelisiniz. Literatürde yer alan dört temel nitel veri toplama formu olan gözlem, görüşme, doküman incelemesi ve görsel-işitsel materyallerin yanında, son yıllarda ortaya çıkan günlüğe anlatı hikâye yazımı, e-posta mesajlarının metin olarak kullanımı, video kayıtlarının ve fotoğrafların incelenmesi yoluyla gözlem gibi yeni veri toplama formlarını da kullanabilirsiniz. Aynı zamanda sanal odaklı gruplar, e-posta ve metin temelli sohbet odaları yardımıyla web tabanlı mülakatlar, web günlükleri ve günlükler ve internet mesaj platformları, anlık mesajlar, video konferanslar, web sayfasındaki görüntüler ve sesler aracılığıyla da çevrimiçi veri toplama araçlarını kullanabilirsiniz (Creswell, 2013, s.157). Ayrıca nitel araştırmanız için veri toplama aracınızın geliştirme sürecinde esnek olmalısınız, araştırma probleminizin çözümünde size herhangi bir katkı sağlamayacağını düşündüğünüz detaylarla ilgilenmemelisiniz (Baltacı, 2019). Araştırmanız için hazırlayacağınız ya da geliştireceğiniz görüşme (yapılandırılmış/yarı yapılandırılmış) formlarında az sayıda, açık ve anlaşılır soru olmasına; gözlem kontrol çizelgelerinizde araştırma probleminizin çözümüne katkıda bulunacak davranış kriterlerinin belirlenmiş olmasına (Eysenbach & Köhler, 2002; Seidman, 2006) özen göstermelisiniz.

Hazırlanan açık uçlu araştırma sorularını uzman incelemesine sunmak, pilot uygulama yaparak soruları ve veri toplama sürecini şekillendirmek

Nitel araştırmalarda araştırma probleminize uygun olarak görüşme yapmak için hazırlamış olduğunuz açık uçlu sorular için bir uzman görüşüne başvurmalısınız ve uygulama prosedürlerinizi gözden geçirmelisiniz. Araştırma sürecinde uzman teyidini alarak toplanan verilerin iç geçerliliğini ve inandırıcılığını artırmalısınız. Uzman değerlendirmesinden geçen açık uçlu soru formlarınıza son halini verdikten sonra veri toplanacak hedef kitleye pilot uygulama yapmalısınız. Nitel veri toplama sürecinde araştırma problemine katkı sağlamayacak ayrıntılara odaklanmak, çok miktarda ilgili ve ilgisiz veri setlerine ulaşmak sizin “zaman tuzakları”na düşmenize (Denzin & Lincoln, 2008; Merriam & Grenier, 2019; Miles & Huberman, 1994; Shenton, 2004); bol zamana ihtiyacınızın olması gerektiğini düşünmenize, verilerin zenginliği karşısında boğulmanıza neden olabilir. Bu noktada sınırlı veri toplayarak işe başlamalı ve tecrübe kazanmak için bir veya iki mülakat veya gözlemden oluşan pilot bir uygulama yapmalı; böylelikle de araştırmanızda veri toplamak için ihtiyacınız olan gerekli zamanı tahmin etmelisiniz (Creswell, 2013, s.171). Yapacağınız pilot uygulama size araştırma materyallerinizi geliştirilmenizi ve gerekli düzeltmeleri yapmanızı, bir gözlemci olarak ön yargı düzeyinizi değerlendirmenizi, sorularınızın çerçevesini belirlemenizi, geçmişe yönelik bilgi toplamanızı ve araştırma prosedürüne adapte olmanızı sağlayacaktır. Aynı zamanda uygulamalar uygunluk, bireylere ulaşma ve coğrafi yakınlığa dayalı olarak pilot uygulama yapmak, sizin veri toplama planlarınızı düzeltmenize ve sorularınızı birbiri ile ilişkilendirmenizde yararlı olacaktır (Creswell, 2013, s.165).

Nitel verileri toplama sürecinde hangi veri kayıt prosedürlerini/ protokollerini kullanacağınızı belirlemek

Nitel veri toplama ve kaydetme yönteminize uygun olarak daha önceden tasarlamış olduğunuz gözlem ya da görüşme protokolünden hangisini kullanacağınıza karar vermeli, bu süreçte elde ettiğiniz verileri kaydetmelisiniz. Görüşme (bireysel/odak grup) sürecinde bireylerin verdiği cevapları kaydetmenizi sağlamak için başlıklar, görüşmenin başlama ve bitiş süresi, görüşme sonucuna dair düşünceler ve katılımcılara teşekkür etme gibi bazı bölümlerin bulunduğu bir görüşme protokolü görüşme sürecini organize etmenize yardımcı olacaktır. Bir gözlem süresince elde edeceğiniz bilgileri kaydetmek için kullanacağınız başlık, gözlemin yapıldığı yer, süre, tarih ve aktivitelerin kaydedildiği açıklayıcı notlar, analiz aşamasında tema geliştirmede kullanılabilecek faaliyetlere yönelik sonuçların özeti, faaliyetlerin yansımaları ve sürece yönelik alan notlarını içeren yansıtıcı notlar gibi bölümlerin yer aldığı gözlem protokolü işinizi kolaylaştıracaktır. Nitel veri toplayan bir araştırmacı olarak, ister gözlem isterse mülakat protokolünü kullanınız, buradaki dikkat edeceğiniz en temel nokta bu süreçte topladığınız bilgilerin kayıt edilmesi yani “veri kaydı” olmalıdır. Bu süreçte gözlemsel alan notları, mülakat kaydı, haritalama, mevcut kişi sayısını belirleme, fotoğraflama, ses kaydı ve dokümanlar gibi çeşitli formlar aracılığıyla elde edeceğiniz bilgileri kaydetmelisiniz. Ayrıca başlıklardan oluşan kısa notlar, günlük kayıtları, özetler ya da tanımlayıcı özetleri informel bir süreçte veri kaydı olarak kullanabilirsiniz. Bu veri kayıt formlarını anlatı, etnografya, durum çalışması vb. araştırmalarınızda da oldukça yaygın bir şekilde kullanabilirsiniz (Creswell, 2013).

Nitel veri toplarken uzun süreli etkileşim içerisinde derinlik odaklı veri toplamak

Veri toplama sürecinde araştırma mekânı ve katılımcılarla uzun süreli etkileşim içinde bulunarak derinlik odaklı veri toplamalısınız. Nitel araştırmanızın veri toplama sürecinde veri kaynakları (katılımcılar, gözlenen ortamlar, dokümanlar vb.) ile uzun süreli bir etkileşim içinde olmanız, bireysel varlığınızın ve öznel algılarınızın diğer bireyler üzerindeki olumsuz etkisini azaltması bakımından önemli olacaktır. Araştırmacı olarak gözlem sayısını artırmanız ya da gözlem yaptığınız ortamda uzun süreli kalmanız, gözlenen ortam ya da gözlem ortamına dâhil edilen bireyler üzerindeki başlangıç etkinizi azaltmanıza, gözlenen sürecin kendi doğal ortamına geri dönmesine yardımcı olacaktır. Unutmamak gerekir ki, kısa süreli yapacağınız gözlemlerde bireyler araştırmacı olarak sizden etkilenerek doğal durumundan farklı davranışlar sergileyecek; ayrıca görüşme yaptığınız bireyler de görüşmenin başında araştırmacı etkisine daha açık olacak, ancak görüşme süresi ilerledikçe karşılıklı güven ortamının artmasının bir sonucu olarak görüşme yaptığınız bireyler de daha samimi yanıtlar verebilecektir. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.278). Böylece uzun süreli etkileşim ile topladığınız veriler daha sağlıklı ve gerçekçi olacaktır.

Bir araştırmacı olarak çalıştığınız olay, olgu, durum ve yorumların doğasına uygun bir şekilde katılımcıların bakış açısıyla derinlemesine veri toplamalı ve bunları teyit etmelisiniz. Derinlik odaklı toplamış olduğunuz verileri birbiriyle sürekli karşılaştırmalı, yorumlamalı, kavramsallaştırmalı, araştırmaya

katılan bireylerin bile açık bir biçimde farkında olmadıkları bazı örüntüleri ortaya çıkarmalısınız. Aksi takdirde bir araştırmacı olarak topladığınız verileri özetleyerek, bir kayıt cihazı vazifesinden daha öte bir iş yapmamış olursunuz. Bu nedenle araştırmacı olarak topladığınız verilere eleştirel bir gözle bakmalı, bu verilerin araştırma sorularınıza yanıt vermede yeterliliğini ve ulaştığınız sonuçların gerçekte ne derece örtüşüğünü sorgulamalı, gerekirse ek veriler toplayarak bulgularınızı teyit etmelisiniz (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.278).

Nitel veri toplamayı ne zaman sonlandıracağına karar vermek

Nitel çalışmanızda araştırma problemine çözüm bulmak için belirlediğiniz veri toplama sürecinde, elde ettiğiniz kavramlar ile süreçlerin tekrar etmeye başladığı aşama olan veri doyum noktasına ulaştığınızda veri toplamayı sonlandırmalısınız. Nitel araştırmanızı sürdürürken veri toplamayı sonlandırmanız için örneklem büyüklüğünün (katılımcıların/mekânın sayısı) belirlenmesinde dikkate aldığınız araştırmanın odağı, veri miktarı ve kuramsal örnekleme stratejiniz bu konuda size yol gösterecektir (Cropley, 2002; Patton,1987). Araştırmanızın odağı gereği bazen bir ya da birkaç durumla aynı anda çalışırken, bazen de belirli özelliklere sahip bir grup ile tek başına çalışabilirsiniz. Örneğin, yılın öğretmeninin uyguladığı eğitim ve öğretim stratejileri için tek bir öğretmenle çalışırken, genelde öğretmenlerin kullandığı eğitim ve öğretim faaliyetleri için daha fazla öğretmenle çalışabilirsiniz. Ayrıca katılımcı (lar)dan elde etmeyi planladığınız verinin derinliği ve genişliği yani veri miktarı da örneklem büyüklüğü ile ters orantılı olup, veri toplama sürecinizi sonlandırmanızda etkili olacaktır. Örneğin, bir araştırmanıza iki saatlik görüşmelerle 20 kişi dâhil edebilir ya da bir kişiyle farklı zamanlarda defalarca derinlemesine görüşme ya da gözlem yapabilirsiniz. Diğer taraftan kuramsal örnekleme yaparak, kuram oluşturma stratejisi ile yaptığınız araştırmalarınızda, araştırma sorunuzun yanıtı olabilecek kavramların ve süreçlerin tekrar edilmeye başladığı aşama olan veri doyum noktasına ulaşınca kadar veri toplamaya devam edebilirsiniz (Glaser & Strauss, 1967). Nitel bir araştırmacı olarak, veri toplamada doyum noktasına ulaştığınızı fark ettiğiniz anda veri toplama işini sonlandırmalısınız. Tekrarların başlaması doyuma ulaştığınızı ve yeterli örneklem büyüklüğüne eriştiğinizi göstermektedir.

Toplanan verileri saklamak

Topladığınız nitel verilerinizi gerektiğinde teyit incelemesi yapılabilmesi bakımından uygun büyüklükte ve kalitedeki depolama araçlarında saklayınız. Kitaplar ve makalelerde toplanan nitel verilerin saklanması konusuna oldukça az yer verilmekle birlikte, verilerin saklanması yaklaşımı topladığınız verilerin türüne ve araştırma yaklaşımınıza bağlı olarak çeşitlilik gösterecektir. Örneğin, araştırmacı olarak bir anlatı yaşam öyküsü yazdığınızda “toplu haldeki el yazısı notlarınızı ve kaset kayıtlarınızı” saklamak için bir dosyalama sistemi geliştirmelisiniz (Plummer,1983, s.98). Her türde gerçekleştirdiğiniz araştırmalarınız için topladığınız verilerin yedeklenmesi ve veri tabanında yaptığınız değişikliklerinizin belirtilmesi önemli olmakla birlikte, nitel araştırmalarınızda da yaygın olarak kullanacağınız verilerinizi (alan notları, transkripsiyonlar, kabataslak notlar vb.) nasıl düzenleyeceğinize ve nasıl saklayacağınıza daha

fazla dikkat etmeli ve önem verilmelisiniz. Bu konuda büyük veri tabanları kullanabilmekle birlikte her zaman bilgisayar dosyalarınızı yedeklemeli, görüşmelerinizde yüksek kaliteli ses kayıt cihazları kullanmalı, toplanan veri türlerini listelemeli, katılımcıların gizliliklerini korumalı ve her çalışmanızda topladığınız verileri kolayca bulma ve tanımlama için görsel bir araç olarak veri toplama matrisi geliştirmelisiniz (Creswell, 2013, s.175). Ayrıca araştırmanızda ulaştığınız yargıların, yorumların ve önerilerin ham verilerle teyit edilmesini, incelenmesini gerektiren durumlar olabileceğini unutmamalısınız. Bu nedenle nitel bir araştırmacı olarak tüm veri toplama araçlarını, ham verileri, analiz aşamasında yaptığınız kodlamaları ve rapora temel oluşturan algıları, notları, yazıları ve çıkarımları saklamalı ve gerektiğinde böyle bir incelemeye sunmanız gerekecektir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Gerekli Aletler, Ekipmanlar, Malzemeler ve Materyaller

Hedef 1'deki nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikleri belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#1* eğitimi için gerekli olan aletler, ekipmanlar, malzemeler ve materyallerden bazıları şunlardır:

- Nitel araştırma metodlarına ilişkin referans kitapları, makale, tezler vb.,
- Gerekli kırtasiye malzemeleri,
- Ses kayıt cihazı, kamera, bilgisayar, yazılım (Word/Excel/SPSS/NVIVO,vb)
- Gözlem ve görüşme formları, kontrol listeleri,
- Elektronik araçlar, iletişim ve sosyal medya araçları.

İş Gören/Araştırmacı Davranışları

Hedef 1'deki nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikleri belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#1* eğitimi için iş gören/ araştırmacı olarak sahip olmanız gereken bazı davranışlar, bilgi ve yetenekler şunlardır:

- Analitik düşünme becerisi,
- Etkili iletişim becerisi,
- Dinleme ve empati becerisi,
- Gözlem ve görüşme yapabilme,
- Dikkatli, özenli ve disiplinli olma,
- Sabırlı, sistemli, kararlı, çalışkan olma,
- Hedef odaklı, uzman, yetkin ve bilinçli olma,
- Esnek ve pratik düşünme becerisi.

Öz Kontrol

Talimatlar: Hedef 1'deki nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikleri belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#1* eğitimindeki gelişim düzeyinizi belirlemek için Tablo 2'deki soruları yanıtlayınız.

Tablo 2.
Öğrenme Deneyimi#1 İçin Öz Kontrol Soruları

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Nitel veri toplama aşamasında araştırma deseni değiştirilmez.		
2. Tek bir kaynaktan ve tek bir yöntemle veri toplamak verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini artırır.		
3. Nitel veri toplamada en sık kullanılan veri toplama yöntemleri gözlem, görüşme ve doküman incelemesidir.		
4. Aynı olguyu araştırmak için birden fazla veri kaynağından veri toplanmasına veri çeşitlemesi/data triangulation denir.		

5.	Veri toplamada kullanılacak açık uçlu sorulardan oluşan veri formu oluşturulduktan sonra alanında uzman bir kişi tarafından değerlendirilmesi gereklidir.
6.	Hangisi nitel araştırmada kullanılan veri toplama yöntem ve tekniklerinden biridir? A)Gözlem B)Görüşme C)Doküman İncelemesi D)Görsel-işitsel materyaller E)Hepsi
7.	Veri toplarken birden fazla veri kaynağı ya da çoklu yöntem ve teknikleri kullanmak gerekli midir? Açıklayınız

Öz Kontrol Örnek/Model Cevapları

Talimatlar: Hedef 1'deki nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve teknikleri belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#1* eğitimindeki gelişim düzeyinizi belirlemek için kendi cevaplarınızı Tablo 3'te yer alan öz kontrol örnek/model cevapları ile karşılaştırınız.

Tablo 3.

Öğrenme Deneyimi#1 İçin Öz Kontrol Örnek/Model Cevapları

1.	YANLIŞ	Nitel veri toplama aşamasında araştırma deseni zamanla gelişir ve değişebilir.
2.	YANLIŞ	Çünkü, çoklu veri toplama yöntemlerinin kullanılması toplanan verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini artırır.
3.	DOĞRU	
4.	DOĞRU	
5.	DOĞRU	
6.	E)Hepsi	
7.	MODEL CEVAP	Nitel araştırmalarda çoklu yöntem ve tekniklerin kullanılması yani veri çeşitlemesi yapılması öncelikle toplanan verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak için gereklidir. Ayrıca çoklu yöntem ve tekniklerini bir arada kullanmak bir gereklilikten çok zorunluluktur. Çünkü tek bir yöntem, tekniğe, ölçüme ve ölçme aracına bağlı olarak elde edilen bilginin sınırlılıklarının, yanlılığının ve dezavantajlarının ortadan kaldırılması için gereklidir. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak karmaşık insan davranışlarını daha zengin ve derinlemesine açıklamak ve betimlemek için önemlidir.

Uygulama Örnekleri

Kurallar: Tablo 4'teki kontrol listesini rehber olarak kullanarak nitel veri toplama yöntem ve teknikleri konusunda yeteneğinizi kontrol listesini kullanarak gözden geçiriniz.

Tablo 4.

Öğrenme Deneyimi#1 İçin Örnek Uygulama

Davranışlar	Hedef 1: Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi		
	Performans Seviyesi		
Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi konusunda nitel araştırmacı,	Evet	Yardım ile	Hayır
1. Nitel araştırma desenine uygun olarak veri toplayacağını belirlemiştir.			
2. Birden fazla veri kaynağından ya da çoklu yöntem ve tekniklerden yararlanarak veri çeşitliliğini sağlamıştır.			
3. Nitel veri toplamada kullanacağı veri formlarını hazırlamıştır.			
4. Hazırlanan açık uçlu araştırma sorularını uzman değerlendirmesine sunmuştur.			
5. Ön deneme yaparak soruları şekillendirmiş veri toplama formunu geliştirmiştir.			
6. Nitel veri toplama sürecinde hangi kayıt protokollerini kullanacağını belirlemiştir.			
7. Nitel veri toplamayı ne zaman sonlandıracağına karar vermiştir.			
8. Toplanan nitel verileri nasıl saklanıp depolanacağını belirlemiştir.			

Performans Düzeyi: Bu uygulama örneklerini bitirdiğinizde içerdiği her faaliyeti rahatlıkla tartışabilir ve uygulayabilir olmalısınız.

Hedef 2: Katılımcıların ve Araştırma Mekânlarının Seçimine Uygun Amaçlı Örneklemeye Yaklaşımının Belirlenmesi

Tablo 5'teki Öğrenme Deneyimi#2'de görüldüğü gibi, nitel veri toplamada katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi hedefine ulaşabilmek için eğitim faaliyetlerindeki öğrenme adımlarını ve özel talimatları yerine getirmelisiniz.

Tablo 5.

Öğrenme Deneyimi # 2

Ulaşılabilir Hedef#2: Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi	
Eğitim Faaliyetleri	Özel Talimatlar
“Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi” için hazırlanan/verilen bilgi dokümanlarını okuyunuz.	1. Amaçlı örnekleme türleri konusuna ilişkin bilgi sahibi olun.
Amaçlı örneklemeyle ilişkin uzman/danışman tarafından hazırlanan eğitim dosyasını inceleyiniz.	2. Nitel araştırmada örnekleme belirlenmesine ilişkin yöntem kitaplarının
Nitel araştırmada amaçlı örnekleme başlıklı eğitim sunumunu izleyiniz.	- “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” (Yıldırım & Şimşek, 2016) 6.bölümü,
Amaçlı örnekleme yaklaşımını nasıl yapacağımız konusunda bir nitel araştırma uzmanı ya da bir akademisyenle tartışınız. Siz farklı olarak ne yapardınız?	- “Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmaların Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi” (Creswell, 2012) 7.bölümü,
Öz kontrol sorularını tamamlayarak katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi konusundaki bilginizi gösteriniz.	- “Nitel Araştırma Yöntemleri” (Creswell, 2013) 7.bölümü inceleyin.
Öz kontrol örnek/model cevapları ile cevaplarınızı karşılaştırarak bilgi seviyenizi kontrol ediniz.	
Nitel araştırmacı olarak “Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi” konusunda uygulamalar yapın, gerektiğinde yardım isteyiniz. Nitel araştırma uzmanı ya da akademisyenlerden, ilerlemenizi değerlendirmesi için kontrol listesini kullanmasını isteyiniz.	

Hedef 2 İçin Gerekli İş Adımlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını seçmek

Nitel veri toplama amacınıza uygun olarak çalışacağınız araştırma mekânınızı ve katılımcıları seçmek için gerekli olan amaçlı örnekleme stratejinize karar vermelisiniz. Araştırmacı olarak araştırdığınız ana olgu hakkında bilgi edinmek veya ana olguyu derinlemesine keşfetmenizi sağlamak için bireyleri ve araştırma mekânlarınızı nitel araştırmaya özgü olan amaçlı örnekleme yaklaşımıyla maksatlı bir biçimde seçmeniz gerekecektir. Bu seçme işini yaparken dikkat etmeniz gereken nokta araştırmaya dâhil edeceğimiz mekânların ya da katılımcıların araştırma konunuz hakkında bilgi açısından zengin olup olmadıklarıdır. Ayrıca amaçlı örnekleme yaklaşımıyla araştırmanızdaki, bireyleri veya araştırma mekânlarını derinlemesine keşfederken, aynı zamanda da bireylerin incelediğiniz olgu hakkında bilgi edinmesine ya da seslerini başka türlü duyuramayan “susturulmuş” bireylere de söz hakkı vererek seslerini duyurmalarına fırsat vermiş olursunuz. Herhangi bir nitel çalışmanızda, sadece bir mekânda ya da birçok mekânda çalışabileceğiniz gibi bireyler ve gruplar veya bunların kombinasyonu ile de çalışmaya karar verebilirsiniz. Bu noktada kullanacağınız örnekleme stratejilerinizin, veri toplamadan önce veya veri toplamaya başladıktan sonra (gelişen desen ile tutarlı bir yaklaşım) kullanılmalara göre farklılaşabileceğinizi unutmamalısınız. Veri

toplamaya başlamadan önce kullanabileceğiniz bazı “amaçlı örnekleme” türleri maksimum çeşitlilik, aşırı durum örnekleme, tipik durum örnekleme, kuram veya kavram örnekleme, homojen örnekleme ve eleştirel örneklemedir. Veri toplamaya başladıktan sonra ise kullanabileceğiniz bazı “amaçlı örnekleme” türleri fırsat örnekleme, kartopu örnekleme ve doğrulayıcı/yanlışlayıcı örneklemedir (Creswell, 2012).

Araştırma mekânını ve katılımcıları belirlemek

Nitel çalışmanızda veri toplamak için araştırma mekânını ve katılımcıları belirlemelisiniz. Amaçlı örnekleme stratejinize uygun olarak seçtiğiniz örnekleme metodolojisi ile doğru örnekleme boyutunu seçmelisiniz. Nitel araştırmanızda az sayıda birey veya durum ile çalışmak tipik bir özellik olmakla birlikte, örnekleme dâhil edeceğiniz katılımcıların veya araştırma mekânlarının sayısı bir nitel araştırmanızdan diğerine farklılık gösterecektir. Bazen tek bir birey ya da araştırma mekânıyla çalışabilirken, diğer taraftan bu sayı 1 veya 2’den 30 veya 40’a kadar çeşitlilik gösterebilecektir. Veri toplama sürecinde örneklem büyüklüğü ya da araştırma mekânlarının sayısını belirlemeniz sizin örneklem seçme stratejinizle eşit derecede öneme sahip olup, buna karar verirken dikkat edeceğiniz temel nokta çalıştığınız her bir mekân veya birey hakkında derinlemesine geniş bilgiler elde edebileceğiniz örneklem büyüklüğüne ulaşmak olacaktır (Creswell, 2012-2013). Nitel araştırmanız için katılımcıların ve mekânların sayısını (örneklem büyüklüğü) belirlemenizde çalıştığınız olgu çerçevesinde ele aldığınız araştırmanızın odağını, derinlik odaklı olarak toplayacağınız verinin miktarını ve veri doyumuna ulaşmaya kadar devam eden kuramsal örnekleme stratejinizi dikkate almalısınız (Crospley, 2002; Patton, 1987). Nitel araştırmanız için katılımcıların veya mekânların bulunması, bunlara erişimin sağlanması ve bunlardan etkili veri elde etmek için onlarla bağ kurulması önemli bir süreç olup, bunları çalışma probleminizin çözümüne yönelik istekli olarak katkı sağlayabilecek bireylerden amaçlı örneklem seçimi stratejisi kullanarak belirlemeniz gerekmektedir. Nitel araştırmanızda örneklem için kaç kişiye veya mekâna ihtiyaç duyacağınız konusunda araştırma amacınıza, deseninize ve amaçlı örneklem stratejinize uygun olarak karar vermeniz gerekmektedir (Creswell, 2013).

Katılımcılara ve araştırma mekânlarına ulaşabilmek için gerekli izinleri almak

Nitel veri toplayabilmek için kurumsal değerlendirme kurulundan (üniversite etik kurulu) onay, araştırma mekânındaki kilit kişilerden (öğretmen, okul müdürü, grup lideri vb.) ve katılımcılardan araştırmaya gönüllü katıldıkları, araştırmanın amacı ve gizlilik koşulları hakkında aydınlatıldıklarına dair bilgilendirilmiş onam almalısınız. Üniversite kampüsünde yapacak olduğunuz araştırmanızı gözden geçiren, kurallara uygun olarak düzenlendiğini onaylayan ve fakülte üyelerinden oluşan Etik Kurulu’ndan Bilimsel Yayın ve Etik Kurulu onayı almalısınız. Bu noktada kurumsal etik kurulu izniyle, Federal İlaç Kurumu Yönergesine dayalı olarak bireylere saygı duyma (bireylerin onayı, gizlilik hakları ve gerçek kimliğini saklama), yararlılık (bireylerin risklerine karşı araştırmanın yararlarını tartma) ve adalet (bir çalışmadaki katılımcılar için eşitlik) ilkelerini de yerine getirmiş olacaksınız. Yapacak olduğunuz çoğu eğitim araştırmalarınızda, veri toplamadan önce enstitüler veya kurumlardan, bir katılımcı veya katılımcılar

grubundan, öğrenci olan katılımcıların ebeveynlerinden ve araştırmayı yapılandığı üniversiteden vb. birtakım bireylerden ve gruplardan izinler almanız gerekebilir (Creswell, 2012). Mekânlara ve bireylere erişimin sağlanması hususunda yapacağınız araştırmalarınızda üniversite etik kurulundan çalışmanızın uygunluğuna, potansiyel zararlarına veya katılımcılara yönelik risklerine dair etik kurulundan izin almanızın yanında; katılacak bireylerin gizliliklerinin korunacağı, araştırma nedeniyle maruz kalabilecekleri potansiyel zarar ihtimaline yönelik olarak hassas davranılacağı konusunda araştırmaya başlamadan önce katılımcılardan bilgilendirilmiş onam izni almalısınız. Bu onam formunda katılımcıların istediği zaman kendi isteğiyle çalışmadan çekilme hakkının olduğu; çalışmanın ana amacına ve veri toplama sürecinde izlenecek prosedürlere, katılımcıların gizliliğinin korunmasına, çalışmaya katılımı ilişkili bilinen risklerin bulunmadığına, katılımcıların doğrudan elde edecekleri beklenen kazanımlara, katılımcıların ve aynı zamanda araştırmacının imzasının bulunmasına dikkat etmeniz gerekecektir (Creswell, 2012-2013).

Araştırma mekânına/katılımcılara erişim sağlamak ve uyum oluşturmak

Araştırma mekânına erişimi sağlayan ve veri toplanmasını kolaylaştıran aracı kilit kişilere, katılımcılara ulaşmalı ve bireylerle uyum sağlamalısınız. Araştırma yapacağınız alana ve katılımcılara erişiminizi sağlayacak ve veri toplamanızı kolaylaştıracak olan aracı kilit bireyleri bulmanız, araştırma mekanlarından ve katılımcılardan izin almanızı ve onlarla uyum sağlamanızı kolaylaştıracaktır. Bu süreç, nitel araştırma yaklaşımınıza bağlı olarak farklılık göstermekle birlikte çalışmanızdaki katılımcıların belirlenmesinde sağladıkları katkılar ve uyum nedeniyle aracı kilit kişilere çalışmanızın amacı hakkında bilgi vermeli, onları motive edici yöndeki davranışlarından dolayı takdir etmeli, eğer isterse gizliliklerini garanti etmelisiniz. Özellikle aracı kişi yaklaşımı, etnografya çalışmalarınızda erişim sağlayacağınız kültüre yabancı olduğunuzda, genellikle o kültürel grubun bir üyesi ya da kültürel grubun iç yüzünü bilen içeriden birisi ile ilk temas kurduğunuz kişi olup diğer katılımcılara ulaşımınızı sağlayacaktır (Hammersley & Atkinson, 1995). Araştırmacının Gerek etnografya gerek durum çalışmalarınızda aracı kilit kişileri, çalışmanız hakkında bazı bilgiler konusunda açıklamalar yaparak bilgilendirmeniz gerekmektedir. Bu noktada, neden bu mekânın seçildiği, çalışma süresince bu mekânda ne yapılacağı, araştırmanın bu mekânda ne kadar zaman geçireceği, araştırmacının varlığının rahatsız edici olup olmadığı, sonuçların nasıl rapor edileceği, aracı kişinin, katılımcıların ve çalışma mekânının çalışmadan kazanımının ne olacağı (karşılıklılık ilkesi) gibi konulara açıklık getirmelisiniz (Bogdan & Biklen, 1992).

Aletler, Ekipmanlar, Malzemeler ve Materyaller

Hedef 2'deki nitel veri toplamada kullanılacak mekânların ve katılımcıların seçiminde kullanılacak amaçlı örnekleme yaklaşımını belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#2* eğitimi için gerekli olan aletler, ekipmanlar, malzemeler ve materyallerden bazıları şunlardır:

- Bilgisayar, Yazılım (Word/Excel/SPSS/NVIVO vb),
- Kırtasiye malzemeleri,
- Araştırma mekânların, katılımcıların ve aracı kişilerin listesi

İş Gören/Araştırmacı Davranışları

Hedef 2'deki nitel veri toplamada kullanılacak mekânların ve katılımcıların seçiminde kullanılacak amaçlı örnekleme yaklaşımını belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#2* eğitimi için iş gören/araştırmacı olarak sahip olmanız gereken bazı davranışlar, bilgi ve yetenekler şunlardır:

- Nitel araştırma örnekleme yöntem ve teknikleri bilgisi,
- Analitik düşünme becerisi,
- Gözlem ve görüşme yapabilme,
- Dikkatli ve özenli olmak,
- Disiplinli, sabırlı, kararlı, sistemli olma,
- Dinleme ve empati becerisi,
- Esnek ve profesyonel,
- Etik ve güvenilir,
- Hedef odaklı olma.

Öz Kontrol

Talimatlar: Hedef 2'deki nitel veri toplamada kullanılacak mekânların ve katılımcıların seçiminde kullanılacak amaçlı örnekleme yaklaşımını belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#2* eğitimindeki gelişim düzeyinizi belirlemek için Tablo 6'daki soruları yanıtlayarak bilginizi kontrol ediniz.

Tablo 6.
Öğrenme Deneyimi#2 İçin Öz Kontrol Soruları

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Nitel araştırmacılar ana olgu hakkında bilgi edinmek veya onu en iyi şekilde anlamak için bireyleri ve araştırma mekânlarını amaçlı ve maksatlı bir şekilde seçer.		
2. Nitel araştırmada kullanılan amaçlı örnekleme stratejileri, gelişen desen ile tutarlı bir yaklaşım içerisinde veri toplamadan önce veya sonra kullanılmalarına göre farklılaşmaktadır.		
3. Araştırma mekânına erişimi sağlayan ve veri toplanmasını kolaylaştıran aracı kilit kişilere, katılımcıların ve çalışma mekânındaki çalışmadan kazanımının ne olacağı (karşılıklılık) konusunda bilgi verilmez.		
4. Araştırma sorusunun yanıtı olabilecek kavramların ve süreçlerin tekrar etmeye başlaması veri doyumuna ulaşıldığını ve yeterli örneklem büyüklüğüne erişildiğini göstermektedir.		
5. Mekânlara ve bireylere erişimin sağlanmasında araştırmacıların, kurumsal inceleme kurulundan izin almasına gerek olmadığı gibi, kurul tarafından araştırma çalışmalarının incelenmesine ve çalışmanın potansiyel zararlarının veya katılımcılara yönelik risklerinin açıklanmasına da gerek yoktur.		
6. Bilgilendirilmiş onam alma nedir? Açıklayınız.		
7. Nitel veri toplamadan önce ve veri toplamaya başladıktan sonra kullanılan amaçlı örnekleme stratejileri nelerdir?		

Öz Kontrol Örnek/Model Cevapları

Talimatlar: Hedef 2'deki nitel veri toplamada kullanılacak mekânların ve katılımcıların seçiminde kullanılacak amaçlı örnekleme yaklaşımını belirlemek ve *Öğrenme Deneyimi#2* eğitimindeki gelişim düzeyinizi belirlemek için kendi cevaplarınızı Tablo 7'de yer alan öz kontrol örnek/model cevapları ile karşılaştırınız.

Tablo 7.
Öğrenme Deneyimi#2 İçin Öz Kontrol Örnek/Model Cevapları

1. DOĞRU
2. DOĞRU

3.	YANLIŞ	Bilgilendirme yapılması gerekir.
4.	DOĞRU	
5.	YANLIŞ	Etik kurulundan izin alınması ve riskler açıklanmalıdır.
6.	MODEL CEVAP	Bilgilendirilmiş onam alma: Çalışmaya katılan bireylerin mahremiyet ve gizliliklerini korumak, araştırma nedeniyle potansiyel zararları tecrübe edebilme ihtimallerine yönelik olarak katılımcıların araştırmaya katılmadan önce imzaladıkları bir beyandır.
7.	MODEL CEVAP	1. Veri toplamaya başlamadan önce kullanılan amaçlı örnekleme türleri; Maksimum çeşitlilik, aşırı durum, tipik durum, kuram veya kavram, homojen ve eleştirel örnekleme. 2. Veri toplamaya başladıktan sonra kullanılan amaçlı örnekleme türleri; Fırsat, kartopu ve doğrulayıcı/yanlışlayıcı örnekleme.

Uygulama Örneği

Kurallar: Tablo 8'deki kontrol listesini kullanarak katılımcıların ve mekânların seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını seçme yeteneğinizi kontrol listesini kullanarak gözden geçiriniz.

Tablo 8.

Öğrenme Deneyimi#2 İçin Uygulama Örneği

Hedef 2: Katılımcıların ve Araştırma Mekânlarının Seçimine Uygun Amaçlı Örnekleme Yaklaşımının Belirlenmesi	
Uygulamalar	Performans Düzeyi
	Evet Yardımla Hayır
Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi konusunda nitel araştırmacı,	
1. Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçiminde uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını belirlemiştir.	
2. Seçilen amaçlı örnekleme stratejisine göre uygun örneklem büyüklüğünü belirlemiştir.	
3. Araştırma mekânını ve katılımcıları belirlemiştir.	
4. Katılımcılara ve araştırma mekânına ulaşabilmek için gerekli izinleri almıştır.	
5. Araştırma mekânına ve katılımcılara erişim için aracı/kilit kişilere ulaşmış erişim ve uyum sağlayabilmiştir.	

Performans Düzeyi: Bu uygulama örneklerini bitirdiğinizde içerdiği her aksiyonu rahatlıkla tartışabilir ve uygulayabilir olmalısınız.

Hedef 3: Nitel Araştırmada Farklı Stratejiler Kullanarak Geçerli ve Güvenilir Verilerin Toplanması

Tablo 9'daki Öğrenme Deneyimi#3'te görüldüğü gibi, nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir verilerin toplanması hedefine ulaşabilmek için eğitim faaliyetlerindeki öğrenme adımlarını ve özel talimatları yerine getirmelisiniz.

Tablo 9.

Öğrenme Deneyimi # 3

Ulaşılabilir Hedef#3: Nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir verilerin toplanması	
Eğitim Faaliyetleri	Özel Talimatlar
"Nitel veri toplamada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir verilerin toplanması" için hazırlanan/verilen bilgi dokümanını okuyunuz.	

“Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik” başlıklı eğitim sunum dosyasını inceleyiniz.

Nitel araştırmada geçerli ve güvenilir veri toplamayı nasıl yapacağınız konusunda bir nitel araştırma uzmanı ya da bir akademisyenle tartışınız. Siz farklı olarak ne yapardınız?

Öz kontrol sorularını tamamlayarak “Nitel araştırmada geçerli ve güvenilir veri toplama” konusundaki bilginizi gösteriniz.

Öz kontrol örnek/model cevapları ile cevaplarınızı karşılaştırarak kontrol ediniz.

Nitel araştırmacı olarak “Nitel veri toplamada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir verilerin toplanması” konusunda uygulamalar yapın, gerektiğinde yardım isteyiniz. Nitel araştırma uzmanı ya da akademisyenlerden, ilerlemenizi değerlendirmesi için kontrol listesini kullanmasını isteyiniz.

1. Nitel araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik konusuna ilişkin bilgi sahibi olunuz.
2. Nitel araştırmada örneklem belirlenmesine ilişkin yöntem kitaplarının
 - “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” (Yıldırım ve Şimşek, 2016) 14.bölümü,
 - “Nitel Araştırma Yöntemleri” (Creswell,2013) 10.bölümü inceleyiniz.

Hedef 3 İçin Gerekli İş Adımlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Farklı stratejiler kullanarak toplanan nitel verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak

Nitel araştırmanızda kullanacağınız veriler için uyulması gereken geçerlilik ve güvenilirlik ölçütlerine uygun olarak veri toplamalısınız. Çalışmanızda gerek topladığınız verilerin gerekse araştırma sonuçlarınızın geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak için gerekli yöntem ve teknikleri kullanmaya özen göstermelisiniz.

Geçerlik, nitel araştırmanızda araştırmacı olarak araştırdığınız olguyu, olduğu biçimiyle, olabildiğince yansız gözlemlemeniz ve araştırma sonuçlarınızı doğru olarak ortaya koymanız anlamına gelmektedir (Kirk & Miller,1986; Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel araştırmanızda geçerliği, genel olarak iç geçerlik (inandırıcılık) ve dış geçerlik (transfer edilebilirlik/aktarılabirlik) olmak üzere iki bölümde ele almanız gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

İç geçerliği (inandırıcılık) sağlamak için, araştırma sonuçlarınıza ulaşırken izlediğiniz sürecin çalıştığınız gerçekliği doğru bir şekilde ortaya çıkarma yeterliliğinizle ilişkili olduğunu dikkate almalı; bunu sağlarken kavramsal bütünlüğü sağlamaya, elde ettiğiniz verileri kuramsal temellerle ilişkilendirmeye özen göstermelisiniz. Nitel araştırmanızda inandırıcılığı sağlamak için uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi gibi yöntemleri kullanabilirsiniz (Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel araştırmanızda verilerinizin inandırıcılığını artırmak için gözlem, görüşme, doküman analizi, görsel-işitsel materyaller gibi farklı yöntemler kullanılmalı, nitel veri toplama sürecinde veri çeşitlemesi yapmalısınız. Ayrıca veri toplama araçlarınızı ilgili alan yazın kapsamında oluşturmalı, kavramsal çerçeveye uygun olarak hazırladığınız materyallerinizi uzman incelemesine sunarak uzman görüşü almalısınız. Araştırmanıza dâhil edeceğiniz katılımcılarla araştırma amacınıza uygun olarak derin odaklı ve uzun süreli etkileşim içinde veri toplamalısınız. Araştırmacı olarak veri toplama sürecinde öznel yargılarınızı işe karıştırmayarak, görüşme sonrasında katılımcılardan katılımcı teyidi almalısınız.

Dış geçerliği (transfer edilebilirlik/aktarılabirlik) sağlamak için, araştırmanızda elde ettiğiniz sonuçlarınızın benzer gruplara, ortamlara ya da durumlara olan aktarılabirliğini dikkate almalısınız. Dış

geçerliliğini artırabilmek için araştırmanızda izlediğiniz yöntem ve süreçleri ayrıntılı olarak açıklamalı ve bulgularınızın ne derecede mevcut kuramsal yapıyla uyumlu olduğunu ortaya koymalısınız. Ayrıca nitel araştırmanızda sayısal genelleme yerine analitik genelleme yapmak söz konusu olduğu için, çalışmanızda aktarılabilirliği yani transfer edilebilirliği sağlamada ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yöntemlerini kullanabilirsiniz. Dış geçerliği sağlamak için katılımcıları, ortamı, süreci ayrıntılı betimlemeli; bunların genelleme açısından sınırlılıklarını belirtmeli, örnekleminizi genelleme yapabilmeye olanak sağlayacak biçimde amaçlı olarak seçmeli; verilerinize yorum katmadan ve verilerinizin doğasına sadık kalarak doğrudan alıntılarla betimlemeli; araştırmanız bulguları sonucunda yapacağınız analitik genellemelerde ayrıntılara yer vermeye özen göstermelisiniz (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Güvenirlilik nitel araştırmanızda, kısaca araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği olup, aynı kişi, grup, kurum veya durum üzerinde yapılacak olan ileriki zamanlardaki araştırmalarınızda elde edilecek olan bulgularınızın daha önce yapılan araştırma bulgularına ait sonuçlarla paralellik göstermesi anlamına gelmektedir. Nitel araştırmanızda güvenirliliği, genel olarak iç güvenirlilik (tutarlılık) ve dış güvenirlilik (teyit edilebilirlik) olmak üzere iki bölümde ele almanız gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

İç güvenirlilik (tutarlılık), başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak sizin araştırmanızda elde ettiğiniz aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağıdır. Nitel araştırmanızda tutarlılığı sağlayabilmek için tutarlılık incelemesi yöntemini kullanabilirsiniz. Topladığımız verilerin analizi sürecinde yapmış olduğunuz kodlamaları, nitel araştırma konusunda deneyimli bir başka araştırmacı ya da uzman tarafından yapılan kodlamalarla karşılaştırarak tutarlılık incelemesi yapmalısınız (Yıldırım & Şimşek, 2016). Örneğin, tutarlılık incelemesinde Kappa analizi yaparak, Kohen kappa katsayısını hesaplayabilir, dolayısıyla araştırmanızda sizin ve diğer değerlendiricilerin kodlamaları arasındaki uyumun dercesine ve kodlamanın güvenilir olup olduğuna karar verebilirsiniz (Landis & Koch, 1977).

Dış güvenirlilik (teyit edilebilirlik), araştırmanızda elde ettiğiniz sonuçların benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceği, ortaya konulan bilgi ve belgelerin aradan geçen zaman içinde geçerliliğini koruması anlamına gelmektedir. Nitel araştırmalarda teyit edilebilirliğin sağlanmasında kullanılan yöntem teyit incelemesidir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmanızın dış güvenirliliğini (teyit edilebilirliğini) sağlamak için tüm veri toplama araçlarınızı, ham verilerinizi, analiz aşamasında yaptığınız kodlamaları ve raporunuza temel teşkil eden algıları, notları, yazıları ve çıkarımları daha sonra gerektiğinde dışarıdan bir uzman tarafından teyit incelemesine sunulmak üzere saklamalısınız.

Nitel veri toplama sürecinde etik ilkelere riayet etmek

Nitel araştırmanız için veri toplama sürecinde her aşamada etik ilkelere uygun hareket etmelisiniz. Nitel araştırmalarınızda etik ilkelere sadece veri toplama aşamasında değil tüm araştırma sürecinde dikkat etmelisiniz. Nitel araştırmacı olarak etik konulara, çalışmanın tasarlanmasında, başlangıcında, veri toplamada, analiz etmede ve çalışmayı raporlaştırma aşamalarında da önem vermeli ve hassas bir şekilde uygulamalısınız. Çalışmanızın tasarım aşamasında, üniversite etik kurulundan izin almalı, mesleki

kuruluşların araştırma etik standartlarını incelemeli, katılımcılar ve araştırma mekânlarından gerekli izinler almalı, ilgili ekip ve çalışma alan görevlilerinin desteği için yardım almalı, çalışma sonuçlarından bir çıkarı olan alanları seçmemeli ve birden fazla kişiden oluşan araştırma ekiplerinde liderliği hep birlikte belirlemelisiniz. Araştırmanın başlangıcında, çalışma alanı ve gerekli kişilerle irtibat kurmalı, katılımcılar araştırmanın amacı hakkında bilgilendirmeli, katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu almalı, katılımcıların gönüllük esası ve risklerden uzak kalacaklarını belirtmeli, özel örneklere gereken hassasiyeti göstermeli, katılımcıların kültür, din, cinsiyet veya farklılıklarına saygı duymalısınız. Veri toplama aşamasında da araştırma mekânlarına zarar vermemeli, güvenli bir araştırma ortamı oluşturmalı, katılımcıları aldatmamalı, araştırmanın amacı ve verilerin nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirmeli, görüşmelerde ve gözlemlerde katılımcıları istismar etmemeli, güç dengesine dikkat etmeli, yönlendirici sorulardan, kişisel verileri paylaşmaktan ve duygusallığın açığa vurulmasından kaçınmalı, gerekirse katılımcıları ödüllendirmelisiniz (Creswell, 2013).

Alanda karşılaşılan sorunları çözmek

Nitel araştırmacı olarak veri toplarken alanda karşılaşılan organizasyona giriş ve erişimden, toplanan bilginin türünden ve etik konulardan kaynaklanan veri toplamanın çeşitli yönleri ile ilgili sorunları öngörmeli, bu sorunlara çözüm bulmalısınız. Organizasyona giriş ve erişimden kaynaklanabilecek olan bireyleri çalışmaya katılmaları için ikna etmek, güveni inşa etmek, çalışma mekânında güvenirlilik sağlamak ve veri toplanabilecek bireylere ulaşmak gibi bazı sorunların olabileceğini öngörmeli ve bunların çözümüne yönelik stratejiler geliştirmelisiniz. Gözlem sürecinde araştırmacı olarak gözlemdeki rolünüzden kaynaklanan, katılımsız rolden katılımcı role geçiş için en uygun zamanı belirlemek, hatırlama için alan notlarını almak ve bunları kaydetmek, mekânda bilgi kaynaklı sorunlardan uzak durmak, gözlemin genelden-özele doğru nasıl daraltılacağını öğrenmek gibi bazı sorunları fark etmeli ve çözümler üretmelisiniz. Görüşme sürecinde genellikle mülakatın yürütülme mekanizmasında katılımcıların beklenmedik davranışlarına hazırlıklı olmalı, donanımdan kaynaklanabilecek ses kaydı ve transkripti ile ilgili süreci görüşme öncesinde organize etmelisiniz. Ayrıca görüşmelerde, uygun sorular sormalı, katılımcılara güven vermeli, deneyimlerinin anlamını tartışmaları sürecinde sabırlı olmalı, kendi öz yargılarınızdan ve bireyleri yönlendirmekten uzak olmalısınız. Görüşme yatığınız bireylerle aranızda olabilecek güç dengesizliğini ve direnç sorununu, doğrunun gerçekten ayrılmasındaki zorluğu, rıza imkânsızlığını ve görüşme sürecinde az konuşma, duygusal patlama gibi yaşanabilecek sorunları tahmin etmeli, çözümüne yönelik daha fazla işbirlikçi görüşme yapmalısınız. Doküman analizinde mesele genellikle uzak yerlerdeki materyalleri belirlemek ve kullanımları için izin almak, katılımcıların günlüklerini muhafaza etmek ya da günlüklerindeki el yazılarını okumakta zorlanmak; görsel-işitsel materyallerde ise video kaydı sürecinde çevredeki gürültüden etkilenmek, kameranın kullanımına yönelik yakın veya uzak çekim tekniğini belirlemek gibi sorunlarla karşılaşabilirsiniz (Creswell, 2013).

Nitel araştırmanın veri toplama sürecinde oldukça geniş bir yer tutan izin alma prosedüründe belirtilen, yanıltıcı veya gizli faaliyetler; katılımcıların, destekleyicilerin ve meslektaşların gizliliği; alınan

risk üzerine katılımcılar için araştırmanın yararları ve katılımcıların sosyal normların ötesine geçen istekleri gibi bazı etik sorunlarla karşılaşabilirsiniz (Creswell, 2013). Ayrıca etik pratiklere yönelik yönergeleri belirlemek; katılımcıları araştırmanın amacından haberdar etmek, kandırmak, katılımcılarla bilgi paylaşmak, araştırma mekânına saygılı olmak, karşılıklılık, etik görüşme pratiklerini kullanmak, güveni sürdürmek, katılımcılarla iş birliği içinde olmak, açıklanmaması durumunda katılımcıya zarar verebilecek “kayıt dışı” bilgi paylaşımı yapmak gibi bazı etik sorunlarla da karşılaşabilirsiniz (Creswell, 2012).

Aletler, Ekipmanlar, Malzemeler ve Materyaller

Hedef 3'teki nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veriler toplamak amacıyla gerçekleştirdiğiniz *Öğrenme Deneyimi#3* eğitimi için gerekli olan bazı aletler, ekipmanlar, malzemeler ve materyaller şunlardır:

- Nitel araştırma metodlarına ilişkin referans kitapları, makale, tezler vb.,
- Gerekli kırtasiye malzemeleri,
- Ses kayıt cihazı, kamera, bilgisayar, yazılım (Word/Excel/SPSS/NVIVO vb),
- Gözlem ve görüşme formları, kontrol listeleri,
- Elektronik araçlar, iletişim ve sosyal medya araçları.

İş Gören/Araştırmacı Davranışları

Hedef 3'teki nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veriler toplamak amacıyla gerçekleştirdiğiniz *Öğrenme Deneyimi#3* eğitimi için iş gören/araştırmacı olarak sahip olmanız gereken bazı davranışlar, bilgi ve yetenekler şunlardır:

- Analitik düşünme becerisi,
- Teknik yeterliliklere sahip olma,
- Gözlem ve görüşme yapabilme,
- Dikkatli ve özenli olma,
- Disiplinli, sabırlı, kararlı, sistemli olma,
- Dinleme ve empati becerisi,
- Esnek ve profesyonel olma,
- Etik ve güvenilir olma,
- Hedef odaklılık.

Öz Kontrol

Talimatlar: Hedef 3'teki nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veriler toplamak amacıyla gerçekleştirdiğiniz *Öğrenme Deneyimi#3* eğitimindeki gelişim düzeyinizi belirlemek için Tablo 10'daki soruları yanıtlayarak bilginizi kontrol ediniz.

Tablo 10.

Öğrenme Deneyimi #3 İçin Öz Kontrol Soruları

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemlemesi anlamına gelmektedir.		
2. İç geçerlik, araştırmacının gözlemlediğini sandığı olayların ya da anladığını düşündüğü olguların gerçek durumları yansıtıp yansıtmadığıdır.		
3. Nitel araştırmada iç geçerlilik yani inandırıcılığı sağlamada uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi yöntemleri kullanılmaktadır.		

4.	Araştırmacı nitel veri toplarken erişim ve uyum, bilgi toplama süreci ve etik konularda herhangi bir zorluk yaşamaz.
5.	Nitel araştırmacının sorumluluğu, evrene genelleme yapmak yerine elde ettiği sonuçların benzer ortamlara aktarılabilirlik/transfer edilebilirlik değerini ortaya koymaktır.
6.	Aşağıdakilerden hangisi nitel veri toplama sürecinde iç geçerliliğin/inandırıcılığın artırılmasında kullanılan yöntemlerden biridir? A)Uzun süreli etkileşim B)Derinlik Odaklı veri toplama C)Çeşitleme D)Katılımcı teyidi E)Hepsi
7.	Veri toplama aşamasında nitel araştırmanın uyması gereken etik ilkeler nelerdir? Açıklayınız.
8.	Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasında kullanılan stratejiler nelerdir? Nicel ve nitel araştırmada kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramlarını karşılaştırınız.

Öz Kontrol Örnek/Model Cevapları

Talimatlar: Hedef 3 'teki nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veriler toplamak ve *Öğrenme Deneyimi#3* eğitimindeki gelişim düzeyinizi belirlemek için kendi cevaplarınızı Tablo 11'de yer alan öz kontrol örnek/model cevapları ile karşılaştırınız.

Tablo 11.

Öğrenme Deneyimi #3 İçin Öz Kontrol Örnek/Model Cevapları

1.	DOĞRU												
2.	DOĞRU												
3.	DOĞRU												
4.	YANLIŞ Araştırmacı nitel veri toplarken erişim ve uyum, bilgi toplama süreci ve etik konularda zorluk yaşayabilir.												
5.	DOĞRU												
6.	E) Hepsi												
7.	MODEL CEVAP <i>Çalışmanın tasarım aşamasında;</i> üniversite yayın kurulundan izin alınmalı, mesleki kuruluşların etik konulara dair araştırma standartları incelenmeli, katılımcılar ve araştırma ortamından elde edilecek veriler için yerel izinler alınmalı, ilgili ekip ve çalışma alan görevlilerinin desteği için yardım alınmalı, çalışma sonuçlarından bir çıkarı olan alanlar seçilmemeli ve birden fazla kişiden oluşan araştırma ekiplerinde liderlik hep birlikte belirlenmelidir. <i>Araştırmanın başlangıcında,</i> çalışma alanı ve gerekli kişilerle irtibat kurulmalı, katılımcılar araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmeli, bilgilendirilmiş onam formunda katılımcıların gönüllük esası ve risklerden uzak kalacakları belirtilmeli, özel örneklere gereken hassasiyet gösterilmeli, katılımcıların kültür, din, cinsiyet veya farklılıklarına saygı duyulmalıdır. <i>Veri toplama aşamasında;</i> araştırma mekânlarına zarar verilmemeli, güvenli bir araştırma ortamı oluşturulmalı, katılımcılar aldatılmamalı, araştırmanın amacı ve verilerin nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirilmeli, mülakatlarda ve gözlemlerde katılımcılar istismar edilmemeli, güç dengesine dikkat edilmeli, yönlendirici sorulardan, kişisel verileri paylaşmaktan ve duygusallığın açığa vurulmasından kaçınılmalı, katılımcılar ödüllendirilmelidir.												
8.	MODEL CEVAP <i>Geçerlik ve Güvenirlik Konusunda Nicel ve Nitel Araştırmada Kabul Gören Kavramların Karşılaştırılması (Yıldırım ve Şimşek, 2016)</i>												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ölçüt</th> <th>Nicel Araştırma</th> <th>Nitel Araştırma</th> <th>Kullanılan Yöntemler</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Araştırma sonuçları yoluyla gerçeğin doğru temsili</i></td> <td>İç geçerlik</td> <td>İnandırıcılık</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Uzun süreli etkileşim Derinlik Odaklı veri toplama Çeşitleme Uzman inceleme Katılımcı teyidi </td> </tr> <tr> <td><i>Sonuçların uygulanması</i></td> <td>Dış geçerlik (Genelleme)</td> <td>Aktarılabirlik (Transfer edilebilirlik)</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Ayrıntılı betimleme Amaçlı örnekleme </td> </tr> </tbody> </table>	Ölçüt	Nicel Araştırma	Nitel Araştırma	Kullanılan Yöntemler	<i>Araştırma sonuçları yoluyla gerçeğin doğru temsili</i>	İç geçerlik	İnandırıcılık	<ul style="list-style-type: none"> Uzun süreli etkileşim Derinlik Odaklı veri toplama Çeşitleme Uzman inceleme Katılımcı teyidi 	<i>Sonuçların uygulanması</i>	Dış geçerlik (Genelleme)	Aktarılabirlik (Transfer edilebilirlik)	<ul style="list-style-type: none"> Ayrıntılı betimleme Amaçlı örnekleme
Ölçüt	Nicel Araştırma	Nitel Araştırma	Kullanılan Yöntemler										
<i>Araştırma sonuçları yoluyla gerçeğin doğru temsili</i>	İç geçerlik	İnandırıcılık	<ul style="list-style-type: none"> Uzun süreli etkileşim Derinlik Odaklı veri toplama Çeşitleme Uzman inceleme Katılımcı teyidi 										
<i>Sonuçların uygulanması</i>	Dış geçerlik (Genelleme)	Aktarılabirlik (Transfer edilebilirlik)	<ul style="list-style-type: none"> Ayrıntılı betimleme Amaçlı örnekleme 										

<i>Tutarlılığı sağlama</i>	İç güvenilirlik	Tutarlık	• Tutarlık incelemesi
<i>Nesnel, yansız olma</i>	Dış güvenilirlik	Teyit edilebilirlik	• Teyit incelemesi

Uygulama Örnekleri

Kurallar: Tablo 12'deki kontrol listesini kullanarak nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veriler toplamak yeteneğinizi kontrol listesini kullanarak gözden geçiriniz.

Tablo 12.

Öğrenme Deneyimi #3 İçin Uygulama Örnekleri

Hedef 3: Nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir verilerin toplanması			
Davranışlar	Performans Seviyesi		
	Evet	Yardımla	Hayır
Nitel araştırmada farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir verilerin toplanması konusunda nitel araştırmacı,			
1. Nitel veriler için uyulması gereken geçerlilik ve güvenilirlik ölçütlerine uygun olarak veri toplamıştır.			
2. Nitel araştırma için veri toplarken her aşamada etik ilkelere uygun hareket etmiştir.			
3. Nitel araştırmacı olarak veri toplarken alanda karşılaştığı sorunlara çözüm bulabilmiştir.			

Performans Düzeyi: Bu uygulama örneklerini bitirdiğinizde içerdiği her faaliyeti rahatlıkla tartışabilir ve uygulayabilir olmalısınız.

III. Bölüm: Nitel Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesi İle İlgili Uygulanan Eğitimin

Değerlendirilmesi

Eğitim kılavuzunda verilen aşamaları tamamladıktan sonra aşağıda verilen performans testini uygulayarak, performans düzeyini belirleyiniz.

Performans Testi

Öğrenme hedeflerine ilişkin eğitim sürecini tamamladıktan sonra Tablo 13'teki performans testini uygulayarak başarı kriterlerini kazanıp kazanmadığını test ediniz.

Tablo 13.

Nitel Veri Toplama Aşamalarının Bilimsel Adımlarına Uyarak Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesine Yönelik Performans Testi

Öğrenen İsmi:	Tarih
Danışman imza/onayı	Testi kaçınıcı yapısı □1. □2. □3.

Yetkinlik: Veri Toplama Sürecinde Gerekli Kavramsal ve Teknik Bilgilere Sahip Olmak

Talimatlar:

Hedef 1. Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi (1-8.sorular)

Hedef 2. Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının seçilmesi (9-12.sorular)

Tümünü Değerlendirme

Başarı Durumu	Başarı Durumu Açıklaması
---------------	--------------------------

3 – Bu becerileri yöneticiye veya yardıma ihtiyaç duymadan kolaylıkla başarabilir

2 – Bu becerileri yapabilir ama yardıma veya yöneticiye ihtiyaç duyabilir.

Hedef 3. Farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir nitel veriler toplanması (13-15.sorular)

1 – Bu becerilerin bir kısmını ciddi yardım ve yönetici ile ancak yapabilir

Danışman başlangıç seviyesine ulaşılacak.

Sizin “*Nitel Veri Toplama Sürecinin Yönetilmesi*” ile ilgili eğitim performansınıza ilişkin kriterler aşağıda listelenmiştir.

Başarı Kriterleri		Evet	Hayır	İlgisiz
Nitel veri toplama sürecinde araştırmacı,				
1.	Hangi nitel araştırma desenine uygun olarak veri toplayacağını belirlemek			
2.	Nitel veri toplamada kullanılacak birden fazla veri kaynağı ya da çoklu yöntem ve teknikleri belirleyerek çeşitleme/triangulation yapmak			
3.	Nitel veri toplamada kullanılacak veri formlarını hazırlamak			
4.	Hazırlanan açık uçlu araştırma sorularını uzman değerlendirmesine sunmak, pilot uygulama yaparak soruları ve veri toplama sürecini şekillendirmek			
5.	Nitel verileri toplama sürecinde hangi veri kayıt prosedürlerini/protokollerini kullanacağını belirlemek			
6.	Nitel veri toplarken uzun süreli etkileşim içerisinde derinlik odaklı veri toplamak			
7.	Nitel veri toplamayı ne zaman sonlandıracağına karar vermek			
8.	Toplanan verileri saklamak			
9.	Katılımcıların ve araştırma mekanlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını seçmek			
10.	Araştırma mekanını ve katılımcıları belirlemek			
11.	Katılımcılara ve araştırma mekanlarına ulaşabilmek için gerekli izinleri almak			
12.	Araştırma mekanına/ katılımcılara erişim sağlamak ve uyum oluşturmak			
13.	Farklı stratejiler kullanarak toplanan nitel verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak			
14.	Nitel veri toplama sürecinde etik ilkelere riayet etmek			
15.	Alanda karşılaşılan sorunları çözmek			

Performans Düzeyi: Tüm maddelere cevabınız ‘evet’ veya ‘ilgisiz’ olmalıdır. Herhangi bir maddede ‘hayır’ yanıtınız varsa danışmanınızla bu zayıf alanınızı nasıl değerlendireceğiniz konusunda görüşmelisiniz.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, bilimsel yayın üretme görevini gerçekleştiren bilim insanlarının, sahip olması gereken kavramsal ve teknik bilgilerin, tutum bilgisinin ve uygulama fırsatlarının neler olduğunun belirlenmesi ve bu süreçte nitel veri toplama aşamalarının bilimsel adımlarına uyarak veri toplama sürecinin nasıl yönetileceğini gösteren bir eğitim kılavuzu hazırlanmıştır. SCID iş analizine dayalı olarak yapılan bu çalışmada, nitel bir araştırma için veri toplama sürecinin yönetilmesinde gerekli olan kavramsal ve teknik bilgiler, tutum bilgisi ve uygulama fırsatları konusunda yapılması gereken iş adımları ortaya konulmuştur (Günbayı, 208; Norton & Moser, 2013). Araştırma sonucunda, SCID analizine dayalı olarak hazırlanan Ek1’de nitel araştırmada veri toplama sürecinin adımlarına, performans standartlarına, alet-teçhizat-ekipman ve materyallere, gereken bilgi ve yeteneklere ve güvenlik konularına; Ek 2’de iş gören davranışlarına, kararlara, ipuçlarına ve hatalara yer verilmiştir. SCID analizi sonucunda veri toplama sürecine yönelik olarak 3 ulaşılabilir hedef ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik 15 iş adımı ortaya konulmuştur.

SCID analizi sonucunda, bu öğrenme kılavuzunda, nitel veri toplama sürecinin yönetilmesi süreci için üç hedef ortaya konulmuştur: (1) Nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi,

(2) Katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi ve (3) Farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir nitel verilerin toplanması.

Araştırma sonucunda, nitel veri toplamada kullanılacak çoklu yöntem ve tekniklerin belirlenmesi hedefinin gerçekleştirilmesinde yapılması gereken iş adımları ortaya konulmuştur. Bunun için, hangi nitel araştırma desenine uygun olarak veri toplanacağı belirlenmeli, nitel veri toplamada çoklu yöntem ve teknikler kullanarak üçgenleme ve çeşitleme/triangulation yapılmalıdır. Veri formları hazırlanmalı, hazırlanan açık uçlu araştırma soruları uzman incelemesine sunulmalı, pilot uygulama yapılarak sorular ve veri toplama süreci şekillendirilmelidir. Nitel veri toplama sürecinde kullanılacak veri kayıt prosedürleri/protokolleri belirlenmeli, uzun süreli etkileşim içerisinde derinlik odaklı veri toplanmalı, veri doyumuna ulaşıldığı zaman veri toplama süreci sonlandırılmalı ve toplanan veriler saklanmalıdır.

Araştırmanın diğer bir sonucu olarak, veri toplama sürecinde katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımının belirlenmesi hedefinin gerçekleştirilmesinde yapılması gereken iş adımları ortaya konulmuştur. Bunun için, katılımcıların ve araştırma mekânlarının seçimine uygun olarak amaçlı örnekleme yaklaşımı seçilmeli, araştırma yapılacak mekân ve katılımcılar belirlenmelidir. Ayrıca katılımcılara ve araştırma mekânlarına ulaşabilmek için gerekli izinler alınmalı, araştırma mekânına/katılımcılara erişim sağlamak ve uyum oluşturmak için kilit kişilere ulaşılmalıdır.

Araştırma sonuçlarından bir diğeri olarak, veri toplama sürecinde farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir nitel veriler toplanması hedefinin gerçekleştirilmesinde yapılması gereken iş adımları ortaya konulmuştur. Bunun için, farklı stratejiler kullanılarak toplanacak nitel verilerin güvenilirliği ve geçerliği sağlanmalı, nitel veri toplama sürecinin tüm aşamalarında etik ilkelere riayet edilmeli ve alanda karşılaşılabilecek sorunların olası çözümleri konusunda hazırlıklı olunmalıdır.

Sosyal bilimlerde bir bilim insanı olarak akademi kadro için gerekli beceri ve yeterliliklere sahip olmak, akademik kariyer ve terfi kadar yeni bilgi üretilmesinde nitel araştırma makalesi raporlamanın adımlarını doğru bir şekilde gerçekleştirmek önemli görülmektedir (Günbayı, 2018). Nitel araştırmada toplanan verinin niteliği, verilerin analizinde ve raporlanmasında, ana olgunun derinlemesine keşfedilmesinde ve çalışmanın kalitesinin artmasında oldukça önemlidir. Bu çalışmada hazırlanan eğitim kılavuzuna yönelik elde edilen bulgular, araştırmacılar açısından nitel araştırmanın temelini oluşturan nitel veri toplama sürecinde kaliteli veri toplamak ve yapılan araştırmanın niteliğini artırmak için faydalı olacaktır. Diğer taraftan bu eğitim kılavuzu ile, nitel araştırma için veri toplama sürecinin tasarlanması ve yönetilmesinde sahip olması gereken genel bilgi ve beceriler konusunda da uygulayıcılara yardımcı olacaktır. Bu kılavuz, nitel veri toplama sürecinde doğal ortamında ve bütüncül bir yaklaşımla toplanan veriler doğrultusunda zaman içinde araştırma deseninizde esneklik göstermenize, uzun süreli etkileşim içinde derinlik odaklı ve veri çeşitlemesi yaparak veri tabanınızı zenginleştirilmenize, toplanan verilerin sınırlılık, yanlılık ve dezavantajlarını ortadan kaldırmanıza katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu kılavuz, araştırma amacına uygun olarak nitel veri toplama sürecinde çoklu yöntemlerin kullanılmasına, amaçlı örnekleme yaklaşımıyla mekanların ve katılımcıların doğru seçilmesine,

farklı stratejiler kullanarak geçerli ve güvenilir veri toplanmasına imkân sağlarken araştırmacıya bu süreçte yol gösterecek, zaman ve emek kaybını önleyecektir. Bu öğrenme kılavuzu, sosyal bilimlerde nitel veri toplama sürecinin nasıl yönetileceği konusunda hem akademik personel hem de yüksek lisans/doktora öğrencileri için öğrenme-geliştirme sürecindeki temel adımları kendi kendine uygulayarak kaliteli veri toplamayı ve nitelikli bir araştırma yapmayı sağlayacaktır. Ayrıca bu öğrenme kılavuzu, sosyal bilimlerde nitel veri toplama sürecinin nasıl yönetileceği hususunda literatüre katkı sağlayacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Birinci yazar %60 oranında, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bogdan, R.C., & Biklen, S.K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Allyn and Baken.
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research methods in education*. Routledge.
- Creswell, J.W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson Education.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry and Research design. Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Creswell, J.W., & Miller, D.L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory Into Practice*, 39, 124-130.
- Cropley, A. (2002). *Qualitative research methods: An introduction for students of psychology and education*. University of Latvia.
- Davies, P. (2004). Systematic reviews and the Campbell collaboration, in: G. Thomas & R. Pring (Eds) *Evidencebased practice in education*, Open University Press: Maidenhead, pp. 21–33.
- Denzin, K.N. (1989). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (3rd edit). Prentice-Hall, Inc.
- Denzin, K.N. (1994). Triangulation in educational research, in T.Husen & N.Postlethwaite, (eds.), *The International Encyclopaedia of Education* (p.6461-6466). Pergamon.
- Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (2008). *Introduction: The discipline and practice of qualitative research*.
- Ely, M., Anzul, M., Friedman, T., Garner, D., & Steinmetz, A.C. (1991). *Doing qualitative research: Circles within circles*. Falmer Press.
- Erlanson, D.A., Harris, E.L., Skipper, B.L., & Allen, S.T. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage.
- Eysenbach, G., & Köhler, C. (2002). How do consumers search for and appraise health information on the world wide web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews. *Bmj*, 324(7337), 573-577.
- Forrester, M.A., & Sullivan, C. (2018). *Doing qualitative research in psychology: A practical guide*. Sage.
- Glaser, B., & Strauss, A.L. (1967). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine.
- Glesne, C., & Peshkin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers: An introduction*. Longman.
- Günbayı, İ. (2018). Developing a qualitative research manuscript based on systematic curriculum and instructional development. *European Journal of Social Sciences Studies*, 3(3), 124-153.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles in practice*. Routledge.

- Kirk, J., & Miller, M.L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Sage.
- Landis, J.R., & Koch, G.G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- LeCompte, M.D. & Goetz, J.P. (1984). Ethnographic data collection in evaluation research. In D.M. Fetterman (Ed.). *Etnography in Educational Evaluation*. Sage.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Merriam, S. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach*. Jossey-Bass.
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from Case study research in education*. Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S.B., & Grenier, R.S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. Jossey-Bass Publishers.
- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods*. Sage.
- Miller, G. (1997). Building bridges: The possibility of analytic dialogue between ethnography conversation analysis and foucault , in D.Silverman (eds.) *Qualitative Research: Theory, Method and Practice* (p.25-44). Sage Publications.
- Norton, R.E., & Moser, J. (2007). *SCID Handbook*. Columbus. OH, Center on Education and Training for Employment.
- Norton, R.E., & Moser, J. (2013). *DACUM Handbook*. Columbus. OH Center on Education and Training for Employment.
- Patton, M.Q. (1980). *Qualitative evaluation methods*. Sage Publications.
- Patton, Q.M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Sage Publications.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage Publications.
- Plummer, K. (1983). *Documents of life: An introduction to the problems and literatiüre of humanistic method*. George Allen&Unwin.
- Punch, K.F. (2005). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. Sage Publications.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. Teachers' college press.
- Shenton, A.K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75.
- Türnüklü, A. (2001). Eğitim bilim alanında aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma tekniklerinin birlikte kullanılması. *Eğitim ve Bilim*, 26(120),8-13.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EK 1: NİTEL ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA SÜRECİNİN ADIMLARI

Adımlar	Performans Standardı	Alet/ Teçhizat/Ekipman/ Materyaller	Bilgi ve Yetenekler	Güvenlik					
1	Hangi nitel araştırma desenine uygun olarak veri toplayacağını belirlemek	1	Araştırma amacına uygun olarak seçilmiş nitel araştırma deseni.	1	Nitel araştırma metodlarına ilişkin referans kitapları	1	Nitel araştırma metodolojisi bilgisi	1	Nitel araştırma deseniniz zaman içinde beliren bir desen olarak değişiklik gösterebilir.
2	Nitel veri toplamada kullanılacak birden fazla veri kaynağı ya da çoklu yöntem ve teknikleri belirleyerek üçgenleme/ çeşitleme/ triangulation sağlamak	2	Gözlemler, görüşmeler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyaller, mecazlar yoluyla, internet ve sosyal medya aracılığıyla açıklanmış veri toplama yöntemleri, Veri çeşitliliğini sağlama	2	Nitel bilimsel araştırma metodlarına ilişkin referans kitapları	2	Nitel araştırma metodolojisi bilgisi	2	Çeşitleme ve üçgenleme ile veri tabanınızın zenginleşmesini sağlayın ve topladığınız verilerin sınırlılık, yanlışlık ve dezavantajlarını ortadan kaldırın.
3	Nitel veri toplamada kullanılacak veri formlarını hazırlamak	3	Organize edilmiş gözlem ve kontrol formları, yarı yapılandırılmış bireysel ve odak grup görüşme formları, anketteki açık ve kapalı uçlu sorular, telefon ve e-posta görüşmeleri, sonda sorular, kamusal ve özel dokümanlar, görsel işitsel materyaller	3	Nitel araştırma metodlarına ilişkin referans kitapları	3	Gözlem ve görüşme teknikleri, doküman inceleme ve görsel-işitsel materyal bilgisi	3	Araştırma alanında kişisel güvenliğinizi sağlayın, bilgi toplama amacıyla nereye gittiğinizi güvendiğiniz birisinin bildiğinden emin olun.
4	Açık uçlu araştırma sorularını uzman incelemesine sunmak, pilot uygulama yaparak soruları ve veri toplama sürecini şekillendirmek	4	Açık uçlu sorular ile ilgili uzmanların yorum yapmalarının sağlanması, Veri toplanacak hedef kitleye açık uçlu soruların uygulanması	4	Araştırmacı, uzman, kırtasiye malzemeleri, ses kayıt cihazı, bilgisayar, internet	4	İletişim, elektronik araç kullanma bilgisi, sosyal medya araçları kullanma bilgisi	4	Veri toplama sürecinizin şekillendirilmesi için uzman görüşü alın ve pilot uygulama yaparak ön deneyim kazanmaya önem verin.
5	Nitel verileri toplama sürecinde hangi veri kayıt prosedürlerini/protokollerini kullanacağını belirlemek	5	Formel ve informal (not alma) veri kaydetme süreci, gözlem ve görüşme protokolleri	5	Araştırmacı, Ses kayıt cihazı, Kamera, Bilgisayar, Yazılım	5	Nitel araştırma veri toplama ve kaydetme süreci bilgisi	5	Verileri kaydetmek için izin alın, görüşme kayıtlarını teknik sorunlara karşı yedekleyin.
6	Nitel veri toplarken uzun süreli etkileşim ile derinlik odaklı veri toplamak	6	Uzun süreli etkileşim ve katılım, derinlik odaklı veri toplama	6	Araştırmacı, Ses kayıt cihazı, Kamera, Bilgisayar	6	Nitel veri toplama ve kaydetme süreci bilgisi	6	Araştırdığımız olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemleyin.
7	Nitel veri toplamayı ne zaman sonlandıracağına karar vermek	7	Veri doygunluğuna ulaşmak	7	Araştırmacı, Ses kayıt cihazı, Kamera, Bilgisayar, Yazılım	7	Nitel araştırma veri toplama ve kaydetme süreci bilgisi	7	Veri doyumuna ulaştığınız an veri toplamayı sonlandırın.
8	Toplanan verileri saklamak	8	Ham verileri yedekleme, yeterli büyüklükte ve kaliteli kayıt cihazı, katılımcıların gizliliği, veri toplama matrisi, Teyit incelemesi	8	Araştırmacı, Ses kayıt cihazı, Kamera, Bilgisayar, Yazılım	8	Elektronik araç bilgisi, veri kaydetme süreç bilgisi	8	Bilgisayar dosyalarınızı yedekleyin, kaliteli ses ve video kayıt cihazı kullanın, aksesliklere karşı önlem alın. İmha edilene kadar bilgiyi güvende tutun.
9	Katılımcıların ve araştırma mekanlarının seçimine uygun amaçlı örnekleme yaklaşımını seçmek	9	Amaçlı örnekleme, örnekleme metodolojisi, doğru örnekleme boyutu seçilmesi	9	Nitel araştırma örnekleme yöntemleri ile ilgili referans kitapları	9	Nitel araştırmada örnekleme yöntem ve teknikleri bilgisi	9	Nitel veri toplama başlamadan önce seçilen örnekleme stratejisi, veri toplama başladıktan sonra gelişen desen ile tutarlı bir yaklaşım kullanılarak farklılaşabilir.
10	Araştırma mekanını ve katılımcıları belirlemek	10	Örnekleme büyüklüğü ve araştırma mekanlarının sayısı	10	Nitel araştırma örnekleme yöntemleri referans kitapları	10	Nitel araştırmada örnekleme yöntem ve teknikleri bilgisi	10	Araştırmamızın odağına göre veri miktarının derinliğini ve genişliğini örnekleme büyüklüğü ile ters orantılı alın.
11	Katılımcılara ve araştırma mekanlarına ulaşabilmek için gerekli izinleri almak	11	Kurumsal etik kurulunun onayı, araştırma mekanındaki kilit kişiler, bilgilendirilmiş onam	11	Etik kurulu onay formu, Bilgilendirilmiş onam formu	11	İzin ile ilgili resmi ve etik süreç bilgisi	11	Araştırma mekânında katılımcılara ulaşabilmek için gerekli izin prosedürlerine uyun. Katılımcıların gizliliğini garanti altına alın.
12	Araştırma mekanına/ katılımcılara erişim sağlamak ve uyum oluşturmak	12	Araştırma mekânı ve katılımcılara erişimi sağlayan aracı kilit kişiler, Karşılıklılık ilkesi	12	Araştırmacı, aracı kişi	12	Erişim ve uyum sağlamada etkili iletişim yeteneği, ikna gücü	12	Bu mekânın seçilme nedenini, ne yapılacağını; ne kadar zaman geçireceğini; araştırmacı olarak varlığının rahatsız edici olup olmadığını; sonuçların nasıl rapor edileceğini; aracı kişinin, çalışmadan kazanımının ne olacağını açıklayın.
13	Farklı stratejiler kullanarak toplanan nitel verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak	13	İnanırcılık (Uzun süreli etkileşim, Derinlik Odaklı veri toplama, Çeşitleme, Uzman inceleme, Katılımcı teyidi); Aktarılabirlik (Ayrıntılı betimleme, Amaçlı örnekleme); Tutarlılık incelemesi; Teyit incelemesi	13	Araştırma geçerliği ve güvenilirliğine ilişkin referans kitapları	13	Araştırmanın güvenilirlik ve geçerliğinin nasıl sağlanacağı bilgisi	13	Geçerlik ve güvenilirliği sağlamada gerekli olan stratejileri kullanın.
14	Nitel veri toplama sürecinde etik ilkelere riayet etmek	14	Veri toplama sürecindeki doğru olarak bildirilen etik prosedürler (Katılımcıların gizliliği, bilgilendirilmiş onam alma, bilgilendirme ve geribildirim, aldatmaktan sakınma)	14	Çalıştığınız kurumların komite etik düzenlemeleri, Bilgilendirilmiş onam formu	14	Etik yayın kurulundan onay, bireysel/odak grup görüşmeleri için onay hazırlama	14	Katılımcıların gizliliğini garanti altına alın, katılımcıların yazılı onayını alın.
15	Alanda karşılaşılan sorunları çözmek	15	Organizasyona giriş ve erişim kaynaklı sorunlar, Gözlem ve görüşme sürecinde yaşanan sorunlar, dokümanlar ve görsel-işitsel materyallerden kaynaklanan sorunlar, etik kaynaklı sorunlar	15	Alan sorunlarının çözümü için nitel araştırma ile ilgili referans kitapları	15	Nitel veri toplama sürecinde karşılaşılan sorunların çözümü bilgisi	15	Veri toplama sürecinde ortaya çıkabilecek sorunları tahmin edin veya çözümü için öngörülün.

EK 2: NİTEL ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA SÜRECİNİN ADIMLARI

İş Gören Davranışları	Kararlar	İşaretler	Hatalar
1 Uzman, hedef odaklı, sistemli, analitik düşünen, bilinçli, yetkin, esneklik	1 Hangi araştırma desenine uygun veri toplamalıyım?	1 Bilgi, deneyim ve bilimsel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	1 Seçilen desen araştırma amacına uymayabilir, araştırma süreci uzayabilir, zaman ve emek kaybı olabilir, bu alanda çalışacak olanları yanlış yönlendirebilir
2 Profesyonel, hedef odaklı, sistemli, analitik düşünen, bilinçli, yetkin	2 Hangi veri toplama yöntem ve tekniklerini kullanmalıyım? Hangi bilgi kaynağından veri toplamalıyım?	2 Bilgi, deneyim ve bilimsel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	2 Veri tabanının zenginleşmesi, sonuçların daha geniş bakış açısıyla yapılması, alternatif yorumlara ulaşılması ve verilerin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak mümkün olmaz.
3 Etkili iletişim, analitik olmak, teknik yetenekler, empati, esneklik, dikkat	3 Veriyi nasıl toplamalıyım? Veri toplamak için hangi protokolleri kullanmalıyım?	3 Bilgi, deneyim ve bilimsel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	3 Veri toplamada kullanacağımız form amacınıza desteklemez ve toplanan veriler araştırma amacınıza hizmet etmede yeterli gelmeyebilir.
4 Empati, iyi bir dinleyici ve gözlemci, sabırlı, dikkatli, teknik yetenekler	4 Veri toplama materyallerine son şeklini nasıl vermeliyim? Veri toplama sürecini nasıl şekillendirmeliyim?	4 Bilgi, deneyim ve bilimsel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	4 Nesnellüğünüzü kaybedersiniz ve önyargılarınız sizi yanlıştır, veri toplama süreciniz uzayabilir.
5 Kararlı, analitik düşünen, sabırlı, dikkatli, özenli, iyi bir gözlemci ve görüşmeci	5 Veri kaydetme sürecinde hangi prosedürleri kullanmalıyım? Neden?	5 Bilgi, deneyim ve bilimsel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	5 Kullandığımız veri kaydetme prosedürü veri toplamada yetersiz kalabilir, sizi amacınızdan uzaklaştırabilir.
6 Kararlı, analitik düşünen, sabırlı, dikkatli, özenli, iyi bir gözlemci ve görüşmeci	6 Derinlik odaklı veri toplamak için ne yapmalıyım?	6 Katılımcıların düşüncelerine odaklan, veri üçlemesi sağla	6 Nesnellüğünüzü kaybedersiniz ve önyargılarınız sizi yanlıştır
7 Çalışkan, sabırlı, uzun vadeli projeleri bitirmeye adanmış, öz motivasyonlu	7 Veri toplamayı ne zaman sonlandırmalıyım?	7 Araştırmanın odağı örneklem büyüklüğü, veri miktarı, kuramsal örnekleme	7 Tekrar eden veriler size zaman kaybettirebilir ve araştırma süreciniz uzayabilir.
8 Dikkatli, sistematik, teknik yeterlilik, bilinçli	8 Topladığım nitel verileri nasıl saklamalıyım?	8 Transkripyon, Kod listesi, Temalar, teyit incelemesi	8 Araştırmadan ulaşılan yargıların, yorumların ve önerilerin ham verilerle teyidi istenebilir veya elektronik araçlardaki sıkıntılar verilerinizin yok olmasına neden olabilir.
9 Hedef odaklı, sistemli, analitik düşünen, bilinçli, yetkin	9 Hangi nitel örnekleme yaklaşımını seçmeliyim? Neden?	9 Bilgi, deneyim ve nitel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	9 Amaçlı örnekleme stratejisinin yanlış seçilmesi, araştırma mekânı ve katılımcılardan topladığınız veriler amacınızı desteklemeyebilir ve sizi yanlış yönlendirebilir
10 Hedef odaklı, sistemli, analitik düşünen, bilinçli, yetkin	10 Hangi araştırma mekânı ve katılımcılar ile çalışmalıyım?	10 Deneyim ve nitel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	10 Araştırma mekânı ve katılımcılara erişim ve onlarla bağ kurmada zorlanabilir, etkili ve derinlemesine veri toplamada sıkıntı yaşayabilirsiniz.
11 Sistemli, etik, güvenilir, emniyet odaklı	11 Katılımcılara ve araştırma mekanlarına uymak için hangi izinleri almalıyım? Neden? Kişisel güvenliğimi nasıl sağlamalıyım?	11 Alınan izindeki etik kriterlere ve katılımcıların gönüllük esasına uygun hareket etme	11 Katılımcılara ve araştırma mekanlarına ulaşmada sıkıntı ve güvenlik sorunu yaşayabilirsiniz. Katılımcıların güvenliği risk altına girebilir.
12 Etik, güvenilir, sistemli, hedef odaklı	12 Araştırma mekânı ve katılımcılara erişim ve uyumu sağlamak için ne yapmalıyım? Aracı kişiler neden önemli?	12 Karşılıklılık ilkesine uygun hareket etme, Katılımcıların aldatmama, özel hayata saygı ve zarar vermeme, gizlilik, izinlerin alınması	12 Doğru mekâna ve kişilere erişim sağlayamayabilirsiniz, doğru kişilerden toplayacağınız amacınıza uygun verilere ulaşmada zorluk yaşayabilirsiniz.
13 Güvenilir, profesyonel, dikkatli	13 Toplanan verilerin ve araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliğini desteklemek için ne yapmalıyım?	13 Çalışmanın güvenilirliği ve geçerliği için pilot uygulama yapın	13 Dergiye gönderilen yazınız güvenilirliği ve geçerliliği zayıf olduğu için reddedilebilir
14 Etik, güvenilir, emniyet odaklı	14 Sosyal bilimler araştırmaları etik kuruluna bağlı kalmak için hangi adımları izlemeliyim?	14 Etik kurulun etik düzenlemelerindeki adımlara uyun ve araştırmanızı yapmadan önce etik onay alın	14 Katılımcıların güvenliği riske girebilir, araştırma mekânının ve bireylerin istismarına yol açabilir, kötü itibar sonucu araştırmanızı boşa gidebilir.
15 Dikkatli, profesyonel, öngörülü, analitik düşünen, sabırlı	15 Nitel veri toplama sürecinde alanda karşılaştığım sorunları nasıl çözebilirim?	15 Deneyim ve nitel araştırma yöntemlerinde referans kitap önerileri	15 Alanda yaşanan sorunlar etkili veri toplamanıza engel olabilir veya araştırmayı bıraktırmaya sebep olabilir.

Makale Türü/Article Type: *Araştırma/Research*

DOI:10.47105/nsb.904351

Atıf/Citation: Gülnar, B. & Acar, N. (2021). Salgın hastalıklar döneminde sosyal medyanın korku algısında meydana getirdiği değişimin incelenmesi: Covid-19. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 140-163.

Salgın Hastalıklar Döneminde Sosyal Medyanın Korku Algısında Meydana Getirdiği Değişimin İncelenmesi: Covid-19

^aBirol Gülnar, ^bNihal Acar¹

^a*Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Türkiye*

^b*Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye*

Öz

Sosyal medya platformları son yıllarda salgın hastalıklar sürecinde iletişim aracı olarak kullanılmasının yanında kullanıcıların, ruhsal ve fiziksel durumlarını etkileyen bir araç olarak da literatürde yer edinmeye başlamıştır. Geçmiş dönemlerde görülen EBOLA, SARS, MERS ve H₁N₁ gibi salgınlarda platformlar, kullanıcıları hem bilgilendirmiş hem de onların ruhsal/fiziki durumları üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkartmıştır. Bu araştırma Covid-19 sürecinde sosyal medya kullanımının korku algısına olan etkisini betimlemek üzere yarı yapılandırılmış veri toplama tekniği ile nitel desende ele alınmıştır. Sosyal medya ağları, geleneksel medyaya kıyasla katılımcıların korku algısını daha fazla etkilemiştir. Araştırmada, sosyal medya platformlarında yer alan Covid-19 paylaşımlarının, katılımcıların korku algılarını farklı düzeylerde tetiklediği saptanmıştır. Katılımcıların korkuları en çok; aile/sevdiklerini kaybetme ile kişisel/milli ekonomik kayıplar altında kümelenmiştir. Sosyal medya platformlarının çoğunlukla haber/bilgi fonksiyonunda avantaj; yalan haber/bilgi özelinde dezavantaj sağladığı saptanmıştır. Araştırmada katılımcıların daha çok sosyal medya platformlarının dezavantajlarına maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Sosyal medya platformların bu olumsuz etkilerine rağmen süreçte kullanıcıları, virüs hakkında bilinçlendirdiği de diğer bulgular arasında yer edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: salgınlar, korku, sosyal medya, Covid-19, betimsel analiz

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Nihal Acar, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, nihalacar@cumhuriyet.edu.tr, Türkiye

Gönderim Tarihi/Received: 27.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 10.05.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Gülnar & Acar. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülemesine izin verir.

Copyright: © 2021 Gülnar & Acar. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

Examination of The Change Caused by Social Media in The Perception of Fear During the Period of Epidemics: Covid-19

Extended Summary

Social media platforms can be explained as a new, interactive, instant engagement type of interpersonal communication. Social media platforms are online community networks that offer messaging, photo, video, audio, sending/receiving files, and chat or discussion environments for users. It seems that social media platforms, whose use is increasing every day, are not just a channel for entertainment or leisure as of recent times. Social media platforms are currently used in many different areas, including social, cultural, economic and health fields. This diversity in the use of social media networks has also begun to attract attention in the field of health communication, especially in the era of pandemics.

The use of social media as a channel in epidemic communication happened for the first time with the H₁N₁ virus. In 2013, the H₇N₉ virus emerged in China, and in this outbreak, social media platforms played an important role in communicating with the masses. In China, official institutions transferred new information from social media networks, and the platforms also contribute to the accurate dissemination of information. Conscious use of social media during epidemic periods also occurred with the EBOLA outbreak. The World Health Organization, in particular, has emphasized that Twitter played a key role in the EBOLA outbreak. The corona virus, which appeared in China in the last month of 2019, has spread all over the world in a very short time and the physiological/psychological effects of the outbreak on humans have been investigated. Covid-19 was declared a global epidemic by the World Health Organization (WHO) on February 11, 2020. At the beginning of the Corona virus process, social media platforms were often used by both state officials, institutions and citizens.

Covid-19 has begun to affect societies both physically and psychologically. No definitive treatment for the virus has yet been found. Covid-19 is known as a disease that needs to be treated both physically and psychologically. As a starting point of the research, the psychological states of social media users in the Covid-19 process were examined in the perception of fear. Fear, defined as an emotion felt in the face of a real danger that threatens human life, was addressed in a qualitative pattern using a semi-structured data collection technique. In this study, which is a cross-sectional type of research, semi-structured interviews were conducted with seven people between 11.01.2021-15.01.2021. Participants were given their own time frame and sent an individual interview link. The participants' credentials were stored throughout and after the research. Participants are named from K1 to - K7. The study group consists of seven people, four women and three men.

In the study, themes were first created from raw data obtained at the end of the interviews. Themes are collected in four groups independent of each other. The first group is designed to reveal the advantages/disadvantages of platforms in epidemic periods; the second group is designed to reveal the impact of platforms on fear perception; the third group is designed to reveal the level at which traditional media and networks trigger fear perception in epidemic periods; and the fourth group is designed to reveal the role of platforms in pandemic periods.

In the research, the fact that the use of platforms is cheap, providing access to information at any time, providing up-to-date flow, continuous communication and ease of tracking by official sources have created an advantage for users. In the study, participants also noted that social media reveals disadvantages in the process, especially giving emphasis to false news. Participants stated that they did not believe the news without confirmation. In the study, it was found that participants were exposed to a feeling of fear as a result of the shares they saw on social media. The fear type of participants was clustered in two groups. The first group is the loss of family and loved ones, and the other is the idea that the country will deteriorate economically with unemployment. The study found that some of the participants were exposed to feelings of fear by other social media users. Three participants also left their followers or limited their platform usage time to prevent this. Not all participants in the study considered terminating their membership from social media platforms. The study found that all but one participant viewed social media as a sharper fear-building tool compared to traditional means of communication. Finally, it is emphasized that social media platforms create a very effective identity and raise users' awareness.

Keywords: outbreaks, fear, social media, Covid-19, descriptive analysis

Giriş

2007 yılında kullanımı yaygınlaşan sosyal medya platformlarının son dönemler itibari ile sadece eğlence ya da boş zamanları geçirme kanalı olmadığı görülmektedir. Sosyal medya platformları günümüzde ticaretten (Çalapkulu & Şimşek, 2018), sosyal sorumluluk projelerine (Uğurlu, 2018), turizme (Arat & Dursun, 2016) kadar pek çok farklı alanda kullanılmaktadır. Sosyal medya ağlarına atfedilen bu değer sağlık iletişimi alanında özellikle de salgın hastalıklar döneminde belirginleşmeye başlamıştır.

Yeni iletişim teknolojileri ile ortaya çıkan sosyal medya ağları -salgın hastalıklar gibi- risk iletişimi dönemlerinde olayların merkezinde yer almaktadır (Şenol & Avcı, 2020, s. 340). 31 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü ile sosyal medya ağlarının salgın iletişiminde kullanımı katılımcılarda, fizyolojik ve psikolojik sorunlar ortaya çıkartmıştır. Bu sorunlar yapılan araştırmalar ile literatürde yer edinmiştir (Alaeddinoğlu & Rol, 2020; Fu, Cheng, Wong & Yip, 2013; Fung, Fu, Ying, Schaible, Hao, Chan & Tse, 2014; Kirman, 2020).

Sosyal medyada salgın iletişimi ilk olarak H₁N₁ virüsü ile başlamıştır. Gerçek kırılma ise EBOLA salgını ile yaşanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, özellikle Twitter'in EBOLA dönemindeki rolünü incelemiş ve sosyal medya ağlarının toplumsal önemi bir kez daha ortaya çıkarılmıştır. 2019 yılının son ayında Çin'de ortaya çıkan Corona virüs ise çok kısa sürede tüm dünyaya yayılmış ve salgının insanlar üzerindeki fizyolojik/psikolojik etkileri araştırılmaya başlanmıştır. Oh ve diğerleri (2020) salgın hastalıklar döneminde sosyal medya platformlarının önemine vurgu yaparak; politikacılara bu platformlara daha fazla önem verme önerisinde bulunmuş, ağlarda iletişimin daha hızlı bir şekilde meydana geldiğini belirtmiştir.

Corona virüsün sosyal medya ağları ile olan etkileşimi de iletişim ve tıp disiplinlerinde incelenmiş, kısa sürede bir literatür oluşturulmaya çalışılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde Covid-19 sürecinde sosyal medya ağları özelinde yapılan araştırmaların çoğunlukla; bilgi yayılımı (Lu, Bijie, Eun & Degui, 2020), platformların fonksiyonları (Denecke & Atigue, 2016), dezenformasyon (Depoux, Sam, Emilie, Preet Raman, Wilder & Heidi, 2020), yanlış habere maruz kalma (Gao, Pinpin, Yingnan, Hao, Yimeng, Suhong, Yi, Hua & Junming, 2020), platformların süreçteki avantaj/dezavantajları (Abdolia, & Nejadi, 2019) ile ağ kullanıcıların ruh durumlarına etkisi (Pavlova & Perkers, 2020), uyku davranışları değişikliği ile problemlili sosyal medya kullanımı (Hetkamp, Adam, Alexander, Benjamin, Hannah, Venia, Nora, Christoph, Martini & Maria, 2020) üzerinde kümelenildiği görülmektedir.

Bu çalışmada ise araştırmacılar, ilgili literatüre katkı sağlamak amacı ile salgın hastalıklar döneminde sosyal medya kullanımının korku algısı üzerindeki etkisini betimlemeyi amaçlamıştır. Buradan hareket ile 7 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcıların, Covid-19 sürecindeki platform kullanımının, onlara sağladığı avantaj/dezavantajları, hangi korku türlerini tetiklediği, ağ kullanım davranışlarındaki durumları, geleneksel medya hakkındaki düşünceleri ile platformların süreçte bilinçlendirme hareketleri üzerindeki etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Korku Algısının Kavramsal Çerçevesi

Korku insan yaşamını tehdit eden gerçek bir tehlike karşısında hissedilen duygu olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2019, s. 117). Korku temelde iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İlkinde duygusal bir reaksiyon diğ erinde ise fizyolojik belirtilerin bileşimi gözlemlenmektedir (Candan, 2019, s. 62).

İnsan, fiziksel ve ruhsal olarak bütünlüğüne zarar verebilme ihtimali olan her şeyi korku olarak algılamaktadır. Korku, daha önce yaşanmış olumsuz bir durumu yinelediği için kişi olabilecekleri kısmı olarak tahmin edebilmektedir. Kişi, bir olaya ya da nesneye karşı bir korku hissettiğinde bunlara karşı fizyolojik ve psikolojik tepkiler verebilmektedir. Mannoni, (1992, s. 9-15) korkunun psikolojik ve fizyolojik düzeylerini şu şekilde vurgulamıştır;

Psikolojik Düzey: Kişinin tehdit olarak algıladığı nesne veya zihinsel düşünceler ile karşılaştığı düzeydir. Kişi, bu düzeyde iki şekilde korku ile mücadele edebilmektedir. Ya olay, nesne ve zihninde kurduğu korku ile mücadele etmeye karar vermekte ya da tam tersine korku duyduğu kaynaktan kaçmayı tercih etmektedir. Kişinin her iki davranış durumunda da içinde bulunduğu korku durumunu sonlandırmaya çalıştığı görülmektedir.

Fizyolojik Düzey: Kişinin psikolojik olarak tanıdığı korkuya verdiği fiziki reaksiyondur. Kişi korkuyu algıladığında; terleme, titreme, kalp çarpması, gerilme, nabızda yükselme, ağız kuruluğu gibi fiziksel değişimlere maruz kalmaktadır.

Korku insan yaşamının her alanında farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. İlk insanlar yağmur, kar, fırtına gibi doğal olaylardan korkarken, modern dönem insanları teknoloji ve değişimin getirdiği yeni süreç karşısında bu duyguyu yaşamaktadır (Dut, 2019, s. 61). Her insanın farklı ruh hali ve fizyolojik süreci olduğu düşünüldüğünde korku kavramına kesin sınırlar çizmenin mümkün olmadığı görülmektedir.

Günümüzde toplumsal, teknolojik ve bilimsel ilerlemeler yeni korkuların ortaya çıkmasına ya da yeniden nüksetmesine zemin hazırlamıştır (Dut, 2019, s. 61). Dünyada, salgın hastalıkların yayılması ile obsesif-kompulsif (sürekli tekrarlayan düşünce) bozukluğu tetiklenmiş (Işıklı, 2020); diğ er insanlar ile iletişim kurmada yaşanan sorunlar ile iletişim korkusu (Şahin & Gülnar, 2016) ortaya çıkmış; internet tabanlı akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayarlardan uzak kalma korusu ile nomofobi (teknoloji bağlantısını kaybetme korkusu), netlessfobi (kişinin internetsiz kalmaktan duyduğu korku ve endişe) fomo (kaybetme korkusu) (Yıldırım & Nesimi, 2018) gibi yeni korkular belirginleşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak hızla gelişen ve değişen dünyada daha farklı korkuların ortaya çıkabilme olasılığı yüksek görünmektedir.

İlk olarak 31 Aralık 2020 tarihinde Wuhan'da ortaya çıkan Corona virüs hastalığı ile SARS ve MERS'e benzer şekilde yeni bir toplumsal korku dönemi başlamıştır. Kişiler dünyada hızla artan vaka sayıları ile her an enfekte olabileceğini düşünmüştür. Corona virüs temelde korkunun iki düzeyinde de kendini göstermiştir. Kişiler süreçte ruhsal ve fizyolojik sorunlar yaşamaya başlamıştır (Chao, Xue, Tour, Haibo & Hall, 2020; Emiral, Çevik & Şuayip, 2020; Saha, John, Eric & Choudhury, 2020). Korkunun kişisel bir deneyim olmasına rağmen özellikle salgın dönemlerinde tüm dünyayı olumsuz etkileyebilecek bir güce sahip olduğu görülmüştür.

Covid-19'a Genel Bir Bakış

Corona virüsler insanlarda ilk olarak 1960'larda tespit edilmiştir (Özlu & Öztaş, 2020, s. 470). Covid-19; insandan insana bulaştığı bilinen 7. Corona virüs şekli olarak tanımlanmaktadır (Samancı, 2020, s. 6). Corona virüslerin 5. salgını SARS, 6. salgını ise MERS olarak bilinmektedir (Kutlu, 2020, s. 332). Çin'in Wuhan Eyaleti'nde 2019 yılının aralık ayında kökeni bilinmeyen vakalar tespit edilmeye başlanmış, 7 Ocak 2020 tarihi itibari ile insanlarda hiç görülmemiş olan yeni tip Corona virüs nedeni ile ortaya çıktığı anlaşılmıştır (İnce & Evcil, 2020, s. 237).

Literatür incelendiğinde nasıl ortaya çıktığına dair çeşitli görüşler bulunmaktadır (Gür, 2020; Yücel & Görmez, 2020). Wuhan Belediyesi Sağlık Komisyonu 17 Ocak 2020 tarihli "Yeni Bir Corona Virüsün Neden Olduğu Pnömoni Vakalarının Kümesi, Wuhan, Çin" raporunda Covid-19'un Çin'de bulunan bir hayvan pazarından insanlara bulaştığı ihtimali üzerinde durmaktadır. Diğer bir görüşte ise Corona virüsün yapay olarak üretilip, dünyaya bulaştırıldığı iddia edilmiştir (Şahin, 2020, s.74). Covid-19'un nasıl ortaya çıktığı hakkında kesin bir bilgi henüz ortaya çıkarılamamış olsa da Coronaviridae ailesi içinde yer alan Corona virüslerin damlacık yolu ile enfeksiyonu yaydığı belirlenmiştir (Yanartaş & Törün, 2020, s. 42).

Covid-19, 11 Şubat 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından küresel salgın olarak ilan edilmiştir (Aydın, 2020, s. 81). Vakalar sıklıkla Çin başta olmak üzere Japonya, Hong Kong, Tayvan, Makau, Güney Kore, Tayland, Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam ve Singapur'da görülmeye başlamıştır (Özlu & Öztaş, 2020, s. 470). Dünya Sağlık Örgütü 10 Mart 2020'de hızla yayılan bu virüs için genel pandemi ilan etmiştir (Kutlu, 2020, s. 330). Salgın ilanından 1 gün sonra ise Türkiye'de ilk Corona vakası görülmüştür (Şenol & Bilsel, 2020, s. 536).

İlk olarak Milattan Önce (M.Ö.) 430'da ortaya çıktığı bilinen salgın hastalıklar insanlık tarihi boyunca dünyayı etkilemiştir (Özlu & Öztaş, 2020, s.470). Geçmişten günümüze toplumları en çok etkileyen salgın hastalıklar; çiçek, veba, sifiliz, dizanteri, kolera, tüberküloz, tifo, İspanyol gribi, Asya gribi, HIV/AIDS, EBOLA, SARS/MERS, kuş gribi, deli dana hastalığı, domuz gribi, ZIKA olarak sıralanabilmektedir (Şenol & Bilsel, 2020, s. 536). Ülkelerin sağlık sistemleri ve ekonomileri bu salgın hastalıklar ile ciddi mücadele vermiştir. Covid-19 diğer salgın hastalıklara benzer şekilde hayatı her yönden olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Vakaların yoğunluğuna bağlı olarak üniversiteler/okullar tatil edilmiş, esnek ve evden çalışmalar başlamış, ekonomik kayıplar ilk sinyallerini vermiştir. Covid-19 salgını toplumları sadece ekonomi ve sağlık açısından etkilememiş, tarihte görülen diğer salgınlarda olduğu gibi insanları ruhsal olarak da sarsıntıya uğratmıştır (Emiral vd., 2020, s. 138). Corona virüsün henüz kesin bir tedavisi bulunamamıştır (Uğuz & Eşkut, 2020, s. 17). Covid-19, hem fiziksel hem de psikolojik açıdan tedavi edilmesi gereken ciddi bir hastalık olarak literatürde yer edinmiştir (Emiral vd., 2020, s. 144).

Salgın Hastalıklar Döneminde Sosyal Medyanın Etkileri

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) pandemiye; yeni bir hastalığın normalde beklenenden daha fazla kişide, bölgede ya da toplulukta belirli zaman aralıklarında görülme olayı olarak tanımlamaktadır. Salgın

hastalıkların görülme sıklığında son 20 yılda beklenmedik bir artış olmuştur (Al-Sumiri Khaled, Khalifa, Bahkali, Metwally & Househ, 2017, s. 1).

İletişim teknolojilerinde görülen yeni gelişmeler sağlık sistemlerinde bazı yenilikler ve değişimler ortaya çıkartmıştır. Sosyal medya ağları halk sağlığında bir uyarıcı ve yönlendirici olarak kullanılmaya başlanmıştır (Denecke & Atique, 2016, s. 43). Son 11 yılda ortaya çıkan salgın hastalıklar, devletleri ve sağlık görevlilerinin de çalışma disipliniyi değiştirmiş, sosyal medya ağları; algılama, izleme, raporlama, uyarı sistemleri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Al-Sumiri vd., 2017, s. 2).

We Are Social'ın 'Dijital 2020 Global Dijital Overwiev' isimli son raporunda dünyanın %49'unun aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu görülmektedir. (Kemp, 2020, s. 8). Sosyal medya platformları her geçen gün artan kullanım dinamikleri ile ivme kazanmaya devam etmektedir. Salgın hastalıklarının da platformlarda yer alması ile tıbbi sosyal medya kavramı ortaya çıkmıştır. Denecke ve Atique (2016, s. 45) tıbbi sosyal medya kavramını; bir hastalık karşısında uzmanların ya da sıradan kullanıcıların deneyim ya da bilgisini başka kullanıcıları bilinçlendirmek ve bilgilendirmek için platformlarda paylaşarak kurduğu iletişim şekli olarak tanımlamaktadır. Sosyal medyanın bu amaçla kullanılması iletişim şekillerinin değişmesine neden olmuş, Facebook ve Twitter tıbbi sosyal medya aracı olarak kullanıcılar arasında popülerlik kazanmaya başlamıştır (Denecke & Atique, 2016, s. 45).

Platformların, salgın hastalıklar döneminde tıbbi sosyal medya olarak kullanılmasında ağların fiziki özelliklerinden beslendiği düşünülmektedir. Geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak sosyal medya ağları kullanıcıya; çift taraflı etkileşim, kitlesel haberleşme, hız, güncelleme gibi alanlarda avantajlar sunmakta, kullanıcılar, hekimlere ya da devlet kurumlarında çalışan diğer görevliler ile kısa sürede iletişim kurabilmektedir. Araştırmanın çıkış noktası açısından ilgili literatür incelendiğinde salgın hastalıkların teknolojik gelişmeler ile sosyal medya ağlarında yer aldığı görülmektedir (Choi, Yoo, Noh & Park, 2017; Ding & Zhang, 2020; Freberg Michael & Veil, 2013).

H₁N₁ gribi sosyal medyada salgın hastalıklar özelinde yer alan ilk küresel pandemi olarak literatürde yer edinmiştir (Ding & Zhang, 2020, s. 80-92). H₁N₁ virüsü ilk ortaya çıktığında dünya, büyük bir korkuya maruz kalmış fakat aşı çalışmaları ile insanların tedirginlikleri giderilmeye başlanmıştır. H₁N₁ virüsü, dünyanın hemen hemen her yerinde görüldüğü için ülkeler arasında geniş çaplı iletişim ağının oluşturulması gerekli kılınmış, ana medyanın tek yönlü bilgi akışına karşın sosyal medya gibi çok kanallı iletişim platformları ile çift yönlü bilgi akışının güncel ve hızlı bir şekilde yürütülebileceği üzerinde uzlaşma sağlanmıştır (Ding & Zhang, 2020, s. 80). ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, CCD iletişim şirketi ile iş birliği yaparak H₁N₁ virüsünde sosyal medyanın kullanıcılara bilgi vermesini sağlamaya çalışmıştır (Freberg vd., 2020, s. 180). CCD'nin tespitleri sonucunda ABD'li vatandaşların sosyal medya ağını H₁N₁ virüsü süresince;

- Virüsün engellemesine yönelik bilgi paylaşımı yaptıkları,
- H₁N₁ hakkında gerçek bilgiyi aradıkları,
- 7/24 ABD Ulusal İletişim Merkezi temsilcilerine virüs hakkında soru sordukları,
- Aile ve iş arkadaşlarına haber gönderdikleri,

- Halk sağlığı kütüphanelerine ait sosyal medya ağlarında bilgi aradıkları,
- Resmi paylaşımları takip ettikleri,
- Virüs ile ilgili olarak video paylaştıkları saptanmıştır (Freberg vd., 2020, s. 180).

ABD tarafından yapılan bu uygulama ile salgın dönemlerinde sosyal medya kullanıcıları, bilgilendirilmek istenmiştir. Bu durum ayrıca hem kullanıcılar hem de devlet yetkilileri arasında gerçek zamanlı iletişimin ortaya çıkmasını da sağlamıştır.

H₁N₁'in 2009 yılında görülmesinden 3 yıl sonra dünyada yeni bir pandemi ilan edilmiştir. 2012 yılında dünya ülkelerinin pek çoğunu etkileyen salgın hastalık MERS olmuştur. MERS, Corona virüslerin neden olduğu ve ölüm ile sonuçlanabilecek bir salgın türü olarak literatüre geçmiştir (Ahasan, Das, Chowdhury & Minnat, 2013, 156-159).

2012 yılında artan sosyal medya kullanıcı sayıları salgın hastalıkların, platformlarda daha fazla yer edinmesini sağlamıştır. Aynı şekilde salgın hastalıklar da özellikle Facebook ve Twitter'ın kullanıcı sayılarında küresel bir artışa olanak sağlamıştır (Choi vd., 2017, s. 423). H₁N₁ ile başlayan salgın bilgisine sosyal medya ağlarından erişim sağlama, MERS virüsünde de devam etmiştir. Choi ve diğerlerine (2017, s. 423) göre sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar döneminde kaygı ve endişe gibi olumsuz ruh hallerini tetiklemesine rağmen tıbbi bilgiye ulaşma, yakın evre ile iletişim kurma, semptomlar hakkında bilgi edinme ve hastalığın yayılmasını nleme gibi olumlu yönlere de katkıda bulunduğunu bildirmiştir. Ayrıca Choi ve diğerleri (2017, s. 426- 427) daha fazla sosyal medya kullanan kişilerin risk algısının daha fazla olduğunu, bunun da salgın bilincine olumlu katkısını vurgulamıştır. Kullanıcılar sosyal medya ağlarından edindikleri bilgiler ile salgından nasıl korunacağını ya da neleri yapıp-yapmaması gerektiğini öğrenmiştir.

2013 yılında ise Çin'de H₇N₉ virüsü ortaya çıkmıştır. H₇N₉ virüsü, kuşlar arasında sıklıkla görülen fakat insanlara da yayılan bir enfeksiyon hastalığı olarak bilinmektedir (Keyvan & Yurdakul, 2016, s. 71). H₇N₉ virüsü MERS virüsünden 2 kat daha fazla sosyal medya ağlarında yer almış ve Çin'de bu kanallar aracılığı ile devlet kurumları-vatandaş arasında iletişim kurulmaya başlanmıştır (Fu vd., 2013, s. 409). H₇N₉ virüsü sırasında sosyal medyanın doğru bilgiyi verdiği, olumsuz fiziki davranışları engellediği, mevcut risk algısını kullanıcılara geleneksel medyaya göre daha iyi aktardığı ve salgın kapma riskini azalttığı da saptanmıştır (Chun & Fung, 2013, s. 31). Fu ve diğerlerine (2013, s. 409) göre resmî kurumlar sosyal medya ağlarından yeni bilgileri verdikleri için bu ağlar bilginin doğru bir şekilde yayılmasına da katkıda bulunmaktadır.

1976 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan, 2014 yılında ise birçok Afrika ülkesinde yayılan EBOLA, eskiden EBOLA hemorajik ateşi olarak bilinen virüsün devamı olarak tanımlanmaktadır (Thippeswamy, 2015, s. 7-14). EBOLA da diğer salgın hastalıklar gibi bir şekilde sosyal medya ağlarında yer edinmiştir. Fung ve diğerleri (2014, s. 2207) ise 2014 yılında ABD'de Twitter'da en çok EBOLA salgınının konuşulduğunu, bu platformun kullanıcılarda ruhsal sorunlar ortaya çıkarttığını belirtmiştir.

İlgili literatür incelemesi sonunda 2009 yılı itibari ile sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar sırasında risk algısı, bilinçlendirme, resmi veri tabanı oluşturma ve kriz iletişimi için de kullanıldığı anlaşılmıştır. Oh ve diğerleri (2020, s. 1-10) salgın hastalıklar döneminde sosyal medya platformlarının kullanıcılar da duygusal maruz kalma durumu ortaya çıkarttığını diğer açıdan ise hastalığın yayılmasını önlemede etkin bir araç olduğunu belirtmektedir. Oh ve diğerlerine (2020, s. 7) göre bulaşıcı hastalıklar döneminde sosyal medya, kullanıcıların bilinçlenmesini sağlar iken kişilerde enfekte olma kaygısını artırmakta, öfke, aksiyete ve endişe gibi olumsuz duyguları da tetiklemektedir.

Son olarak ise Çin'de 31 Aralık 2019'da ortaya çıkan Corona virüs halk sağlığı ve geleceği için büyük bir tehdit oluşturmaya başlamıştır (Chao vd., 2020, s. 1). Corona virüs ile ilgili sosyal medya araştırmaları çeşitli yönleri ile farklı disiplinlerin literatüründe yer edinmiştir. Araştırmanın çıkış noktasından hareketle, ilgili literatürde yer alan araştırmalar ve bulguları bir alt başlıkta verilecektir.

Covid-19 Süresince Yapılan Sosyal Medya Araştırmalarına Yönelik Literatür İncelemesi

Literatürde yer alan önceki araştırmalarda açıklandığı üzere bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımı hem fiziki hem de psikolojik sonuçları olan bir süreç olarak bilinmektedir (Gülner, 2016, s. 136-143). Covid-19 ve sosyal medya kullanımına yönelik yapılan literatür incelemesindeki bulgularda da daha önceki araştırmalara benzer olarak salgının fizyolojik ve psikolojik sonuçlarının olduğu vurgulanmıştır.

Saha ve diğerleri (2020, s. 1-32) Covid-19 sürecinde sosyal medyanın psiko-sosyal etkilerini ortaya çıkartmak için 24 Mart-25 Mayıs 2020 tarihleri arasında Twitter kullanıcılarının hesaplarını inceleyerek içerik analizi yapmıştır. Araştırmada, kullanıcıların Twitter'i destek amaçlı kullandıkları, endişelerini açıkladıkları, pandemiyi önlemek için bilgi paylaştıkları saptanmıştır. Araştırmada kullanıcıların ruhsal durumlarında, önceki dönemlere göre bir değişiklik olup-olmadığı da ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Kullanıcıların Corona öncesi döneme kıyasla anksiyete, intihar düşüncesi, depresyon ve stres düzeylerinde artış olduğu görülmüştür.

Lin ve diğerleri (2020, s. 1-20) problemlili sosyal medya kullanıcılarının Covid-19 sürecindeki durumlarını incelemiştir. Araştırmada sorunlu sosyal medya kullanımının Corona sürecinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak psikolojik sorunlar ile arasında anlamlı ilişkilerin olduğu vurgulanmıştır. Platformlarda yer alan Covid-19 paylaşımları sorunlu sosyal medya kullanıcılarının, uyku düzenini, ağlardan paylaşılan bilgileri yanlış anlama düzeylerini, enfekte olmaya yönelik korkularını belirginleştirmiştir.

Diğer bir araştırmada Depoux ve diğerleri (2020, s. 1-2) Covid-19 sürecinde sosyal medya ağlarının panik oluşturma üzerindeki etkisini ortaya çıkartmaya çalışmıştır. Araştırmacılar, sosyal medya ağlarında salgına yönelik yanlış bilgilerin çok hızlı bir şekilde yayıldığını, bu durumun ise Çin'e karşı ırkçılık ve protestolara neden olduğunu saptamıştır. Araştırmacılar, sosyal medya ağlarında salgın dönemleri de dahil olmak üzere kullanıcıların toplumları kin ve düşmanlığa sevk eden paylaşımlardan uzak durması gerektiğini önermiştir.

Mertens, Lotte, Duijndam, Salemink, Elske, Engelhard ve diğerleri (2020, s. 1-8) ise araştırmalarında sosyal medyanın Corona virüs korkusunda bir yordayıcı olup-olmadığını saptamaya

çalışmıştır. 28 ülkeden 439 sosyal medya kullanıcısı ile yürütülen araştırmada katılımcıların süreçte bireysel ve toplumsal yaşamlarını olumsuz etkileyen pek çok yönde korku yaşadıkları saptanmıştır. Katılımcılar en çok sevdiklerini kaybetme (%46,22) korkusu hissetmiş, bunu sağlık hizmetlerinin çökmesi (%19,45) ile ekonominin bozulması (%18,08) korkusu izlemiştir.

Zhong ve diğerleri (2020, s. 1-10) Wuhan'da yaşayan 558 sosyal medya kullanıcısı ile yaptıkları araştırmada platformların süreçte çok fazla kullanılmasının ruhsal sorunlar ortaya çıkarttığını saptamıştır. Araştırmada sosyal medya ağlarının kullanıcılara bilgi desteği sağladığı, duygusal stres seviyelerini düşürdüğü, sağlık davranışlarında değişiklik (temizliğe dikkat etmek, bilinçli ilaç kullanmak, maske takmak gibi) sağladığı anlaşılmıştır. Son olarak ise süreçte aşırı sosyal medya kullanımının depresyon olasılığını artırdığı da belirtilmiştir.

Chao ve diğerlerinin (2020, s. 2-8) Çin'de 917 sosyal medya kullanıcısı ile yaptığı araştırmada platformların hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada sosyal medya ağlarının bilgilendirici rolünün vurgulanmasının yanında salgın dönemlerinde platformların daha az kullanılmasının kişilerin ruh sağlığı için daha faydalı olacağı saptanmıştır. Ayrıca geleneksel medyanın süreçte olumsuz ruh hali üzerinde daha az etkili olduğu, sosyal medya platformlarının ise depresyon, kaygı ve stresi daha fazla tetiklediği saptanmıştır.

Şenol ve Avcı (2020, s. 52-57) ise salgın dönemlerinde sosyal medya ağlarının risk iletişiminde kullanımının arttığını, uluslararası kuruluşların yeni iletişim teknolojilerine uyum sağladığını belirtmektedir. Araştırmada (Şenol ve Avcı, 2020), risk iletişimi özelinde sosyal medya ağlarının en önemli sorununun yanlış bilinçlendirme olduğu buna rağmen platformların salgın dönemlerinde kritik öneminin bulunduğu da vurgulanmaktadır.

Yöntem

Kesitsel araştırma türünde ele alınan bu çalışmanın verileri nitel desen altında incelenmiştir. Kesitsel araştırmalarda, belirli bir zaman dilimini kapsayan, neden ve sonuç arasındaki ilişkiyi birlikte değerlendiren durum saptamaları amaçlanmaktadır. Nitel araştırmalarda açıklığa kavuşturulmak istenen olaylar, katılımcıların düşüncelerini yansıtmaktadır (Ekiz, 2013, s. 31). Nitel araştırmalardaki bu durum çalışmaların farklı renk ve dokuya sahip olmalarını sağlamaktadır (John, 2018, s. 42).

Çalışmada araştırmacılar yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacıların kontrolünde yapılan bir veri toplama tekniği olarak bilinmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları bu yüzden esnekler (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014, s. 64). Tam yapılandırılmış görüşmenin sahip olduğu katılık ile yapılandırılmamış görüşmenin sahip olduğu açık uçlu olma durumu farklılık göstermektedir.

Çalışma Grubu

Araştırma, amaçlı örnekleme yöntemi kapsamında yedi kişi ile yürütülmüştür. Benzer yöntem ile gerçekleştirilen araştırmaların da 7 kişi ile gerçekleştirildiği bilinmektedir (Yıkılmış ve Pınar, 2005, s. 13). Bunun yanında aynı yöntem ile yapılan nitel araştırmalarda beş, sekiz on bir ya da daha fazla kişiden oluşan

çalışma gruplarının oluşturulduğu da görülmektedir (Altunay vd., 2014; Bahçeci & Yıldız, 2016; Türkoğlu, 2018; Yılmaz, 2011).

Araştırmada amaçlı örnekleme türlerinde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, derinlemesine araştırma yapabilmek için çalışmanın çıkış noktası bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesi olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2012, s. 12). Maksatlı örnekleme olarak da bilinen amaçlı örneklemede örneği oluşturacak gruplar, evreni en iyi temsil edebilecek ve soruları cevapsız bırakmayacağı düşünülen birimlerden seçilmelidir (Büyüköztürk, 2012, s. 12). Çalışma grubu buradan hareket ile uygun bulunan yedi kişiden oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleminin yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme ise örneklemin, araştırma sorularında belirlenen niteliklere sahip olan olay, durum ya da kişilerden oluşturulmasıdır (Yıldız, 2017, s. 436). Ölçüt örneklemede, çalışma grubu araştırmanın amacına göre oluşturulmaktadır.

Covid-19 salgınının kişileri enfekte etme oranı henüz düşüş göstermediği için örnekleme seçiminde sınırlılıklar ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak araştırmacılar, amaçlı örnekleme tekniğinde çalışmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı, ilgili literatür taraması sonucunda araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış soru formu 4 bölüm olmak üzere 10 temel sorudan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış soru formunun ilk kısmında katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, 2. kısmında sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar dönemindeki avantaj/dezavantajları, 3. kısmında sosyal medya platformlarının korku algısı üzerindeki etkileri ve son kısmında ise sosyal medya platformlarının virüsün yayılımını engellemede kullanıcıları bilinçlendirme durumunu betimlemeyi amaçlayan sorular yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış soru formunun 1. bölümünde 3; 2. bölümünde 2; 3. bölümünde 4; 4. bölümünde ise 1 soru yer almaktadır.

Yarı yapılandırılmış soru formu, katılımcıların net olarak anlayabileceği ve araştırmacılar tarafından onların düşüncelerini etkilemeyecek şekilde hazırlanmıştır. Araştırma için etik kurul kararı alınmıştır (21.12.2020 tarih ve 34 no'lu karar-Ek-1). İlgili literatür ışığında hazırlanmış sorular, katılımcılara uygulanmadan 10 gün önce 4 uzmanın değerlendirilmesine sunulmuş, sorularda ortaya çıkartılmak istenen amaca ne kadar uygun olduğu belirlenmek istenmiştir. Uzmanların tavsiyeleri sonucunda küçük düzeltmeler yapılmış, bir soru da formdan çıkarılmıştır. Diğer aşamada 2 katılımcı ile pilot görüşme gerçekleştirilmiş, soruların; anlaşılabilirliği, yansızlığı ve uygulanabilirliği doğrulanmaya çalışılmıştır. Son olarak ise araştırmanın iç geçerliliği uzman görüşleri, katılımcı teyidi ile oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak için de çalışmanın yöntem kısmını meydana getiren çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama aşaması, verilerin analizi ve bulguların yorumlanması araştırmacılar tarafından farklı zaman dilimlerinde kontrol edilmiştir. Araştırmada katılımcıların ses kayıtları ile yazılı şekilde de verdikleri soru formları orijinal hali ile saklanmış böylece dış güvenilirlik de artırılmıştır.

Verilerin Toplanması

Covid-19 nedeni ile verilerin toplanması ilk olarak maske, hijyen, mesafe önlemleri alınarak katılımcıların kendi istedikleri yer ve saatte olacak şekilde planlanmıştır. Görüşmelerin başlayacağı hafta

katılımcılardan ikisi Covid pozitif olmuştur. Araştırmacılar hem katılımcıların hem de kendilerinin sağlıklarını riske atmamak için görüşmeyi Google Meet ve Zoom programı üzerinden gerçekleştirmiş ve videoları depolamıştır.

Görüşmeler 11.01.2021-15.01.2021 tarihinde yapılmıştır. Her bir katılımcıya kendi istediği saat ve gün verilerek bireysel olarak görüşme linki gönderilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı bir kez daha anlatılmıştır. Ayrıca katılımcıların kimlik bilgilerinin araştırmada yer almayacağı bilgisi de tekrar vurgulanmıştır. Her bir katılımcı K₁'den başlamak üzere K₇'ye kadar kodlanmıştır. Görüşmelerin hepsi kayıt altına alınmış, katılımcıların sorulara yazılı olarak cevap vermeleri için Word dosyası elektronik ortamdan gönderilmiş, son olarak ise araştırmacılar online görüşmede not almıştır. Görüşmeler sonunda 3 ham veri birleştirilmiş ve video görüşmeleri ses dosyası haline dönüştürülerek deşifre edilmesi kolaylaştırılmıştır. Böylece katılımcıların aktardıkları düşünceler detayları ile verilmeye çalışılmış, veri kaybının önüne geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre betimsel analiz, önceden belirlenen bir çerçeveye bağlı kalarak verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve tanımlanan bulguların yorumlanmasıdır. Betimsel analiz, tarama modelinde gerçekleştirilen bir nitel araştırma desenidir (Selçuk, Palancı, Kandemir & Dünder, 2014, s. 437). Betimsel analizde aynı sorular farklı kişilere yöneltilmekte ve bir cevap havuzu oluşturularak veriler daha önceden belirlenen temalar altında toplanmaktadır. Bu araştırmaların görüşmelerinde gözlemlerden, ses, video ya da not gibi veri toplama araçlarından alıntılar verilmektedir.

Araştırmada ilk önce görüşmeler sonunda elde edilen ham verilerden temalar oluşturulmuştur. Betimsel araştırmaların ilk basamağında ham veriler başlıklar halinde özetlenmektedir. Temaların oluşturulmasında online görüşme kayıtları, araştırmacıların görüşme esnasındaki notları ile katılımcıların soru formuna verdikleri cevaplar bir araya getirilmiştir. Temalar birbirinden bağımsız olacak şekilde 4 grupta toplanmıştır. İlk grup, sosyal medya kullanımının salgın dönemlerindeki avantaj/dezavantajlarını; ikinci grup, sosyal medyanın korku algısına etkisini; üçüncü grup, geleneksel medya ile sosyal medyanın salgın hastalıklar döneminde korku algısını tetikleme düzeyi son ve dördüncü grup ise platformların salgın hastalık dönemindeki bilinçlendirme rolünü açıklamak üzere kodlanmıştır. Ham verilerin birleştirilip, deşifre edilmesi sonucunda ortaya çıkan tema ve kategoriler aşığıda tablo 1'de sıralanmıştır;

Tablo 1.*Ham Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Tema ve Kategoriler*

1. Sosyal Medya Kullanımının Covid-19 Sürecinde Sağladığı Avantajlar
1.1. Anlık Bilgi Akışı
1.2. Düşük Maliyet
1.3. Birden Çok Kaynak
1.4. Resmi Kullanıcı Takibi
1.5. Güven
1.6. Eş Zamanlılık
1.7. Paylaşım/Haber
1.8. Hızlı Güncelleme
1.9. Sürekli İletişim Hali
2. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medya Kullanımının Ortaya Çıkarttığı Dezavantajlar
2.1. Gizlilik İhlali
2.2. Güvensizlik
2.3. Ruh Halinde Dalgalanma
2.4. Bilgiye Ön Yargı
2.5. Yalan Haber/Bilgi
2.6. Aşırı Platform Kullanımı
2.7. Gerçek Hayattan Kopma/Uzaklaşma
3. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Görülen Paylaşımların Tetiklediği Korku Türleri
3.1. Sağlık Sisteminin Çökmesi
3.2. Kişisel ve Milli Ekonomik Kayıplar
3.3. Aile ve Sevdiklerini Kaybetmek
3.4. Kendisinin ve Yakınlarının Virüs Kapması
3.5. Ev Karantinasından Çıkamamak
3.6. Virüsü Yaymak
3.7. Gıda Malzemesi Temin Edememek
3.8. Sosyal Yaşamın Bozulması
3.9. Seyahat/Özgürlük Kısıtlaması
4. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Bir Başka Kullanıcı Tarafından Korku Hissine Maruz Bırakılma Durumu/Alınan Önlemler
5. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Maruz Kalınan Korku Nedeni ile Platformlardan Uzaklaşma Eğilimi
6. Geleneksel ve Sosyal Medyanın Korku Düzeyini Etkileme Durumu
7. Sosyal Medya Platformlarının Covid-19 Sürecinde Salgının Yayılımını Engellemesi

Tablo 1’de yer alan temalar ve kategorilerin oluşturulmasında ilk olarak katılımcıların ses kayıtları dinlenerek, deşifre edilmiş ve yaklaşık 10 sayfa metin elde edilmiştir. Ayrıca katılımcıların yarı yapılandırılmış soru formuna verdikleri yazılı cevaplar ve araştırmacıların görüşmelerdeki notları da eklenerek toplamda 30 sayfaya yakın ham veri elde edilmiştir. Araştırmacılar, ham verileri 7 temada toplamıştır. 1. temada katılımcıların Covid-19 sürecinde sosyal medya kullanımının sağladığı avantajlar; 2. temada katılımcıların Covid-19 sürecinde sosyal medya kullanımının ortaya çıkarttığı dezavantajlar; 3. temada Covid-19 sürecinde sosyal medyada görülen paylaşımların hangi korku türünü tetiklediği; 4. temada Covid-19 sürecinde sosyal medyada bir başka kullanıcı tarafından korku hissine maruz bırakılma durumu ile alınan önlemler; 5. temada Covid-19 sürecinde sosyal medyada maruz kalınan korku nedeni ile platformlardan uzaklaşma eğilimi; 6. temada geleneksel ve sosyal medyanın korku algısını etkileme düzeylerine ait görüşler; 7. temada ise sosyal medya platformlarının Covid-19 sürecinde salgının yayılımını engellemesindeki rolünün gücü belirlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bulgular kısmında katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen temalar alt başlıklar halinde sıralanmıştır.

Çalışma Grubunun Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bilgiler

Araştırmada yer alan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için onlara 3 farklı soru yöneltilmiştir. Katılımcıların cinsiyet, yaş ve meslek sorularına ilişkin cevapları tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Meslek
K ₁	Erkek	27	Akademisyen
K ₂	Erkek	40	Kurum Müdürü
K ₃	Erkek	32	Türkçe Öğretmeni
K ₄	Kadın	44	Güvenlik Görevlisi
K ₅	Kadın	31	Sosyal Çalışmacı
K ₆	Kadın	31	Edebiyat Öğretmeni
K ₇	Kadın	33	Avukat

Tablo 2 incelendiğinde çalışma grubunun 4’ü kadın olmak üzere toplamda 7 kişiden oluştuğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların yaşları 27 ile 44 aralığında değişmektedir. Çalışma grubunun yaş bazında aritmetik ortalaması (\bar{X}) 34 olarak hesaplanmıştır. Çalışma grubunun farklı meslek gruplarına ayrıştığı görülmektedir. Her bir katılımcının eğitim seviyesinin en az lisans düzeyinde olduğu anlaşılabilir. Beraber yüksek lisans ve doktora eğitimi gören katılımcılar da bulunmaktadır.

Sosyal Medya Kullanımının Covid-19 Sürecinde Sağladığı Avantajlar

Araştırmanın bu kategorisinde sosyal medya platformlarının Covid-19 sürecinde kullanıcılara sağladığı avantajlar belirlenmek istenmiştir. Covid-19 sürecinde sosyal medyanın, K₄, K₅ ve K₇’ye diğer katılımcılara kıyasla daha fazla avantaj sağladığı anlaşılmıştır. K₃ ise süreçte platformların sadece paylaşım/haber açısından kendisine avantaj sağladığını belirtmiştir. K₇ nin verdiği cevaplar; anlık bilgi akışı, resmi kullanıcı takibi, hızlı güncelleme ve sürekli iletişim hali ile kodlanmıştır. K₇ platformların süreçte sağladığı avantajları şu şekilde aktarmıştır;

Covid-19’un ülkemizde başladığı ilk günden bu yana sosyal medya ağlarını sıklıkla kullandım. Özellikle haber açısından kullanımım daha yoğun oldu. En çok Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca ile Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mehmet Ceylan’ı takip ettim. Sosyal medya ağları bana başka açılardan da avantaj sağladı. Güncelleme, televizyona göre daha sık ve hızlı. Sürekli sosyal medyaya bakarak anlık bilgi aldık. Ben süreci kesinlikle sosyal medyadan takip ettim.

K₃ ise;

Süreçte sosyal medya ağlarının sadece haber ve bilgi vermede çok iyi bir avantaj sağladığını aksine daha çok dezavantaj oluşturduğunu düşünüyorum, demiştir.

K₃’ün de cevaplarını haber ve bilgi olarak kodlamak mümkündür. K₃ hariç diğer katılımcıların genel olarak Covid-19 sürecinde sosyal medyanın sağladığı farklı avantajlardan memnun oldukları ve bundan dolayı da akışı platformlardan takip ettikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların geneli ele alındığında ise sosyal medyanın bütün katılımcılara sağladığı avantajın; paylaşım/bilgi olduğu anlaşılmıştır.

Sosyal Medya Kullanımının Covid-19 Sürecinde Oluşturduğu Dezavantajlar

Araştırmanın bu kategorisinde sosyal medya platformlarının Covid-19 sürecinde kullanıcılar üzerinde oluşturduğu dezavantajlar, katılımcıların görüşleri doğrultusunda betimlenmeye çalışılmıştır. Görüşmelerde bütün katılımcıların süreçte sosyal medya platformlarının oluşturduğu dezavantajlara farklı şekillerde maruz kaldığı dikkat çekmiştir. K₆ sadece yalan haber/bilgi ve gerçek hayattan uzaklaşma açısından zarar gördüğünü belirtir iken K₅ sosyal medya platformlarının süreçte sağladığı avantajlar gibi birtakım dezavantajlar da ortaya çıkarttığını vurgulamıştır. K₅'in cevapları yanlış bilgi/haber olarak kodlanmıştır. K₅ düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır;

Sosyal medya hem doğru hem de yanlış bilgi veriyor. Sosyal medya, insanı doğru da yanlış da yönlendirebiliyor. Bilginin yanlış verilmesi, yalan haber yapılması özellikle dezavantaj. Sosyal medyada gördüğümüz her şeyin doğruluk garantisi yok.

K₃ ise sosyal medyanın süreçteki dezavantajlarına yönelik görüşlerini şu şekilde açıklamıştır;

Ben sosyal medyanın süreçte haber verme ve paylaşım dışında bir katkısının olduğunu düşünmüyorum. Aslında bunun da bir avantaj olduğunu düşünmüyorum çünkü sosyal medya normalden fazla bir korku üretti. Artı bir avantajdan bahsetmek doğru değil bilakis bence dezavantajları daha fazla... Yani haber verdi ama korku da ortaya çıkarttı. İlk vakalarda Twitter üzerinden çok fazla korku algısı oluşturuldu. Virüs acaba WhatsApp'tan bulaşır mı diye kendi kendime espri yaptım, sonra gördüm ki özellikle Twitter virüsü yaydı. Bunun dezavantaj olduğunu düşünüyorum. Bu paylaşımlar bilerek mi bilmeyerek mi yapıldı bilmiyorum ama süreçte sosyal medya yalan haber ve kullanıcıların ruh halinde değişim gibi olumsuz durumlar ortaya çıkarttı.

K₃ dışında kalan katılımcıların da görüşleri incelendiğinde hepsinin sosyal medya platformlarının yalan haber/bilgi konusunda dezavantaj ortaya çıkarttığını belirttikleri anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak K₃ haricindeki bütün katılımcıların sosyal medyanın süreçteki dezavantajlarına yönelik kodlaması yalan haber/bilgi özelinde yapılmıştır. Bir kurumda müdür olarak görev yapan K₂ şunları vurgulamıştır;

Ben bilinçli bir sosyal medya kullanıcısıyım, teyit etmeden inanmıyorum bu yüzden de süreçte sosyal medyanın olumsuz bir baskısını hissetmedim.

Bunun yanında K₂ ve K₆ hariç diğer katılımcılar ruh hallerinde bir dalgalanma olduğunu da belirtmiştir.

Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Görülen Paylaşımların Korku Türleri Üzerindeki Etkisi

Araştırmanın bu kategorisinde ise sosyal medya platformlarında görülen paylaşımlar sonucu katılımcıların hangi korku türlerinin belirginleşmeye başladığı da araştırılmak istenmiştir. K₁, K₂ ve K₇'de aile/sevdiklerini kaybetme; K₃'te virüsü yayma ve seyahat/özgürlüğü kısıtlanması; K₄'te ev karantinası, K₅'te sağlık sisteminin çökmesi ile kişisel/milli ekonomik kayıp korkusu oluşmuştur. K₇ sosyal medya platformlarında gördüğü paylaşımların sonucunda şu korkuya kapıldığını aktarmıştır;

Ben ve eşim avukatız. Büromuz var, çalışanlarımız var. Süreç ilk başladığında sosyal medyada aslı olmayan çok paylaşım/haber gördük. Bunlar bende ya büromuz kapanırsa korkusu oluşturdu ama bu hastalığın ne olduğu ve nasıl önlem alacağımız açıklandıktan sonra korkularım hafifledi.

K₁ de K₇ ile benzer şekilde işsiz kalabileceğini düşünmüş fakat süreçteki çözümler ile korku algısı seyrelemeye başlamıştır. Araştırmanın bu kısmında K₄'ün görüşleri dikkat çekici görünmektedir. Görüşmelerden kısa bir süre önce Covid pozitif olan K₄, sosyal medyada gördüğü paylaşımlar hakkında şu korku türünün oluştuğunu belirtmiştir.

Ben de hasta oldum. Sosyal medyada gördüğüm paylaşımlar bende ilk bakışta her açıdan bir korku meydana getirdi ama en çok ev karantinasında kalmaktan korkmuştum. Korkum başıma geldi. Şimdi ben ve iki oğlum karantinadayız. Aslında karantina da abartıldığı kadar kötü değil, biz evde güzel zaman geçiriyoruz.

Katılımcıların en çok kişisel/ekonomik milli kayıplar ile aile/sevdiklerini kaybetme korkusu yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca sosyal çalışmacı olan K₅ ülkede ekonomisinin çökmesi ile bireylerde doğrudan bütün korku türlerinin de yaşanabileceğini belirtmiştir. Yapılan görüşmeler sonunda bütün katılımcıların korku türleri; aile/sevdiklerini kaybetme, virüsü yayma, seyahat/özgürlük kısıtlaması, ev karantinası, sağlık sisteminin çökmesi ile kişisel/milli ekonomik kayıp korkusu olarak kodlanmıştır.

Covid-19 Sürecinde Bir Başka Kullanıcı Tarafından Korku Hissine Maruz Bırakılma Durumu ve Alınan Önlemler

Araştırmanın bu kategorisinde katılımcıların sosyal medya listelerinde yer alan ya da takip ettikleri kullanıcıların paylaşımları sonucu korku hissine maruz bırakılma durumları ile bunu engellemek için aldıkları önlemler incelenmiştir. Katılımcılardan K₃, K₅ ve K₆ süreçte diğer kullanıcılar tarafından korku hissine maruz bırakıldıklarını; K₁, K₂, K₅ ve K₇ ise bu durumun yaşanmasına izin vermediklerini belirtmiştir.

K₆ süreçte sosyal medya platformlarında korkuya nasıl maruz bırakıldığını şu şekilde aktarmıştır;

Kesinlikle başka kullanıcıların paylaşımları ile sosyal medyada korku hissine maruz kaldım. İlk başta neyin ne olduğunu bilmiyordum, her gördüğüm paylaşımından korkuyordum. Sonra süreç ilerledikçe sosyal medyanın olayları abarttığını düşünmeye başladım. Bu tarz paylaşım yaparak, beni korkutan sayfa ya da arkadaşlarımı takipten çıktım.

K₃ de K₆ ile benzer düşünceleri vurgulayarak artık hiçbir Covid-19 sayfasını takip etmediğini ve sosyal medya platformlarındaki akışlarda da bunu görmek istemediğini dile getirmiştir. K₁ ise sosyal medyada başka bir kullanıcı tarafından korkuya maruz kalmadığını şu şekilde aktarmıştır;

Sosyal mecradaki paylaşımlar ben de korku oluşturmadı. Gördüğüm her paylaşımı hemen doğru olarak kabul etmiyorum. Belki hatırlarsınız salgının ilk başında dünyaya şu görüntüler yayılmıştı; bir anda düşüp bayılan insanların görüntüleri ve bunlar hızla paylaşılmıştı. Bu da insanlarda panik havası oluşturmuştu. Ben bunları görünce ilk olarak yalan haber olduğuna inanmışım. Sonradan doğrulandı da ama sürecin ilk başından beri her gün Sağlık Bakanlığının açıklamalarını takip ettim, sadece rakamlar biraz korku oluşturdu.

Araştırmada K₃, K₅ ve K₆ bilinçli birer sosyal medya kullanıcısı olduklarını vurgulasa da başkalarının paylaşımları sonucunda korku hissine maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Maruz Kalınan Korku Nedeni ile Platformlardan Uzaklaşma Eğilimi

Araştırmada, katılımcılara, bir başka kullanıcı tarafından maruz bırakıldıkları korku sonucunda platformları kullanım niyetlerinde bir değişim olup-olmadığı sorulmuştur. Burada dikkat çekici olan korku algısına maruz bırakılan K₅ ve K₆'nın tutumlarıdır. K₅ ve K₆ sosyal medyada gördükleri Covid-19 paylaşımları ile korkuya maruz kalsa da platformlarından ne üyeliklerini silmeyi ne de dondurmaya düşünmediklerini belirtmiştir. K₃ ise Covid-19'dan önceki sürece kıyasla platformları daha az kullanmaya yöneldiğini ve bu durumun tetikleyicisi olarak da salgına ait görüntü ve haberlerin etkili olduğunu belirtmiştir.

K₁ ve K₇ ise sürecin başından beri sosyal medya ağlarını daha çok kullanmaya başladıklarını vurgulamıştır. Son olarak K₃ ve K₄'ün ise sosyal medya platform kullanımına yönelik düşüncelerinde özel

olarak bu sürecin etkili olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri Covid-19 sürecinde platformlarda maruz kaldıkları korku nedeni ile sosyal medyadan uzaklaşmayı düşünmediğini belirtmiştir.

Geleneksel ve Sosyal Medyanın Korku Düzeyini Etkileme Düzeyi

Araştırmada katılımcılara, Covid-19 süresince korku düzeyini etkilemede geleneksel iletişim araçlarının mı yoksa sosyal medya platformlarının mı daha etkin olduğu sorusu yönlendirilmiştir. Araştırmacıardan K₇ hariç, bu konuda sosyal medya platformlarının, korku düzeyini daha fazla etkilediğini belirtmiştir. Araştırmanın bu kısmında K₁, K₅ ve K₇'nin cevapları dikkat çekici olmuştur. Akademisyen olan K₁ sosyal medyanın korku düzeyini etkilemesindeki rolüne ilişkin şu görüşleri ifade etmiştir;

Aslında bu sorunun cevabı 2 yönlü. Geleneksel medya üzerinden aktarılan bilgilerin belirli bir süzgeçten geçtiğini konuşursak, izleyiciyi korkuya sürüklemeyen bir ortam olduğu söylenebilmektedir. Sosyal medya ile ise bilginin yayılımındaki hız önem kazanmış öte tarafta ise yanlış bilgi de hızla paylaşılmıştır. Ülkemizde kullanıcılara özellikle medya okur-yazarlığı, yeni medya kullanımı ve sosyal medya kullanımı dersleri verilmelidir. Ben bu eksikliklerden dolayı sosyal medyanın Covid-19 sürecinde korku düzeyini daha fazla etkilediğini düşünmekteyim.

Sosyal çalışmacı olan K₅ ise Covid-19 sürecinde hangi iletişim araçlarının korku düzeyini ne ölçüde etkilediğini çocuklar üzerinden açıklamıştır;

Ben artık sosyal medyayı Covid-19 sürecinde daha az kullanıyorum. Sosyal medya bizi Covid-19'a alıstırdı çünkü akışta sürekli salgın paylaşımları var ve artık çoğu zaman bakmadan geçiyorum. Sosyal medya platformları insanların hayatlarının her yerinde var. Kontrolsüzlük ve denetimsizlik mevcut. Bizim kullandığımız bu platformları çocuklar da kullanmakta, onlar da erişim sağlamakta. Devletin kontrol ve denetim açısından bir şeyler yapması gerekmektedir.

K₇ ise bu soru hakkındaki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır;

Her ikisini de kullanan biri olarak süreçte bence geleneksel medya daha fazla korku oluşturdu çünkü verileri resmi idi. Güncel olduğu için ona daha çok itibar ettim. Sosyal medyada gördük, Covid-19 salgınına ait olmayan gerçek dışı fotoğrafları paylaştı kullanıcılar. Ben bilinçli bir kullanıcı olduğum için bunlara inanmadım. Bunlardan dolayı bence geleneksel iletişim araçları korku düzeyinin üzerinde daha etkili, televizyon ya da radyo insanların korkusunu daha çok artırmakta.

Covid-19 Salgınına Engellemede Sosyal Medya Platformlarının Etkisi

Araştırmanın son sorusunda ise sosyal medya platformlarının salgının yayılımını engelleme üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmak istenmiştir. Katılımcıların hepsi platformların süreçte virüsün bulaş yollarının öğrenilmesi, maske, mesafe, hijyen ve 14 kural açısından kullanıcılar üzerinde olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bu kısmında K₁'in görüşleri dikkat çekici olmuştur. K₁;

Aslında bu o kadar güçlü bir durumdu ki Sağlık Bakanı Fahrettin Koca da açıklamalarını sosyal medya üzerinden yaptı. Türkiye'nin sosyal medyayı kullanması, haberleşme için kullanılması önemli bir yere geldi. Birçok devlet yetkilisi de aynı şekilde platformlardan açıklamalar yaptı. Sosyal medya platformları kişisel teması azalttı eğer basın açıklamaları fiziki olarak gerçekleştirilseydi temas daha fazla olurdu bu da yayılımı artırabilirdi.

K₄, sosyal medya platformlarındaki paylaşım ve açıklamalar sonunda 14 kuralı öğrendiğini, K₇ ise özellikle sanatçıların paylaşımlarının kendisini bilinçlendirdiğini vurgulamıştır. Bütün katılımcılar Covid-19 sürecinde platformların virüs yayılımını engellemede kendilerini bilinçlendirdiğini belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Kesitsel araştırma deseninde (11 Kasım 2020-20 Ocak 2021) inşa edilen araştırmada, Covid-19 sürecinde sosyal medya platformlarının korku algısına olan etkisi betimlenmek istenmiştir. Bu açıdan araştırmada kullanıcıların, salgın dönemlerinde platformlar ile olan etkileşimleri ruhsal iyilik halleri açısından neden-sonuç ilişkisi içinde incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, yukarı kısımda verilen araştırma sorularını takip edecek şekilde aşağıda sıralanmıştır.

Araştırmada, sosyal medya ağlarının Covid-19 sürecinde kullanıcılara bir dizi avantaj sağladığı saptanmıştır. Platformların kullanımının ucuz ücretli olması, her an bilgiye erişim sağlanması, güncel akışın verilmesi, sürekli iletişim hali ve resmi kaynaklardaki takip kolaylığının kullanıcılara çekici geldiği anlaşılmıştır. Sosyal medyanın süreçte sağladığı en büyük avantaj haber/bilgi verme olmuştur. Bütün katılımcıların, sosyal medya platformlarının haber ve bilgi vermede çok iyi performans sergilediği üzerinde uzlaştığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların hepsi de sürecin ilk başlarında platformları daha çok kullanırken, zamanla Covid-19'a alıştıklarını ve kullanım sıklıklarının normale döndüğünü belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar, sosyal medyada sürekli yer alan paylaşım ve haberlerin kendilerini Covid-19' a alıştırdığını vurgulamıştır. Bu durum Covid-19'un artık sosyal medyada rutin hayatın sıradanlaşmış bir gönderisi olarak kabul görmeye başladığını düşündürmektedir.

Araştırmada katılımcılar, süreçte sosyal medyanın kendilerinde dezavantajlar ortaya çıkarttığını da belirtmiştir. Araştırmacıların dşncleri doğrultusunda ilk göze çarpan dezavantajın yalan haber olduğu dikkat çekmektedir fakat katılımcıların hepsi bilinçli birer sosyal medya kullanıcısı olduğunu belirtmiş ve haberi ya da bilgiyi doğrulamadan inanmadığını da vurgulamıştır. Katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olmasının bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki katılımcılardan bazıları özellikle üniversitelerde medya okur-yazarlığı ile sosyal medya kullanımına yönelik eğitimlerin verilmesinin gerektiğini önermiştir. Bazı katılımcılar ise bu derslerin verilmesi ile sosyal medya platformları bu gibi durumlarda korkutucu olmaktan çıkabilecektir. Yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar ise yetişkinlerin olduğu gibi çocukların da bilinçlendirilmesi gerektiği ve devletin genel olarak sosyal medyaya özel yasal bir düzenleme yapmasının şart olduğunu savunmuştur. Bu soruya verilen görüşler altında saptanan başka bir çıkarım da ise sosyal medyanın salgın dönemlerinde kullanıcıların ruh hallerinde bozulma eğilimi başlattığı olmuştur. Katılımcılardan bazıları sosyal medyada gördükleri paylaşımların kendilerinin ruh hallerinde olumsuz etkiler bıraktığını belirtmiş ve ilerleyen süreçte artık platformları daha az kullanmaya başladıklarını vurgulamıştır. Bu durum genel iyilik halini etkileyen olumsuz bir faktör olarak değerlendirilmekte ve bazı katılımcıların nerileri tarafımızca da yinelenmektedir. Başka katılımcılar ise yine ilk dönemlerde sosyal medyada yer alan paylaşımların sosyal yaşamdan soyutlanmalarına neden olduğunu fakat zamanla bu duruma alıştıklarını açıklamıştır. Bu açıdan sosyal medya platformlarının süreçte ortaya çıkarttığı dezavantajların ağırlıklı olarak yalan haber, korku düzeyinde dalgalanma ve gerçek hayattan kopma üzerinde belirginleştiği söylenilmektedir. Katılımcıların bilinçli sosyal medya kullanıcıları olmalarına rağmen süreçte platformların dezavantajlarından etkilendiği saptanmıştır. Bu durumun sosyal medyanın virallik, denetimsizlik, kontrolsüzlük, zaman ve mekân sınırsızlığı gücünden

kaynaklandığı düşünülmektedir. Süreç boyunca tarafımızca da yapılan gözlemlerden elde ettiğimiz çıkarımlarımız da savımızı destekler niteliktedir. Araştırmada platformların dezavantajlarının, avantajlara kıyasla kullanıcılar üzerinde daha baskın olduğu da başka bir bulgu olarak saptanmıştır.

Araştırmada yer alan yedi katılımcının sosyal medyada gördükleri paylaşımlar sonucunda korku hissine maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Korku algısının, tehlikenin varlığını hissedilen durumlarda ortaya çıktığı bilindiğinde katılımcıların hepsinde bu durumun sosyal medya ağları aracılığı ile tetiklendiği anlaşılmıştır. Çok kısa sürelerde geniş kitlelere ulaşarak kullanıcılar üzerinde çeşitli korku türleri ortaya çıkartan sosyal medya platformları, yalan haberin/bilginin en kolay yayıldığı kanal olarak bir kez daha gündeme gelmiştir. Diğer bir ifade ile sosyal medya platformları süreçte kullanıcıların korkularını ortaya çıkaran popüler bir araç olarak nitelik kazanmıştır. Buna ek olarak özellikle insanların korkularının daha fazla belirginleşmeye başladığı bu dönemlerde sosyal medya ağlarında denetimin olması düşüncesi bir kez daha ağırlık kazanmaya başlamıştır. Yapılan görüşmeler sonunda bütün katılımcıların 2 kodda ağırlıklı olarak korkuya maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Birinci kod; aile/sevilen kişilerin kaybedilmesi, diğer kod ise işsiz kalma ile ekonomik kayıplardır. Bunun yanında bazı katılımcılarda bu iki kodda yer alan korkuların yanında; virüsü yayma, seyahat/özgürlük kısıtlaması, ev karantinası, sağlık sisteminin çökmesi gibi korkuların da olduğu gözlemlenmiştir. Buradan hareket ile bütün katılımcıları süreçte sosyal medya ağlarında yer alan haber ya da paylaşımlar sonucunda korkuya maruz kaldığı vurgulanabilmektedir. Katılımcıların korkuları üzerinde en fazla etkili olan etkenin yalan haber olduğu anlaşılmış fakat resmî kurumlardan ve devlet yetkililerinden doğru bilgi aktarımı yapıldıkça korku düzeylerinde düşme meydana gelmiştir. Ayrıca ilerleyen süreçlerde vakaların azalması ile katılımcıların korkuları da azalmaya başlamıştır. Bu açıdan sosyal medyanın Covid-19 sürecinde katılımcılar üzerinde panik havası oluşturduğu açık bir şekilde vurgulanabilmektedir. Bu araştırmada; Saha ve diğerleri (2020, s. 1-32); Lin ve diğerleri (2020, s. 1-6); Depoux ve diğerleri (2020, s. 1-2); Mertens ve diğerleri (2020, s. 1-8); Zhong ve diğerleri (2020, s. 1-10); Chao ve diğerleri (2020, s. 2-8) elde ettikleri bulgular ile benzer sonuçlar ortaya çıkmış ve sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar döneminde kullanıcılarda korku algısı oluşturduğu bir kez daha yinelenmiştir. Ayrıca salgın dönemlerinde sosyal medya ağlarının daha az kullanılmasının katılımcıların korkuları üzerinde daha az etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucunda ise bazı katılımcıların diğer sosyal medya kullanıcıları tarafından süreçte korku hissine maruz bırakıldıkları saptanmıştır. Bu katılımcılar özellikle ilk dönemlerde bu baskının yoğun olduğunu fakat durum hakkında yetkililer tarafından bilimsel veriler aktarıldıkça etkilenme düzeylerinin düştüğünü belirtmiştir. Diğer bir başka katılımcılar da kullanıcı tarafından bırakıldıkları korku hissinden uzaklaşmak için takip ettikleri kişileri bırakmış ya da platform kullanım sürelerini sınırlamıştır. Bu açıdan kullanıcıların, birbirleri üzerinde olumsuz hisler oluşturduğu sonuç olarak da diğer kullanıcı ile iletişimi kesme eğilimi içine girdiği bariz bir şekilde söylenebilmektedir. Bazı katılımcılar ise korkuya maruz kalmamak için kişisel önlemlerini alarak, önce bilgiyi teyit ettiklerini ya da arkadaş listelerine bu tarz panik havası oluşturan kullanıcıları hiç eklemediklerini belirtmiştir. Ülkemizdeki sosyal medya kullanım oranları (%64) (Kemp, 2020, s. 40) düşünüldüğünde her bir kullanıcının, herhangi bir olayı yayan gazeteci

profilinde olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda sosyal medya platformlarında korku hissine maruz kalmamak için doğrulama sitelerinin varlığının çoğalmasa gerektiği araştırmanın bir çıktısı olarak önemle vurgulanmaktadır.

Araştırmada katılımcıların hepsi farklı korku algularını yaşamış olsa da hiçbir katılımcı sosyal medya platformlarından üyeliğini sonlandırmayı ya da geçici olarak hesabını dondurmaya düşünmemiştir. Genel olarak 7 katılımcı da sürecin başında platformları daha çok kullandıklarını fakat vakalardaki düşüşe paralel olarak süre bazında bir eğilim olduğunu vurgulamıştır. Diğer bir deyiş ile sosyal medya kullanım süresini, virüsün verileri belirlemiştir. Virüsün nicel olarak artış sağladığı dönemlerde platform kullanımı sıklaştıkça, azalma olduğu dönemlerde de düşüş olmuştur. Buradan hareketle süreçte sosyal medya kullanım süresini virüsün bulaş gücünün etkilediği söylenebilmektedir.

Araştırmada bir katılımcı hariç diğer katılımcıların sosyal medyayı geleneksel iletişim araçlarına kıyasla daha keskin bir korku oluşturma aracı olarak görmesi de bir başka bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal medyada bulunmayan editöryal sürecin eksikliği bu aşamada kendisini göstermiştir. Ayrıca yine araştırmanın bu bölümünde vurgulandığı üzere sosyal medyanın fiziki özellikleri (hız, zaman-mekân sınırsızlığı, paylaşım, virallik) bu durumun yordayıcısı olmuştur. Bazı katılımcılar ise sosyal medya platformlarının özgür alanlar olarak devlet denetiminden uzak olması gerektiğini vurgulamış aksine bir denetim durumunda kullanıcıların iletişim özgürlüklerinin sınırlandırılmış olacağını belirtmiştir. Durum, salgın hastalıklar gibi küresel bir ölçekte sosyal medya özelinde değerlendirildiğin de gerçek olmayan veri ya da paylaşımların kullanıcıların ruh hallerinde değişimler ortaya çıkarttığı ve bir denetimin gerekli olduğu kendisini hissettirmektedir. Bu açıdan sosyal medya platformlarının geleneksel medyada olan katı kurallar gibi olmasa da denetlenebilecek mecralar olduğu düşüncesi tarafımızca belirginleşmeye başlamıştır. Ayrıca araştırmada yer alan katılımcıların hepsi sosyal medya platformlarının bu dönemde çok etkili bir kimlik oluşturarak, kullanıcıları bilinçlendirdiğini vurgulamıştır. Bu açıdan sosyal medyanın salgın dönemlerinde kaliteli bir bilinçlendirme platformu olduğu vurgusu da yapılabilmektedir.

Son olarak ise nitel desende ele alınan bu araştırmanın, nicel çalışmalar ile desteklenmesi ve örneklemin kütlesinin artırılması daha keskin bulguların varlığına duyulan gereksinim nedeni ile önerilmektedir. Salgın dönemlerinde sadece yetişkinlerin değil sosyal medya kullanan tüm bireylerin de (10-13 yaş aralığı gibi) araştırmaya dahil edilmesi sorunsallar hakkında daha fazla bilginin literatüre kazandırılacağını düşündürmektedir. Ayrıca geleneksel medyanın süreçte olumsuz ruh hali üzerinde daha az etkili olduğu, sosyal medya platformların ise depresyon, kaygı ve stresi daha fazla tetiklediği saptanmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmaya birinci yazar %60 oranında, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacılar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdolia, A.& Heidarnejadi S. M. (2020). Opportunities and challenges of social media in outbreaks: a concern for Covid-19. *Ethics, Medicine and Public Health*, 15, 1-2.
- Ahasan, N. M., Das A., Chowdhury, M. K. & Minnat, B. (2013). Middle East respiratory syndrome Coronavirus (Mers Cov): an emerging pathogen. *Medicine Journal*, 14, 156-163.
- Alaeddinoğlu, F. & Rol S. (2020). Covid-19 pandemisi ve turizm üzerindeki etkileri. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 233-258.
- Al-Sumiri, K., Khalifa M., Bahkali S., Metwally A. & Househ M. (2017). The potential of social media and internet-based data in preventing and fighting infectious diseases: from internet to Twitter advances in microbiology. *Infectious Diseases and Public Health*. Switzerland.
- Altunay, E., Oral G. & Yalçınkaya M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Arat, T. & Dursun G. (2016). Seyahat ve konaklama tercihi açısından sosyal paylaşım sitelerinin kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(41) Özel Sayısı, 111-128.
- Aydın, A. F. (2020). Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) pandemi süreci. *Asya Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12), 76-90.
- Bahçeci, F. & Yıldız, E. (2016). Yetişkin eğitimindeki bireylerin öğrenme yönetim sistemleri hakkındaki görüşleri. *AUAD*, 2(1), 94-113
- Büyükoztürk, Ş. (2012). “Örnekleme Yöntemleri” <http://cv.ankara.edu.tr/duzenleme/kisisel/dosyalar/21082015162828.pdf>.
- Candan, F. (2019). *2010 Sonrası Amerikan korku sinemasında psikinalatik öğeler: Tekinsiz ve İğrenç* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Choi, D., H., Yoo W., Noh G., Y. & Park K. (2017). The impact of social media on risk perceptions during The Mers Outbreak in South Korea. *Computers in Human Behavior*, 72, 422-431.
- Chao, M., Xue D., Liu T., Yang H. & Hall B., J. (2020). Media use and acute psychological outcomes during Covid-19 outbreak in China. *Journal of Anxiety Disorders*. 74, 2-8.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. çev. Dr. Selçuk Beşir Demir ve Mesut Bütün. Siyasal Kitapevi.
- Çalapkulu, Ç. & Şimşek R. (2018). Sosyal medyanın reklam aracı olarak kullanılmasında Youtube: Sakarya Üniversitesi iletişim fakültesinde bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 269-278.
- Denecke, K. & Atique S. (2016). Social media and health crisis communication during epidemics. Abdul-Syed Shabbir, Elia Gabarron, Annie Y.S. Lau. (Ed). *Participatory Health Through Social Media in*, Academic Press.
- Depoux, A., Martin S., Karafillakis E., Preet R., Smith A. W.& Larson H. (2020). The pandemic of social media panic travels faster than The Covid-19 Outbreak. *Journal of Travel Medicine*. 27(3), 1-2.
- Ding, H. & Zhang J. (2020). Social media & participatory risk communication During H₁N₁. *China Media Research*, 6(4) 80-92.
- Dut, S. (2019). İslamiyet'teki Kötülük Anlayışı Bağlamında 2000 Sonrası Türk Korku Sinemasının Örnek Filmler Üzerinden İncelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2020). Cluster Of Pneumonia Cases Caused By A New Coronavirus, Wuhan, China. Rapid Risk Assessment Report. stockholm. <https://www.ecdc.europa.eu>

- Emiral, E., Çevik, A., Z. & Gülümser, Ş. (2020). Covid-19 pandemisi ve intihar. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5(Covid-19 Özel Sayısı), 138-147.
- Ergin, D., Y. (1994). Örneklem türleri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6, 91-106.
- Feng, L., S., Dong Z., J., Yan, R., U., Wu, X., O., Zhang L., M. & Jun, Z., Y. (2020). Psychological distress in the shadow of The Covid-19 Pandemic: preliminary development of an assessment scale. *Psychiatry Research*, 291, 113-202.
- Fu, K., Cheng Q, Wong P., & Yip P. (2013). Responses to a self-presented suicide attempt in social media. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*. 34(6), 406-412.
- Freberg, K., Palenchar M. & Veil S., R. (2013). Managing and sharing H₁N₁ crisis information using social media. *Bookmarking Services Public Relations Review*, 39, 178-184.
- Fung, I., C., H., Tse Z., Tsz H., Cheung C., N., Miu A. & Fu K., W. (2014). Ebola and the social media. *The Lancet*, 20(384), 2207-2208.
- Fung, I., C., H., Fu K., W., Ying Y., Schaible B., Hao Y., Chan C., H., C. & Tse Z., T., H. (2013). Chinese social media reaction to The Mers-Cov and Avian İnfluenza A(H₇N₉) Outbreaks. *Infectious Diseases of Poverty*, 2, 31.
- Gao, J., Zheng P., Jia Y., Chen H., Mao Y., Chen S., Wang Y., Fu H. & Dai J. (2020). Mental health problems and social media exposure during Covid-19 Outbreak. *Plos One*, 15(4), 1-10.
- Gülнар, B. (2016). Türkish University students loneliness degree and internet using *2nd International Conference on The Changing World and Social Research Presented Papers*, Barcelona: Spain, (pp. 136-143).
- Gür, H. (2020). Sars-Cov-2 ve neden olduğu Covid-19 bulaşıcı hastalığının biyocoğrafyası: Çin bir tesadüf mü?. *Bilim ve Ütopya*, 131, 61-64.
- Hetkamp, M., Schweda A., Bäuerle A., Weismüller B., Kohler H., Musche V., Dörrie N., Schöbel C., Teufel M. & Skoda E., M. (2020). Sleep disturbances, fear, and generalized anxiety during The Covid-19 shut down phase in Germany: relation to infection rates, deaths, and German stock index dax. *Sleep Medicine*. 75, 350-353.
- Işıkılı, S. (2020). Covid-19 salgınının psikolojik sonuçları ve etkili başa çıkma yöntemleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü*. orona.hacettepe.edu.tr/wp-content/uploads/2020/06/covid_19_psikolojik_sonuc_lari_basa_cikma_yontemleri.pdf
- İnce, F. & Evcil, F., Y. (2020). Covid-19'un Türkiye'deki ilk üç haftası. *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 236-241.
- Kemp, S. (2020). Dijital in 2020. *We Are Social*. <https://wearesocial.com/digital-2020>
- Kemp, S. (2020). Dijital in 2020 Turkey. *We Are Social*. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-turkey>
- Keyvan, E. & Yurdakul, Ö. (2016). Kuş Gribi ve insan sağlığı üzerine etkileri. *Lalahan Hayvancılık Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 56(2), 70-77.
- Kirman, F. (2020). Sosyal medyada salgın psikolojisi: algı, etki ve başa çıkma. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 2, 11-44.
- Kutlu, R. (2020). Yeni Koronavirüs pandemisi ile ilgili öğrendiklerimiz, tanı ve tedavisindeki güncel yaklaşımlar ve Türkiye'deki durum. *TJFMPC*, 14(2), 329-344.
- Lin C., Y. , Broström A., Griffiths M. D. & Pakpour A. H. (2020). Investigating mediated effects of fear of Covid-19 and Covid-19 misunderstanding in the association between problematic social media use, psychological distress, and insomnia. *Internet Interventions*, 21, 1-6.

- Mannoni, P. (1992). *Korku*. Işın Gürbüz (çev.). İletişim Yayınları.
- Mertens, G., Gerritsen L., Duijndam S., Saleminck E. & Engelhard I. M. (2020). Fear of The Coronavirus (Covid-19): predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal Of Anxiety Disorders*, 74, 1-8.
- Oh, S., H., Lee, S., Y. & Han, C. (2020). The effects of social media use on preventive behaviors during infectious disease outbreaks: the mediating role of self-relevant emotions and public risk perception. *Health Communication*, 16, 1-10.
- Özlu, A. & Öztaş, D. (2020). Yeni Corona Pandemisi (Covid-19) ile mücadelede geçmişten ders çıkartmak. *Ankara Medical Journal*, 2, 468-481.
- Pavlova, A. & Perkers, P. (2020). Mental Health Discourse and Social Media: Which Mechanisms of Cultural Power Drive Discourse on Twitter. *Social Science & Medicine*, 263, 2-14.
- Saha, K., Torous J., Caine E. & Choudhury, M., D. (2020). Social media reveals psychosocial effects of The Covid-19 Pandemic. *Journal Medical Internet Research*, 22(11), 1-32.
- Samancı, M. (2020). Küresel bir salgın: Covid-19. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 6-11.
- Şahin, M. & Gülnar, B. (2016). İletişim korkusu ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9(2), 5- 26.
- Yıkılmış, A. & Sazak Pınar, E. (2016). İlköğretim okulu müdürlerinin kaynaştırmaya yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 7-22.
- Yılmaz, K. (2011). Social responsibility of education faculties and the lessons of community service practices: a qualitative study. *Journal of Theoretical Educational Science*, 4(2), 86-108.
- Türkoğlu, B. (2018). Farklı meslek çalışanı ebeveynlerin okul öncesi öğretmenlerine ilişkin görüşlerine nitel bir bakış. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(5), 100-124.

EK-1

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.12.2020-499144

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-60263016-050.06.04-499144
Konu : Etik Kurul Kararı

29.12.2020

Sayın Ar.Gr. Nihal ACAR

İlgi : 09/12/2020 tarih ve 66046 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri, niversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 21/12/2020 tarih ve 17 no'lu toplantısında alınan 34 no'lu kararda; " **Karar 34:** niversitemizde görev yapan Ar. Gr. Nihal ACAR'ın 09/12/2020 tarih ve 66046 sayılı dilekçesi ekinde sunduğu; "Sosyal Medyanın Salgın Hastalıklar Döneminde Korku Algısına Etkisi: Covid-19" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğu niversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik açıdan bir sakıncası olmadığı yönünde, Rektör olurluna sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi" denilmekte olup, 21/12/2020 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 34 no'lu karar, Rektörlük olurluna sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BE845KFFP* Pin Kodu :93412

Belge Takip Adresi : https://cbkapp1.cumhuriyet.edu.tr/enVision/validate_doc.aspx?

Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon:0 346 219 1010 Faks:0 346 219 1138
e-Posta:hukuk@cumhuriyet.edu.tr Web:www.cumhuriyet.edu.tr
Kep Adresi:cumhuriyetuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gamze ÇİFTÇİ
Unvanı: Sürekli İi

